

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03810

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

צווייטער באַנד

219.

פון פסח ביז פסח

ווילנע-ווארשע 1925
ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג פארבאטן צו קויפן און פאר-
קויפן דאס דאזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרום-אַפֿריקע און אין ענגלאנד.

Copyright 1917 by Olga Rabinowitz (Sholem-Aleicheim), New York

צוליב דעם פארלאנג פון שלום-עליכעס יורשים, איז די
אויסגאבע געוורוקט לויט זער אמעריקאנער אויסגאבע.

Szolem-Alejchem. T. II. „Fun Pejsach biz Pejsach“.
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie“ B. KLECKINA.

פון פסח ביז פסח

אינה אלט

7	שיר-השירים
75	דער מלך מיט דער מלכה
89	בערעלע
107	דריי לוחות
121	לאַמקעס של חנוכה
137	קאַנקורענצען
151	אפיקומן
173	דוד מלך ישראל
185	וואָס איז חנוכה?
209	שירים
221	ארבע כוסות
248	איבער אַ הימעל

שיר-השירים

א יונענד - ראָמאַן
(אין פיער טייל)

געשריבען אין יאהרען 1911 — 1909

שיר = השירים

א יונגער-ראָמאַן.

ערשטער טייל.

ב ו ז י .

א.

בוזי איז אַ נאַמען, פּערצויגען פון אַסתר ליבע: ליבוזי — בוזי.
זי איז עלטער פון מיר מיט אַ יאָהר, און אפּשר מיט צוויי, און ביידע
אינאיינעם זענען מיר נישט אַלט קיין צוואַנציג יאָהר. היינט זעצט
אַיך אַוועק, זייט מוחל, און רעכענט אויס, וויפּיעל בין איך אַלט
און וויפּיעל זי? נאָר דאָס, מיין איך, איז נישט וויכטיג. איך
וועל אַיך בעסער דערצעהלען איהר ביאָגראַפּיע אין קורצען.

מיין עלטערער ברודער בעני איז געזעסען אין אַ דאָרף, געהאַל-
טען אַ מיהל, געקאָנט שיסען פון אַ ביקס, פּאַהרען רייטענדיג אויף
אַ פערד און שווימען ווי אַ מזיק. איינמאָל זומער האָט ער זיך גע-
באָרען אין טיך און איז דערטרונקען געוואָרען. אויף איהם איז
געזאָגט געוואָרען דער פּסוק: „אַלע גומע שווימער ווערען דער-
טרונקען“. נאָך איהם איז געבליבען אַ מיהל, צוויי פּערדלעך, אַ
יונגע אלמנה מיט איין קינד. די מיהל האָט מען אָפּגעלאָזט, די
פּערדלעך האָט מען פּערקויפט, די יונגע אלמנה האָט חתונה גע-

האט און איז אוועקגעפאָהרען ערגיץ ווייט, און דאָס קינד האָט מען געבראַכט צו אונז.
דאָס איז געווען בוזי.

ב.

אז דער טאטע האָט ליעב בוזי'ן, ווי איין אייגען קינד, און אז די מאמע ציטערט איבער איהר, ווי איבער אַ בתי-יחידה — דאָס איז גרינג צו פערשטעהן. זיי האָבען געפונען אין איהר אַ טרייסט נאָך דעם גרויסען בראַך. אָבער איך? פאַר וואָס אז איך קום פון חדר און טרעה נישט בוזי'ן, קריכט מיר נישט דאָס עסען אין האַלז אַריין? און אז בוזי איז געקומען, ווערד ליכטיג אין אַלע ווינקלעך? און אז בוזי רעדט צו מיר, לאָז איך אַראָפּ די אויגען? און אז בוזי לאַכט פון מיר, וויין איך?
און אז בוזי...

ג.

איך האָב לאַנג אַרויסגעקוקט אויף דעם ליעבען גוטען יום-טוב פסח. דעמאָלט וועל איך זיין פריי. איך וועל שפיעלען מיט בוזי'ן אין ניס, אַרומלויפֿען אין דרויסען, געהן באַרג-אַראָפּ צום טייך. דאָרט וועל איך איהר ווייזען, ווי מע לאָזט קאַטשקעלעך אויפ'ן וואַסער. אז איך זאָג איהר, גלויבט זי מיר נישט. זי לאַכט. בכלל, גלויבט מיר בוזי נישט פון דאַנען אַהין. דאָס הייסט, זאָגען זאָגט זי מיר גאָרנישט ניט, נאָר זי לאַכט. און איך האָב פיינט, אז מע לאַכט פון מיר. בוזי גלויבט נישט, אז איך קאָן זיך אַרויפֿדראַפען אויפ'ן העכסטען בוים (איך זאָל נאָר וועלען 1). בוזי גלויבט נישט, אז איך קאָן שיסען (איך זאָל נאָר האָבען מיט וואָס 1). לאָז נאָר קומען פסח, דער ליעבער גוטער פסח, ווען מע קאָן שוין זיין אין דרויסען, אויף דער פרייער לופט, נישט פאַר טאַטע-מאַמע אין די אוי-גען, — וועל איך איהר בעווייזען אַזעלכע קונצען, אז זי וועט אַרויס פון די כלים 1

ד.

געקומען דער ליעבער גוטער יום־טוב פסח.

מע האָט אונז ביידען אויסגעקלידט אויף יום־טוב כנדי־מלכות.
אַלץ, וואָס אויף אונז איז געווען, האָט געגלאַנצט, געשיינט און
געקנאַקט. איך קוק אויף בוז'ן און איך דערמאָן מיך אין דעם
שיר־השירים, וואָס איך האָב געלערענט פאר פסח מיט'ן רבי'ן
אין חדר. אַ פסוק נאָך אַ פסוק: „ה נ ד י פ ה ר ע י ת י —
שען ביזט דו, מיין חבר'טע, שען ביזט דו ביז נאָר. אויגעלעך ווי טויר
בעלעך, הערעלעך ווי ציעגעלעך, גליטשען זיך אַראָפּ אַ באַרג.
צויהנדעלעך — ווייסע שעפעלעך, פון טויר אַרויס, איינס און
איינס, איין מאַמע האָט זיי געהאַט. רויטע שנורעלעך — דיינע
ליפעלעך, אז דו רעדסט, איז צוקער־זיס“.

זאָגט מיר, איך בעט אײך, פאר וואָס אז מע קוקט אויף בוז'ן,
מוז מען זיך דערמאָנען אין דעם שיר־השירים? פאר וואָס אז מע
לערענט שיר־השירים, קומט אויף די געדאַנקען בוז'ן?

ה.

אַ זעלטענער ערב־פסח. אַ ליכטיגער טאָג. אַ וואַרעמער אין
דרויסען.

— געהען מיר?

אזוי זאָגט צו מיר בוז', און איך פיהל, אז איך ברען. די
מאַמע האָט אונז ניט געזשאַלעוועט קיין ניס. פולע קעשענעס מיט
ניס. זי האָט אָבער גענומען ביי אונז דאָס וואָרט, אז מיר זאָלען
איצט, פאר'ן סדר, נישט דערוועגען זיך די ניס צו קנאַקען. שפיעד
לען זיך אין ניס — וויפיעל דאָס האַרץ גלוסט. מיר לאָזען זיך
געהן. די ניס לאָזען זיך הערען. אין דרויסען איז גוט. אין דרוי־
סען איז וואויל. די זון האַלט שוין ווייט אין הימעל, קוקט שוין
אַראָפּ אויף יענער זייט שטאַרט. ס'איז ברייט און גראַס און ווייך

און פריי ארום און ארום. ערטערווייז שלאָגט זיך דורך פון באַרג, וואָס אויף יענער זייט שוהל, א גרעזעלע א גרינס, א פריש, א צאָ-פעלדיגס. מיט א קוויטש און מיט א צווייז פליהט דורך איבער אונז זערע קעפ א גלייך שנורעל פון קליינע שוועלכעלעך, און וויעדער דערמאָן איך מיך אין דעם שיר-השירים פון חדר: "ה נ צ נ י מ — די שפראַצונגען האָבען זיך שוין בעוויזען אויף דער ערד, די צייט פון דעם סאָלאַווייטשיק איז געקומען, און א קול פונ'ם ערשמען זומערפויגעל האָט זיך געלאָזט הערען אין אונזער לאַנד". איך פיהל מיך מאָדנע גרינג. עס דאַכט זיך מיר, אז איך האָב פליענ-לען: אָט הויב איך מיך אויף און פליה.

1.

פון שטאָדט לאָזט זיך הערען א מאָדנער הילך. עס רוישט. עס קאַכט. עס זידט. ס'איז ערב-פסח! א זעלטענער ערב פסח. א ליכטיגער טאָג. א וואַרעמער אין-דרויסען.

אין מיינע אויגען בעקומט אין דער מינוט די גאַנצע וועלט נאָר איין אַנדער פנים. אונזער הויף איז א שלאָס. אונזער שטוב איז א פאלאץ. איך בין א פרינץ. בווי איז א פרינצעסין. די קלעצער, וואָס ליגען אָנגעוואַרפען ביי דער שטוב, זענען מענענ-בוימער און בוקסענבוימער, וואָס ווערען דערמאָנט אין שיר-השירים. די קאַץ, וואָס ליגט ביי דער מהיר און וואַרעמט זיך אויף דער זון, איז פון די פעלד-אינדען, פון די א י ל ו ת - ה ש ד ה, וואָס ווע-רען דערמאָנט אין שיר-השירים. דער באַרג, וואָס אויף יענער זייט שוהל — דאָס איז דער ל ב נ ו ן, וואָס ווערד דערמאָנט אין שיר-השירים. די ווייבלעך און מיידלעך, וואָס שמעהען אין דרויסען און וואַשען און פרעסען און כשר'ען אויף פסח — דאָס זענען די טעכטער פון ירושלים, וואָס ווערען דערמאָנט אין שיר-השירים. אַלעס, אַלעס איז פון שיר-השירים

איך געה, די הענד אין די קעשענעם, טרייסעל מיט די ניס.
 די ניס קלינגען. בווי געהט מיט מיר טריט ביי טריט. איך קאָן
 נישט געהן פאָוואָלי, עס טראָגט מיך אין דער לופטען. מיר ווילט
 זיך פליהען, שוועבען, טראָגען זיך ווי איין אָדלער. איך לאָז מיך
 לויפען. בווי לויפט מיט מיר. איך שפּרינג אויף די צענויפנעלעג-
 טע קלעצער, פון איין קלאַץ אויפ'ן אַנדערען. בווי שפּרינגט מיט
 מיר. איך אַרויף, זי אַרויף. איך אַראָפּ, זי אַראָפּ. ווער וועט זיך
 פריהער איינמיעדען? איך האָב געטראָפּען.

— ביז וואָנען איז דער שיעור?

אזוי זאָגט צו מיר בווי. און איך ענטפער איהר מיט'ן לשון
 פון שירהשירים:

— ע ד ש י פ ו ה ה י ו ם — ביז עס וועט אַ בלאָז טהון
 דער טאָג, ז נ ס ו ה צ ל י ם — און עס וועלען אַנטלויפען די
 שאַמעס — באַבאַבאַ! דו האָסט זיך איינגעמיעדט, און איך
 נישט!

ז.

איך פיהל מיך גליקליך, וואָס בווי קאָן נישט דאָס, וואָס איך.
 און אין דער זעלבער צייט האָב איך אויף איהר רחמנות. עס טהוט
 מיר וועה דאָס האַרץ. עס דאַכט זיך מיר, אז זי איז פּערזאָרגט.
 בווי האָט שוין אזא טבע: פּרעהליך-פּרעהליך — פּלוצים זאָל זי
 זיך אַוועקוועצען אין אַ ווינקעלע און וויינען שטילערהייד. וויפיעל
 די מאַמע זאָל זי דעמאָלט נישט טרייסטען, וויפיעל דער מאַמע זאָל
 זי דעמאָלט נישט קושען — עס העלפט קיין זאך נישט. בווי מוז
 זיך אויסוויינען. נאָך וועמען? נאָכ'ן מאַמען, וואָס איז אזוי פריה
 געשטאַרבען? צי נאָך דער מאַמע, וואָס האָט חתונה געהאַט.
 אַוועקגעפּאָהרען און פּערגעסען דעם זייגעזונד? אַך, איהר מאַמע.
 איהר מאַמע! אז מע דערמאנט איהר די מאַמע, ווערט זי אַלערליי
 קאָלירען. זי האַלט נישט פון איהר מאַמע. זי רעדט נישט קיין

שלעכט וואָרט אויף דער מאַמע, נאָר זי האַלט נישט פון איהר. איך ווייס דאָס פאַר געוויס. איך קאָן נישט ליידען, אַז בוזי זיצט פּערזאָרנט. איך זען מיך אַוועק נעבען איהר אויף די קלעצער און וויל איהר צעשלאָגען די געדאַנקען.

ה.

איך האַלט די הענד אין די קעשענעס. קלינג מיט די נים און זאָג צו איהר:

— טרעף, וואָס איך קאָן טהון, אַז איך וויל?
 — וואָס קאָנסט דו טהון?
 — אַז איך וויל, געהען איבער אַלע דינע נים צו מיר.
 — וועסט זיי ביי מיר אָפּגעווינען?
 — ניין. מיר וועלען אַפילו נישט אָנהויבען שפּיעלען.
 — וואָס־זשע, וועסט זיי ביי מיר אַוועקנעמען מיט געוואַלד?
 — ניין. זיי געהען אַליין אַריבער צו מיר.
 זי הויבט אויף איהרע שענע אויגען אויף מיר. איהרע שענע בלויע שיר־השירים־אויגען.

איך זאָג צו איהר:

— דו מיינסט, אַפנים, אַז איך טרייב קאַטאָוועס? איך האָב, נאַרעלע, אַזאַ שפּרוך... איך זאָג אַ פּסוק...
 זי עפענט אויף די אויגען נאָך שטאַרקער. איך פיהל מיך גרויס. איך געב איהר צו פּערשטעהן, ווי אַ גרויסער, ווי אַ העלד:
 — מיר, יונגלעך, קאָנען אַלסדינג. ביי אונז אין חדר איז דאָ אַ חבּר, שייקע דער בלינדער רופט מען איהם (ער איז אַ בלינדער אויף איין אויג), ווייסט ער אַלסדינג. ס'איז גאָר נישטאָ אַזאַ זאָך אויף דער וועלט, וואָס שייקע זאָל נישט וויסען. אַפילו קבלה. ווייסט דו, וואָס הייסט קבלה?

ניין. פון וואָנען זאָל זי וויסען? איך פיהל מיך אויפ'ן זיעבער־מען הימעל, וואָס איך קאָן איהר נעבען אַ לעקציע וועגען קבלה.

— קבלה, נארעלע, איז אזא זאך, וואָס קומט צוניטן. מיט קבלה קאָן איך מאַכען אזוי, אז איך זאָל דיך זעהן, און דו מיך נישט. מיט קבלה קאָן איך צאָפען וויין פון אַ שטיין און נאָלד פון דער וואַנט. מיט קבלה קאָן איך מאַכען אזוי, אז מיר ביידע, אזוי ווי מיר זיצען אָטאָ, זאָלען מיר זיך אויפהויבען ביי צו דער המאַרע, און נאָך העכער פון דער המאַרע!...

ט.

אויפהויבען זיך אין דער הויך מיט בוזי'ן דורך קבלה ביי דען המאַרע, און נאָך העכער פון דער המאַרע, און אוועקפליהען מיט איהר ווייט-ווייט, אויף יענער זייט אוקינוס, — דאָס איז געווען איינער. פון מיינע בעסטע חלומות. דאָרט, אויף יענער זייט אוקינוס, הויבט זיך דאָך אָן דאָס לאַנד פון די קארליקעס, וואָס קומען אַרויס פון די גבורים פון דוד המלך'ס צייטען. די קארלי' קעס זענען דאָך בטבע זעהר גוטע מענשעלעך. לעבען — לעבען זיי נאָר פון צוקערקעס מיט מאַנדעל-מילך, שפיעלען גאַנצע טעג אויף קליינע פייפעלעך און טאַנצען אלע אינאיינעם אַ „קאַראָהאַד“, האַבען קיין מורא נישט פאַר קיין זאָך און האַבען לייעב געסט. פון אונז אז עס קומט עמיצער צו פאַהרען, געבען זיי איהם עסען און טרינקען, שענקען איהם די טהייערסטע קליידער מיט אָהן. אַ שיעור זילבערנע און גאלדענע כלים, און פאַר'ן אוועקפאַהרען שמר פען זיי איהם אָן פולע קעשענעס מיט דימענטען און מיט בריר ליאַנטען, וואָס וואַלנערען זיך ביי זיי, ווי, למשל, ביי אונז מיסט אויף דער גאַס.

— ווי מיסט אויף דער גאַס? נו?

אזוי האָט מיר אַ מאָל אַ זאָג געטהאָן בוזי, אז איך האָב איהר

דערצעהלט פון די קארליקעס.

— דו גלויבסט נישט?

— און דו גלויבסט?

— פאר וואָס נישט?
 — וואו האָסט דו דאָס געהערט?
 — וואָס הייסט, וואו? אין חדר.
 — אַך! אין חדר?...?

נידעריגער, נידעריגער לאָזט זיך אַראָפּ די זון און בעפאַרבט
 דעם הימעל מיט אַ רויטען פּאַס פון גיין-גאַלד. זאָס גאַלד שיינט
 אָפּ אין בוז'ס אויגען. זיי באַדען זיך אין גאַלד!

י.

מיר ווילט זיך זעהר, אז בוזי זאָל נתפעל ווערען פון שייקעס
 מעטאָדע און פון די קונצען, וואָס איך קאָן מאַכען מיט קבלה.
 בוזי אָבער הויבט נישט אָן נתפעל צו ווערען. אדרבה, עס ווייזט
 זיך מיר אויס, אַז זי לאַכט. וואָס דען בעווייזט זי מיר אַלע איהרע
 פערעלדיגע צייהנלעך? עס הויבט מיך אָן פערדריסען און איך
 זאָג צו איהר:

— דו גלויבסט מיר אפשר נישט?
 בוזי לאַכט.

— דו מיינסט אפשר, אז איך באַריהם זיך? אז איך טראַכט
 אויס פון קאָפּ ליגענס?

בוזי לאַכט נאָך שטאַרקער. ע! וויבאַלד אזוי, דאַרף מען זיך
 מיט איהר אָפּרעכענען! איך ווייס שוין מיט וואָס. איך זאָג צו
 איהר:

— דער חסרון איז, וואָס דו ווייסט נישט, וואָס הייסט קבלה.
 דו זאָלסט וויסען, וואָס קבלה איז, וואָלסט דו אזוי נישט געלאַכט.
 מיט קבלה, אז איך וויל, קאָן איך אַראָפּברענגען אהער דיין מאַמע.
 יאָ-יאָ. און אז דו וועסט מיך שטאַרק בעטען, ברענג איך דיר זי
 נאָך היינטיגע נאַכט, רייטענדיג אויף אַ שטעקען.
 מיט אַ מאָל הערט זי אויף צו לאַכען. אַ וואָלקענדעל איז איר
 בערגעלאָפּען איבער איהר שען ליכטיג פּנים, און עס ווייזט זיך

מיר אויס, אז די זון איז פלוצים פערפאלען געוואָרען. אויס זת.
 אויס מאָג. איך האָב מורא, אז איך האָב אַ ביסעל איבערגעחאַפּט
 די מאָס. איך האָב נישט בעדאַרפט אָנריהרען איהר וועהטיג —
 די מאַמע איהרע. איך האָב חרטה אויף דער מעשה. מע דאַרף
 עס פּערגלעטען. מע דאַרף זיך מיט איהר איבערבעמען. איך רוק
 מיך צו צו איהר. זי קעהרט זיך אָפּ פון מיר. איך וויל זי נעמען
 ביי דער האַנד. איך וויל איהר זאָגען מיט'ן לשון פון שיר-
 השירים: "שׁוֹבֵי בֵּי, שׁוֹבֵי בֵּי, הֲשׁוּבָה לִי" — קעהר זיך
 אום צו מיר, בווי!..." פלוצים הערט זיך אַ קול פון שטוב אַרויס:
 — שימעק! שימעק?

שימעק — דאָס בין איך. דאָס רופט מיך מיין מאַמע, איך
 זאָל געהן מיט'ן טאַטען אין שוהל אַריין.

יא.

דאָס געהן מיט'ן טאַטען אין שוהל אַריין ערביפסט דאוונען —
 וואָס קאָן שוין זיין אַ גרעסערער פּערגעניגען? וואָס איז ווערטה
 דאָס אַליין, וואָס מען איז אָנגעטהאָן פון קאָפּ ביז פּוס שפּאַנגעל-
 ניי, און ס'איז דאָ מיט וואָס צו בעווייזען זיך פאַר די חברים?
 היינט דאָס דאוונען? דער ערשטער יום-טוב'דיגער מעריב? דער
 ערשטער יום-טוב'דיגער ברכו? אָך! וויפיעל תּענוגים דער גוטער
 גאָט האָט אָנגעגרייט פון אידישע קינדערס וועגען!
 — שימעק! שימעק?

די מאַמע מיינע האָט קיין צייט נישט. "איך וועל געהן, איך
 וועל באַלד געהן, אַטאָ געה איך! איך וויל נאָר זאָגען בווי'ן צוויי
 ווערטער. מעהר נישט ווי צוויי ווערטער..."

און איך זאָג איהר צוויי ווערטער. איך בין זיך מודה פאַר
 איהר, אז דאָס, וואָס איך האָב איהר אָט ערשט געזאָגט, איז נישט
 אמת. מאַכען מיט קבלה אזוי, אז יענער זאָל פליהען — דאָס קאָן
 מען נישט. אַליין — יא, איך אַליין זאָל פליהען — דאָס קאָן איך.

און דאָס וועל איך איהר ווייזען. לאָז נאָר איבערגעהן דער יום-טוב, אזוי מאַך איך די ערשמע פרוב. איך וועל זיך אויפהויבען פאַר איהר אין די אויגען, אַט דאָ אויף דעם אָרט, וואו די קלעצער ליגען, און וועל אין איין מינוט זיין שוין אויף יענער זייט המאַרע. פון דאָרט וועל איך זיך נעמען רעכטס, אַהינצוראָ — זעהסט דו? — דאָרט ענדיגט זיך אַלסדינג און עס הויבט זיך שוין אָן דער ים-הקרח.

יב.

בוזי הערט זיך צו מיט קאָפּ. די זון שיקט איהרע לעצטע שטראַהלען, צעקושט זיך מיט דער ערד.

— וואָס הייסט דאָס ים-הקרח? — פרעגט מיך בוזי.

— ים-הקרח ווייסט דו נישט? ים-הקרח הייסט דער פּערגליי-ווערטער ים. דאָס וואַסער איז געדיכט אזוי ווי לעבער און געזאַל-צען אזוי ווי ליאָג. קיין אָקרענטען געהען נישט אויף איהם, און מענשען, אז זיי האַפען זיך אַהין אַרײַן, קאָנען זיי שוין צוריק נישט קומען קיינמאָל.

בוזי קוקט אויף מיר מיט גרויסע אויגען.

— למאי זשע זאָלסט דו געהן אַהין?

— איך געה דען, נאַרעלע? איך פליה דאָך. איך פליה פון אויבען, אזוי ווי איין אַדלער. אין עטליכע מינוט בין איך דאָך שוין וויעדער אויף דער יבשה. דאָרט הויבען זיך אָן די צוועלף הויכע בערג, וואָס שפּריצען מיט פייער, און אויפ'ן צוועלפטען באַרג, סאַמע ביי'ם שפיץ, שטעל איך זיך אָפּ און געה צרפּוס זיעבען מייל, ביז איך קום צו אַ געדיכטען וואַלד. נאָכדעם געה איך וואַלד-אַײַן, וואַלד-אויס, ביז איך קום-צו צו אַ קליין וואַסערעל. דאָס וואַסערעל שוויים איך אַריבער און צעהל אָפּ זיעבען מאָל זיעבען, וואַכסט אויס פאַר מיר אַיין אַלטימשיקער מיט אַ לאַנגען באַרד און פרעגט מיך: „וואָס איז דיין באַגעהר?“ זאָג איך איהם: „פיהר מיך אָפּ צו דער בת-מלכה.“

— וואָסער בת־מלכה?

אָזוי זאָגט צו מיר בּוֹי, און עס דאַכט זיך מיר, אַז זי איז

דערשראָקען.

— די בת־מלכה — דאָס איז די שענע פּרינצעסין, וואָס מע

וואָס זי אויפגעהאַפּט פּון אונטער דער חופּה און מע האָט זי פאַר-

כּשופּ'ט און אַוועקגעפיהרט און אַרײַנגעזעצט אין אַ קרישטאָלענעם

פּאַלאַץ, שוין זיעבען יאָהר...

— וואָס זשע געהער זיך עס אָן מיט דיר?

— וואָס הייסט, וואָס געהער זיך עס אָן מיט מיר? איך דאַרף

דאָך זי באַפּרייען.

— דו דאַרפסט זי באַפּרייען?

— ווער דען?

— מע דאַרף נישט פּליהען אָזוי ווייט. פּאַלג מײַך, מע דאַרף

נישט!...

יג.

און בּוֹי נעמט מײַך אָן ביי דער האַנד, און איך פיהל, ווי

איהר קליין ווייס הענטעל איז קאַלט. איך קוק איהר אין די אויגען

אַרײַן און איך זעה, ווי עס שיינט זיך אָפּ אין זיי די גיין־גאַלדענע

זון, וואָס געזעגענט זיך מיט'ן טאָג, מיט'ן ערשטען ליכטיגען וואַ-

רעמען ערב־פּסח טאָג. ביסלעכווייז שטאַרבט אָפּ דער דאָזיגער

טאָג, ווי אַ ליכט ווערד אויסגעלאָשען די זון. דער הילך, וואָס

איז געשטאַנען דעם גאַנצען טאָג, ווערד פּערשטאַרבּען. מע זעהט

שוין ניט כּמעט קיין לעבעדיגען מענשען אויף דער גאַס. אין די

פענסטער פּון די הייזלעך בעווייזען זיך פּייערלעך פּון די יום־טוב־

דיגע בענשליכט. אַ מאָדנע, אַ הייליגע שטילקייט רינגעלט אונז

אַרום, מײַך מיט בּוֹי'ן, און מיר פיהלען זיך פעסט צענויפגעגאַסען

מיט דער דאָזיגער יום־טוב־דיגער שטילקייט.

— שימעק! שימעק?

יד.

דאס דריטע מאָל שוין, אז די מאַמע רופט מיך, איך זאָל געהן מיט'ן טאַטען אין שוהל אַרײַן. ווייס איך דען אַלײן נישט, אז מע דאַרף געהן אין שוהל אַרײַן? איך וועל דאָ זיצען נאָך אַ מינוט, אײַן מינוט, נישט מעהר. דערהערט בױז, אז מע רופט מיך, רײסט זי אַרויס איהר האַנד, האַפט זיך אױף און טרײַבט מיך:

— שימעק, דיך רופט מען דאָס, דיך. געהינגע. שוין צײַט. געהינגע.

איך קלױב מיך געהן. אױסגעבלאָזען האָט דער טאָג. אױסגעלאָשען האָט די זון. פונ'ם גאַלד איז געוואָרען בלוט. אַ וויני טעלע האָט אַ בלאָז געטהאָן, אַ גרינגס, אַ קיהלס. בױז טרײַבט מיך, איך זאָל געהן. איך וואַרף אױף איהר דעם לעצטען בליק. גאַר נישט די בױז, וואָס פריהער. אײַן אַנדער פנים מיט אײַן אַנדער חן בעקומט זי אין מײנע אױגען אינ'ם דאָזיגען פער'כשופ'טען אָבענד. „די פער'כשופ'טע פרינצעסין“ — פליהט מיר דורך אַ געדאַנק אין קאָפּ. בױז לאָזט מיך אָבער נישט לאַנג מיט מײנע געדאַנקען. זי טרײַבט מיך, זי טרײַבט מיך, איך זאָל געהן. איך לאָז מיך געהן און קוק מיך אום צוריק אױף דער פער'כשופ'טער פרינצעסין, וואָס האָט זיך אינגאַנצען צענויפגעגאַסען מיט'ן דאָ-זיגען פער'כשופ'טען פסח-אָבענד, און איך בלײַב שמעהן אַ פער'כשופ'טער. ווייזט זי מיר אָבער מיט דער האַנד: איך זאָל געהן! איך זאָל געהן! ... און עס מאַהלט זיך מיר אױס, אז איך הער איהר קול, ווי זי זאָגט צו מיר מיט'ן לשון פון שיר-השירים:

— ברח דודי — אַנטלױף, מיין געליעבטער! ודמה לך לצבי — און זיי געגליכען צו אַ הירש, אָדער צו אַ אינד אױף די בשמים-בערג! ...

צווייטער טייל.

מיר רייסען גרינס.

א.

— גיכער, בווי, גיכער! — זאג איך צו בווי'ן א טאג פאר
שבועות און נעם זי פאר א האנד, און מיר לאזען זיך האַסטיג
באָרג אַרויף. — דער טאָג שטעהט נישט, נארעלע. מיר דארפען
דורכגעהן אזא באָרג, און נאָכ'ן באָרג האָבען מיר נאָך אַ טייכעל.
איבער'ן טייכעל געהט אַ קלאַדקע פון ברעטער, הייסט עס „דאָס
בריקעל“. דאָס טייכעל לויפט, די זשאַבעס קוואַקען, די ברעטער
שאַקלען זיך, הוידען זיך, און ערשט דאָרט, אויף יענער זייט בריי-
קעל — דאָרט איז ערשט דער אמת'ער נן'ערד, בווי! דאָרט ערשט
הויבען זיך אָן מיינע מאַיאַנטקעס.

— דינע מאַיאַנטקעס?

— מיין איך, די „לעוואַדע“. אַ גרויס פעלד, וואָס ציהט זיך,
ציהט זיך אָהן אַ סוף, אָהן אַ ברעג. מיט אַ גרינער קאָלדע איז
דאָס איבערגעצויגען. מיט געלינקע שפרענקעלעך איז דאָס בער-
שפרענקעלע. מיט רויטינקע צוויקעלעך איז דאָס בעצוויקעלע.
און ריהות זאָלסט דו הערען דאָרטען — די שענסטע בשמים פון
דער וועלט! און בויער האָב איך דאָרטען, אָהן אַ שיעור בויער,
הויכע, צווייגענדיגע בויער. און אַ בערגעל האָב איך מיר דאָרט,
וואָס איך זיי אַויף דעם. וויל איך, זיי איך מיר. וויל איך, הויב
איך מיך אַויף דורכ'ן „שמדמפורש“ און פליה מיר, ווי איין אָדר
לער, העכער פון דער חמאָרע. איבער פעלדער און וועלדער, איבער
ימים און מדבריות, ביז איך קום אויף יענער זייט הריחוושך...

— און פון דאָרטען — שלאַגט מיך איבער בווי — געהסט דו
צו פוס זיעבען מייל, ביז דו קומסט צו אַ וואַסערעל.

— ניין, צו אַ געדיכטען וואַלד... פריהער געה איך וואַלד-
איין, וואַלד-אויס, און ערשט נאָכדעם קום איך צו אַ וואַסערעל...

— דאָס וואָסערעל שווימסט דו גריבער און צעהלסט אָפּ זיעבען מאָל זיעבען...

— וואָססט אויס פאַר מיר איין אַלטיטשקער מיט אַ לאַנגען באַרד...

— פּרעגט ער דיך: „וואָס איז דיין באַגעהר?“

— זאָג איך איהם: „פיהר מיך אָפּ צו דער בת־מלכה“...

בוזי רייסט אַרויס איהר האַנד פּונד מײן האַנד און לאָזט זיך לויפּען באַרג אַראָפּ. איך לויף איהר נאָך.

— בוזי, וואָס לויפסט דו אזוי?

בוזי ענטפּערט נישט. זי איז ברוגז. זי האָט פיינט די בת־מלכה. אַלע מעשיות האָט זי ליעב, נאָר נישט די בת־מלכה...

ב.

ווער בוזי איז — דאַרפט איהר געדענקען. איך האָב אייך שוין אַמאָל דערצעהלט. נאָר טאָמער האָט איהר פּערגעסען, חזר איך אייך איבער נאָך אַמאָל.

איד האָב געהאַט איין עלטערען ברודער — בעני. איז ער דערטרונקען געוואָרען. נאָך איהם איז געבליבען אַ וואַסער־מיהל, אַ יונגע אַלמנה, צוויי פּערדלעך און איין קינד. האָט מען די מיהל אָפּגעלאָזט. די פּערדלעך פּערקויפט. די אַלמנה האָט חתונה גע־האַט ערגיץ ווייט. און דאָס קינד האָט מען געבראַכט צו אונז. דאָס איז געווען בוזי.

האַרצאָהא! אַלע מיינען, אז איך און בוזי זענען אַ ברודער מיט אַ שוועסטער. מײן טאַטען רופט זי טאַטע. מײן מאַמען רופט זי מאַמע. און מיר צווישען זיך לעבען, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער, און האָבען זיך ליעב, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער? פאַר וואָס זשע שעהמט זיך פאַר מיר בוזי?

איין מאָל האָט זיך געטראַפּען אַ מעשה. מיר זענען געבליבען
 אַליין, אַליין אין צווייען איבער דער גאַנצער שטוב. פאַרנאַכטליך
 איז דאָס געווען. פינסטערליך שוין. דער טאַטע איז געגאַנגען
 אין שוהל זאָגען קדיש נאָך מיין ברודער בעני, און די מאַמע —
 נאָך שוועבעלעך. איך און בוזי האָבען זיך פּערשלאָגען אין אַ ווינר
 קעלע און איך דערצעהל איהר מעשיות. בוזי האָט לייעב, אַז איך
 דערצעהל איהר מעשיות. שענע מעשיות פּונ'ם חדר, מעשיות פּון
 טויזענד איין נאַכט. זי רוקט זיך צו צו מיר גאַנץ נאָהענט. איהר
 האַנד איז אין מיין האַנד.

— דערצעהל, שימעק, דערצעהל.

שטיף לאָזט זיך אראָפּ די נאַכט. פּאַוואָלי קלעמערען אויף די
 ווענד די שאַטענס, ציטערען, פּוּזשען אויף דער ערד און צעקריכען
 זיך. קוּיס-קוּיס וואָס מיר זעהען זיך. נאָר איך פּיהל, איהר הענטעל
 ציטערט, און איך הער, איהר הערצעל קלאַפט, און איך זעה, איהרע
 אויגען אין דער פינסטער גלאַנצען. פּלוציר רייסט זי אַרויס איהר
 האַנד פּון מיין האַנד. „וואָס איז, בוזי?“ „מע טאָר נישט.“ „וואָס
 טאָר מען נישט?“ „האַלטען זיך ביי די הענד.“ „פאַר וואָס?
 ווער האָט דיר געזאָגט?“ „איך ווייס אַליין.“ „מיר זענען דען
 פּרעמדע? מיר זענען דען נישט שוועסטער און ברודער?“ „ע! ווען
 מיר זאָלען זיין שוועסטער און ברודער!... — ציהט אויס בוזי,
 און עס הערט זיך מיר אין איהרע ווערטער דאָס לשון פּון שיר
 השירים: „מ י ת נ ד כ א ה ל י — פאַר וואָס ביזט דו
 נישט מיר אַ ברודער?“

תמיד אַזוי. רעד איך פּון בוזי'ן, דערמאַן איך מיך אין שיר-
 השירים.

ג.

וואו זשע האַלטען מיר? ערבישבעות. מיר לויפּען באַרג-
 אראָפּ. פּריהער בוזי, נאָכדעם איך. בוזי איז אויף מיר ברוגז

פאר דער בת-מלכה. אלע מעשיות האָט זי ליעב, נאָר נישט די בת-מלכה. בװי'ס ברוגז זיין, איהר זאָלט נאָר קיין יסורים נישט האָבען, דויערט נישט אפילו אזוי פיעל, ווי איך רעד צו אייך. זיט קוקט זי שוין וויעדער אויף מיר מיט איהרע גרויסע ליכטיגע פערטראַכטע אויגען. פערטראַפּט די האָר אַרונטער און זאָגט צו מיר:

— שימעק! אוי, שימעק! טהו נאָר אַ קוק. זעה אַ הימעל. דו זעהסט נאָר גישט וואָס אין דרויסען טהוט זיך!
— איך זעה, נארעלע. וואָס רען, איך זעה נישט? איך זעה אַ הימעל, איך פיהל אַ וואַרעם ווינטעלע, איך הער פויגעלעך פיש-טשען און צוויטשען און טראָגען זיך איבער אונזערע קעפּ. דאָס איז אונזער הימעל, אונזער ווינטעלע, אונזערע פויגעלעך — אַלס דינג איז אונזערס, אונזערס, אונזערס! געב אַהער דיין האַנד, בװי!...

ניין. זי גיט מיר נישט די האַנד. זי שעהמט זיך. למאי שעהמט זיך פאַר מיר בװי? למאי איז זי רויט געוואָרען?
— דאָרטען — זאָגט מיר בװי און לויפט פאַראַוים — דאָרטען, אויף יענער זייט בריקעל... און עס דאַכט זיך מיר אויס, אז זי רעדט צו מיר מיט'ן לשון פון שולמית, וואָס אין שיר-השירים: "ל כ ה ד ו ד י — קום, טהייערער! לאָמיר געהן אין פעלד אַרויס! לאָמיר נעכטיגען אין די דערפער! לאָמיר זיך פּעדערען אין די ווינגערטנער! לאָמיר זעהען, אויב דער וויינשטאָק בליהט? אויב דער וויינצווייג האָט זיך פאַנאָנדער-גענומען? אויב די מילגראַמען שפּראַצען?"...
און אָט זענען מיר בײ'ם בריקעל.

ד.

דאָס טייבעל לויפט, די זשאַבעס קוואַקען און די ברעטער שאַקלען זיך, מוידען זיך, און בװי ציטערט.

— אי ביזט דו, בוזי, א... וואָס האָסט דו מורא, נאַרעלע? האַלט זיך אָן אָן מיר, אָדער געב, לאָס איך דיך אַרומנעמען. איך דיך און דו מיך. זעהסט דו? אָט אַזוי. אָט אַזוי. אויס בריקעל.

און אַזוי ווי מיר האָבען זיך אַרומגענומען, אַזוי געהען מיר שוין אין צווייען, איינע אַליין איבער דעם דאָזיגען גן-עדן. בוזי האַלט זיך אָן מיר שטאַרק, זעהר שטאַרק. זי שווייגט. נאָר עס דאַכט זיך מיר, אַז זי זאָגט צו מיר מיט'ן לשון פון שיר-השירים: „א נ י ל ד ו ד י ו ד ו ד י ל י — איך בין דייע און דו ביזט מיינער“...

די לעוואַדע איז גרויס. זי ציחט זיך אָהן אַ סוף, אָהן אַ ברענג. מיט אַ גרינער קאָלדרע איז זי איבערגעצויגען. מיט געלינקע שפּרענקעלעך איז זי בעשפּרענקעלט. מיט דויטניקע צוויקעלעך איז זי בעצוויקעלט. און ריחות שמעקען דאָ, די שענסטע בשמים פון דער וועלט! און מיר געהען ביידע אַרומגענומען, איינע אַליין, אין צווייען, אינ'ם דאָזיגען גן-עדן.

— שימעק! — זאָגט מיר בוזי און קוקט מיר גלייך אין די אויגען אַריין און רוקט זיך צו צו מיר נאָך געהענטער. — ווען וועלען מיר אָנהויבען רייסען גרינס אויף שבעות?

— דער טאָג איז נאָך גענוג גרויס, נאַרעלע! — זאָג איך צו איהר און איך ברען. איך ווייס נישט, וואוהין זאָל איך קוקען פריהער: צי אין דער יאַרמעלקע פונ'ם בלאָהען הימעל? צי אויף דער גרינער קאָלדרע פונ'ם ברייטען פעלד? צי אַהין, אין עק וועלט אַריין, דאָרטען, וואו דער הימעל געהט זיך צענויף מיט דער ערד? צי אין בוזי'ס ליכטיג פנים זאָל איך אַריינקוקען, אין בוזי'ס שענע גרויסע אויגען, וואָס ווייזען מיר אויס טיעף, ווי דער הימעל, און פערטראַכט, ווי די נאַכט? תמיד זענען איהרע אויגען גערטראַכט. אַ טיעפער זאָרג ליגט אין זיי פערבאָרגען. מיט אַ שטילען טרויער זענען זיי איבערגעצויגען. איך ווייס איהר זאָרג.

מיר איז בעקאנט איהר טרויער. זי טראַגט אַ גרויסען וועהטיג אין האַרצען. אַ פּערדראָס אויף איהר מאַמע, וואָס האָט התונה געהאַט פאַר אַ פּרעמדען טאַטען און איז אַוועקגעפּאַהרען פּון איהר אויף שטענדיג, אויף אייביג, גלייך ווי זי וואָלט איהר אָנגעקעהרט אַ פּרעמדע. אין שטוב טאָר איהר מומער'ס נאָמען נישט דערמאָנט ווערען, גלייך ווי זי וואָלט גאָר קיין מאָל נישט געהאַט קיין מאַמע. מיין מאַמע — דאָס איז איהר טאַמע. מיין מאַמע. מיין טאַמע — דאָס איז איהר טאַמע. און זיי האָבען זי ליעב, ווי אַיין אייגען קינד, ציטערען איבער איהר, געבען איהר נאָך, וואָס איהר האַרץ געלוסט. נישטאָ קיין צו טהייערס פאַר בוז'ן. בוזי האָט געזאָגט, אַז זי וויל געהן מיט מיר אָנרייסען גרינס אויף שבעות (דאָס האָב איך זי אַרויפגעפיהרט דערויף), האָט דער טאַמע אַ זאָג געטהאָן צו דער מאַמע: „ווי מיינסט דו?“ און בעת מעשה האָט ער אַריבערגעקוקט אַריבער די זיכערענע ברילען און געגלעט זיך די זיכערענע פּעדעס פּון זיין זיכער-ריכטאָר. און עס געהט אַוועק אַ שמועס צווישען טאַמע-מאַמע וועגען אונזער געהן אַליין הינטער דער שטאָרט אַרויס אָנריי-סען גרינס אויף שבעות:

ד ע ר ט א ט ע: וואָס זאָנסט דו?

ד י מ א מ ע: וואָס זאָנסט דו?

ד ע ר ט א ט ע: זאָל מען זיי לאָזען געהן?

ד י מ א מ ע: פאַר וואָס זאָל מען זיי נישט לאָזען געהן?

ד ע ר ט א ט ע: איך זאָג דען, אַז ניין?

ד י מ א מ ע: וואָס זשע דען זאָנסט דו?

ד ע ר ט א ט ע: איך זאָג נאָך, צי זאָלען זיי געהן?

ד י מ א מ ע: פאַר וואָס זאָלען זיי נישט געהן?

און אַזוי ווייטער. איך ווייס, וואָס זיי קוועטשט. אפּשר צוואַנציג מאָל זאָגט מיר אָן דער טאַמע, און נאָכ'ן טאַמען אויך די מאַמע, אַז דאָרט איז דאָ אַ בריקעל, און אונטער'ן בריקעל איז דאָ אַ וואַסער — אַ טייכעל, אַ טייכעל, אַ טייכעל...

ה.

מיר, איך און בוזי, האָבען שוין לאַנג פּערגעסען דאָס בריקעל מיט'ן וואַסער, מיט'ן טייכעל. מיר טראָגען זיך איבער דער ברייַ טער פּרייער לעוואַדע, אונטער'ן ברייטען פּרייען הימעל. מיר לויַ פען איבער'ן גרינעם פעלד, פּאַלען און קאַטשען זיך אינ'ם שמע־קענדיגען גראַז. מיר שטעהען אויף, פּאַלען און קאַטשען זיך נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, און קיין גרינס אויף שבועות הויבען מיר נאָך אַלץ נישט אָן צו רייסען. איך פיהר בוזי'ן אין דער לענג און אין דער ברייט איבער דער לעוואַדע. איך בעריהם זיך פאַר איהר מיט מיינע מאַיאַנטקעס.

— זעהסט דו אָט די בוימער? זעהסט דו אָט דעם זאַמד?

זעהסט דו אָט דאָס בערגעל?

— איז דאָס אין גאַנצען דיינס?

אזוי זאָגט צו מיר בוזי, און איהרע אויגען לאַכען. מיר פער־דריסט עס, וואָס זי לאַכט. תמיד איז ביי איהר אַזאַ טבע לאַכען פון מיר. איך בלאָז זיך אָן און קערעווע מיך אָפּ אויף אַ וויילע פון בוזי'ן. שטויסט זיך בוזי, אַז איך בין ברוגז. פּערגעהט זי צו מיר פון פּאַרענט, פּערקוקט מיר אין די אויגען אַריין און נעמט מיך אָן ביי דער האַנד און זאָגט צו מיר: „שימעק!...“ פליהט אַוועק דער רוגז און אַלץ ווערד פּערגעסען. און איך נעם זי פאַר דער האַנד און איך פיהר זי צו מיין בערגעל, דאָרטען, וואו איך זייץ מיר תמיד, אַלע יאָהר. וויל איך, זייץ איך מיר. וויל איך. הויב איך מיך אויף דורכ'ן „שם־המפורש“ און פליה מיר, ווי איין אַדלער, העכער פון דער המאַרע, איבער פעלדער און וועלדער, אי־בער ימים און מדבריות...

ו.

דאָרטען, אויפ'ן בערגעל, זיצען מיר, איך און בוזי (קיין גרינס אויף שבועות האָבען מיר נאָך אַלץ נישט אָנגערייסען), און דער־זעהלען מעשיות. דאָס הייסט. איך דערזעהל און זי האָרנט.

איך דערזעהל איהר פון דעם, וואָס וועט זיין אַמאָל, אַמאָל, אז איך וועל זיין אַ גרויסער און זי אַ גרויסע און מיר וועלען זיך באַלד אויפהויבען דורכ'ן זיך נעמען... מיר וועלען זיך באַלד אויפהויבען דורכ'ן שם-המפורש אַריבער דער המאָרע און וועלען אַרומרייזען די גאַנצע וועלט. פריהער וועלען מיר זיין אין אַלע לענדער, וואו אַלכסנדר מוסדון איז געווען. און נאָכדעם וועלען מיר געבען אַ פאָהר-איבער קיין אַרץ-ישראל. דאָרט וועלען מיר זיין אויף אַלע בשמים-בערג, אין אַלע ווינגערטנער, אַנשטופען פולע קעשענעס מיט באַקסערען, פיינען, טייטלען און איילכירטען און אוועקפליהען פון דאָרטען נאָך ווייטער און ווייטער. און אומעטום וועלען מיר אָפטהון איין אַנדער שפיצעל, וואָרום קיינער וועט דאָך אונז נישט זעהען...

— קיינער וועט אונז נישט זעהען? — פרעגט מיך בוזי און

האַפט מיך אָן פאַר די הענד.

— קיינער, קיינער! מיר וועלען זעהען אַלעמען, און אונז וועט

נישט זעהען קיינער!

— וויבאַלד אַזוי, שימעק, האָב איך צו דיר אַ בקשה.

— אַ בקשה?

— אַ קליינע בקשה...

נאָר איך ווייס פריהער איהר בקשה. זי וויל, אז מיר זאָלען זיך דורכפאָהרען אַהין, וואו איהר מאַמע האָט חתונה געהאַט. אָפטהון עפּים אַ שפיצעל איהר שטיעפּטאַטען...

— פאַר וואָס נישט? — זאָג איך צו איהר. — מיט'ן גרעסטען

כבוד! אויף מיר מעגסט דו זיך שוין פאַרלאָזען, נאַרעלע. איך קאָן זיי אָפטהון אַזעלכעס, אז זיי זאָלען מיך האָבען צו גערענקען!

— נישט זיי, נאָר איהר, איהר, איהר, איהר. — בעט

זיך ביי מיר בוזי. נאָר נישט אַזוי גיך פּועל'ט זי דאָס ביי מיר. מיך, אז מע זעל'כעס'ט, איז מיט סכנת נפשות! וואָס הייסט, איך וועל איך איהר אָפשווייגען אַזאַ מעשה? אַ פאַטעפאַלנעס פון אַ ווייב בעל — נעמען און חתונה האָבען מיט איין אַנדער טאַטען, פּערפאַהר

רען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר און אוועקוואַרפען אַ קינד, נישט
אַריינשרייבען קיין בריוועל אפילו! היתכן? וואו איז דאָס גע-
הערט געוואָרען אזא רציחה? ...!

ז.

אומזיסט האָב איך מיך אזוי צעפלאַקערט. איך האָב חרטה,
ווי הינט עסען מיך. נאָר ס'איז שוין פאַרפאלען. כווי האָט פערשטעלט
דאָס פנים מיט ביידע הענד. זי וויינט? איך וואָלט גענומען און
צעריסען זיך אַליין אויף שטיקלעך! צו וואָס האָט מיר געטויגט
אַנריהרען איהר וועהטיג — די מאַמע איהרע? שטיל אין האַרצען
ביי זיך רוף איך מיך אָן מיט אַלע מיאוס'ע נעמען: "פערד!
בהמה! אָכס! קאַלבו! לעקיש! לאַנגע צונג!"... איך רוק מיך
צו צו איהר. איך נעם זי אָן ביי דער האַנד: "כוויל! כוויל!
איך וויל איהר זאָגען מיט'ן לשון פון שיר-השירים: "ה ר א י נ י
א ת מ ר א י ד — לאָז מיך זעהן דיין פנים, ה ש מ י ע י נ י א ת
ק ו ל ד — לאָז מיך הערען דיין שטים"...

פלוצים... פון וואַנען האָבען זיך גענומען אַהער דער טאטע
מיט דער מאַמע?

ה.

דעם טאטענס זילבערנע ברילען גלאַנצען פון דער ווייטען. די
זילבערנע פּעדים פון זיין זילבער-באָרד האָבען זיך צעלאָזט אויפ'ן
ווינטעל. און די מאַמע מאַכט צו אונז פון דער ווייטען מיט דער
פעטשיילע. מיר ביידע, איך און כווי, זענען געבליבען זיצען, ווי
געלעהמט. וואָס טהוען דאָ טאטע-מאָמע?

דאָס זענען זיי געקומען צו אונז אַהער, געוואָהר ווערען, וואָס
מיר מאַכען. צי האָט זיך ניט געטראַפען מיט אונז, חס-ישראל.

נפים זיין אומגליק? א קשיא אויף א מעשה — א בריקעל, א ווא-
זער, א טייכעל, א טייכעל, א טייכעל...

מאָרנע טאַטע-מאַמע!

— און וואו איז אייער גרינס?

— וואָסער גרינס?

— דאָס גרינס, וואָס איהר זענט געגאַנגען אָנרייסען אויף
שבועות? ...

מיר ביידע, איך און בויז, קוקען זיך איבער. איך פערשטעה
איהרע אויגען. איך פערשטעה איהר קוק. און עס דאַכט זיך מיר,
אז איך הער, ווי זי זאָגט צו מיר מיט'ן לשון פון שיר-השירים:
"מ י ת נ ד כ א ה ל י — א, ווען דו ביזט מיר א ברר
דער! ... פאר וואָס ביזט דו מיר נישט קיין ברודער?" ...

— מילא, גרינס אויף שבועות וועט שוין מסתמא ווי עס איז
זיין. — זאָגט דער טאַטע מיט א שמייכעל, און די זילבערנע פערעס
פון זיין זילבער-באָרד גלאַנצען אָפּ אין די ליכטיגע שטראַהלען פון
דער גינגאָלדענער זון. — אַבי, געלויבט דער אויבערשטער, די קינד
דער זענען געזונד און ס'איז זיי חלילה קיין זאך נישט געשעהען.
— געלויבט איז גאָט! — ענטפערט איהם די מאַמע און ווישט
זיך מיט דער פעטשיילע דאָס רוימע פערשוויצטע פנים. און ביידע
קוועלען זיי אָן, ווערען ברייטער ווי לענגער.

מאָרנע, מאָרנע טאַטע-מאַמע!

דרושער שויל.

אין דער דאזיגער נאכט.

א.

„לבני היקר מוהר“ר...

„איך שיק דיר 00 ר״כ און בעט דיר, מיון זוהן, זאָלסט מיר טהון צוליעב און קומען צו פאָהרען אַהיים אויף פּסח. עס איז מיר אַ בויון פאַר דער וועלט אויף מיינע עלטערע יאָהרען. מע האָט אין שטיקעל זוהן אַ בן־יחיד, און מען איז ניט זוכה איהם צו זעהן. אויך די מאַמע בעט דיר רחמים, אַז דו זאָלסט למען־השם קומען צו פאָהרען אויף פּסח. און זיי וויסען, אַז בויון קומט מול־טוב. זי איז למזל אַ כלה געוואָרען. אמ־ירצה־השם, שבת נאָך שבועות איז די חתונה.

ממני אָביך...“

אַט דאָס שרייבט צו מיר מיון טאַטע — דאָס ערשטע מאָל אזוי שאַרף. דאָס ערשטע מאָל פאַר דער גאַנצער צייט, פון זינט מיר זענען זיך צעגאַנגען. און צעגאַנגען זענען מיר זיך מיט'ן טאַטען שמיל, נישט געקריענט זיך. איך האָב וויעדערשפעניגט זיין געבאָט. נישט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען. געגאַנגען מיון אייגענעם וועג — זיך אַוועקגעלאָזט לערנען. פריהער איז ער געווען ברוגז, געזאַגט, אַז ער וועט מיר קיינמאָל ניט מוחל זיין, סידען ער וועט ליגען אויפ'ן טוידמען־בעט. דערנאָך האָט ער מיר מוחל געווען. דערנאָך האָט ער מיר אָנגעהויבען שיקען געלד: „איך שיק דיר 00 ר״כ און עס לאָזט דיר גרויסען די מאַמע גאָר פריינדליך.“ טורצע, טרוקענע בריעף. אויך מיינע בריעף צו איהם זענען געווען טורצע, טרוקענע בריעף: „דיין בריעף מיט די 00

דר"כ האָב איך מקבל געווען און לאָז גריסען דער מאַמען נאָר פריינדליך."

קאַלט, מורא'דיג קאַלט זענען געווען אונזערע ביידענס בריוו לעד. ווער האָט צייט געהאַט דאָס צו בעמערקען אין דער וועלט פון חלומות, וואו איך האָב מיך געפונען? נאָר דעם טאַטענס בריעה אַצינד האָט מיך אויפגעוועקט. ניט אזוי דעם טאַטענס קלאַגען זיך, וואָס ס'איז איהם אַ בויון פאַר דער וועלט (איך בין מיך מודה). און ניט אזוי דער מאַמעס בקשה, וואָס זי בעט רחמים — קיין זאך האָט מיך אזוי ניט גענומען (איך בין מיך מודה), ווי די עטליכע ווערטער: „און זיי וויסען, אַז בויון קומט מזל-טוב...“

בוזי — אָט די בוזי, וואָס איהר גלייכען איז ניטאָ אין ערגיז ניט, סיידען אין שירי-השירים. אָט די בוזי, וואָס איז איינגעקניפט און אויסגעבונדען מיט מיינע יונגע יאָהרען. אָט די בוזי, וואָס איז אַלע מאָל געווען די פער'כשוף'טע בת-מלכה פון אַלע מיינע וואונדערליכע בבא-מעשיות, די שענסטע פרינצעסין פון מיינע נאָלרענע חלומות — אָט די בוזי איז איצט אַ כלה? עמיצענס, ניט מיינע? ...!

ב.

ווער איז בוזי? — אַך, איהר ווייסט ניט, ווער בוזי איז? איהר האָט פערגעסען? איך מוז אייך נאָך אַ מאָל איבערדער-זעהלען איהר ביאָגראַפיע אין קורצען, און מיט דעם אייגענעם לשון, וואָס איך האָב אייך דערזעהלט אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק. איך האָב געהאַט איין עלטערען ברודער — בעני. איז ער דערטרונקען געוואָרען. נאָך איהם איז פערבליבען אַ וואַסער-מיהל, אַ יונגע אלמנה, צוויי פערדלעך און איין קינד. האָט מען די מיהל אָפגעלאָזט, די פערדלעך פערקויפט. די אלמנה האָט חתונה גע-האַט און איז אוועקגעפאָהרען ערגיז ווייט. און דאָס קינד האָט מען געבראַכט צו אונז אין שטיב אַריין.

דאָס איז בױז.

און שען איז בױז, ווי די שענע שולמית, וואָס פון שיר־השירים.
אַלע מאָל, ווען איך האָב געזעהען בױז'ן, האָב איך מיך געמוזט
דערמאָנען אין דער שולמית, וואָס פון שיר־השירים. און אַלע מאָל,
ווען איך האָב געלערענט אין חדר דעם שיר־השירים, איז מיר גע-
קומען אַקעגען בױז.

איהר נאָמען איז פּערצויגען פון אסתר־ליבע: ליבױז — בױז.
מיט מיר אינאיינעם איז זי געוואַכסען. מיין טאַמען רופט זי טאַ-
טע. מיין מאַמען רופט זי מאַמע. אַלע האָבען געמיינט, אז מיר
זענען אַ ברודער מיט אַ שוועסטער. און מיר האָבען זיך לייעב
געהאַט, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער פלעגען מיר זיך פּערקלױבען
אין אַ ווינקעלע, און דאָרט פלעג איך איהר דערצעהלען בבא־מעשיות
פון חדר, פון מיין חבר שייקע, וואָס ווייסט אַלסדינג, אַפילו קבלה.
דורך קבלה, האָב איך איהר געזאָגט, קאָן איך מאַכען קונצען: צאָ-
פען וויין פון אַ שטיין און גאָלד פון דער וואַנדר. מיט קבלה, האָב
איך איהר געזאָגט, קאָן איך מאַכען אזוי, אז מיר ביידע זאָלען
זיך אויס־רױבען ביז דער חמאַרע, און נאָך העכער פון דער חמאַרע.
אַד, האָט זי לייעב געהאַט האָרבען פון מיר מעשיות! איין מעשה
נור האָט בױז פיינט געהאַט פון מיר צו האָרבען: פון אַ בת־
מלכה, פון אַ פּרינצעסין, וואָס מע האָט זי פּער־כּשופֿ'ט, אויפגע-
האַפט פון אונטער דער חופּה און אריינגעזעצט אין אַ קרישמאַלע־
נעם פּאַלאַץ אויף זיעבען יאָהר, און איך פליה זי אויס־ליווען...
אַלסדינג האָט בױז לייעב געהאַט צו הערען, נאָר ניט פון קיין פּער־
כּשופֿ'טער בת־מלכה, וואָס איך זאָל דאַרפען פליהען זי אויס־ליווען.
„מע דאַרף ניט פליהען אזוי ווייט, פּאַלג מיך, מע דאַרף נישט!“...
אזוי האָט געזאָגט צו מיר בױז, אַוועקגעשטעלט אויף מיר איהרע
שענע בלויע שיר־השירים־אויגען.

אַט דאָס איז בױז.

איצט שרייבט מען מיר, אז עס קומט איהר מזל-טוב. זי איז א כלה געוואָרען. בווי איז אַ כלה. עמיצענס אַ כלה. עמיצענס, ניט מיינע! האָב איך מיך אוועקגעזעצט און אָפּגענעמפּערט דעם טאַמען מיט אַ בריעף:

„לכבוד אָבִי היקר מוהר־ר...“

„דיין בריעף מיט די 00 ר״כ האָב איך מקבל געווען. אין עט־ליכע טעג אַרום, ווי נור איך ווער פּאַרטיג, אזוי קום איך צו פּאַה־רען. אויף די ערשטע טעג פּסט, אָדער אויף די אַנדערע — גאָר זיין וועל איך. איך לאָז גריסען דער מאַמען גאָר פּריינדליך. און בוז׳ן — מזל־טוב. איך ווינש איהר גליק...“

ממני בנך...“

ג.

ס'אָ ליגען. נישט איך האָב געהאַט מיט וואָס פּאַרטיג צו ווערען. נישט איך האָב געדאַרפט וואַרטען עטליכע טעג. דעם זעלבען טאָג, וואָס איך האָב בעקומען פּונ'ם טאַמען דעם דאָזיגען בריעף און געענטפּערט מיט מיין בריעף, האָב איך מיך אויפּגעזעצט און בין געפּלויגען אַהיים און בין געקומען צו פּליהען פּונקט דעם טאָג, וואָס ערב יום־טוב. אין אַ וואַרעמען ליכטיגען ערב פּסח־יגען טאָג.

און האָב געטראָפּען מיין שטערטעל פּונקט אזוי, ווי איך האָב עס איבערגעלאָזט אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק. נישט פּערענדערט אויף אַ האָר, נישט געמינערט אַ טראָפּען. די אייגענע שמאַרט. די אייגענע מענשען. דער אייגענער ערב־פּסח־יגער אין־דרויסען מיט'ן אייגענעם ערב־פּסח־יגען טאַרעראַם.

איין זאך נור האָט געפּעהלט: דער שיר־השירים. ניין. עס איז שוין נישט מעהר שיר־השירים־דיג, ווי ס'איז געווען אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק. אונזער הויף איז שוין נישט מעהר שלמה המלך'ס וויינגאַרטען, וואָס אין שיר־השירים. דאָס האַלץ מיט די

קלעצער, מיט די ברעטער, וואָס ליגען אָנגעוואָרפֿען ביי אונזער שטוב, איז שוין נישט מעהר טענענבוימער און בוקסענבוימער. די קאַץ, וואָס ליגט ביי דער טהיר און וואַרעמט זיך אויף דער זונן, איז שוין נישט מעהר פון די פעלד-אינדען, וואָס בעגעגענען זיך אין שיר-השירים. דער באַרג, וואָס אויף יענער זייט שוהל, איז שוין ניט מעהר דער לבנון. ניט מעהר פון די בשמים-בערג... די ווייב-לעך און מיידלעך, וואָס שטעהען אין דרויסען און וואַשען און פרע-סען און רייניגען און כשר'ען אויף פסח, זענען שוין ניט מעהר די מעכטער פון ירושלים, וואָס ווערען דערמאָנט אין שיר-השירים... וואו איז אַהינגעקומען מיין אַמאָליגע יונגע, פרישע, קלאָרע, ליב-טיגע, מיט בשמים שמעקענדיגע שיר-השירים-וועלט?...

ד.

איך האָב געטראָפֿען מיין היים פונקט אזוי, ווי איך האָב זי איבערגעלאָזט מיט יאָהרען צוריק. נישט פערענדערט אַ האָר, נישט געמינערט אַ טראָפֿען. דער מאַמע — ווי געווען. נאָר זיין זילבער-באַרד איז געוואָרען עטוואָס נאָך מעהר געזילבערט. זיין ברייטער ווייסער געקניטשטער שטערן — נאָך עטוואָס מעהר געקניטשט. אַפנים, פון דאָנות...

אויך די מאַמע — ווי געווען. נאָר דאָס רויטע פנים איז גע-וואָרען געלבלויך. און דאָכט זיך מיר, אַז קלענער איז זי געוואָרען אין וואַכס. און אפשר ווייזט זיך מיר אויס, דערפאַר ווייל זי האָט זיך אַביסעל אַיינגעבויגען, אַיינגעבויגען צו דער ערד? און די אַויגען זענען איהר רויטליך און מיט קישעלעך, ווי אונטערגעשוואַצ-לען. שוין זשע פון געוויין?...

אויף וואָס האָט געוויינט מיין מאַמע? אויף וועמען? אויף מיר, איהר בן-יחיד, וואָס איך האָב ניט געוואָלט פאַלגען דעם טאָ-טען און האָב וויעדערשפעניגט זיין געבאָט, נישט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען. געגאַנגען מיין אַייגענעם וועג, זיך אַוועקגעלאָזט לער-

נען און אזוי לאנג אין דער היים נישט געווען? צי אויף בווי'ן
וויינט מיין מאמע, וואָס האָט התונה שבת נאָך שבועות? ...

אַך, בווי! אויך זי האָט זיך אויף קיין האָר ניט פּערענדערט.
ניט געמינערט אַ טראָפּען. אויסגעוואַכסען איז זי נור. אויסגע-
וואַכסען און שענער געוואָרען. נאָך שענער, ווי ווען ס'ניט איז
אַמאָל. הויך און שלאַנק און רייף און מלאַ חן. אויגען — די זעלבע
שענע בלויע שיר-השירים-אויגען. נאָך מעהר פּערטראַכטע, ווי אַמאָל
פּערטראַכטע, פּערטיעפּטע, פּערזאָרגטע, שענע, בלויע שיר-השירים-
אויגען. און אַ שמייכל אויף די ליפּען. און פּריינדליך, און ליכט,
און היימיש, און צוגעלאָזט, און שטיל, ווי אַ טויב, צנועה'דיג-שטיל.

קוק איך אויף בווי'ן, דערמאן איך מיך אָן יענער בווי, וואָס
אַמאָל. דערמאן איך מיך אָן איהרע נאָרוואָס אויפגענייטע יום-
טוב'דיגע קליידלעך, וואָס די מאמע האָט איהר דעמאָלט אויפגע-
נייט אויף פּסח. דערמאן איך מיך אָן איהרע נייע קליינע יום-
טוב'דיגע שיכלעך, וואָס דער טאָטע האָט איהר דעמאָלט געקויפט
אויף פּסח. און דערמאן איך מיך אָן יענער בווי, וואָס אַמאָל,
אזוי קומט מיר ניט-וויילענדיג דאָס לאַנגפּערגעסענע שיר-השירים
וויעדער אַ מאָל, אַ פּסוק נאָך אַ פּסוק: „אויגעלעך ווי טייבעלעך,
הערעלעך ווי ציעגעלעך, גליטשען זיך באַרגאַראָפּ... צייהנדעלעך —
ווייסע שעפעלעך, נאָרוואָס פּון טייך אַרויס, איינס און איינס.
שנירעלעך — איהרע ליפּען. אַז זי רעדט, איז צוקערזיס“...

איך קוק אַצנד אויף בווי'ן, און עס ווערד שוין אַלעס וויעדער
שיר-השירים'דיג, ווי אַמאָל-אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק.

ה.

— בווי, דיר קומט מזל-טוב?

זי הערט ניט. וואָס זשע האָט זי אַראָפּגעלאָזט די אויגען?
וואָס זשע זענען רויט געוואָרען איהרע בעקלעך? ניין, איך מוז

איהר אָפּגעבען מול־טוב.

— מול־טוב דיר, בווי!

— מיט מול זאָלסט דו לעבען.

און מעהר ניט. פרעגען זי — קאָן מען ניט. רעדען מיט
איהר — איז ניטאָ וואו. עס לאָזט מיך ניט דער מאַמע. עס לאָזט
מיך ניט די מאַמע. עס לאָזען מיך ניט די קרובים. די משפּחה, די
שכנים, וואָס קומען אַרײַן מיך מסבֿל־פנים זײַן. דער אַרײַן, דער
אַרויס. אַלע שמעהען אַרום מיר. אַלע בעטראַכטען מיך, ווי אַ בער,
ווי אַ מאַדנע בעשעפעניש פון אַײַן אַנדער וועלט. אַלע ווילען מיך
זעהען און הערען, וואָס איך מאַך און וואָס איך טהו — אזא צײַט
ניט געזעהען זיך!

— דערצעהל זשע אונז עפּים נייעס: וואָס האָסט דו געזעהען,
וואָס האָסט דו געהערט?

און איך דערצעהל זיי נייעס, וואָס איך האָב געזעהען און
וואָס איך האָב געהערט. און איך קוק בעת מעשה אויף בווי'ן. איך
זוך איהרע אויגען און בעגעגען מיך מיט איהרע אויגען. מיט איהרע
גרויסע, טיפע, פּערזאָרגטע, שענע בלויע שיר־השירים־אויגען. נאָר
איהרע אויגען זענען שטוב, ווי איהרע ליפען, ווי זי אַלײַן. גאַרניט
זאָגען מיר איהרע אויגען. גאַלע גאַרניט. און עס קומט מיר
אַקעגען, ווי אַמאָל, דער שיר־השירים, אַ פּסוק נאָך אַ פּסוק: „ג
נעוֹל אַחַת י כֹּלָה — אַ גאַרטען אַ פּערשלאָסעלער איז בײַן
שוועסטער די כֹּלָה. אַ גאַרטען אַ פּערשלאָסענער, אַ קוואַל אַ פּער־
זיגעלמער“...

1.

און אַ שטורם הויבט זיך אויף בײַ מיר אין קאָפּ, און אַ פייער
אין האַרצען. אַ פייער — ניט אויף קײנעם, נאָר אויף זיך אַלײַן.
אויף זיך און אויף יענע הלומות, נאַרד־ישע, יונגעלשע, גאַלדענע
הלומות, וואָס צוליעב זיי האָב איך פּערלאָזען טאַטע־מאַמע. צו־

ליעב זיי האָב איך פּערנעסען אָן בּוּז'ן. צוֹליעב זיי האָב איך מקריב געווען אַ שטיק פון מיין לעבען, פּערשפּיעלט מיין גלויב, פּערשפּיעלט, פּערשפּיעלט אויף אייביג!

פּערשפּיעלט? ניין, עס קאָן ניט זיין. עס קאָן ניט זיין! אָט בין איך דאָך געקומען. בעצייטענס געקומען... לאָס איך נור בלייבען מיט בּוּז'ן אַליין. לאָס איך נור רעדען מיט איהר און פּאָר ווערטער. נאָר ווי קאָן איך רעדען מיט בּוּז'ן אַ פּאָר ווערטער-טער, אז אַלע זענען דאָ? אז אַלע זענען זיי אַרום מיר? אַלע בעטראַכטען מיך, ווי אַ בער, ווי אַ בעשעפעניש פון איין אַנדער וועלט. אַלע ווילען מיך זעהען און הערען, וואָס איך מאַך און וואָס איך טוה — אזא צייט ניט געזעהען זיך!

מעהר פון אַלע הערט מיך אויס דער טאַטע. איבער אַ ספּר זיצט ער, ווי אַלע מאָל, און פּערקנייטשט איז זיין ברייטער שטערן, ווי אַלע מאָל, און קוקט אויף מיר אַריבער די זילבערנע ברילען און גלעט זיך די זילבערנע פּעדעס פון זיין זילבער-באָרד, ווי אַלע מאָל, און עס דאַכט זיך מיר, אז ער קוקט אויף מיר ניט אַזוי, ווי אַלע מאָל. ניין, ס'איז ניט דער קוק, וואָס אַמאָל, איך פּיהל עס. דער מענש איז בעלעדיגט. איך האָב וויעדערשפּעניגט זיין געבאַט. ניט גע-וואָלט געהן אין זיינע וועגען. געגאַנגען מיין אייגענעם וועג...

אויך די מאמע שטעהט ביי דער זייט, אַוועקגעוואָרפּען די קיך מיט'ן ערב-פּסה, און הערט מיך מיט טרערען אויף די אויגען. מיט'ן שפיץ פּאַרטוך ווישט זי בגנבה אַ טרער, האַטש דאָס פנים שמייכלעט, און זי הערט, ווי איך דערצעהל, און זי קוקט מיר אין מויל אַרײַן און שלינגט, שלינגט איטליכס וואָרט מיינס.

אויך בּוּזי זיצט אַקעגען מיר, די הענד צענויפגעלעגט אויפ'ן האַרצען, און הערט מיך אויס גלייך מיט זיי. גלייך מיט זיי קוקט זי מיר אין מויל אַרײַן. גלייך מיט זיי שלינגט זי איטליכס וואָרט מיינס. איך קוק אויף בּוּז'ן. און איך לײען אין איהרע אויגען און קאָן ניט איבערלייענען גאַרנישט ניט. גאַרנישט ניט.

— דערצעהל זשע, וואָס ביזט דו אַנשוויגען געוואָרען? — מאַכט
צו מיר דער טאַטע.

— לָאָז איהם צורוח, האָסט דו געזעהען אַ ביסעל! — טהוט זיך
אַ האַפּ די מאַמע. — דאָס קינד איז מיער, דאָס קינד איז הונגע-
ריג. און ער: דערצעהל און דערצעהל! דערצעהל און דערצעהל!

.1.

ביסלעכווייז הויבט אָן דער עולם זיך צעגעהן, און מיר בלייב
בען אַליין: דער טאַטע און די מאַמע, איך און בויז. די מאַמע
לאָזט זיך אַוועק אין קיך און קומט גיך צוריק מיט אַ שענעם
פּסח'יגען טעלער — אַ בעקאַנטען טעלער, געמאַהלט מיט גרויסע
גרינע פייגענבלעטער.

— טאַמער וואָלסט דו עפּים גענומען אין מויל אַרײַן, שימעק?
בײַן סדר איז נאָך ווייט.

זאָגט צו מיר מיין מאַמע מיט אַזוי פיעל ליבעשאַפט, געטריי-
שאַפט און וואַרעמער איבערגעבענהייט, און בויז הויבט זיך אויף
מיט איהרע שטילע טריט און טראָגט מיר צו אַ גאַפּעל-מעסער —
בעקאַנטע פּסח'יגע גאַפּעל-מעסער. אַלץ איז מיר בעקאַנט. קיין
זאָך האָט זיך ניט געענדערט. ניט געמינערט אַ טראָפּען. דער
אייגענער טעלער מיט די גרויסע פייגענבלעטער. די אייגענע
גאַפּעל-מעסער מיט די ווייסע ביינערנע קלעצלעך. דער אייגענער
ריחניחוח פון דער פּסח'יגער גענוענשמאַלץ. דער אייגענער טעם
גן-עדן פון די ערב-פּסח'יגע צוגעפּרישע מצה. ניט געענדערט אַ
האַר. ניט געמינערט אַ טראָפּען.

ניט מעהר, וואָס דעמאָלט ערב-פּסח האָבען מיר געגעסען ביי-
דע, איך זאָן בויז. פון איין טעלער, געדענק איך, האָבען מיר גע-
געסען. טאַקי אָט פון דעם בעקאַנטען שענען פּסח'יגען געמאַהל-
טען טעלער, וואָס איז געמאַהלט מיט גרינע פייגענבלעטער. און ניס
האַט אונז דעמאָלט געגעבען די מאַמע, געדענק איך. פּולע קעשע-

נעם מיט ניס. און מיר האָבען זיך גענומען דעמאָלט פאַר די הענד, געדענק איך, איך און בווי, און מיר האָבען זיך געלאָזט פליהען, געדענק איך, ווי די אָדלערס. איך לויף — זי לויפט מיר נאָך. איך שפּרינג איבער די קלעצער — זי שפּרינגט מיר נאָך. איך אַרויף — זי אַרויף. איך אַראָפּ — זי אַראָפּ.

— שימעק! ביז וואַנען וועלען מיר לויפען, שימעק?

זאָגט צו מיר בווי, און איך ענטפער איהר מיט'ן לשון פון שיר-השירים: "עד ש י פו ת ה יו ם — ביז ס'וועט אַ בלאָז טהון דער טאָג, ו נ ס ו ה צ ל ל י ם — און עם וועלען אַנטלויפען די שאַמענס..."

ח.

דאָס איז געווען אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, היינט איז בווי אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ גרויסע, און איך בין אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ גרויסער. און אַ כלה איז געוואָרען בווי, עמיצענס אַ כלה, עמיצענס, ניט מיינע... און איך וויל בלייבען מיט בווי'ן אַליין, און איך וויל רעדען מיט איהר אַ פאַר ווערטער. איך וויל הערען איהר קול. מיט'ן לשון פון שיר-השירים ווילט זיך מיר זאָגען צו איהר: "ה ר א י נ י א ת מ ר א י ך — מאַך מיר זעהען דיין אויסזיכט. ה ש מ י ע י נ י א ת קו ך — מאַך מיר הערען דיין שטים..." און עם דאַכט זיך מיר, אז איהרע אויגען ענטפערען מיר אויך מיט'ן לשון פון שיר-השירים: "ל כ ה דו די — קום, טהייערער, נ צ א ה ש ד ה — ניט דאָ, נאָר אין דרויסען... אין דרויסען... דאָרט וועל איך דיר זאָגען. דאָרט וועל איך דיר דערצעהלען. דאָרטען וועלען מיר רעדען. דאָרטען..."

איך האָפּ אַ קוק אין דרויסען אַרויס דורכ'ן פענסטער. אַך, ווי שען דאָרט איז, ווי ערב-פסח'יג! ווי שיר-השירים'דיג! איין עבירה נור, ס'איז שוין באַלד אויס טאָג. נידעריג-נידעריג לאָזט זיך אַראָפּ די זון און בעפאַרבט דעם הימעל מיט גין-נאָלד. דאָס נאָלד

שיינט אָפּ אין בױז'ס אויגען. זײ באַרען זיך אין גאַלד. אָט באַלד
שטאַרבט דער טאַג. איך װעל ניט האָבען קיין צײט אַפילו מיט
בױז'ן אַ װאָרט צו רעדען. דער גאַנצער טאַג איז אַװעק אויף פּוסטע
רעד מיט'ן טאַטען, מיט דער מאַמען, מיט דער משפּחה — װאָס איך
האָב געהערט, װאָס איך האָב געזעהען... איך האָפּ מיך אויף און
קוק דורכ'ן פענסטער אין דרויסען אַרויס און טהו פאַרבייגעהענדיג
אַ זאַג צו בױז'ן:

— מיר װעלען זיך אַ ביסעל אפּשר דורכנעהן? אַזאַ צײט
אין דער היים ניט געװען. איך װיל אָנמוקען דעם הויף, איך װיל
זעהען די שטאַרט...

ט.

װײסט איהר ניט, װאָס איז מיט בױז'ן? אָנגעצונדען האָט זיך
איהר דאָס פּנים, װי אַ העליש פייער. װי די זון־קוגעל, װאָס האַלט
ביי'ס אונטערגעהן, איז זי רױט געװאָרען. זי װאַרפט אַ בליק
אויפ'ן טאַטען. אַפּנים, זי װיל הערען, װאָס דער טאַטע װעט זאָר
גען? און דער טאַטע קוקט אויף דער מאַמען אַריבער די זילבער־
נע ברילען. ער גלעט די זילבערנע פּעדעס פּון זײ זילבער־באַרד
און זאָגט אין דער װעלט אַרײן, צו קײנעם ניט:

— די זון זעצט זיך. שױן צײט זיך איבערטהון. געהן אין
שוהל אַרײן דאַװנען. שױן צײט ליכט בענשען. װי מײנסט דו?
ניין. איך װעל, אַפּנים, הײנט ניט רעדען מיט בױז'ן אַ װאָרט
ניט? מיר נעמען זיך איבערטהון. די מאַמע איז שױן באַלד אינד
גאַנצען פּסח'יג. זי האָט שױן אָנגעטהאָן אויף זיך איהר יום־
טוב'דיג זיידען מלבוש. איהרע װײסע הענר שעמערירען. קײנער
האָט ניט אַזעלכע שענע װײסע הענד, װי מײן מאַמע. אָט באַלד
װעט זי זיך שטעלען ליכט בענשען. מיט איהרע װײסע הענר װעט
זי פּערשטעלען איהרע אויגען און װײנען שטילערהײד, װי אַמאָל.
דער לעצטער שטראַהל פּון דער פּערגעהענדיגער זון װעט זיך שפּיעלען

אויף איהרע שענע קלאָרע ווייסע הענר. קיינער האָט ניט אַזעלכע
שענע קלאָרע ווייסע הענר, ווי מיין מאמע.

נאָר וואָס איז מיט בוז'ן? איהר פנים איז אויסגעלאָשען, ווי
די זון, וואָס האַלט ביי'ם זעצען זיך, ווי דער טאָג, וואָס האַלט
ביי אונטערגעהן. נאָר שען איז זי און חנ'עוודיג, ווי קיינמאָל ניט.
און טיעף-טרויעריג זעגען איהרע שענע בלויע שיר-השירים-אויגען.
און פערטראַכט זענען איהרע אויגען.

פון וואָס טראַכט איצט בוזי? פון דעם ליבען גאָסט, וואָס
זי האָט אויף איהם אזוי אַרויסגעקוקט און וואָס איז געקומען צו
פליהען אזוי אומגעריכט, נאָכדעם ווי ער איז אַזא צייט אין דער
היים ניט געווען?... אָדער פון איהר מאמע, וואָס האָט חתונה
געהאַט דאָס אַנדערע מאָל און אַוועקגעפאָהרען ערגיץ ווייט און
פערגעסען, אַז זי האָט אַ טאַכטער, וואָס הייסט בוזי? אָדער פון
איהר חתן טראַכט איצט בוזי, פון איהר חתן, וואָס טאַטע-מאמע
האַבען איהר אוראיי אָנגעהאַנגען קעגען איהר ווילען? און פון איהר
חתונה, וואָס דאַרף זיין שבת נאָך שבועות מיט אַ מענשען, וואָס
זי קען איהם ניט און ווייסט איהם ניט, ווער ער איז און וואָס ער
איז?... אָדער, פערקעהרט, אפֿשר האָב איך אין גאַנצען אַ טעות?
אפֿשר צעהלט זי גאָר די טעג פון פסח ביז שבועות, ביז שבת נאָך
שבועות? וואָרום דאָס איז איהר אויסדערוועהלטער, וואָרום
ער איז איהר לייעב און ער איז איהר טהייער. ער וועט
זי פיהרען אונטער דער חופּה, און אַי הַם וועט זי אַוועקשענקען
איהר האַרץ און לייעב. און מי ר? מיר איז זי, אוי-וועה, ניט
מעהר ווי אַ שוועסטער. געווען אַ שוועסטער און געבליבען אַ
שוועסטער... און עס דאַכט זיך מיר, אַז זי קוקט אויף מיר מיט
רחמנות און מיט פאַרדראָס און זאָגט צו מיר, ווי זי האָט געזאָגט צו
מיר אַמאָל, מיט'ן לשון פון שיר-השירים: "מִי יִתְּנֶךָ כֶּאֱחָ
יָי — ווען דו ביזט מיר אַ ברודער! אַך, פאַר וואָס ביזט דו מיר
גיט אַ ברודער?"!... וואָס זאָל איך איהר ענטפערען דערויף?

איך ווייס שוין, וואָס איך וועל איחר ענטפערען דערויף. לאָס איך
 נור רעדען מיט איחר עטליכע ווערטער. עטליכע ווערטער.
 נײַן. איך וועל היינט נים קאַנען רעדען מיט בוזײַן קיין אייני-
 ציג וואָרט, קיין האַלב וואָרט אַפילו. אָט הויבט זי זיך אויף, געהט
 מיט שטילע גרינגע טריט צו דער שאַפּע, גרייט-צו פאַר דער מאַמען
 ליכט אין די זילבערנע לייכטערס. אַלטע בעקאַנטע, היימישע הויכע,
 געבלאָזענע זילבערנע לייכטערס. מיר זענען מיט זיי גוט בעקאַנט
 און בעפריינדעט פון אַמאָל. די דאָזיגע זילבערנע לייכטערס האָ-
 בען דאָך פּערנומען אַמאָל אַ בכבוד'ען אָרט אין מיינע גאַלדענע
 חלומות ביי דער פּער'כשוּפ'טער בת-מלכה אין דעם קרישטאָלענעם
 פּאַלאַץ. די דאָזיגע גאַלדענע חלומות מיט די דאָזיגע זילבערנע
 לייכטערס, מיט די בענשליכט, מיט דער מאַמעס שענע קלאָרע
 ווייסע הענד, מיט בוזײַם שענע בלויע שויר-השירים-אויגען, מיט די
 לעצטע גאַלדענע שטראַהלען פון דער פּערגעהענדיגער זון — איז עס
 דען נישט איינס און דאָס זעלבע, געקניפט און געבונדען? ...
 — טאָ! — זאָגט דער טאַטע צו מיר מיט אַ קוק אין פּענסטער
 און מיט אַ וואונק, אַז ס'איז שוין צייט זיך איבערטהון און געהן
 אין שוהל אַריין דאוונען.
 מיר טהוען זיך איבער, איך און דער טאַטע, און מיר געהען
 אין שוהל אַריין דאוונען.

אונזער שוהל, אונזער אַלטע-אַלטע שוהל, האָט זיך אויך נים
 פּערגעדערט, איחר זאָלט זאָגען אַ האָר. נישט געמינערט אַ טראָ-
 פען. אַ ביסעל זענען נאָר געוואָרען שוואַרצער די ווענד. נידעריגער
 דער עמוד. עלטער דער אַלמעמער. און דער ארון-קודש האָט פּע-
 לאָרען דעם גלאַנץ פון זיין ניהייט.
 ווי אַ קליין בית-המקדש האָט אונזער שוהל אויסגעזעהען אין
 מיינע אויגען. איצט האָט זיך דאָס בית-המקדש אָנגעבויגען אַ

ביסעלע אויף א זייט. אך! וואו איז אהינגעקומען די הייליגע פראכט און גלאנץ פון אונזער אלטער שוהל? וואו זענען די מלאכים, וואס פלעגען דאָ שוועבען אונטער דעם געמאָהלמען סופיט אלע פרייטאָג צו נאכט, צו קבלת-שבת, און אלע יום-טוב אויף דער נאכט, צו ברכו?

אויך די בעליבתים פון שוהל האָבען זיך וועניג-וואָס פערענר דערט. נאָר אַ ביסעלע פערעלמערט זיך. שוואַרצע בערד זענען ווייס געוואָרען. גלייכע פלייצעס האָבען זיך אויסגעבויגען. אַמלעך סענע קאפאָטעס זענען צעהאַקט געוואָרען. עס זעהען זיך אַרויס ווייסע פערעס, געלע פאַסען. מלך דער חזן זינגט נאָך היינט אויך אַזוי שען, ווי אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק. אַ ביסעלע נאָר איז איהב פערדומפען דאָס קול. עס הערט זיך אין זיין דאוונען אַ נייער טאָן: מעהר געוויינט, ווי געזונגען. מעהר געקלאָנגט זיך, ווי געד בעטען. און אונזער רב? דער אלטער רב? — דער האָט זיך גענייט ניט פערענדרעט. געווען ווי געפאלענער שניי און געבליבען ווי געפאלענער שניי. איין קלייניגקייט נאָר: די הענד ציטערען אַצינד. און מיט'ן גאַנצען גוף ציטערט ער. פון אַלטקייט אַפנים. עזריאל דער שמש, אַ איד אָהן אַ סימן פון אַ באָרד, וואָלט געווען דער אייגענער, וואָס אַמאָל, ווען נישט די צייהן. ער האָט פערלאָרען אַלע צייהן און ער זעהט אויס מיט זיינע איינגעפאלענע קינבאַקען מעהר ווי אַ אידניע, ווי איידער אַ מאַנסביל. נישקשה, ער קלאַפט נאָך היינט אויך מיט'ן פראַטש איבער'ן שלחן, אַז עס קומט צו שמונה-עשרה. אמת, שוין נישט דער קלאַפ, וואָס אַמאָל. אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, האָט מען געקאָנט טוב ווערען פון זיין קלאַפּען. היינט שוין נישט. אַפנים, נישטאָ דער כח, וואָס אַמאָל. געווען אַ איד אַ גבר.

אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, איז מיר דאָ געווען גוט, געדענק איך, גוט אָהן איין ערך, אָהן אַ מאָס! דאָ, אין דעם קליינעם בית-המקדש, האָט מיין קינדערשע נשמה אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק,

געשוועבט אינאיינעם מיט די מלאכים אונטער דעם געמאָהלטען סופיט. דאָ אין דעם קליינעם בית-המקדש, האָב איך אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, אינאיינעם מיט'ן טאַטען און מיט אַלע אירען, גע-שמאַק און ערנסט געדאווענט...

יא.

און אַט בין איך איצט וויעדער אַ מאָל אין מיין אַלטער אַמאָל'י-גער שוהל, און איך דאווען מיט אונזערע אַלטע אַמאָליגע בעל-בתים, און איך הער דעם אייגענעם חזן, וואָס אַמאָל, וואָס זינגט מיט'ן אייגענעם ניגון, וואָס אַמאָל, און דער עולם דאווענט געשמאַק און וואַרעם און מיט'ן זעלבען נוסח, וואָס אַמאָל, און איך דאווען אינאיינעם מיט'ן עולם. נאָר מיינע געדאַנקען זענען ווייט פונ'ם דאווענען. איך מיש אַ בלעטעל נאָך אַ בלעטעל אין מיין סדור און — איך בין ניט שולדיג — עם מישט זיך מיר אויף שיר-השירים קא-פיטעל ד': "ה נ ד י פ ה ר ע י ת י — ווי שען דו ביזט, חבר'טאָרין מיינע, ה נ ד י פ , ע י נ י ד י ו נ י ם — ווי שען דו ביזט מיט דייע טויבענאוויגען" ... איך וואָלט וועלען דאוור-נען גלייך מיט אַלע, גלייך ווי איך האָב אַמאָל געדאווענט. נאָר עם דאווענט זיך ניט! איך מיש אַ בלעטעל נאָך אַ בלעטעל אין מיין סדור און — איך בין ניט שולדיג — עם מישט זיך אויף וויע-דער שיר-השירים קאפיטעל ה': "ב א ת י ל ג נ י , א ח ו ת י כ ל ה — איך בין געקומען אין מיין וויינגאַרטען, מיין שוועסטער די כלה"...

און ווייטער: "איך האָב געקלויבען מיינע קרייטער, געשמעקט מיינע בשמים, געגעסען מיין האָניג, געטרונקען מיין וויין"...

נאָר וואָס רעד איך? וואָס זאָג איך? דער גאַרטען איז נישט מיינער. איך וועל נישט קלויבען קיין קרייטער, ניט שמעקען קיין בשמים, ניט עסען קיין האָניג, ניט טרינקען קיין וויין. דער גאַר-טען איז ניט מיין גאַרטען. בווי איז נישט מיין כלה. בווי איז

עמיצענס אַ כלה. עמיצענס, נישט מיינע!... און עס קאכט אין מיר אַ גיהנם. נישט אויף בוז'ן. נישט אויף קיינעם. ניין. אויף מיר אַליין: סטייטש, ווי האָב איך געקאָנט אין אזא צייט זיין אזוי ווייט פון בוז'ן? ווי האָב איך געקאָנט דערלאָזען, אז מע זאָל צונעמען פון מיר בוז'ן און אָפגעבען זי צו איין אנדערען? האָט זי מיר דען ניט געשריבען אַלע מאָל בריוולעך און געגעבען אָנצודערעניש, „אז זי האָפט אין גיכע צייטען זיך מיט מיר צו זעהען?“... האָב איך איהר דען ניט אָפגעלעגט אַלע מאָל פון איין יום-טוב אויפ'ן אנדערען, אזוי לאַנג, ביז זי האָט מיר אויפגעהערט צו שרייבען?...

יב.

— גוט יום-טוב. דאָס איז מיין זוהן.

אזוי שמעלט מיר פאָר דער טאטע נאָכ'ן דאוונען פאָר די בעלי-בתים אין שוהל, וואָס בעטראַכטען מיר פון אַלע זייטען און געבען מיר אָפ און נעמען צו פון מיר דעם שלום-עליכם, ווי איין אַלמען חוב.

— דאָס איז מיין זוהן...

— דאָס איז אייער זוהן? נאָ דיר אָפ שלום.

אין דעם טאטענס ווערטער „דאָס איז מיין זוהן“ זענען דאָ אַלערליי פאַרבען: פרייד און גדלות און פערדראָס. מע קאָן לער-נען דעם פשט, ווי מע וויל: „וואָס זאָגט איהר? דאָס איז דאָך מיין זוהן!“... אָדער: „שמעלט אייך פאָר — דאָס איז מיין זוהן!“...

איך פיהל זיין האַרץ. דער מענש איז בעלעדיגט. איך האָב וויעדערשפעניגט זיין געבאָט. איך בין נישט געגאָנגען אין זיינע וועגען. איך בין מיר געגאָנגען אין מיין אייגענעם וועג און האָב איהם פערעלטערט פאָר דער צייט. ניין, ער האָט מיר נאָך ניט מוחל געווען. ער זאָגט דאָס מיר ניט. ער פערשפאָרט עס מיר

צו זאָגען. איך פיהל עם אליין. דאָס זאָגען מיר זיינע אויגען, וואָס
 קוקען מיר דורך די זילבערנע ברילען גלייך אין האַרצען אַרײַן.
 דאָס זאָגט מיר דער שטילער זיפּי, וואָס רייסט זיך אַרויס פון
 צײַט צו צײַט פון זײַן אַלטער שוואַכער ברוסט... מיר געהען ביידע
 פון שוהל אַהיים און שווייגען. מיר געהען שפעטער פון אַלעמען.
 די נאכט האָט פערשפּרייט איהרע פליעגעל איבער'ן הימעל, און
 אַראָפּגעלאָזט האָט זיך איהר שאַטען אויף דער ערד. אַ שטילע,
 אַ וואַרעמע, אַ הייליגע פּסח'יגע נאכט איז דאָס. אַ נאכט פול
 מיט סודות און רעטענישען. פול מיט וואונדער. די הייליגקייט
 פון דער דאָזיגער נאכט פיהלט זיך אין דער לופט. קוקט אַראָפּ
 פונ'ם טונקעל-בלויען הימעל. וועגען איהר שמועסען זיך דורך
 שטילערהײד די שטערען. י צ י א ת מ צ ר י ם לאָזט זיך הער
 רען פון דער דאָזיגער נאכט...

מיט גיכע-גיכע טריט געה איך אַהיים אין דער דאָזיגער נאכט.
 און דער טאַטע — קוים וואָס ער געהט מיר נאָך. ווי אַ שאַטען
 געהט ער מיר נאָך. „וואָס יאָגסט דו אַזוי?“ — פרעגט מיך דער
 טאַטע, קוים וואָס ער האַפט דעם אַטעם.

עך, טאַטע, טאַטע! זעהסט דו דען ניט, אז איך בין געגליכען
 צו אַ הירש, אָדער צו אַ אינד פון די אינדען אויף די בשמים
 בערג? ... מיר איז לאַנג, טאַטע, צו לאַנג די צײַט. מיר איז ווייט,
 טאַטע, צו ווייט דער וועג, דעמאָלט, ווען בוזי איז אַ כלה. עמיר
 צענס אַ כלה. עמיצענס, ניט מײַנע! ... איך בין געגליכען צו
 אַ הירש, אָדער צו אַ אינד פון די אינדען אויף די בשמים-בערג.

אַזוי ווילט זיך מיר ענטפערן מיין טאַטען מיט'ן לשון פון
 שירהשירים, און איך פיהל נישט די ערד אונטער זיך. און איך
 געה מיט גיכע-גיכע טריט אַהיים אין דער דאָזיגער נאכט. און
 מיין טאַטע — קוים וואָס ער געהט מיר נאָך. ווי אַ שאַטען געהט
 ער מיר נאָך אין דער דאָזיגער נאכט.

ג.

מיט דעם אייגענעם „גוט-יוס-טוב“, וואָס מיר פלעגען אַרײַני-
קומען אין דער דאָזיגער נאַכט פון שוהל אַהיים אַמאָל, מיט יאָהר
דען צוריק, זענען מיר אַרײַנגעקומען אויך אַצינד — איך און דער
טאַמע.

מיט דעם אייגענעם „גוט-יוס-טוב — גוט-יאָהר“, וואָס די מאַמע
און בזוי פלעגען אונז בעגעגענען אין דער דאָזיגער נאַכט אַמאָל,
מיט יאָהרען צוריק, האָבען זיי אונז בעגעגענט אויך אַצינד.

די מאַמע, די מלכה, אָנגעהאָן אין איהר קעניגליך זיידען
מלכוש, און די בת-מלכה, בזוי, — אין איהר שניי-ווײַס קלייד.
אַבער פונקט דאָס אייגענע בילד, וואָס אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק,
ניט פערענדערט אויף אַ האָר, נישט געמינערט אַ טראָפּען.

ווי מיט יאָהרען צוריק, אַזוי אויך אַצינד, אין דער דאָזיגער
נאַכט, איז אונזער שטוב פול מיט חן. אַ בעזונדערע שענקייט, אַ
הייליגע, יום-טובֿ'דיגע, מאַיעסטעטישע שענקייט האָט אַראָפּגע-
נידערט אויף אונזער שטוב. אַ הייליגע, יום-טובֿ'דיגער גלאַנץ איז
אויסגעגאַסען אויף אונזער שטוב אין דער דאָזיגער נאַכט. דאָס
ווייסע טישגעבעט — געפאַלענער שניי. דער מאַמעס בענשליכט
שיינען אַרויס פון די זילבערנע לייכטערס. עס לאָזט גריסען פון
די פלעשער אַרויס דער אַרבעיכוס-תּרווײַן. אַך, ווי צנועה'דיג-נאַ-
איוו עס קוקען אַרויס פון דער קערה די אומשולדיגע מצות I ווי
ליעב עס שמייכלט דער אָנגעריבענער מרור-חרײַן, דער קאַמפּלי-
צירטער חרוסת מיט'ן אָנגעגרייטען זאַלצוואַסער I פייערליך און מיט
שטאַלץ שטעהט אויסגעבעט. דעם מלך'ס שטוהל, דאָס עסעבעט.
אויף דער מלכה'ס פנים רוהט די שכינה, ווי אַלע מאָל אין דער דאָ-
זיגער נאַכט. און די בת-מלכה (בזוי) איז אינגאַנצען, פון אויבען
ביז אַראָפּ, שיררהשירים'דיג. ניין, וואָס זאָג איך? — זי איז דעה
שיררהשירים אַליין.

איין עבירה נאָר, וואָס מע האָט דעם בן־מלך אוועקגעוועזענ
 אזוי ווייט פון דער בת־מלכה. אמאָל זענען זיי, גערענט איך, אַנ־
 דערש געזעסען ביים סדר. אינאיינעם, איינס נעבען אנדערען,
 זענען זיי געזעסען. דער בן־מלך האָט געפרעגט דעם טאטען, גע
 דענט איך, די פיער קשיות, און די בת־מלכה האָט אַרויסגע'גנבה' /
 ביי זיין מאיעסטעט פון אונטער דעם קישען דעם אפיקומן — און
 אַך! וואָס מיר האָבען זיך דעמאָלט אָנגעלאכט! אמאָל, נאָכ'ן
 סדר, גערענט איך, אז דער מלך האָט שוין אַראָפגעצויגען דעם וויי
 סען קיטעל, און די מלכה — איהר קעניגליך זיידען מלבוש, זענען
 מיר געזעסען, איך און בוזי, אינצוויינען, אין אַ ווינקעלע, געשפיעלט
 אין ניסלעך, וואָס די מאמע האָט אונז געגעבען, אָדער איך האָב
 איהר דערצעהלט אַ מעשה, פון יענע בבא־מעשיות פון חדר, פון
 מיין חבר שייקע, וואָס ווייסט אלסדינג. אַ מעשה מיט אַ פער
 בשופ'טער בת־מלכה, וואָס איז געזעסען אין אַ פאלאץ פון קרישטאָל
 זיעבען יאָהר כסדר און געווארט, ביו עמיצער וועט דורכ'ן שם
 המפורש זיך אויפהויבען אריבער דער המארע, פליהען איבער בערג
 און איבער טהאָלען, איבער טייבען און מדבריות, און וועט זי
 אויסלייזען, און וועט זי בעפרייהען.

יד.

דאָס איז אָבער אַלץ געווען אמאָל — אמאָל, מיט יאָהרען צו
 ריק. איצט איז שוין די בת־מלכה אויסגעוואכסען, געוואָרען אַ
 גרויסע. און דער בן־מלך איז אויסגעוואכסען, געוואָרען אַ גרויסער.
 און בעזעצט האָט מען איהם אזוי אומ'ברחמנות'דיג, אז מיר קאָנען
 זיך אפילו ניט זעהען איינס דאָס אנדערע, ווי עס געהער צו זיין.
 שטעלט אייך פאָר: אין דער רעכטער האַנד פון זיין מאיעסטעט
 דער בן־מלך, אין דער לינקער האַנד פון איהר מאיעסטעט די בת
 מלכה! ... און מיר זאָגען די הגדה, איך מיט'ן טאטען, הויך אויף
 אַ קול, ווי אמאָל, מיט יאָהרען צוריק, און מיט אַ ניגון, אַ בלעמעל

נאך א בלעמעל. און די מאמע מיט בוז'ן זאגען אונז נאך שטילער-
 הייד, א בלעמעל נאך א בלעמעל — ביז מיר קומען צו שיר-השירים.
 זאג איך מיט'ן טאטען דעם שיר-השירים, ווי אמאל, מיט יאָהרען
 צוריק, מיט נאָר א בעזונדער ניגון. א פסוק נאך א פסוק. און די
 מאמע מיט בוז'ן זאגען אונז נאך שטילערהייד א פסוק נאך א פסוק.
 ביז דער מלך, אויסגעמיערט פון דער יציאת-מצרים-געשיכטע און
 שכור'ליך פון דעם ארבע-כוסות-וויין, הויבט אָן ביסלעכווייז אונ-
 טערצודרימלען, דרימעלט א וויילע און האפט זיך אויף און זינגט
 ווייטער דעם שיר-השירים, הויבט אָן אויף א קול: "מִיָּם רַבִּים —
 פִּיעַל וּוְאֶסְרֶען קָאָנֶען נִישַׁם אוֹיסלֶעשען די לֵיעבע".... און איך
 האפ איהם אונטער מיט'ן זעלבען ניגון: "וְנָהַרְתָּ
 לֹא יִשְׁטַפּוּהָ — און טייכען וועלען זי ניט פערפלייצען"....
 דאָס זאגען געהט ביי אונז אלע מאָל שטילער און
 שטילער, ביז זיין מאיעסטעט ווערט צום סוף אַנשלאָפֿען
 שוין טאַקִי אויף דעם רעכטען אמת. ריהרט איהם אָן די
 מלכה ביי'ם אַרבעל פונ'ם ווייסען קיטעל. מיט א ליעבער זיסער
 איידעלקייט וועקט זי איהם, ער זאָל געהן שלאָפֿען, — און איך מיט
 בוז'ן קאָנען זיך דערווייל איבערוואַרפען מיט א פאָר ווערטער.
 שטעה איך אויף פון טיש און געהצו צו איהר נאָהענט, און מיר
 שטעהען איינס אַקעגען דאָס אַנדערע — דאָס ערשטע מאָל אזוי
 נאָהענט אין דער דאָזיגער נאַכט. איך ווייז איהר אָן אויף דער
 שענער זעלמענער נאַכט. "אין דער דאָזיגער נאַכט, זאָג איך איהר,
 איז גוט שפּאַציערען געהן".... זי האָט מיך פערשטאַנען און ענט-
 פערט מיר מיט א האַלבען שמייכעל, פּרענענדיג: "אין דער דאָ-
 זיגער נאַכט?".... און עס מאַהלט זיך מיר אויס, אז זי לאַכט
 פון מיר. אזוי פלעגט זי לאַכען פון מיר אַמאָל, מיט יאָהרען צו-
 ריק. פּערדריסט דאָס מיד. זאָג איך צו איהר: "בוזי, מיר האָ-
 בען וואָס צו רעדען, א סך וואָס צו רעדען". "א סך וואָס צו
 רעדען?" — חזר'ט זי איבער מיינע ווערטער, און עס דאַכט זיך מיר-

אז זי לאַכט פון מיר... פּערזאַפּ אײך אײך מיך: „און אפּשר האָב
אײך אַ טעות? אפּשר האָב אײך מיט דיר אַצינד גאַרניט וואָס צו
רעדען?“...

דאָס איז געוואָנט געוואָרען מיט אַזאַ ביטערקייט, אַז בוזי הערט
אויף צו שמייכלען און ערנסט ווערט איהר פנים. „מאָרגען —
מאָכט זי צו מיר — מאָרגען וועלען מיר שוין רעדען“... און ליב-
טיג ווערט מיר אין מיינע אויגען. ליכטיג און גוט און פרייליך.
מאָרגען! מאָרגען וועלען מיר שוין רעדען! מאָרגען! מאָרגען!...
אײך געהיצו צו איהר נאָך נעהענטער און אײך דערפיהל דעם ריח
פון איהרע האָר, דעם ריח פון איהרע קליידער, דעם אַמאָליגען בע-
קאַנטען ריח. און עס קומען מיר אויפ'ן זינען די ווערטער פון
שיר-השירים: „נ פ ת ט פ נ ה ש פ ת ו ת יך, כ ל ה —
צוקער טהוען טריפען דיינע ליפען, כלה! האָניג און מילך אונטער
דיין צונג. און דער ריח פון דיינע קליידער
איז ווי דער ריח פון דעם לבנון“...
דאָס ווייטעריגע רעדען מיר שוין אַזוי, אָהן ווערטער. מעהר
מיט די אויגען. מיט די אויגען...

טו.

— בוזי, אַ גוטע נאַכט. — זאָג אײך צו איהר שמיל. עס איז
מיר שווער אוועקצוגעהן פון איהר. איין נאַט ווייסט דעם אמת.
— אַ גוטע נאַכט. — ענטפערט מיר בוזי, ריהרט ניט פון אָרט
און קוקט אויף מיר טיעף-פּערזאַרנט מיט איהרע שענע בלויע שיר-
השירים-אויגען.

אײך זאָג איהר נאָך אַ מאָל אַ גוטע נאַכט. און זי ענטפערט
מיר נאָך אַ מאָל אַ גוטע נאַכט. קומט צו געהן די מאַמע און פיהרט
מיד אַרײן אין אַ בעזונדער שלאָף-חדר. דאָרט נעמט מיין מאַמע
און גלעט מיר אויס מיט איהרע שענע ווייסע הענד דאָס ווייסע

אויבערדעק פון מיין שלאָף-בעט, און איהרע ליפען שעפטשען:
 „שלאָף געזונד, מיין קינד, שלאָף געזונד“...

אין די דאָזיגע עטליכע ווערטער האָט זיך אויסגעגאָסען דער
 גאנצער ים פון ליעבשאַפט, וואָס האָט זיך צענויפגעזאָמעלט ביי
 מיין מאַמען אין דער צייט, וואָס איך בין אין דער היים ניט געד
 וועזען. איך בין גרייט צופאַלען צו איהר, אויסקושען איהר די
 שענע ווייסע הענד. נאָר איך בין דאָס ניט ווערטה. ניין, איך בין
 דאָס ניט ווערטה. איך ווייס דאָס... שטיל זאָג איך איהר אַ גוטע
 נאכט, און איך בלייב איבער אַליין, איינער אַליין אין דער דאָזיגער
 נאכט.

טז.

... איינער אַליין אין דער דאָזיגער נאכט. אין דער דאָזיגער
 שטילער ווייכער וואַרעמער פריהער פריהלינג-נאכט.

איך עפען אויף דאָס פענסטער און קוק אַרויס אין דרויסען
 אַרויס, צום טונקעל-בלויען נאכט-הימעל, צו די שעמערירענדיגע
 ברייליאַנטען-שטערען, און איך פרעג ביי זיך אַליין: ניט שוין זשע?
 ניט שוין זשע?

ניט שוין זשע, וואָב איך פערשפיעלט מיין גליק, פערשפיעלט
 אויף אויביג?

ניט שוין זשע האָב איך אַליין מיט מיינע אייגענע הענד גענוג
 מען און פערברענט מיין וואונדערליכען פאַלאַץ און אַרויסגעלאָזט
 די שענע געטליכע בת-מלכה, וואָס איך האָב אַמאָל פער'כשוּפ'ט? ...
 ניט שוין זשע? ניט שוין זשע? און אפשר ניין? אפשר בין
 איך געקומען בעצייטענס? ב א ת י ל ג נ י , א ח ו ת י כ ל ה —
 איך בין געקומען אין מיין גאָרטען, מיין שוועסטער די כלה...

און איך זיין נאָך לאַנג ביים אָפענעם פענסטער אין דער דאָזיג
 גער נאכט. און איך סור'ע מיך מיט דער דאָזיגער שטילער וויי-

כער ווארעמער פריהער פריהלינגנאכט, וואָס איז פֿול, מאָדנע פֿול,
מיט סודות און רעטענישען...

און אין דער דאָזיגער נאכט בין איך געוואָהר געוואָרען אַ
נייעס:

א ז א י ד ה אָ ב ל י ע ב ב ו ז י 'ן .

אז איך האָב זי ליעב מיט יענער הייליגער פֿלאַם־פייעריגער
גיהנם־ליעב, וואָס ווערד אזוי שען בעשריבען אין אונזער שיר־
השירים. גרויסע פייעריגע אותיות שניידען זיך אויס, איך ווייס
ניט פֿון וואָס, און שוועבען מיר פֿאַר די אויגען. די אותיות זענען
פֿונ'ם נאָרוואָס אָפּגעזאָגטען שיר־השירים, איין אות נאָך איין
אות: "כ י ע ז ה כ מ ו ת א ה כ ה — כ י ט ע ר ו ו י
ד ע ר ט ו י ד ט א י ז ד י ל י ע ב ע . ק ש ה כ ש א ו ל
קנאה — שווער ווי דער גיהנם איז די קנאה.
רשפיה רשפי־אש — איהרע פֿונקען זענען
פֿונקען פייער. שלה בתי־ה — א פֿלאַסער פֿון
גאָט"...

און איך זיין אין דער דאָזיגער נאכט ביי'ם אָפּענעם פענסטער
און איך פרעג ביי דער דאָזיגער נאכט פֿון סודות און רעטענישען,
זי זאָל מיר אַנטפלעקען דעם סוד: ניט שוין זשע? ניט שוין
זשע?...

נאָר זי שווייגט, די דאָזיגע נאכט פֿון סודות און רעטענישען.
דער סוד בלייבט אַ סוד פֿאַר מיר — ביז מאָרגען.

מאָרגען, אזוי האָט דאָך מיר בוזי צוגעזאָגט, וועלען מיר דע־
רען. אַך! מאָרגען וועלען מיר שוין רעדען... לאָז נאָר אוועק־
געהן די נאכט. לאָז נאָר פֿערשווינדען די דאָזיגע נאכט.

די דאָזיגע נאכט. די דאָזיגע נאכט...

פיערשער טייל.

שבת - נאך - שבועות.

א.

ויהי ערב — און ס'איז געווען איין אָבער. ויהי בוקר — און ס'איז געווען אַ פריהמאָרגען.
אַ שענער, אַ זעלטענער פריהמאָרגען, ווי עס גיט זיך אויס אַמאָל תחילת זומער, אין דער צייט, וואָס צווישען פסח און שבועות.

פון די ערשטע בין איך געווען אינ'ם דאָזיגען פריהמאָרגען, וואָס האָבען זיך געפּעדערט אויפצושטעהן. דער טאָג האָט ערשט געהאַלטען ביי געבוירען צו ווערען. מיין קליין שלעפּעריג שטער-טעל האָט ערשט אָנגעהויבען אויפצוואַכען פּונ'ם זיסען שלאָף. די לויטערע וואַרעם-גלעטענדיגע זונן האָט זיך מכין געווען אַרויס-שפּאַצירען פון איהר געצעלט און לאָזען זיך לויפען איהר גרויסען הימעללעך אינ'ם דאָזיגען פריהציטיגען זומער-טאָג, וואָס צווישען פסח און שבועות. אַ גרינג, קיהל נאַכט-ווינטעל האָט זיך נאָך געטראָגען איבער דער וועלט. קוים-קוים, ווי מיט מלאכים-פליענעל, בעריהרט די שטיל-אויפּוואַכענדיגע ערד.

אויפּגעהאַפט זיך פון שלאָף, איז מיין ערשטער געדאַנק גע-ווען:
בוזי.

וויעדער אַ מאָל בוזי?

יא, וויעדער אַ מאָל בוזי. וויעדער אַ מאָל און אָבער אַ מאָל בוזי. עס איז מיר אַזוי געלעגען צו רעדען פון בוזי'ן, אַז עס וועט מיר גיט נמאס ווערען צו דערצעהלען אייך פון איהר נאָך אַ מאָל און אָבער אַ מאָל. נאָך אַ מאָל און אָבער אַמאָל איבערגעבען אייך איהר ביאָגראַפיע אין קורצען. דער, וואָס האָט שוין געהערט, וועט

מיר מסתמא מוחל זיין. פאר דעם, וואָס האָט נאָך ניט געהערט, איז האָס נויטיג צו הערען: ער דאַרף וויסען, ווער בוזי איז.

ב.

איך האָב געהאַט אַ ברודער בעני, איז ער דערטרונקען געוואָרן דען אין טייך. איז געבליבען פון איהם אַ יתומה מיט'ן נאָמען בוזי. פּערצויגען פון אסתר־ליבע: ליכזוי — בוזי. און שען איז זי געווען, אזוי ווי די שולמית, וואָס אין שיר־השירים. און מיר זענען געוואַכסען, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער. און מיר האָב־בען זיך ליעב געהאַט, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער. אָט דאָס איז די בוזי.

עס זענען איבערגעלאָפּען יאָהרען. איך בין אַוועק פון דער היים קעגען ווילען פון מיין טאַטע־מאמע. איך האָב וויעדערשפּעט־ניגט זייער געבאָט, ניט געוואָלט געהן אין זייערע וועגען, אַוועק־געגאַנגען מיין אייגענעם וועג, זיך אַוועקגעלאָזט לערנען. קומט מיר אָן איינמאָל פאַר פּסח אַ בריוועל פון מיין טאַטען מיט אַ מזל־טוב: בוזי איז אַ כלה געוואָרען, שבת נאָך שבועות איז די חתונה, זאָל איך קומען צו פּאָהרען אויף פּסח אַהיים. האָב איך אָפּ־געענטפּערט מיט אַ מזל־טוב און בין געקומען צו פליהען אויף פּסח אַהיים.

און האָב געטראָפּען בוזי'ן אויסגעוואַכסען און שען, נאָך שענער זוי געווען. און עס האָט אויפגעוואַכט אין מיין זכרון די אַמאָליגע בוזי, די שולמית פון שיר־השירים. און אַ שטורם האָט זיך אויפ־געהויבען ביי מיר אין קאָפּ און אַ פייער האָט זיך אָנגעצונדען אין מיין האַרצען. אַ פייער — ניט אויף קיינעם, נאָר אויף זיך אליין. אויף זיך און אויף מייער יונגעלשע גאָלדענע נאַררישע חלומות, וואָס צוליבע זיי האָב איך פּערלאָזען טאַטע־מאמע, וויעדערשפּעניגט זייער געבאָט און אַוועקגעלאָזט זיך לערנען, און אָט אזוי זאָב

איך פערשפיעלט, פערשפיעלט מיין גליק, דערלאָזט, אז בוזי זאָל
ווערען אַ כלה, עמיצענס — ניט מיינע!...

בוזי איז פון קינדווייז אָן געווען מיר ליעב און טהייער —
דאָס איז אמת. נאָר אז איך בין געקומען צו פאָהרען אַהיים און
דערזעהן בוזי'ן, האָב איך אַרויסגעזעהען:

א ז איך האָב ליעב בוזי'ן.

אז איך האָב זי ליעב מיט יענער הייליגער פּויעריגער גיהנם-
ליעבע, וואָס ווערד אזוי שען בעשריבען אין אונזער שיר-השירים:
„שטאַרק ווי דער טוידט איז די ליעבע, שווער ווי דער גיהנום איז
די קנאה. איהרע פונקען זענען פונקען-פייער. אַ פלאַקער פון
נאָט“.

ג.

איך האָב געהאַט אַ טעות: איך בין ניט געווען דער ערשטער
יענעם פריהמאָרגען. מיין מאַמע האָט זיך געפּעדערט נאָך פריהער
פון מיר. זי איז שוין אָנגעטהאָן. זי איז שוין בעשעפטיגט מיט
דער טיי, מיט'ן אָנבייסען.

— דער טאַטע שלאָפט נאָך. דאָס קינד שלאָפט נאָך (אזוי
הייסט ביי איהר בוזי). וואָס וועסט דו מרינקען, שימעק?

מיר איז אַלץ איינס. וואָס זי וועט מיר געבען, וועל איך
טרינקען. מיין מאַמע גיסט מיר אָן טיי און דערלאָנגט מיר מיט
איהרע שענע ווייסע הענד. קיינער פערמאָגט ניט אזעלכע שענע
ווייסע הענד, ווי מיין מאַמע. זי זעצט זיך אַוועק קענען מיר און
רעדט מיט מיר שטיל, דער טאַטע זאָל ניט הערען. טאַקי פונ'ם
טאַטען רעדט זי מיט מיר. ער ווערד עלטער, ניט יונגער. ווערד
עלטער און שוואַכער און הוסט. הוסט, צום מיינסטען, אין דער
פריה, אז ער שמעהט אויף. און אַ מאָל ביי נאַכט מאַכט זיך,
זאָל ער זיך אויפהאַפּען און אַוועקהוסטען אַ נאַנצע נאַכט. און

א מאַל ביי טאָג אויך... רעדט זי איהם איין, ער זאָל זיך דורכ־
 געהן צום דאָקטאָר — וויל ער ניט. איין עקשן. זיין עקשנות
 איז דען איבערצוטראָגען? זי בעקלאַנגט זיך ניט, חלילה, אויף
 איהם. נאָר גאָר ניט. ס'איז געקומען צו רעד, רעדט זיך...

אזוי גיט מיר איבער די מאַמע שטילערהייט אַ ראַפּאָרט פּונ'ם
 טאַטען. און אויך וועגען בוז'ין דערצעהלט מיר די מאַמע שטילער־
 הייד, און איהרע אויגען לייכטען. און זי גיסט מיר אָן נאָך אַ
 גלאַז און פּרעגט מיר, וואָס איך זאָג אויף בוז'ין? אַיאָ, אויסגע־
 וואַכסען, קיין עין־הרע, ווי אַ בוים? קיין בייז אויג זאָל איהר נור
 ניט שולט זיין! שבת נאָך שבועות איז די חתונה. אס ירצה השם,
 שבת נאָך שבועות. אַ גליקליכער שרוך, אַ געראַטענער חתן. אַ
 שענער אָרט, אַ בעל־הבית'יש, נגיד'יש הויז. אַ שמאַלץ־גרוב...

— פון דעסטוועגען — אזוי דערצעהלט מיר די מאַמע וויי־
 טער — פון דעסטוועגען, וויפיעל האָט מען מיט איהר געהאַרעוועט,
 טאַקי מיט בוז'ין, איידער מע האָט ביי איהר גע'פּוועל'ט, זי זאָל
 זיך לאָזען אַנקוקען. איצט איז זי, דאַנקען נאָט, צופריעדען. נאָך
 ווי אזוי צופריעדען! די בריוולעך, וואָס מע שרייבט זיך! אַ
 טאָג איבער אַ טאָג. (דער מאַמעס פנים שיינט. דער מאַמעס אוי־
 גען לייכטען.) אַשטייגער, לאָז ניט זיין אזוי גיך קיין בריעה —
 טהוט זיך חושך!... דאָס איז איצט. אָבער פריהער? שיער ניט
 אַרויס, שונאי ציון, די נשמה, ביז מע האָט דערלעבט פון איהר
 דאָס וואָרט "יאָ" צו הערען... בוזי — אויך אַ גוטע עקשנ'מע,
 פון אזאַ משפּחה: זיי, אז זיי שפּאַרען זיך איין!... זי רעדט ניט,
 חלילה, קיין שלעכטס אויף קיינעם. נאָר גאָר ניט. ס'איז געקור־
 מען צו רעד, רעדט זיך...

פּונ'ם טאַטענס אַלקיר לאָזט זיך הערען אַ הוסטען — און ניש־
 טאָ מיין מאַמע, פּערשוואַנדען.

ד.

מי זאת הנשקפה כמו שחר — ווער קוקט דאָס
זוי דער מאָרגענשטערן? יפה כלבנה — שען ווי די לבנה?
ברה כמה — לויטער ווי די זון?

דאָס איז אַריינגעקומען פון איהר שלאָפצימער בוזי.
איך קוק מיך אַיין אין בויז'ן — איך וואָלט געמעגט שווערען
איינס פון די ביידע: אָדער זי האָט געוויינט, אָדער זי איז ניט
געשלאָפען די נאָכט.

מיין מאמע איז גערעכט: ווי אַ בוים איז זי אויסגעוואַכסען.
ווי אַ רויו האָט זי אויפגעבליהט. איהרע אויגען, איהרע שענע
בלויע שיר-השירים-אויגען, זענען אין דעם פריהמאָרגען נאָך אַי-
בערגגעצויגען מיט אַ דין רויכעל. און דאָס גאַנצע פנים איהרס איז
אין דעם פריהמאָרגען איבערגעדעקט מיט אַ דינעם פרוכת. און
בוזי אינגאַנצען איז אַ סוד פאַר מיר. אַ שמערצליכער סוד. אַ
סך זאכען וואָלט איך וועלען וויסען. פאַר וואָס איז בוזי ניט גע-
שלאָפען די דאָזיגע נאָכט? איך וואָלט וועלען וויסען, וועמען האָט
זי געזעהען אין הלום: מיר, דעם ליעבען גאַסט, וואָס זי האָט אויף
איהם אזוי לאַנג אַרויסגעקוקט און וואָס איז געקומען צו פליהען
אזוי אומגעריכט? אָדער אַיין אַנדערען האָט זי געזעהען אין הלום?
אַיין אַנדערען, דעם, וואָס טאַטע-מאַמע האָבען איהר אָנגעהאַנגען
קעגען איהר ווילען? ... בוזי איז אַ סוד פאַר מיר. אַ שמערצלי-
כער סוד. גן נעוּל אַחותי כלה — אַ גאַרטען אַ פער-
שלאָסענער איז מיין שוועסטער די כלה. אַ גאַרטען אַ פערשלאָסע-
נער, אַ קוואַל אַ פערזיגעלמער...

ה.

בוזי איז אַ סוד פאַר מיר. אַ שמערצליכער סוד. עטליכע מאָל
אַיין טאָג ביים זיך ביי איהר די שטימונג. ווי דער אינדרויסען

אין א זומערדיגען וואָלקען-טאָג: אָט איז וואַרעם, אָט איז קיהל.
אָט טהוט אַ שיין אַרויס די זון פון די וואָלקענס אַרויס — און עס
ווערד שען. ביז עס רוקט זיך אָן אַ נייער וואָלקען — און עס ווערד
וועדער טריב און טונקעל.

נישטאָ דער טאָג, וואָס בוזי זאָל ניט בעקומען אַ כריעה פון
„עמיצען“. נישטאָ דער טאָג, זי זאָל ניט ענטפערען דעם „עמיר-
צען“.

איך ווייס גאַנץ גוט ווער דער „עמיצער“ איז, און איך פרעג זי
נישט. איך רעד נישט מעהר מיט בוזי'ן פון „איהם“. איך וואָלט,
אז „ער“ איז דאָ איין איבעריגע, איין אָנגעוואַרפענער. בוזי רעדט
אַבער אַליין פון איהם. רעדט זי ניט פון איהם שוין צו-פיעל? אין
די געצעהלטע מינוטען, ווען מיר בלייבען מיט איהר אַליין אינ-
צוויי, רעדט מיט מיר בוזי פון „איהם“, און לויבט איהם. לויבט
איהם אין טאָג אַריין. לויבט זי איהם נישט צו פיעל?
זי זאָגט צו מיר:

— דו ווילסט וויסען וואָס ער איז? (זי לאָזט אַראָפּ די אוי-
גען.) ער איז אַ פיינער — אָ! זעהר אַ פיינער. ער איז אַ וואוי-
לער — אָ! זעהר אַ וואוילער. נאָר... (זי הויבט אויף די אויגען
אויף מיר און לאַכט.) ער קומט ניט צו דיר... ווי קומט ער צו
דיר?...

וואָס מיינט דערמיט בוזי? זי וויל מיך פערגיטיגען? אָדער
זי טרייבט מיט מיר קאַטאָוועס?
ניין. ניט זי וויל מיך פערגיטיגען, ניט זי טרייבט מיט מיר
קאַטאָוועס. נאָר זי רעדט זיך אויס דאָס האַרע...
דאָס איז ווי צוויי מאָל צוויי.

נאָך דער טיי זענען די מאַמע און בוזי אַוועק אין קיך וועגען
אַנבייסען, און איך מיט'ן טאַטען האַכען זיך געשטעלט דאַוונען.
איך האָב עס געמאַכט בקיצור. נאָר דער טאַטע, אַיינגעוויקעלט
אין טלית און תפלין, איז נאָך געשטאַנען מיט'ן פנים צו דער וואַנד

און געלויבט גאט. קומט אן פלוצים בווי אויסגעקליידט, מיט א זאנטיקעל אין האנד, און רופט זיך אן צו מיר:

— קום.

— וואוהין?

— הינטער דער שמאדט ארויס. אביסעל זיך דורכגעהן. א שענער טאג. א זעלטענער טאג.

דער טאטע האָט אויסגערעהט צו איהר דעם קאָפּ, קוקט אַריבער די זילבערנע ברילען. און בווי ציהט אָן די הענטשקעלעך אויף די הענד און מאַכט צו איהם:

— ניט אויף לאַנג, טאטע, ניט אויף לאַנג. מיר קומען באַלד צוריק. די מאַמע ווייסט, אז מיר געהען. קום, שימעק, דו געהסט?

די בעסטע מוזיק, די שענסטע סימפאָניע קאָן דען אזוי שען קלינגען, ווי די ווערטער האָבען אָפּגעקלונגען אין מיינע אויהערען? עס האָט זיך געלאָזט הערען אין זיי אַיין אָפּקלאַנג פון שיר-השירים: "ל כ ה, ד ו ד י — קום ליבער, נ צ א ה ש ד ה — לאַמיר געהן אין פעלד אַרויס. לאַמיר נעכטיגען אין די דערפער. לאַמיר זיך פּעדערען אין די וויינגערטנער. לאַמיר זעהען, אויב עס בליהט דער וויינשטאָק? אויב עס שפּראַצען די מילגראַמען?" ... אויסער זיך פון התפעלות לאָז איך מיך נאָך בווי'ן און פיהל נישט די ערד אונטער זיך. וואָס איז דאָס מיט בווי'ן? דאָס ער-שטע מאָל, זינט איך בין אין דערהיים, טרעפט, אז בווי זאָל מיך רופען שפּאַציערען געהן. וואָס איז דאָס מיט בווי'ן? ...

ז.

בווי איז גערעכט. ס'איז אַ שענער טאָג. אַ זעלטענער טאָג. אָפּשאַצען אזא זומער-טאָג קאָן מען נור אין מיין קליין אַרעם שטערטעל, אז מע האַפט זיך אַרויס פון דער קלעהם און פון דער ענגשאַפט אויף גאָט'ס פרייהער שענער וועלט. די ערד האָט זיך

בעקליידט מיט איהר גרינעם מאנטעל, אויסגעקליידט מיט'ן גאנץ
צען שמוק פון איהרע פיעל־פארביגע פעלדבלומען. אַרומגעברעמט
מיט אַ זילבערן טייכעל פון איין זייט און מיט אַ קליינוואוכסיג
נאָר געדיכט וועלדעל פון דער אַנדערער זייט. דאָס זילבערנע טיי־
כעל זעהט אויס, ווי אַ זילבערנע עטרה צו אַ נייעם טלית מיט
בלויע תכלת. דאָס געדיכטע וועלדעל זעהט אויס, ווי אַ געדיכטע
פאטלע געקרייזעלטע האָר, פון צייט צו צייט בעריהרט פון אַ ווינ־
טעל.

אויף בווי'ן איז געווען אַ בלוי בעזשען קלייד, גרינג ווי אַ רויך,
דורכזיכטיג ווי די לופט, ווי דער הימעל. אַ זאָנטיקעל מיט שפי־
לעך פון גרינער פארב און ווייסע אַזשור־הענטשקעלעך אויף די
הענד. פיעלפארביג האָט זי אויסגעזעהען, פיעלפארביג, ווי דאָס
פעלד.

„דאָס לעצטע מאָל — זאָגט מיר בווי — האָט זי זיך אויסגעבע־
טען ביי דער מאמע. דאָס לעצטע מאָל וויל זי זיך געזעגענען מיט
דער שטאָרט, מיט הינטער דער שטאָרט, מיט'ן „הייליגען אָרט“;
מיט די מיהלען, מיט'ן טייכעל, מיט'ן בריקעל. צוליעב דעם לעצ־
טען מאָל האָט איהר די מאמע צוליעב געטהאָן. אַ כלה דאַרף מען
צוליעב טהון, האַהאַ... אַ כלה פיהרט אויס אַלסדינג... וואָס
זאָגסט דו, שימעק?“

שימעק זאָגט גאָרנישט. שימעק האָרנט. עס ווייזט זיך מיר
אויס, אַז בווי איז היינט מאָדנע פרייליך. ניט נאַטירליך פרייליך,
און לאַכט, ווי איבער נויט. און אפשר דאַכט זיך מיר אַזוי?

— געדענקסט דו, בווי, ווען מיר זענען דאָ געווען?

איך דערמאָן איהר, ווען מיר זענען דאָ געווען. שוין לאַנג
לאַנג. מיט יאָהרען צוריק איז דאָס געווען. מיר זענען געגאַנגען
אַהער אינצווייען רייסען גרינס אויף שבועות, אויב זי געדענקט.
דעמאָלט זענען מיר אויך געגאַנגען מיט'ן זעלבן וועג, פערביי די

זעלביגע מיהלען, איבער דעם זעלביגען טייכעל, איבער דעם זעלכרי-
גען בריקעל.

— נאָר אנדערש האָבען מיר דעמאָלט שפּאַציערט, בוזי. דער
מאָלט זענען מיר געלאָפּען, ווי די יונגע הירשען, געשפרונגען, ווי
די פעלראַינדען איבער די בשמים-בערג. און איצט?
— און איצט? — זאָגט בוזי און בויגט זיך אָן רייסען בלוי-
מען.

— איצט געהען מיר סטאַטעטשנע, ווי עס פּאַסט פאַר אַזעל-
כע סטאַטעטשנע לייט, ווי מיר זענען... געדענקסט דו, בוזי, ווען
מיר זענען דאָ געווען דאָס לעצטע מאָל?
— ערב שבועות איז דאָס געווען. — ענטפערט מיר בוזי און
שענקט מיר אַ בוקעט מיט שמעקענדיגע בלומען, וואָס זי האָט
אַנגעריסען.

— פון מיינעטוועגען, בוזי?

— פון דיינעטוועגען, שימעק. — זאָגט צו מיר בוזי מיט אַ
קוק פון איהרע שענע בלויע שיר-השירים-אויגען. און דער קוק
דרינגט אַריין גלייך מיר אין האַרצען אַריין.

ח.

מיר זענען שוין ווייט הינטער דער שטאָרט. מיר זענען שוין
אויפֿן בריקעל. דאָרט געב איך איהר מיין האַנד. (דאָס ערשטע
מאָל זינט איך בין געקומען צו פּאַהרען אַהיים.)

מיר געהען ביידע, האַנד ביי האַנד, איבער'ן בריקעל. די ברע-
טע גוידען זיך. דאָס וואַסער לויפט אונטער אונזערע פיס, קאַט-
שעט זיך, שלענגעלט זיך און פּאַלט מיט אַ שטילען זשומען און מיט
אַ גרינגען רעש באַרג-אַראָפּ, אזוי אַז איך קאָן הערען דעם „טיק-
טאָק“ פון בוזי'ס האַרץ, וואָס איז אזוי נאָהענט, אזוי נאָהענט צו
מיר. (דאָס ערשטע מאָל זינט איך בין געקומען צו פּאַהרען אַהיים.)

עם מאַהלט זיך מיר אויס, אז בוזי דערנעהענט זיך צו מיר אלע
 מאַל נעהענטער און נעהענטער. איך דערשפיר דעם בעקאנטען ריח
 פון איהרע שענע האַר, איך דערפיהל די איידעלקייט און גלאַטקייט
 פון איהר פרעכטיגער האַנד, די וואַרעמקייט פון איהר לייב. און עם
 דוכט זיך מיר, אז איך הער פון איהר ווערטער מיט'ן לשון פון
 שיר-השירים: „אני לדודי — איך בין מיין געליעבטענס,
 ודודי לי — און דער געליעבטער איז מיינער“... און די זון,
 און דער הימעל, און דאָס פעלד, און דאָס טייכעל, און
 דער וואַלד בעקומען אַ נייעם גלאַנץ, אַ נייעם חן אין מינע
 אויגען. איין עבירה, איין עבירה, וואָס דאָס בריקעל איז אזוי
 קורץ. אַ מינוט — און מיר זענען שוין אויף יענער זייט בריקעל,
 אויף דער „לעוואַרע“. אַ מינוט — און בוזים איידעלע גלאַטע
 פרעכטיגע האַנד האָט זיך אַרויסגעגלימט פון מיין האַנד — און
 די זון, און דער הימעל, און דאָס פעלד, און דאָס טייכעל, און דער
 וואַלד האָבען אָנגעוואַרען דעם פריהעריגען גלאַנץ מיט'ן פריהעריגען
 חן אין מינע אויגען.

— אַ מאַדנע זאך — זאָגט צו מיר בוזי, און איהרע שענע בלויע
 שיר-השירים-אויגען זענען אין דער מינוט טיעף, ווי דער הימעל,
 און פערטראַכט, ווי די נאָכט — אַ מאַדנע זאך: אלע מאַל, ווען
 איך געה, אָדער איך פאַהר איבער אַ וואַסער, עם מאַג זיך זיין
 וואָס פאַר אַ וואַסער עם וויל זיך, מוז איך זעהן מיין טאַטען, און
 אלע מאַל...

איך שלאָג איהר איבער די רעד:

— דו רעדסט נאַרישקייטען, בוזי.

בוזי טראַכט אַ ווילע, נאָכדעם זאָגט זי צו מיר:

— נאַרישקייטען? האַ-הא, ביזט גערעכט. איך רעד נאַריש-
 קייטען, וויל איך בין אַ נאַרעלע. אַ נאַריש מיידעל בין איך,
 אַי, אַ נאַריש מיידעל? זאָג דעם אמת, שימעק. דעם אמת זאָלסט
 דו מיר זאָגען, האַ-הא-הא!

בוזי לאכט, פערואארפט דעם קאפ און בעווייזט מיר איהרע חנ'עווריגע פערעל-צייהן. איהר פנים שיינט אויף דער שיינענ-דיגער זוהן. און אלע פארבען פונ'ם פעלד פינקלען זיך אפ אין איהרע אויגען, אין איהרע שענע בלויע פערטראכטע שיר-השירים-אויגען.

ט.

אומזיסט! איך קאן ביי איהר ניט פועל'ען, אז זי איז גאר-ניט אזא נאר, אז זי איז גאר קיין נאר ניט. זי ווייסט, זאגט זי מיר, זי ווייסט, אז ס'איז פארהאן נארישערע פון איהר. זי ווייסט. נאר אקעגען מיר איז זי א נארעלע. שטעלט איך פאר — זי גלויבט אין חלומות!

— איך, שימעק, דו גלויבסט ניט? און איך גלויב. אט איז מיר ערשט נעכטען געקומען צו חלום דער טאטע פון יענער וועלט, אָנגעטהאָן און פרייליך, לעבעדיג, מיט אַ שטעקעלע אין האַנד. און מאַכט צו מיר אזוי זיס, אזוי פריינדליך, און דרעהט מיט'ן שטעקעלע: „איך קום, טאָכטער, צו דיר אויף דער חתונה“... נו, וואָס וועסט דו זאָגען דערויף, שימעק? ...

— בווי, מע דארף ניט גלויבען אין חלומות. חלומות זענען דברים בטלים.

— דברים בטלים — זאָנסט דו?

בוזי שטעהט אַ וויילע פערטראכט. לאָזט זיך לויפען איבער'ן פיעל-פארביגען פעלד און בלייבט שטעהן.

ווי אַ בלום, ווי אַ פיעל-פארביגע בלום, זעהט אויס בוזי אינ'ם דאָזיגען פיעל-פארביגען פעלד, וואָס ציהט זיך אַרום אונז אָהן אַ סוף און אָהן אַ ברעג. מיט געלינקע שפרענקעלעך איז זי בעשפרענ-קעלט. מיט רויטינקע צוויקעלעך איז זי בעצוויקעלט. די בלויע הימעל-אַרמעלעקע איבער איהר קאָפּ. דאָס זילבערנע טייכעל פאַר אַיהרע פיס. פון אלע זייטען טראָגען זיך אַקעגען אונז שאַרף-שמע-

קענדיגע בשמים-און-געווירצען-דיחות. איך בין פער'כשופ'ט. איך
בין פער'שכור'ט.

ווי א פער'כשופ'טע שטעהט אויך בוזי אין מיטען פיעלפאר-
ביגען פעלד און קוקט אויף מיר פערטראכט, פערטראכט ווי דער
וואַלד.

פון וואָס טראַכט אַצינד בוזי? וואָס זאָגען איהרע אויגען,
איהרע שענע בלויע פערטראַכטע שיר-השירים-אויגען?

„אני חבצלת השרון — איך בין א ליליע פון שרון.
שׁוֹשַׁנַת הַעֲמָקִים — די רויו פון די טהאַלען“...

אַט וואָס עס זאָגען מיר איהרע אויגען. און עס דאַכט זיך מיר,
אַ קיינמאָל, קיינמאָל איז נאָך בוזי נישט געווען אזוי די אמת'ע
שולמית פון שיר-השירים, ווי אין דער דאָזיגער מינוט.

.

ווי א בלום זעהט אויס בוזי, די ליליע פון שרון. ווי א
בליהענדיגע רויו זעהט אויס בוזי, די רויו פון די טהאַלען, אין
דעם דאָזיגען בריימען פיעל-פאַרביגען פעלד, וואָס ציהט זיך אַרום
אונז אָהן א סוף און אָהן א ברעג. מיט געלינקע שפרענקעלעך איז
זי בעשפרענקעלט. מיט רויטינקע צוויקעלעך איז זי בעצוויקעלט.
די בלויע הימעל-יאַרמעלעקע איבער איהר קאָפּ. דאָס זילבערנע טייך-
כעל פאַר איהרע פיס. פון אלע זייטען טראָגען זיך אַקעגען אונז
אַזאַר-שמעקענדיגע בשמים-און-געווירצען-דיחות. איך בין פער-
כשופ'ט. איך בין פער'שכור'ט.

בוזי לאָזט זיך געהן. איך — נאָך איהר. גרינג און גיך געהט
בוזי. גרינג, ווי א סאַרנע, ווי א אינד פון די אינדען, טראָגט זי
זיך אין פיעל-פאַרביגען פעלד, וואָס ציהט זיך אָהן א סוף און אָהן
א ברעג. און איהר פנים שיינט אויף דער שיינענדיגער זון, און
אלע פאַרבען פונ'ם פעלד פינקלען זיך אָפּ אין איהרע אויגען, אין
איהרע שענע בלויע פערטראַכטע שיר-השירים-אויגען.

קיינמאָל, קיינמאָל איז נאָך בוזי ניט געווען אזוי די אמת'ע
 שולמית פון שיר-השירים, ווי אין דעם דאָזיגען טאָג.
 — דערקענסט, בוזי, דאָס דאָזיגע פעלד?
 — אַמאָל האָט דאָס געהערט צו דיר...
 — און דאָס בערגעל?
 — דיין באַרג. אַמאָל איז דאָס געווען אַלסדינג דיינס. אַלס-
 דינג דיינס...

זאָגט מיר בוזי מיט אַ גרינג שמייכעל אויף די שענע ליפען.
 נאָר עס ווייזט זיך מיר אויס, אז זי לאַכט פון מיר, ווי זי פלעגט
 לאַכען פון מיר אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק.
 — זיצען מיר?
 — זיצען מיר.

איך זען מיר אַוועק אויפ'ן בערגעל און מאַך איין אָרט פאַר
 איהר. בוזי זעצט זיך אַוועק אַקעגען מיר.
 — אָט דאָ, גערענקסט דו, בוזי, האָב איך דיך אַמאָל דער-
 צעהלט, ווי אזוי איך...

בוזי פערשאַפט און ענדיגט פאַר מיר:
 — ווי אזוי דו הויכסט זיך אויף מיט'ן „שם-המפורש“ און
 פליחסט, ווי איין אָדלער, ביז דער חמאַרע, העכער פון דער חמאַרע,
 איבער פעלדער, איבער וועלדער, איבער בערג, איבער טהאַלען, אי-
 בער ימים און מדבריות, ביז דו קומסט אויף יענער זייט הרייחושה,
 אין אַ קרישטאָלענעם פאַלאַץ. דאָרט זיצט דיין פער'כשוּפ'טע בת-
 מלכה שוין זיעבען יאָהר און וואַרט, ביז דו וועסט זיך דערבאַרעמען
 אויף איהר און וועסט קומען צו פליהען מיט'ן „שם-המפורש“ זי
 אויסלייזען, בעפרייען — חאַחאַחאַ!

ניין. בוזי איז מיר היינט מאָדנע פרייליך. ניט-נאַטירליך
 פרייליך. זי לאַכט, ווי איבער נויט. גענוג. אויף אַלץ איז אַ
 צייט, שוין צייט רעדען מיט איהר אַביסעל ערנסטע, ריינע, קלאַרע
 דברים. שוין צייט עפענען פאַר איהר מוין האַרץ, אַנמפלעקען

פאר איהר מיין נשמה... און איך לאָז אויס מיין געדאַנק מיט'ן
לשון פון שיר־השירים: „ע ד ש י פ ו ח ה י ו ם — איידער
עס וועט אוועק דער טאָג, דער דאָזיגער גליקליכער טאָג, ו נ ס ו
ה צ ל י ם — און עס וועלען אַנטלויפען די שאַמענס“...

יא.

פאר דער גאַנצער צייט, וואָס איך בין אין דער היים, האָב איך
בוז'ן קיין צעהנטי־חלק, קיין הונדערט־חלק ניט אַרויסגעוואָגט פון
דעם, וואָס עס האָט זיך אויסגעגאַסען ביי מיר אָט דאָ, אין דעם
דאָזיגען פריהמאָרגען. איך האָב איהר אויפגעדעקט מיין האַרץ,
אַנטפלעקט פאר איהר מיין נשמה. דערצהלט דעם גאַנצען אמת,
וואָס האָט מיך אַהער געבראַכט...

ווען ניט דעם טאַמענ'ס בריוועל מיט'ן מזל־טוב, ווען ניט די
דריי ווערטער: „שבת־נאָך־שבועות“ — וואָלט מיך איצט ניט גע־
זעהען אָט דאָס טייכעל, וואָס לויפט דאָרט באַרג־אַראָפּ, און דאָס
וועלדעל, וואָס גרינט אָט דאָ ניט ווייט...

און איך שווער איהר טאַקי ביי אָט דעם טייכעל, וואָס לויפט
דאָרט באַרג־אַראָפּ, און טאַקי ביי דעם וועלדעל, וואָס גרינט אָט
דאָ ניט ווייט, און ביי'ם דאָזיגען בלויען הימעל־דעק, וואָס איבער
אונזער קאַפּ, און ביי דער גין־גאַלדענער זון, וואָס פינקעלט אָפּ
אין איהרע אויגען, און ביי דעם אַלעם, וואָס שען און ריין און הייליג
איז, — אז איך בין געקומען אַהער נור צוליעב איהר, נור צוליעב
איהר, וואָרום... איך האָב זי ליעב — ענדליך האָט דאָס וואָרט
זיך אַרויסגעריסען!

— וואָרום איך האָב דיך ליעב, בוזי, דו הערסט, איך האָב דיך
ליעב מיט יענער הייליגער פלאַס־פּייעריגער גיהנם־ליעבע, וואָס
ווערד בעשריעבען אין שיר־השירים: „ש ט א ר ק ו ו י ד ע ר
ט ו י ד ט א י ז ד י ל י ע ב ע, ש ו ו ע ר ו ו י ד ע ר
ג ר ו ב א י ז ד י ק נ א ה. א י ה ר ע פ ו נ ק ע ן ז ע נ ע ן

פונקען-פייער. א פלאקער פון גאט "... וואָס
איז מיט דיר, בווי? דו ווינסט? גאט איז מיט דיר!..."

יב.

בווי האָט געוויינט.

בווי האָט געוויינט — און די גאנצע וועלט האָט זיך אָנגע-
קליידט אין טרויער. די זון האָט אויפגעהערט צו שיינען. דאָס
טייכעל — צו לויפען. דאָס וועלדעל — צו גרינען. די פליעגעלעך —
צו פליהען. די פויגעלעך — צו זינגען.

בווי האָט געוויינט. זי האָט בעהאַלטען דאָס פנים אין די
הענד. איהרע פלייצעס האָבען אויפגעציטערט. און זי האָט גע-
וויינט אַלע מאָל שטאַרקער און שטאַרקער.

אזוי וויינט אַ קליין קינד, וואָס דערפיהלט, אז עס האָט פער-
לירען טאַטע-מאַמע.

אזוי וויינט אַ געטרייע מוטער אויף איהר קינד, וואָס מע האָט
דאָס ביי איהר צוגענומען.

אזוי וויינט אַ יונג-פרוי, וואָס בעקלאָגט איהר געליעבטען, וואָס
האָט זיך אָפגעקעהרט פון איהר.

אזוי וויינט אַ מענש, וואָס בעקלאָגט זיין אייגענע וועלט, וואָס
האָט זיך אַרויסגעגלייטשט פון אונטער זיינע פיס.

אומזיסט איז געווען מיין טרייסטען, וואָס איך האָב זי גע-
טרייסט. אַרויסגעוואָרפען אַלע מיינע שיר-השירים-עפיטעמען, וואָס
איך האָב אויסגענוצט פאַר איהר. בווי וויל זיך ניט טרייסמען,
בווי וויל מיינע עפיטעמען ניט הערען. צו שפעט, זאָגט זי, צו
שפעט האָב איך מיך דערמאַנט אָן איהר... צו שפעט האָב איך
מיך אַרומגעזעהן, אז עס איז דאָ אַ בווי אויף דער וועלט. אַ בווי,
וואָס האָט אַ האַרץ, וואָס בענקט, און אַ נשמה, וואָס רייסט זיך פון
דאַנען אין אַינ אַנדער וועלט אַרויס... אפשר וואָלט איך מיך דער-
מאַנען, זאָגט זי, אָן די בריוולעך, וואָס זי האָט מיר אַמאָל גע-

שריבען? נאָר — פּערזאַפּט זי זיך — ווי קום זיך ניו געדענקען
 אזעלכע נאַרישקייטען? פּערשטעהט זי דען ניט אַליין, אז זי האָט
 דאָס, אייגענטליך, בעדאַרפּט שוין לאַנג פּאַראַויסזעהן, — טו אונ-
 זערע וועגען זענען פּערשיעדען? אז זי קאָן זיך צו מיר ניט גליי-
 כען? ווי קומט זי צו מיר? זי אַ אַידישע טאַכטער, אַ קליינ-
 שטערטעלדיג מיידעל, ווי קומט זי צו מיר? ... ערשט פּערשטעהט
 זי, אז ס'איז געווען אַ נאַרישקייט פּון איהר, אַ גרויסע נאַריש-
 קייט, וואָס זי פּלעגט מיר דולען אַ קאַפּ מיט איהרע קינדערשע
 בריוולעך, מיט איהרע נאַרישע אַנצוהערענישען, אז טאַטע-מאַמע
 בענקען נאָך מיר... ניין, זי האָט אַליין בעדאַרפּט פּערשטעהן, אז
 זי קאָן זיך צו מיר ניט גלייכען. ווי קומט זי צו מיר? אַ אַידישע
 טאַכטער, אַ קליינשטערטעלדיג מיידעל! ... זי האָט אַליין בעדאַרפּט
 אַרויסזעהן, אז קוים האָב איך ניט געפּאַלגט טאַטע-מאַמע, וויע-
 דערשפּעניגט זייער געבאָט, נישט געוואָלט געהן זייערע וועגען
 און בין געגאַנגען מיין אייגענעם וועג, וועל איך געוויס אַוועקגעהן
 ווייט, וועל איך געוויס שטייגען הויך, אזוי ווייט און אזוי הויך,
 אז איך וועל קיינעם שוין ניט אַרויסזעהן, קיינעם ניט וועלען
 קענען.

— קיינעם ניט, אַחוץ דיך, בוזי!

— ניין, קיינעם ניט! קיינעם ניט! קיינעם ניט! קיינעם
 ניט זעהען, קיינעם ניט הערען, אַלעמען פּערגעסען...

— אַלעמען, נאָר נישט דיך, בוזי.

— ניין, אַלעמען! אַלעמען! אַלעמען!

יג.

בוזי האָט אויפּגעהערט צו וויינען — און אַלץ האָט אויפּגע-
 לעבט. די זון האָט אַנגעהויבען צו שיינען, אזוי ווי פּריהער. דאָס
 טייכעל — צו לויפּען. דאָס וועלדעל — צו גרינען. די פּליעגע-
 לעך — צו פּליהען. די פּויגעלעך — צו זינגען.

בוזי האָט אויפגעהערט צו וויינען, און טרוקען זענען געוואָרן דען איהרע אויגען. איהרע שענע בלויע שיר-השירים-אויגען. און אויסגעטריקענט האָבען איהרע טרערען, אזוי ווי מראַפּענס טהוי אויף דער הייסער זון.

און פּלוצים האָט זי זיך גענומען פּערענטפּערען איהרע טרערען. אצינד זעחת זי, ווי נאַריש זי איז. וואָס איז געווען דער געוויין? וואָס האָט זי צו וויינען? וואָס פּעהלט איהר? אַ סך מיידלעך אויף איהר אָרט וואָלטען זיך פּיהלען גליקליך. איבערגליקליך!... און אַ פייערעל האָט זיך אָנגעצונדען אין איהרע אויגען. אין איהר רע שענע בלויע שיר-השירים-אויגען. איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהען דאָס דאָזיגע פייערעל אין בוזי'ס אויגען. און רויטע פּלעך קען זענען אַרויסגעטראָטען אויף איהרע בעקלעך, אויף איהרע שענע רויזענבעקלעך. איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהען בוזי'ן אזוי פייערען, אזוי פּלאַמען, ווי זי האָט געפייערט און געפּלאַמט אין דער דאָזיגער מינוט. און איך וויל זי אָננעמען פאַר אַ האַנד, און איך זאָג צו איהר מיט'ן לשון פון שיר-השירים:

— ה נ ד י פ ה ר ע י ת י — ווי שען דו ביזט, בוזי, בעת דינע בעקלעך פּלאַמען און דינע אויגען שפּריצען פייער...

אַרויסגעוואָרפּען! בוזי הערט ניט מין שיר-השירים. בוזי האָט איהר אייגענעם שיר-השירים. זי הערט ניט אויף צו לויבען „עמיצען“, לויבען איהם אין טאָג אַרײַן. זי זאָגט צו מיר:

— ד ו ד י צ ח ו אָ ד ו ם — מין בעשערטער איז פיין און שען. ד ג ז ל מ ר ב ב ה — פייער פון אַ סך - אַ סך אַנדערע. ער איז אפּשר ניט אזוי געלערענט, ווי אַנדערע, דערפאַר איז ער אָבער גוט. דערפאַר איז ער מיר געטריי. דערפאַר האָט ער מיך ליעב. זאָלסט זעהן די בריעה, וואָס ער שרייבט צו מיר, זאָלסט זעהן די בריעה!

— ל ב ב ת י נ י , — זאָג איך צו איהר ווייטער, גלייך ווי איך וואָלט ניט הערען וואָס זי זאָגט — ל ב ב ת י נ י , א ח ו ת י

כ ל ה — דו האסט מיין הארץ אוועקגענומען, מיין שוועסטער די
כלה!...

און זי צו מיר:

— ח ב ו מ מ ת ק י ם ו כ ו ל ו מ ח מ ד י ם ! — זאָלסט
זעהן די בריעה, וואָס ער שרייבט מיר, זאָלסט זעהן די בריעה! ...
עס הערט זיך אין איהרע ווערטער אַ מאָדנער טאָן. אַ מאָדנע
שטימע. די שטימע — אזוי ווייזט זיך מיר אויס — וויל אַריבער
שרייען ציין אַנדער שטימע. איין אינוועניגסטע שטימע.
דאָס איז ביי מיר ווי צוויי מאָל צוויי.

יד.

ראַשיג און אומגעריכט האַפט זיך בווי אויף פונ'ם שמעי
קענדיגען גראָז, טרייסעלט זיך אָפּ, גלייכט זיך אויס, פּערוואַרפט
די הענד אַהינטער און בלייבט שמעחן אַקעגען מיר און קוקט אויף
מיר פון אויבען אַראָפּ.

שטאַלץ און שען, גרויסאַרטיג שען, נאָך שענער ווי אַלע
מאָל, זעהט זי אויס אין דער מינוט ביי מיר אין די אויגען.

איך האָב מורא צו זאָגען, נאָר מיר דאַכט, אז ווען איך זאָל
זאָגען, אז בווי — דאָס איז די אמת'ע שולמית, וואָס אין שירי
השירים, וואָלט דאָס געווען אַ כבוד און אַ שבח פאַר דער אמת'ער
שולמית, וואָס אין שירי-השירים.

ניט שוין זשע האָט זיך דערמיט געענדיגט אונזער געשפרעך?
זיך שמעה אויף נאָך איהר און געה'צו צו איהר:

— ש ו ב י , ש ו ב י ה ש ו ל מ י ת — קעהר דיך אום
צוריק צו מיר, בווי! — זאָג איך צו איהר ווייטער מיט מיין שירי
השירים-שפראַך און נעם זי אָן פאַר אַ האַנד. — קעהר זיך אום צו
מיר, בווי, קעהר זיך אום צו מיר בעצייטענס! נאָך איין וואָרט.
בעהר ניט אז איין וואָרט דאַרף איך דיר נאָך זאָגען.

אומזיסט. אומזיסט. בווי וויל ניט הערען דאָס איינע וואָרט. וואָס איך וויל איהר זאָגען. גענוג, זאָגט זי, זיך אָנגערעדט. גענוג געזאָגט איינס דעם אַנדערען — אפשר נאָך מעהר, ווי מע בעדאַרף... גענוגגענוג. שוין שפעט. זעה, ווי שפעט עס איז! — זאָגט צו מיר בווי און בעווייזט מיר מיט איהר האַנד אויפ'ן הימעל, און בעווייזט מיר אויף דער זון, וואָס בעגיסט זי פון אויבען ביז אַראָפּ מיט איהרע מילדע ווייכע גאַלדענע שטראַהלען. און בווי, די ליליע פון שרון, בווי, די רויוז פון די טהאַלען, בעקומט אַ נייעם קאָליר, אַ גייןגאַלדענעם קאָליר, אויפ'ן פיעלפאַרביגען פעלד, וואָס ציהט זיך אַרום אונז אָהן אַ סוף און אָהן אַ ברעג.

— אַהיים-אַהיים! — זאָגט צו מיר בווי און האַפט זיך געהן און טרייבט מיך געהן. — אַהיים-אַהיים. שוין צייט, שימעק, שוין צייט. מאַטע-מאַמע וועלען דאָרטען איבערמאַכטען גאָט ווייסט וואָס. אַהיים-אַהיים!

אין איהרע לעצטע ווערטער „אַהיים-אַהיים“ לאָזט זיך מיר הע-רען דער טאָן פון אַמאָל, אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, דער לשון פון שיר-השירים:

— ב ר ה , ד ו ד י — אַנטלויף, ליעבער, און זיי געגליכען צו אַ הירש, אָדער צו אַ אינר פון די אינרען אויף די בשמים-בערג.

טו.

עס געהען די מעג. עס לויפען די וואָכען. עס איז אָנגעקומען דער ליעבער יום-טוב שבועות. עס איז אָנגעקומען דער שבת, וואָס נאָך שבועות. עס איז אוועקגעגאַנגען דער שבת, וואָס נאָך שבועות, און נאָך אַ שבת, און נאָך אַ שבת — און איך בין נאָך אַלץ אַ גאַסט אין מיין שטערטעל.

וואָס טהו איך דאָ? — גאַרנישט. גאַלע גאַרנישט. מיין מאַטע-מאַמע רעכענען, אז איך בין געוואָרען אַ בעל-תשובה. אז איך האָב חרטה אויף דעם, וואָס ס'איז געווען, וואָס איך האָב

ויעדערשפעניגט זייער געבאָט, ניט געוואָלט געהן אין זייערע ווע-
גען. און זיי זענען צופריעדען. זעהר צופריעדען.

און איך? וואָס טהו איך דאָ? וואָס דאַרף איך דאָ? —
גאַרנישט. גאַלע גאַרנישט. אַלע מאָג געה איך מיר אַרויס איינער
אַליין אויפ'ן שפּאַציער, הינטער דער שטאָרט אַרויס. אַהין —
אויף יענער זייט מיהל. אַהין — אויף יענער זייט בריקעל. אַהין —
צו יענעם פּיעל־פּאַרביגען פעלר, וואָס ציהט זיך אָהן אַ סוף און
אָהן אַ ברעג, וואָס איז אַרומגעברעמט מיט אַ זילבערן טייכעל פון
איינ זייט און מיט אַ קליינאוואכסיג נאָר געדיכט וועלדעל פון דער
אַנדערער זייט. דאָס זילבערנע טייכעל זעהט אויס, ווי אַ זיל-
בערנע עטרה צו אַ נייעם טלית פון בלויען תכלת. דאָס געדיכטע
וועלדעל זעהט אויס, ווי אַ געדיכטע פּאַטלע געקרייזעלטע האָר,
פון צייט צו צייט געריהרט פון אַ ווינטעל.

דאָרט זעץ איך מיך אַוועק איינער אַליין אויפ'ן בערגעל. אויף
יענעם בערגעל, וואו מיר זענען ערשט דאָ ניט לאַנג געזעסען אינ-
צווייען, איך און בויז, די ליליע פון שרון, די רויז פון די טהאַלען.
אויף יענעם בערגעל, וואו מיר זענען אַמאָל, מיט יאָהרען צו-
ריק, אין צווייען, איך און בויז, געלאָפּען, ווי די יונגע הירשען,
און געשפרונגען, ווי די פעלד־אינדען, אויף די בשמים־בערג. דאָרט,
אויף יענעם אָרט, וואו עס ליגען בעהאַלטען די בעסטע זכרונות
פון מיין אויף־אייביג־פּערלאָרענער יוגענד, פון מיין אויף־אייביג־
פּערלאָרענעם גליק, קאָן איך מיר אַוועקזיצען איינער אַליין שמונ-
דען־לאַנג און בעוויינען און בעקלאָגען די אונפּערגעסליכע שולמית
פון מיין שיר־השירים־ראָמאַן.

טז.

און וואָס איז מיט דער שולמית פון מיין שיר־השירים־ראָמאַן?
וואָס איז מיט בויז'ן? וואָס איז דער שלום? וואָס איז דער סוף?

צווינגט מיך ניט, איך זאל אייך דערצעהלען דעם סוף פון מיין
 ראָמאַן. דער סוף, ער מעג זיך זיין דער בעסטער, איז ער אַ טרויער־
 רינגער אַקאָרד. דער אָנהויב, דער ערגסטער אָנהויב, איז בעסער
 פֿונ'ם בעסטען סוף. עס איז מיר דעריבער אַ סך גרינגער און
 אַ סך מעהר אָנגענעהם צו דערצעהלען אייך די דאָזיגע געשיכטע
 נאָך אַ מאָל פֿונ'ם אָנהויב. נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל און נאָך
 הונדערט מאָל. און מיט'ן אייגענעם לשון, וואָס אלע מאָל:

איך האָב געהאַט אַ ברודער בעני. איז ער דערטרונקען געוואָרן
 רען אין טייך. האָט ער איבערגעלאָזט א יתומה'לע. האָט מען זי
 גערופען בוזי. פּערצויגען פֿון אסת־ר־ליבע: ליבזוי — בוזי. און
 שען איז געווען די בוזי, ווי די שולמית, וואָס פֿון שיר־השירים. און
 מיר זענען געוואַכסען, איך און בוזי, ווי אַ שוועסטער מיט אַ
 ברודער. און מיר האָבען זיך ליִעב געהאַט, איך און בוזי, ווי אַ
 שוועסטער מיט אַ ברודער.

און אזוי ווייטער.

דער אָנהויב, דער ערגסטער אָנהויב, איז בעסער פֿונ'ם שענסטען
 סוף.

דער אָנהויב — לאָז זיין דער סוף, דער עפּילאָג פֿון מיין ניט־
 אויסגעטראַכטען, נאָר אמת'ען, שמערצליכען ראָמאַן, וואָס איך האָב
 מיר ערלויבט צו קרוינען מיט'ן נאָמען: שִׁיר־הִשִּׁירִים.

דער מלך מיט דער מלכה

א שטח'יגער רעמאן
אין פיער טייל
מיט איין עפילאג

געשריבען אין יאהר 1902

דער מלך מיט דער מלכה

ערשטער טייל.

דער מלך שדכ'נט זיך צו דער מלכה.

ביי העניך דעם סטאָליר אין פאָרראַד איז אַ היץ. מע באַקט מצות, דעם נגיד'ס מצות, געוויינטליך, אויפ'ן ערשטען אויווען. אויפ'ן ערשטען אויווען איז בעסער און שענער און כשר'ער און מעהר כבוד, און טאָקי מעהר מצוה אויך, און וויבאַלד ס'איז בעסער און שענער און כשר'ער און מעהר כבוד און מעהר מצוה — קומט דאָך דאָס דעם נגיד... העניך אַליין, דער פאָרראַדמשיק הייסט דאָס, איז נאָר ניט דער העניך, וואָס תמיד. אויף זיין געל פנים האָט זיך צעגאַסען אַ מין חן, די בעקלעך פלאַמען איהם, און פון דער ניט-צעקעמטער באָרד איז געוואָרען נאָך מעהר זשמוט — אַ גאַנצער קאַלמון.

— קינדער, לעבעדיג! לעבעדיג! — טרייבט אונטער העניך די העלפערס. — קאטשעט, רעדעלט, ועצט די מצות, ס'איז דעם נגיד'ס מצות!...

דעם נגיד'ס ווייב, שרהזיסעל די נגידית, אַ אַידינע מיט אַ גוידער און מיט פערעלעך, ווערד גרעבער ווי לענגער. זי שטעהט און קלערט, וויפיעל זאָל זי איבערלאָזען די העלפערס: צוויי קערב-

לעך איז צו פיעל, א קערבעל איז צו ווינציג; אכצעהן פארשוין, א רובעל מיט אכציג — וועט זיין אקוראט צו גריוונעס אויף א מעגל שעה...

— וויפיעל, מיינסט דו, וועלען מיר דאָ האַפען? — פּרעגט איין ווייבעל אַ ראַבעמיני ביי אַ אנדערען ווייבעל מיט אַ פּויגעלש פנים, און ביידע קאָממען געשמאַק.

— איך רעכען צו פערטעלעך, — ענטפערט איהר דאָס אנדערע רע ווייבעל וואָס מיט'ן פּויגעלש פנים.

— פאַר וואָס ניט צו האַלבע קערבלעך? — זאָגט דאָס ערשטע ווייבעל, די ראַבעמיני.

— משונע וועט זי ווערען? צעטיילען נייען קערבלעך? — זאָגט יענע וואָס מיט'ן פּויגעלש פנים.

— פאַר וואָס ניט? קראַנק איז זי? — זאָגט די ראַבעמיני.

— לאָז זי זיין קראַנק פאַר מיר און פאַר אַלע אידען! — זאָגט די וואָס מיט'ן פּויגעלש פנים און צעלאַכט זיך.

אויף זיי קוקענדיג צעלאַכען זיך נאָך עטליכע ווייבלעך.

— און פאַר מיר אויך!

— און פאַר מיר אויך!

— און פאַר מיר אויך!

— לאָז זיין שטילער, נשים! — שרייט אָן אויף זיי מלך דער

רעדלעך, אַ שוסמער-יונג מיט אַ שוואַרצער גלאַנצענדיגער, געגרייט זעלמער פאַטלע, מיט אַ געשטופעלט פנים פון פּאָקען און מיט

אַ צענויפגעוואַכסענער נאָז, כמעט אָהן נאָזלעכער, אזוי, אז ער רעדט, סווישטשעט ער מיט די צייהן: סססס!... אַ הויז די דריי

חסרונות: (1) וואָס ער איז געשטופעלט, (2) וואָס ער איז אָהן נאָזל-לעכער און (3) וואָס ער סווישטשעט, איז ער דוקא אַ פּיינער יונג

„מיט שפּאַרען“; די שוואַרצע גלאַנצענדיגע, געקרייזעלטע פאַטלע איז ביי איהם תמיד אונטערגעשערען אזוי קיילעכיג און איז תמיד

אזוי אָנגעשמירט מיט פעטען, אז ס'איז אַ מחיה צו קוקען. היינט

טראָגט ער זי קאָשקעט פון „קאָשקעטען-לאַנד“ — קיילעכיג, פון אויבן **סייף** אַ קנאַפּ, פון פּאַרענט מיט אַ דאַשעק און מיט זי שוואַרץ גלאַנצענדיג לימענדעל און מיט צוויי שוואַרצע גרויסע ספּראַנטשעקעס. דער „גאַרניטור“, וואָס מלך פּערגינט זיך טראָגען אין דער וואַכען, וואָלט זיך עס איין אַנדערער געוואונשען טראָגען אום יום-טוב, און פון שטיוועל שמועסט מען ניט. די שטיוועל זענען אויף אַזעלכע הויכע אַבזאַסען, אַז ס'איז נור אַ וואונדער, ווי אזוי ער האַלט זיך אויף די פיס. און אז איך וועל איך שוין אויסמאַהלען ביז'ן סוף, אז ער טראָגט אויפ'ן האַלז אַ מיז שאַרף פון רויטע מיט גרינע פאַסען, איין עק פּערוואַרפען אַרונט טעג, און אַ גרויסען זילבערנעם זייגער מיט אַ לאַנגער זילבערנער קייט מיט אַ „רוקער“, און אויפ'ן פינגער אַ גרויסען זילבערנעם „סינגעט“, וועט איך שוין קיין קשיא ניט זיין, פאַר וואָס אַלע מיידלעך מיט אַלע ווייבלעך (די אלמנות מיט די גרושות) זענען נאָך איהם די כּפּרה.

— זאָג נור, מלך, — רופט זיך אָן צו איהם די ראַבעטיני אויף קאַטאוועס — אפּשר וואָלסט דו זיך אויסגעקלויבען דאָ אַ מלכה אויף פּסח?

— ער האָט שוין! — ענטפּערט איהר יענע וואָס פּיט'ן פּויר געלש פנים.

— ווי אזוי רופט מען זי?

— מלכה.

— וואָסער מלכה?

— די וואָס האָט זיך גע'גט מיט מאַטעל דעם שניידער.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס?

— איך קוק אויף זיי די גאַנצע צייט, זעה איך, אַז ס'איז אַ

שרוך...

— אזא שטילע, דאכט זיך?

— שטילע וואסער גראַכט טיעף...

און ביידע ווייבלעך לאָזען אַרויס אַ טיעפען־טיעפען זיפּען.
זיי וואָלטען ביידע זיך ניט אָפּגעזאָגט פון אזא שרוך. זיי זענען
ביידע אַלמנות, קיין קינדער האָבען זיי ניט. דער רוח וואָלט איהם
ניט אוועקגעהאַפּט, ער זאָל בעסער נעמען איינע פון זיי. וואָס
האַט ער אזעלכס דערזעהען אויף מלכה'ן? שוואַרץ ווי אַ שוואַרצע
קאָץ אין אַ פינסטערע נאַכט. סיידיען דאָס, וואָס זי האָט גראַבע
הענד?

— האָב קיין מורא ניט, ער וועט ביי איהר ליגען אין דער

ערד! — ערדט אויס איינע דאָס אַנדערע דאָס האַרץ.

— ווי אַ באַרג! — ענטפערט איהר יענע. — לאָז ער פּרובען

זיין אַ טאָג מיט איהר מאַמע, מיט דער בלינדער מכשפה'טע! —

און ביידע ווייבלעך טרייסטען זיך האַטש דערמיט, וואָס מלך וועט
ליגען אין דער ערד.

— אַדער פאַרקעהרט, איך האָב מורא, אז זי זאָל ביי איהם ניט

ליגען אין דער ערד. ער איז אויך אַ רעכטער פּויגעל!

— אַט צעקראַץ איך מיך! האַפּט זי דער רוח מיט איהם אינ-

איינעם לכבוד דעם הייליגען יום־טוב!

— אָמן הלוואי!

און מלכה, אַ נידעריג ווייבעל, אַ שוואַרצע נאָר אַ פּוכקע, מיט

אַ פּערריסען נעזעל, מיט קליינע שוואַרצע, תמיד לאַכענדיגע אויגן

לעך, פּערקאָטשעט די אַרבעל ביז די עלענבויען, וואַרפט מיט אוי-

גען אויף מלך דעם רעדלער. און מלך דער רעדלער דרעהט זיך צו

שטאַרק אַרום איהר, צו אָפּט רעדעלט ער איהרע מצות, צו פיעל

רעדט ער מיט איהר, — יא, דאָס ווייבעל וואָס מיט'ן פּויגעלש

פנים איז גערעכט: ח'איז אַ שרוך...

צווייטער טייל.

ב י י ד ע ר מ ל כ ה א י נ ד ע ר ה י י ם .

... אז ער איז געקומען צו איהר צו געהן, האָט מען איהם ניט בעגעגענט מיט כל־זמר, פון קיין פושקעס האָט מען ניט געשאָר־סען, קיין פּאָזשען זענען איהם נישט געקומען אַקעגען, קיין פּאַלאַר־צען האָט מען פון זיינעטוועגען ניט צוגעגרייט, קיין באַל נישט געמאַכט. אויף די קנייהעס איז ער פאַר איהר נישט געפאַלען, די האַנד נישט געקושט, — ס'איז צוגעגאַנגען גאָר פּראָסט, אָהן צע־רעמאַניעס. מלכה איז ניט געזעסען אַליין, זי האָט געהאַלטען געבען זיך איין אַלטע מאַמע — אַ שלאַק־פורעניות, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אַ שטיקעל גליק, וואָס זי איז אַ בלינדע, ווייטער וואָלט זי דורס געווען מענשען. אז מלך האָט נור אַריבערגעטראָג־מען די שוועל, האָט די בלינדע מאַמע אויסגעשריען אויף אַ קול:

— מלכה, ווער איז דאָס געקומען?

— ס'איז מלך. — ענטפערט איהר מלכה.

— וואָסער מלך?

— מלך דער שוסטער.

— וואָס טהוט ער דאָ?

— ער איז אַ רעדלער אין פּאַרראַד.

— טרייב איהם אַרויס, דעם שאַרלאַטאַן.

גאָר אזאָ ברוד־הבא האָט זיך מלך ניט געקאָנט פיהלען שטאַרק צויגעלדיג, ווען מלכה זאָל ניט געווען וויזען איהם מיט די חיטער שוואַרצע אויגלעך, ער זאָל בלייבען דאָ. מלך פיהלט זיך אַ ביסעל שטאַרקער און וויל אויפמונטערען די בלינדע, זי זאָל ווערען מיט איהם שלום.

— מוהמעניו, וואָס זענט איהר אזוי אָנגערראָדעלט אויף מיר?

— איהר קענט מיר דען? איהר האָט מיר דען אַמאָל געזעהען?

- געזעהען האָב איך דורך ניט, נאָר הערען הער איך, אז דו פייפסט. איך וואָלט געמעגט שווערען, אז דו האָסט ניט קיין נאָז.
- אזא מכה מיינע שונאים אויפ'ן שמערן, וואָס פאר אַ נאָז איך האָב.
- וואָס זשע פייפסט דו אזוי?
- ס'איז ביי מיר אזא לשון.
- אזא יאָהר אויף דיר, וואָס וועסט דו זאָגען גוטס? ביזט דאָך נישט געקומען אומזיסט. זאָג, וואָס דאַרפסט דו מיר?
- איך בין גיט געקומען צו אײך, מוהמעניו, איך בין געקומען צו אײער מלכה'ן.
- צו מיין מלכה'ן? וואָס פאר אַ מחותן ביזט דו מיט מיין מלכה'ן?
- מלך איז געבליבען אָהן לשון. ער האָט ניט געוואוסט, וואָס ער זאָל זאָגען. מלכה איז געשטאַנען און האָט איהם געוואונקען. ער זאָל זאָגען גלייך, ער זאָל ניט אָפּלעגען אויף שפעטער.
- איך וויל... איך האָב, פאַרשטעהט איהר מיר, געוואָלט, אז איך, אז מלכה...
- זעה נור, ווי ער פּלאַנטעט מיט דער צונג! מירקע, געב לשון!
- דאָס הייסט, אז מיר ביידע, איך און אײער מלכה, זאָלען חתונה האָבען ביידע...
- אָט אזוי זשע דער! האָסט דו זיך באַדאַרפט אזוי לאַנג קוועטשען? וויפיעל פאַרדיענסט דו אַ וואָך? נאָר דעם ריינעם אמת זאָלסט דו זאָגען! איך האָב פיינט אַ באַריהמער!
- אַ מאָל פיער און אַ מאָל פיפטעאלבען קאַרבען.
- דו אַרבייטסט אַליין, צי ביי יענעם?
- איצט אַרבייט איך נאָך ביי יענעם.
- ביי וועמען?

- ביי חנא דעם שוסטער.
 — ביזט נאָך אַ בחור ?
 — אַ בחור.
 — וועמען האָסט דו — אַ טאטען, אַ מאמען, אַ שוועסטער, אַ ברודער ?
 — קיינעם ניט, קיינעם ניט.
 — אַ שטעקען הייסט דאָס ? דו ווייסט, אַז מלכה איז אַ גרושה ?
 — וואָס דען, איך ווייס ניט ?
 — און דאָס ווייסט דו, אַז זי איז אַ שלאַק, אַ צרה שלאַ תבוא ?
 — דערפאַר האָב איך קיין מורא ניט.
 — אַזאַ בריה ביזט דו ? ווען קאָנסט דו שטעלען חופּה ?
 — אפילו באַלד.
 — מלכה, ער געפעלט דיר ?

דריטער טייל.

ד ע ר מ ל ך א ו י פ ן ט ר א ן .

וואו נעמט מען א מאהלער א קינסטלער, ער זאל זיך אראפלאָגן זען אין דער פינסטער אויף נאסע־גליטשיגע טרעפּ אין אַ גרוב אַרײַן און בעטראַכטען דאָס גליקליכע געזינדעל פּסח בײַם ערשטען סדר ! אויבען־אָן, אויף צוויי פעסלעך, איבערגעלעגט מיט אַ לאַקשענ־ברעם, מיט אַ קישען אויסגעבעט, זיצט דער מלך און „פּראַוועט“ דעם סדר. אויף אַ גרויסען טעלער ליגען דריי מצות, איבערגעדעקט מיט אַ ווייסען האַנטוך, און אויבען, אויפֿן האַנטוך, ליגען אויס־געלעגט עמליכע קארטאָפּלים, אָפּגעשיילטע אייער, אַביסעל גרינס, דריי ווערצלעך הריין און חרוסת. נעבען דעם מלך, ביי דער רעכ־

טער האנד, זיצט די מלכה אין א נייער רויטער פלאטיע און מיט א ווייסען פארטוך, וואָס קליידען איהר זעהר צום שוואַרץ-הנ'עוור דינגען פנים, און אַקעגען זיי זיצט א שוואַרצער שטן, אַנגעטהאָן אין גאַלע שוואַרצען, מיט א געל פאַרמעט-פנים מיט א סך קנייט'שען, און אויף דעם אָרט, וואו עס זענען געווען אמאָל אויגען, — צוויי פינסטערע לעכער מיט גרויסע ווייסע בעלמעס. א שוואַרצע פעטשילע מיט געלע פליאַמעס, אונטערגעבונדען אונטער דער שפי' צעביגער מאָרדע מיט צוויי שפיצען, געבען-צו דעם דאָזיגען שרעק-ליכען פנים נאָך מעהר פינסטערניש — ס'איז א מורא צו קוקען! דער מלך זאָגט די הגדה הויך אויף א קול, מישט איין בלעמעל נאָכ'ן אנדערען, געהט גלייך, ווי א פאָשטשטאָווע פערד, און זעצט עכרי, ווי א באַנדער, אבי מיט א ניגון, פייפט צו מיט דער נאָז און שאָד קעלט זיך גאַנץ געשמאַק. די מלכה זיצט מיט גרויס דרך-אריין, צענויפגעלעגט די הענד אויפ'ן האַרצען, און שווייגט, און דער שוואַרצער שטן מיט די ווייסע בעלמעס שאַקעלט מיט'ן קאָפּ הין און צוריק, עפענט אויף אַלע מאָל דאָס מויל, וואָס זעהט אויס ווי א קבר, און געהניצט.

— אילו עשה — זינגט דער מלך און נעמט א קארטאָפלי און טונקט זי איין אין זאַלצוואַסער — באַלהיהם ולא הרג, מלכה, נעם אַ קארטאָפלי, את בכוריהם, מיט זאַלצוואַסער, — דיינו! — ביי איר' ליבען „דיינו“ טהוט ער זיך א זעץ מיט'ן קולאק אין האַרצען אַריין, ווי צו „עלחטא“. — אילו הרג, טונק איין די קארטאָפלי, את בכוריהם, אין זאַלצוואַסער, ולא נתן, געב נאָר, מלכה, לנו את ממונם, אַ קארטאָפלי דער מאַמען, — דיינו!... (א זעץ אין האַרצען אַריין). די מלכה טהוט אַלסדינג, וואָס דער מלך הייסט איהר, פער-פעהלט ניט קיין האָר, און אז עס קומט צו „זכר למקדש כהלל“, קלאָפּט ער דאָס אָפּ אויף דער גיך, שוין אין איין גאַנג מיט דער ברכה פונ'ם אַפיקומן, און שאַפט, די מלכה זאָל דערלאַנגען די טוואַרט מיט דער פאָמעגיצע, וועט ער זיך וואַשען. געוואַשען זיך.

טהוט ער א זעץ מיט דער האַנד איבער אַלע דריי מצות, צעטרישיג
 טשעט זיי אויף שטיקלעך, מאַכט א מוציא און גיט דער מלכה
 א שטיקעל מצה אויף א מוציא און אויך דער בלינדער א מוציא.
 די בלינדע, וואָס האַלט די גאַנצע צייט א פרום פנים, נעמט דאָס
 שטיקעל מצה מיט צוויי פינגער, ווי איין אבן טוב, טראַגט דאָס
 צו פריהער צו די ווייסע בעלמעס, גלייך ווי זי זעהט עפּים, שעפּ
 טשעט בשעת מעשה מיט די ליפּען „גאָט ברוך הוא וברוך שמו“
 לאַנג-לאַנג, איידער זי עקספּעדירט דאָס אין מויל אַרײַן.

— מלכה די פּיש 1 — לאָזט אַרויס דער מלך א בעפּויל, און
 עס ווערט אין איין כּהרדעין בעשאַפּען פּיש אויפ'ן טיש.

— מלכה, הריין 1 — הערט זיך א נייער בעפּויל פּונ'ם מלך,
 און ביידע ווייבער זיצען מיט גרויס רעשפּעקט און וואַרטען, וואָס
 נאָך פאַר א בעפּויל וועט אַרויסגעהן פּונ'ם מלך.

אַז וואָהל איז דעם מענשען, וואָס קאָן זיך שאַפּען, וואָס זיינע
 ווערטער האַבען א ממשות, וואָס זיין בעפּויל ווערט אָנגענומען
 און וואָס אַלע זיינע קאַפּריזען ווערען אין דער מינוט אויסגע-
 פּיהרט.

ס'איז גוט צו זיין א מלך, ווי איך בין א איד 1

פיערטער טייל.

ד ע ר מ ל כ א י נ ג ל ו ת .

מיר בעמען דעם לעזער, ער זאָל זיך מטריה זיין מיט אונז נאָך
 א מאָל אינ'ם אייגענעם קעלער שוין נאָך פּסת. אויס טראַן, אויס
 מלכה, אויס מלך 1 מלך דער שוסטער זיצט ביים „וואַרסטעק“
 אויף א רימען בענקעלע מיט א רימענעם פאַרטוך, מיט א רימענ-
 דעל אַרומגענומען די געגרייזעלטע פאַטלע, דער קאַשקעט איז צע-
 קנייטשט, דער שאַרף איז צעטריפּעט, נישטאָ קיין זילבערנע קייט,
 מע זעהט ניט קיין סיגנעט. ער האַלט א שטיוועל איבערגעקעהרט

מיט דער פארעשווע ארויף און שלאָגט פלעקלעך. מלכה, אָפּגע-
ריסען, אויסגעשמירט און פּערשלוּמפּערט, פּאַרעט זיך ביי'ם אויווען,
בויגט זיך אָן אַלע מינוט, בלאָזט און בלאָזט מיט אַלע כחות —
אין אויווען וויל ניט ברענען.

— אַ שענער ברויט־געבער! — זאָגט זי, גלייך ווי זי רעדט
צו זיך אליין. — קיין שייטעל האָלץ נישטאָ אין שטוב! שוין
באלד אַ יאָהר נאָך דער חתונה, צעריסען אַלע קליידלעך, דער כּור-
נוס צעפּאַלען אויף שטיקלעך, קיין פּאַר שיד אויף די פיס, אַלע
שוסטערס געהען באַרוועט, — נישטאָ ווער ס'זאָל לאַכען.

— געהן וואָלט ער ביי מיר אויף אַלע פיער! — רופט זיך אָפּ
אַ משונה מאָדנע זאַמדיג קול פון אַ נקבה, וואָס רעדט ווי אַ מאַנס-
ביל. — ווי אזוי דער מענטש נעמט זיך פיר, אזוי העלפט איהם גאָט.
וואָס הערסט דו איהם, דו נאַריש פנים? הייס איהם, ער זאָל
אזועקלעגען די אַרבייט און זאָל דיר טאַכען אַ פּאַר באַטיקעס זאָל
ער דיר טאַכען.

דאָס דאָזיגע קול געהט פון אַ פינסטער ווינקעל. דאָרט זיצט
די בלינדע, אָנגעטהאָן אין שוואַרצען, איינגעבויגען אין דרייען,
זעהט אויס פון דער ווייטען, ווי אַ שוואַרצער קנויל; בלינדערהייד
אַרבייט זי אַ זאָק, און די דרעטלעך לויפּען ביי איהר אונטער די
פינגער מיט אַ שרעקליך מהירות.

— אַ רוח זיצט אין דער אַידינע! — קלערט זיך מלך, ענט-
פּערט איהר ניט דאָס אַנדערע וואָרט און שלאָגט פלעקלעך.

— גאָט ברוך הוא וברוך שמו האָט מיר געשיקט אַ מתנה
אויף דער עלטער, אַ געניידעם אַ דערקוויקעניש. — רעדט ווייטער
די בלינדע אויף איהר זאַמדיגער שטימע, און די דרעטלעך פליהען
ביי איהר אונטער די הענד. — גענוג, ער איז אַ שוסטער, איז ער
נאָך אַ פּוילער יונגאַטש און אַ שלים־מזל דערצו!

— אַ ניט־גוטער! — טראַכט זיך מלך, ענטפּערט איהר ניט
דאָס אַנדערע וואָרט און שלאָגט פלעקלעך.

— ווי נייציג ער איז געווען בחור-ווייז! זיך גערעחט אויפ'ן קארעק, צוגעזאגט גילרענע בערג, גענומען א ווייבעל, א יונגס, א שענס, כלום און מילך, זי אלט געמאכט, פארוויסט, פארפינסטערט, אויסגענארט דעם אָנבייסען...

— א קליפה! — טראַכט זיך מלך, ענטפערט איהר ניט דאָס אַנדערע וואָרט און שלאָגט פלעקלעך.

— שען אויסגעשפיעלט די טאַכטער מיינע! פוילער הערינג, פאַרשטונקענע פיש! א מאַן א שוסטער, א קבצן א וויסטער, א פוילער יונג, א שטומע צונג, א צענויפגעוואַכסענע נאָז און סע פייפט...

— מכשפה'טע! — האָט זיך אַרויסגעריסען ביי מלך'ן פונ'ם טויל. ער האָט זיך אויפגעחאָפּט פונ'ם בענקעל, ווי איין אָפּנע-בריהמער, אין איין האַנד האָט ער געהאַלטען דעם שטיוועל, אין דער אַנדערער — דעם האַמער, וואָס ער האָט געשלאָגען מיט איהם פלעקלעך, און האָט ניט געוואוסט, וואָס זאָל ער איהר וואַרפען אין קאַפּ אַרײַן: דעם שטיוועל, צי דעם האַמער?

די בלינדע האָט דערפיהלט, אז דער שונא שטעהט איהר אָפּ-גען און וויל זי דורס זיין, האָט זי זיך אין איין אויגענבליק אויפ-געחאָפּט פונ'ם אָרט, און פונ'ם שוואַרצען קנויל איז מיט אַ מאָל אויסגעוואַכסען אַ הויכער שוואַרצער שטן. זי האָט אויסגעצויגען צוויי שוואַרצע דאַרע הענד, ווי שטעקלעך, מיט אויסגעבויענע פּינגער, ווי ביי אַ צעביזערטען האָהן, דעם קאַפּ האָט זי פּערוואָר-פען אַרונטער און די צוויי ווייסע בעלמעס זענען מיט אַ מאָל עפּיס ווי גרעסער געוואָרען און האַבען, דאַכט זיך, אָנגעהויבען קוקען און זעהען. די נאָז האָט זיך אויסגעצויגען, די ביינער פון די גע-קנייטשטע באַקען אַרויסגעסטירטשעט, דאָס טויל האָט זיך אויפ-געעפענט, ווי אַ סכר.

אויב ס'איז פארהאן ערניץ אויף דער וועלט אַ מכשפה, קאָן זי, דאָכט מיר, שרעקליכער ניט זיין, ווי די בלינדע איז געווען אין דער מינוט.
מלך איז געווען אָפהענדיג. ער האָט נור אויסגעשפיגען אזוי האָט זיך געזעצט צוריק צום וואַרסטעק — שלאָגען פֿלעקלעך...

ע פ י ל א ג .

ערב פסח האָבען זיי ביידע זיך וויעדער געשטעלט אין פאָרראַד כּי די מצות. מלכה האָט געקאָטשעט און מלך האָט גערעדעלט. פּערדיענט עטליכע קערבלעך, האָבען זיי אויסגעקליידט זיך לכבוד יום-טוב און אויך דער בלינדער מאַמען געמאַכט אַ נייע פֿלאַטיע. אַ שוואַרצע, מיט געלע פֿלעקען. און אַ פעטשיילע אַ געלע מיט שוואַרצע פֿלעקען. אז ס'איז געקומען צום סדר, איז דער מלך וויעדער געזעסען אויבען-אָן אויפ'ן טראָן און „געפראָוועט“. נעבען איהם איז געזעסען די מלכה, אָנגעטהאָן יום-טוב'דיג, און אַקעגען זיי — די בלינדע, ווי אַ שוואַרצער שטן, מיט אַ פרום פנים — „גאָט ברוך הוא וברוך שמו“... דער מלך רייבט די הגדה גאַנץ געשמאַק הויך אויף אַ קול, מיט אַיין בלעטעל נאָכ'ן אַנדערען, געהט גלייך, ווי אַ פאָמטשאָווע פּערד, זעצט עכרי, ווי אַ באַנדער, אַבי מיט אַ נגון, שלאָגט זיך כּי די „דיינ'ס“ אין האַרצען אַרײַן. ווי צו „על־חטא“ — פּונקט דאָס אַייגענע, וואָס פּאַראַיאָהרען.
— מלכה, די פּיש! — לאָזט אַרויס דער מלך אַ בעפּויל.
— מלכה, חרײַן! — הערט זיך אַ נייער בעפּויל פּונ'ם מלך.
און ביידע ווייבער זיצען מיט גרויס רעשפּעקט און וואַרטען, וואָס נאָך פאַר אַ בעפּויל וועט אַרויסגעהן פּונ'ם מלך.
יא, ס'איז גוט צו זיין אַ מלך, ווי איך בין אַ איד... האָטש אַיין מאָל אין יאָהר, האָטש אויף אַ האַלבע שעה!

בערעלע

א מעשה, ווי אזוי א פארפאלק אהן קינדער
האבען אויסגעהאדעוועט אין אומגליק אויף
זייער קאפ. דערצעהלט לכבוד שבועות.

געשריבען אין יאָהר 1908

בערעלע

א חקדמה פונ'ם ערצעהלעך.

די מעשה, וואָס איך געה איך דערצעהלען, קעהר זיך, אייגענט-
ליך, מיט שבועות ווינציג-וואָס אָן. אין איהר הערט מען ניט דעם
ניגון פון „אקדמות“ און מע פיהלט ניט דעם טעם פון בלינדעס.
אזוי ווי זי האָט זיך געטראָפּען ערב שבועות, אזוי האָט זי זיך געקאָנט
טרעפּען ערב פסח, און אפילו ערב תשעה-באָב. נישט מעהר, אזוי
זוי ס'איז איצט ערב שבועות, און א מעשה דערצעהלען לכבוד יום-
טוב ווילט זיך (אוי ווילט זיך! הלואי וואָלט איהר אזוי וועלען
לייענען...). דערצעהל איך אייך, וואָס איך האָב אליין געהערט פון
מיין עלטערען ברודער, אז ער האָט זי געהערט פון זיין רבי'ן —
עליהם השלום, זיי זענען שוין אלע טוידט: מיין עלטערער ברודער,
זיין רבי און בערעלע און אלע פּערזאָנען פון דער דאָזיגער אמת'ער
געשיכטע, אונז צו לאַנגע יאָהר — און לאַז דאָס זיין א מעשה
לכבוד שבועות. ש ל ו ס - ע ל י כ ם .

א.

ער האָט געהייסען משה-יענקיל, זי האָט געהייסען שרה-ויסעל.
געזעסען זענען זיי אין א דאָרף, געהאלטען א מיהל, געהאט גאנץ
שען פרנסה, געלעבט זעהר צופריעדען, נאָר איין זאך — סײַן סיני-
דער האָט זיי גאָט ניט געגעבען.

— ס'זאל איהם אָנהויבען צו ריהרען, וואָס מיר זיצען אָט-אַזוי אָ, מע ווערד אָקערשט ניט משוגע, שונאי ציון! זאָלסט האָטש קריגען ערגיץ אַ „האָדאָוויק“, אַ יתומ'על אַיין אָרעמס, אָרער אַ יתומה'לע, בעסער וואָלט געווען אַ יתום איידער אַ יתומה: אַ יתום וואָלט זיין אַ קריש, און פאַר נויטה לאָז זיין אַ יתומה, אַבי אַ לעבעדיגער נפש אין שטוב, ניט זיצען מיט די פיער ווענט, משטיינס געזאָגט!...

אזוי האָט גע'טענה'ט שרה'זיסעל נעכאָך צו איהר מאַן משה יענקיל און האָט איהם געגעסען, געטאָטשעט, ווי געוויינטליך אַ ווייב, וואָס הייסט שרה'זיסעל, זיצט אין אַ דאָרף און האָט קיין קינדער ניט.

און משה'יענקיל האָט דאָס אויסגעהערט ניט איין מאָל און ניט צוויי מאָל, נאָר צעהן מאָל, הונדערט מאָל, טויזענד מאָל — און געשוויגען, ווי געוויינטליך אַ מאַן, וואָס הייסט משה'יענקיל און זיצט אין אַ דאָרף און האָט קיין קינדער ניט און דאָס ווייב עסט איהם און טאָטשעט איהם טאָגטעגליך, יאָהרען-לאַנג.

ויהי היום — קומט משה'יענקיל איינמאָל צו פאָהרען אַהיים און געהט אַריין אין שטוב אַריין מיט אַ שיינענדיג פנים און אין בוזעם האַלט ער פערשטעלט עפּיס אַ בעשעפעניש, וואָס ריהרט זיך און וואָרטשעט, און ער רופט זיך אָן צו זיין ווייב:

— שרה'זיסעל, נא, איך האָב דיר געבראַכט אַ האָדאָוויק, געפונען פאָהרענדיג אין וואַלד פאַרבלאָנזעט... ער הייסט בערעלע.

און משה'יענקיל האָט אַרויסגעוויקעלט פונ'ם בוזעם דעם געפון'נעם פערבלאָנזעטען נפש, וואָס הייסט בערעלע, און האָט איהם געגעבען אַ שטעל-אוועק אויף דער ערד פאַר זיין ווייב שרה'זיסעל, און זיין ווייב שרה'זיסעל, אַז זי האָט געגעבען אַ קוק אויף דעם האָריגען בעוואַכסענעם נפש בערעלע, האָט זי געגעבען אַ שפּרונג אַפּ צוריק און איז שיער ניט געפאלען חלשות. נאָכדעם האָט זי אויפגעפענט אַ קוואַל פון קלאַות, און די גאַנצע תוכחה האָט זי

אויסגעגאסען אויף איהר מאן'ס קאפ און איהר גאנצן ביטער הארץ
האָט זי אויסגעלאָזט צו זיינע הענר און פיס, ווי געוויינטליך
אַ ווייב, וואָס הייסט שרה־זיסעל, זיצט אין אַ דאָרף און האָט קיין
קינדער נישט.

און איהר מאן משה־יענקיל האָט אויסגעהערט די תוכחה פון
זיין ווייב מיט אַ שטייכעלע, ווי געוויינטליך אַ מאַן, וואָס הייסט
משה־יענקיל, זיצט אין אַ דאָרף און האָט קיין קינדער נישט, און
האָט זיך אָנגערופען צו איהר:

— הכלל, שרה־זיסעל, ביזט דו שוין פאַרטיג מיט אַלע קללות?
אַצינד נעם געב אונזער בערעלען עפּיס עסען. זעהסט דאָך, אַז ער
איז הונגעריג, זוכט און וויינט — אַ צער־בעלי־חיים...
— אַ פינסטערער שלים־מזל אויף דיין קאָפּ מיט איהם אינ־
איינעם! — אַזוי האָט איהם געענטפערט שרה־זיסעל און איז גע־
גאַנגען פונדעסטוועגען צו דער שאַפּע און האָט צענויפגענומען
וואָס ס'איז געווען, און ביידע האָבען זיך אַוועקגעזעצט אָנהאַדעווען
דעם הונגעריגען בערעלע, וועלכער איז פערבליבען ביי זיי אין שטוב
אַ האַדאָוויק אויף שטענדיג און איז געוואַכסען און איז אויסגע־
וואַכסען און איז געוואָרען אַ גרויסער.

ב.

אַ נפש איז בערעלע געווען אַ פּראָסטער, אַ ווילדער, אַ ברייט־
בייניגער, אַ געפאַקטער, אַ בעוואַכסענער פון קאָפּ ביז פיס, און
איז געווען במחילת כבודו אַ גרויסער זולל־וסובאַ'ניק, און נישט אַזוי
אַ זולל־וסובאַ'ניק, ווי אַ נאַשער, און נישט אַזוי אַ נאַשער, ווי, נישט
אויסגערעדט זאָל זיין, אַ שכור. בטבע איז ער געווען נישט קיין
מפונק, נישט קיין איבערקלויבער; וואָס עס האָט זיך געמאַכט
אין געווען גוט: בראַנפען איז בראַנפען, מעד איז מעד, ביער
איז ביער; זיך נישט אָפּגעזאָגט אויך פון קוואַס; שטאַרק ליעב
געהאַט האָניג, נישט פיינט געהאַט קיין פלייש, און אויף היהנער

איז ער געווען גאָר אַ גרויסער בעלן, און דוקא פון דער שטייג, אזוי אז קיינער זאָל ניט זעהען... מע מוז זיך מודה זיין, אז בער-רעלע איז געווען געהאפט, האָט געהאט לעפסקע פינגער... האָט לייעב געהאט אוועק'לקח'ענען אַלסדינג, וואָס ליגט נישט גוט.

אז מע רעדט פון חסרונות, דאַרף מען רעכענען אויך די מעלות. בערעלע איז געווען אַ פאַרשוין אַ פּרויליכער, אַ פּערשויר-טער, אַ שפּרינגער, געקראַכען און געקלעמערט אויף די גלייבע ווענט, געקוליעט זיך און געבראַכען זיך, געמאַכט משוגע'נע העויות, אָנשטעלען, תּנועות אַזעלכע, אז מע האָט בעדאַרפט צעגעהן פאַר געלעכטער. משה'יענקיל האָט באמת הנאה געהאַט, געקלויבען נחת פון בערעלען, ווי ער וואַכסט, ווי ער מאַכט אָנשטעלען, ווי ער פּער-שטעהט אַלסדינג, להכּריל ווי אַ מענש. אז מע זאָגט איהם: בער-רעלע, קום אַהער! — געהט ער צו. אז מע זאָגט איהם: בערעלע, נאָ דיר! — שטעלט ער אויס די לאַפע, אָדער ער עפּענט אויף דאָס מויל. אמת, אַ קאָפּ איז אויף איהם אַ גראַבליכער, אַ מח אַ פּלאַט-שיגער; איידער מע קלאַפט איהם אַרײַן עפּים אין קאָפּ אַרײַן, דאַרף מען גוט צוהאַרעווען, האַקען האַלץ, טעסען פּלעקער; נאָר האָט ער שוין איבערגענומען עפּים אַ זאָך, וועט ער עס שוין גע-דענקען. אונזער משה'יענקלען איז אָנגעקומען מיט גרינע ווערעס, איידער ער האָט איהם אויסגעלערענט, אז דאָס, וואָס מע גיט איהם ניט אין דער לאַפע אַרײַן, זאָל ער אַלײַן זיך ניט דערוועגען נעמען. בערעלע, וואָס איז כמעט געווען, ווי מיר האָבען שוין אויבען בער-מערקט, אַביסעל געהאַפט אין דער מעשה, האָט דוקא געהאַט גרויס חשק צו אַלסדינג צוגעהן, געבען אַ שמעק מיט דער נאָז און טאַקי באַלד אַרײַנחאַפען אין מויל אַרײַן — און געהט לאָדט איהם צום ונתנה-תּוקף! בשום אופן האָט בערעלע ניט געקאָנט פּערשטעהן מיט זיין גראַבען בערישען שכל, למשל, אזאַ פּשוט'ע זאָך: פּלײַש ליגט, שמעקען שמעקט דאָס, עסען וויל ער, — היינט פאַר וואָס זאָל ער דאָס ניט נעמען אין מויל אַרײַן? אַודאי האָט איהם משה'יענקיל

געגעבען א רעכטען פסט גוט אָנגערעהט ביי די קורצע אויהערען,
 דורכגעפאַטשט און מכבד געווען מיט א פּאַר גוטע שטעקענס איר
 בער די פּאַדערשטע לאַפעס און אָנגעזאָגט איהם א מאָל צעהן מיט'ן
 האַרבען וואָרט, אז ער זאָל געהן די רגע הינטער'ן אויווען, זיך
 אַנידערהאַליען פּאַפּען...

פּאַפּען (שלאַפּען), פּרעסען (עסען), זשליאַקען (טרינקען), האַליען
 (ליגען), זאַכען (רוהען), קרענקען (זיצען) — דאָס איז געווען די
 שפּראַך, וואָס מע האָט גערערט מיט בערעלען, און בערעלע האָט
 דאָס פּערשטאַנען. א סימן — ער האָט געפּאַלנט.

ג.

מע קאָן נישט וויסען אַקוראַט: צי ווייל אונזער פּאַרפּאַלס
 זענען אזוי זשערנע געווען קינדער, צי דערפאַר, וואָס דער דאָזיגער
 נפש איז אויפגעוואַכסען און האָט זיך ערצויגען, מע קאָן זאָגען.
 אויף זייערע הענד — זיי האָבען זיך צוגעבונדען צו בערעלען אזוי
 שטאַרק, אז זיי האָבען איהם פשוט לייעב געקריגען, איהם נאָכ-
 געגעבען, ווי מע גיט נאָך א לייעב קינד, געבאַלעוועט, ווי מע באַ-
 לעוועט א בן־יחיד, זיך אויסגעבראַכט אויף זיסע זאַכען, נאַשערייען,
 און משהיענקיל האָט איהם אויסער דעם אונטערנעמראַגען אָפּט-
 מאָל אַביסעל בראַנפען בשתיקה, עס זאָל נישט דערזעהן חלילה שרה
 זיסעל זיין ווייב, וואָרום אז עס וועט געוואָהר ווערען דערפון שרה
 זיסעל, וועט זיך טהון הושך! שרה־זיסעל, ווי זי איז ניט געווען
 צוגעבונדען צו בערעלען, פלעגט זי דאָך טענה'ן מיט איהם מאַן,
 אז מע באַלעוועט איהם צו שטאַרק, אז מע גיט איהם צופיעל נאָך
 די שמד.

— פּאַרט א חיה רעה, — פלעגט זי זאָגען — א בער בלייבט
 א בער, זעה נאָר, ער זאָל אונז אַמאָל ניט אַפּראַנקען...
 שרה־זיסעל פלעגט אָפּטמאָל צוקלאַגען בערעלען פאַר איהר
 מאַן, ווי מע זאָגט, צושטעלען א בענקעלע, דערצעהלען אויף איהם.

אז ער טהומ איהו. דאס טוירט, כאכט אן שארענס אין שטוב, זאל גאט שומר ומציל זיין. למשל, בערעלע האט געהאט א טבע ברעך כען טעלער, טעפלעך, גלעזער, שיסלען, סקאוורערעס, פאקרישקעס — אלסדינג, וואס מע קאן נאר מיט איין קלאפ צעברעכען, פלעגט ער דאס צעברעכען. און נישט חלילה פאר כעס, מיט רציחה — ניין, דוקא אין גוטען מוטה: דערזעהען, עס שטעהט א טעלער, אונטערגע'ננבעט זיך אויף צוויי פיס, אויפגעהויבען די לאפע, באץ — אויס טעלער! מע האט ארויסגעזעהען, אז בערעלע האט דערפון חיות, פשוט, עס קומט איהם צו דערפון א שטיק געזונד. משה' יענקלען איז דאס ערשטע מאָל אפילו זעהר שטארק געפעלען געווען די מעשה; ער האט געלאכט מיט'ן פולען מויל, זיך געהאלטען ביי די זיימען פאר געלעכטער. נאָר שרה'זיסלען איז די מעשה דוקא ניט געפעלען, האָט זי דעם מאַן בעגראַכען, געלעגט אין דער ערד אריין אינאיינעם מיט'ן "תכשיט". און משה'יענקיל האָט גענומען מיט בערעלען לערנען בלק, אזוי לאַנג, ביז ער האָט איהם אָפגעוואָהנט פון ברעכען טעלער.

איינמאָל האָט משה'יענקיל דערהערט אַ געשריי, גלייך ווי מע קוילעט אַ מענשען. דאָס האָט געשריען שרה'זיסעל זיין ווייב. — געה נאָר זעה, וואָס דער קדיש דיינער האָט געטהאָן, ברעך נען זאָלסט דו מיט איהם אויף איין פייער, רבונג של עולם!

משה'יענקיל איז צוגעלאָפּען און האָט דערזעהען אויף דער ערד ליגען צוויי געפענטעטע עופות, אַ הוהן מיט אַ האָהן, וואָס מע האָט זיי געוואָלט אוועקפיהרען צום שוחט, — ערב יום-כפור איז דאָס געווען — האָט זיך, אַפּנים, מיישב געווען בערעלע, עס איז דאָך מיט זיי אַלץ איינס קאָפּוט, למאי זאָלען זיי זיך מוטשען? האָט ער אַרויפגעלעגט אויף זיי די לאַפע — און אַ סוף. די הוהן מיט'ן האָהן זענען נאָך געלעגען מיט פּערנלאַנצטע אויגלעך און מיט אַרויסגעשטעלטע צינגלעך, און בלוט האָט זיך זיי געלאָזט פּונם האַלז, און בערעלע איז זיך געזעסען אין אַ ווינקעלע און געלעקט די

לאפע, גלייך ווי ניט איהם מיינט מען. פערשטעהט זיך, אז משה-יענקיל האָט איהם מקיים פסק געווען, ווי עס געהער צו זיין, און בערעלע האָט שוין פון דעמאָלט אָן גענומען אויף זיך: לאָז מען די אָרעמע עופות בינדען, לאָז מען מיט זיי שלאָגען כפדות, לאָז מען זיך שלאָגען מיט זיי קאָפּאָן וואַנד, — מיט איהם גענעטס זיך עס נישט אָן...

האָט זיך אָבער געטראָפּען איין אנדער מעשה, — בערעלע איז שוין דעמאָלט געוואָרען אַ גרויסער, ס'איז איהם אוועקגענאַנגען דאָס דריטע יאָהר — ס'איז געווען ביי שרהזיסלען אַ בהמה'לע, וואָס האָט זיך געמאָלקען פון קאַלכ צו קאַלכ. דאָס בהמה'לע, אַ קליינע מורע בהמה אָהן הערנער, האָט געגעבען מילך בשפע, געווען טהייער ביי שרהזיסלען, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פון אויג. בעדאַרף זיך דאָס בהמה'לע אָפּקעלבען און געבוירען אַ קעלבעלע אַ תּוֹת: אַ קליינטשיקס, אַ רויטניקס, אַ ווייכניקס מיט אַ ווייס מאָרדעטש-קעלע, האָטש אַרומגעמען קושען! און מחמת אין דרויסען איז געווען קאַלט, האָט מען דאָס קעלבעל גענומען אין שטוב אַרײַן, געלעגט דאָס אינאיינעם מיט בערעלען צווישען אויווען אויף שטרוי.

— זעה נאָר, דער תּכּשׂיט דיינער זאָל ניט צורעכט מאַכען דאָס קעלבעל! — מאַכט שרהזיסעל צו איהר מאַן מיט אַ שענעם יברכך דערביי, ווי געוויינטליך אַ ווייב, וואָס הייסט שרהזיסעל, זיצט אין אַ דאָרף און האָט קיין קינדער ניט.

— חס ושלום! — זאָגט משה-יענקיל און נעמט זיך קנעלען מיט בערעלען „הלכות קעלבעל“, ווייזט איהם מיט'ן פינגער און זאָגט איהם אָן טויענר מאָל: „נע ראוש!“... און בכדי בערעלע זאָל ניט פּערגעסען, שענקט ער איהם פּאַראַוים אַ פּאַר שטעקענס איבער די פּיאַמעס. בערעלע זעצט זיך אוועק ווי אַ סטאַטיק, קוקט אויפ'ן קעלבעל מיט זיינע קליינע רויטע בערישע אויגלעך און בעלעקט זיך. משמעות, ער פּערשטעהט וואָס מע מיינט... און עס ווערד

צווישען די צוויי א מין אהבה, א ליעבשאפט, אז ס'איז גאָר א מחיה צו קוקען, ווי די צוויי ליגען זיך איינס צום אנדערען און דרימלען. און אז דאָס קעלבעל שטעהט אויף, שטעהט אויף אויך בערעלע. דאָס קעלבעל מאַכט "מע" — בערעלע שטעלט אָן די אויהערען. דאָס קעלבעל טהוט א שפרונג — בערעלע שפרינגט אריבער דעם און שטעלט זיך מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פּיס אַרויף. נאָכדעם האַפט ער אַרום דאָס קעלבעל מיט די לאַפּעס און קוועטשט דאָס צו צום האַרצען, ווי א מוטער נעמט אַרום און קוועטשט צו א קינד. פון אזא קוועטשעניש האָט זיך אויסגעלאָזט, אז דאָס קעלבעל האָט איין מאָל אַרויסגעלאָזט א מאַדנעם געשריי "מע" מיט אַ האַרפּען אינאיינעם. אַ גליק, וואָס ס'איז אונטערגעלאָפּען משה יענקיל מיט'ן שטעקען און האָט מציל געווען דאָס אומשוילדיגע קעלבעל פון אַ מורא'דיגער סכנה...

ד.

פון דעמאָלט אָן איז אונזער משהיענקיל אַריין אין נאָז די ווערטער, וואָס זיין ווייב שרה-זיסעל האָט איהם אַמאָל געזאָגט. אז אַ בער בלייבט אַ בער, פאַרט אַ חיה רעה, וויפּיעל מע זאָל דאָס ניט לערנען... משהיענקיל האָט זיך אָנגעהויבען צוקוקען צו בער רעלען און האָט אַרויסגעזעהען, אז עס קומט צו ווינטער, איז דאָס גאָר ניט דער בערעלע, וואָס תמיד: עפּים גאַרניט דאָס לעבעדיג קייט, עפּים דרעהט ער זיך אַרום, קאָן זיך קיין אַרט ניט געפּינען. פּערקלויבט זיך אין אַ ווינקעל, זויגט די לאַפּע און דרימלעט נאָך צע טעג מיט גאַנצע נעכט. מע דאַרף איהם וועקען, ער זאָל עפּים פּרעסען, עפּים זשליאַקען... בערעלע שלאָפּט!

ניין, בערעלע שלאָפּט ניט. בערעלע טראַכט, בערעלע טרוימט. בערעלע חלומ'ט פון אַ גרויסער וועלט, וואָס ער ווייסט זי ניט, פון אַ פּרייען וואַלד, וואָס ער קען איהם ניט, פון אַ בעסער גליקליך לעבען, וואָס ער האָט דאָס קיינמאָל ניט פּערזוכט, גאָר ער פּיהלט

דאָס, ער פיהלמט דאָס בחוש און בענקט נאָך דעם, ווי עס בענקט אַ קינד אַ יתום נאָך דער מאמע, וואָס ער האָט זי קיינמאָל ניט געזעהען. בערעלע פיהלמט, אז ניט דאָ, צווישען אויווען, איז זיין אָרט; צו ענג איז פאַר איהם דער צווישען-אוייווען; צו קליין איז פאַר איהם די שטוב. ער פיהלמט, אז עפּים ציהט איהם, עפּים שלעפט איהם, עפּים טרייבט איהם פון דאַנען, און עמיצער שעפטשעט איהם אויפ'ן אויהער: „בערעלע! נאַרישער בערעלע! שטעה-אויף, גלייך-אויס די ביינער דיינע, צעטראָג די שטוב אויף שטיקלעך, לעג אויס די מענשען מיט איין קלאַפּ און טראָג זיך אָפּ פון דאַנען אַהין, ווייט-ווייט, אָט דאָרטען, וואו עס גרינט דער וואַלד, אָט דאָרט, וואו עס שמעקט מיט בלאַטע, אַהין טראָג זיך אָפּ, אַהין, צווישען דייניגע!“... און בערעלע הערט זיך צו צום קול, וואָס שעפטשעט איהם, און האַלט צוגעמאַכט די אויגען. ער שלאָפט ניט, נאָר ער טראַכט, ער טרוימט, ער חלומ'ט פון אַ גרויסער וועלט, וואָס ער ווייסט זי ניט, פון אַ פרייען וואַלד, וואָס ער קען איהם ניט, פון אַ בעסער גליקליך לעבען, וואָס ער האָט דאָס קיין מאָל ניט פער-זוכט... נאָר אָט קומט צו געהן משה'יענקיל פון שטאָרט מיט פולע קעשענעס. בערעלע דערשמעקט, אז משה'יענקיל האָט געבראַכט צו טראָגען גוטע זאַכען, ניס און האַניג און אַ ביסעל משקה — אוי, דאָס ביסעל משקה! — און ער שמעלט זיך אַוועק אויף די הינטער-שטע פיס, נעמט איהם אַרום מיט די פערדערשטע לאַפּעס, קריכט מיט דער מאָרדע צו איהם גלייך אין בוים אַרײַן. משה'יענקיל טרייבט איהם אָפּ: אַוועק, דו טרפּה'נער האַלז! אַוועק, דו שכור-ניק! און בשעת מעשה ציטערט ביי איהם דאָס לייב, וואָרום פון בערעלע'ס אַרומנעמען קאַן מען זיין לייטען-גלייך; נאָך איין קוועטש אַביסעל אַ שטאַרקערען — ווערד מען אַ קדוש... און ער גיט איהם אָפּ וואָס ער האָט, אַבי פּטור ווערען פון זיינע לאַפּעס. פון דעם אַרומנעמען, וואָס בערעלע נעמט איהם אַרום, טראַגט משה'יענקיל אין זיך צווייערליי געפיהלען: אי פערגעניגען, אי שרעק.

ס'איז איהם בשעת מעשה אי גוט, אי ער האָט מורא. גוט איז איהם, וואָס ער האָט אויסגעהאָדעוועט אזא גוואַרדיאַן; מורא האָט ער, וואָס בערעלע איז שוין צופיעל בערעלע...

ה.

ניט איין מאָל פלעגט אונזער משה-יענקיל, ליגענדיג אין בעט, קוקען אויף בערעלען און זיך טראַכטען: „אוי, ווען דער דאָזיגער נפש זאָל חליה וויסען וואָס פאַר אַ כח אין איהם ליגט!“ ... אַלע מאָל, ווען ער איז אויפגעשטאַנען פונ'ם שלאָף, האָט משה-יענקיל מיט שרעק אַ קוק געטהאָן אין קאמערעל: וואו איז בערעלע? וואו איז שרה-זיסעל זיין ווייב? ... און שרה-זיסעל זיין ווייב האָט נישט אָנגעהויבען צו וויסען פון איהר מאַן'ס פחדים: איהר איז קיינמאָל אויף די געדאַנקען נישט געקומען, אז ס'איז דאָ וואָס מורא צו האָבען פאַר בערעלען. מערקווירדיג! זי איז מיט איהם אזוי געוואוינט געוואָרען, אז מיט דער צייט האָט זי אָנגעהויבען פערגעסען, אז בערעלע איז אַ חיה, אַ „חיה רעה“, ווי זי פלעגט אַמאָל אויף איהם זאָגען. וואָס הייסט, בערעלע איז אַ חיה? בע-רעלע איז אַ בערעלע — און אַ סוף... האָדעווען האָט זי איהם געהאָדעוועט ווי אַ קינד, און געאַרבייט האָט זי מיט איהם, ווי מיט אַ קנעכט. זי האָט זיך געשאַפט מיט איהם, ווי מע שאַפט זיך מיט אַ בעדיענטען. און בערעלע האָט געטהאָן אַלסדינג, וואָס מע האָט איהם געהייסען: געטראָגען האַלץ פון דרויסען, געשעפט וואַסער פונ'ם ברונען, אַרויסגעטראָגען דאָס מיסט פון שטוב, — כל עבודת פרך האָט זי מיט איהם געטהאָן, און אַלע מאָל מיט ווערטער, ווי מע רעדט, להבריל, מיט אַ מענשען:

— נו, שלים-מזל, שטעל פיס! זעה נאָר, ווי ער ריהרט זיך, ווי אַ בלייען פויגעל!

אזוי פלעגט שרה זיסעל זיך אויס'טענה'ן מיט איהם, און אַ מאָל, אז ער איז געלעגען און געדרימעלט, פלעגט זי זיך מיט איהם ניט

צערעמאָניען און דערלאַנגען איהם מיט דער קאָטשערע אין זייט אַרײַן :

— גענוג דיר שוין, שליס־מזל, צו פּאָפּען, שטעה אויף, וועל איך דיר געבען פרעסען!

און בערעלע שטעהט אויף פון דער ערד, טרייסעלט זיך אָפּ די פעל, געהט־צו צו שרה־זיסלען אויף צוויי פיס און שטעלט זיך אַוועק, ווי איינער רעדט :

— הנני — איך בין אָנגעברײט...

— וואָס זאָסטו דו אויף אונזער בערעלען, ווי ער איז דאָס, קיין עין־הרע, אויסגעוואַכסען?

אזוי זאָגט שרה־זיסעל צו איהר מאַן און בעקומט ענטפּער :

— אויסגעוואַכסען איז ער, נאָר אזוי זיך באַגעהן, ווי דו באַ־געהסט זיך מיט איהם, דאַרף מען אויך ניט.

ענטפּערט איהם דערויף שרה־זיסעל :

— אַ מכת דער מאַמע זיינער! ס'וועט איהם שאַדען צום שדוך?

ענטפּערט איהר דערויף משה־יענקיל :

— צום שדוך וועט דאָס איהם ניט שאַדען, נאָר דערמאָן דיך וואָס דו אַליין האָסט אַמאָל געזאָגט אויף איהם...

— וואָס האָב איך דען געזאָגט אויף איהם?

— אַנו, דערמאָן דיך נאָר אַקאָרשט.

— אַדרבה, דערמאָן מיר וואָס האָב איך געזאָגט?

— דו האָסט געזאָגט, אַז אַ בער בלייבט אַ בער, אַ היה רעה.

— איך האָב געזאָגט?

— ווער דען האָט געזאָגט?

— אוי! עס איז פון זיי ניט אויסצוהאַלמען, פון די מאַנס־

בילען!

אזוי שרייט אויס שרה־זיסעל און טהוט אַ פליעסק מיט די הענד און עסט דעם מאַן און טאָטשעט איהם, און פּיילט איהם אַ גאַנצע

נאכט, ווי ער איז ווערטת און ווי עס פאסט פאר א ווייב, וואָס
הייסט שרה־זיסעל און זיצט אין א דאָרף און האָט קיין קינדער
ניט.

.5

איינמאָל — דאָס איז געווען פאר שבועות — איז משה־יענקיל
געפאָהרען פון שטאָרט אַהיים אויף יום־טוב אויפגעלעגט, פרעהליך.
די זון האָט געפייערט, צעגאָסען זיך מיט איהרע הייסע שטראַהלען
אויף די גרינע פעלדער פון ביידע זייטען וועג. און מחמת ס'איז
שוין א צייט ניט געווען קיין רעגען, איז דער שטויב פון די רעדער
געווען גרויס, געגאָנגען אַרויף, ווי א רויך, פערשטעלט דאָס דאָרף
מיט דער מיהל מיט דער שטוב מיט די בוימער, וואָס פאר דער
שטוב. נאָר פיהלען פיהלט משה־יענקיל, אז ער איז אין דער
היים, און ער דערהערט א מאָרנעם רעש, מולות פון א סך מענשען,
א טומעל, א הוראה, א טיוקען מיט א פייפען מיט א געלעכטער און
מיט א געשריי: הורראאאא!

— בערעלע!...

דאָס איז געווען די ערשטע מחשבה, וואָס איז איהם געקומען
אויפ'ן קאָפּ, — און משה־יענקיל האָט א שמיץ געטהאָן דאָס פערד
און איז צוגעפאָהרען צו דער שטוב, און זיינע אויגען האָבען דער־
זעהען...

מיר מוזען אוועקוואַרפען אויף א מינוט משה־יענקלען און אָפּ־
מאָהלען זיין וואָהנונג, וואָס איז בעשטאָנען פון א הויף, א שטוב,
א קאמער פון תבואה מיט א נאָרטען פון עטליכע בוימלעך, מיט א
ברונען און מיט א געפלאַכטענעם הילצערנעם פלויט אַרום און אַרום.
דאָס אַלעס האָט משה־יענקיל אַליין כמעט מיט זיינע אייגענע הענד
געמאַכט אין פערלויף פון מעהר אַלס צוואַנציג אָהר. אימליכס
פלעקעל איז איהם געווען טהייער. יעדעס שטיינערל האָט צו איהם
גערעדט ווערטער. ניט בלויז גערעדט, נאָר געזונגען, געזונגען!

דעם גארטען האָט ער אַליין געזעצט. די בוימלעך אַליין געפלאַנצט. און וואָס פאַר אַ היות, וואָס פאַר אַ פּערגעניגען, וואָס פאַר אַ נחת האָט ער געשעפּט, אַז דער ליבער זומער איז געקומען, און דער גארטען האָט זיך צעוואַכסען, און די בוימער האָבען זיך צעבליהט, און... אָט וואָס זיינע אויגען האָבען איצט דערזעהען: די קאַמער צעוואַרפען, די זעק צעשליידערט, די תּבואה צעשאַטען איבער'ן גאַנצען הויף און אויסגעמישט מיט צעריסענע פּערינעס מיט קיר שַענס, וואָס האָבען זיך געוואַלגערט אינאיינעם מיט אַ סך שערבֿ לעך פּון צעבראַכענע כלים, און ווייסע פּעדערען האָבען זיך געדרעהט און געטראַגען אין דער לופטען, ווי שניי, און געפאַלען אין בלאַטע אַרײַן. עטליכע בוימער פּונ'ם גארטען זענען געלעגען במחילת כבודם מיט'ן פּנים אַראָפּ, אויסגעבראַכען און אויסגעריסען מיט'ן וואַרצעל, און אויך דער קלאַץ פּונ'ם ברונען, וואָס מע שעפּט מיט איהם וואַסער, איז געלעגען אויסגעצויגען אויף דער ערד ווי לאַנג ער איז... די שטוב גופא איז געווען ערטער ווי צעשלאַגען, די פּענסטער צעבראַכען, די טהיר איז געלעגען ביי אַ זייט, און אויף איהר האָבען זיך געוואַלגערט צעבראַכענע בענקלעך מיט צעשטויי סענע כלים מיט צעשאַטענע גרויפּען, אויסגעמישט מיט פּעדערען — איין אמת'ער פּאַגראָם, אַ חורבן!...

און אויבען, אויפ'ן דאַך פּון דער שטוב, שפּאַציערט אַרום הײַן און צוריק בערעלע אויף צוויי פּיס, ברומט ווי אַ באַס, מלאַ כּעס, חאַפּט אַ ציגעל פּונ'ם קוימען, אַ באַלקע פּונ'ם דאַך און טהוט אַלע מאָל אַ שלײַדער אין דער ערד אַרײַן מיט אַזאַ כּת, מיט אַזאַ האַס, מיט אַזאַ רציחה, וואָס משהייענקיל האָט דאָס אויף איהם נאָך קיינמאַל ניט געזעהען. ער האָט בערעלען נישט געקאָנט דער־קענען: דאָס מויל איז איהם אָפּען, די צונג אַרויסגעשטעלט, די אויגען אָנגענאָמען מיט בלוט, און בערעלע שפּרינגט פּון איין עק דאַך צום אַנדערען, מיט אַזאַ מײַן מהירות און מיט אַזאַ מײַן אימ־פּעט, אַז מע האָט געזעהען, טאַמער שפּרינגט ער אַראָפּ, — איז

סכנת-נפשות, ער איז דורס מענשען... און די ווייסע-חברה/ניקעס, די וואָס פערשטעהען ניט וואָס דערפון קאָן אַרויס, שטעהען און לאַ-
כען און פייפען און שיטען מיט ווערטלעך:

— אָט אזוי, בערקאָ! אָט אזוי פאַטאַפיטש! באַווויז זיי
וואָס דו קאַנסט! רעכען זיך אָפּ מיט דיינע בעלי-בתיים, זיי זאָלען
וויסען ווי טהייער פעפער איז!... הורראַ!...

און וואָס מעהר די קונדסים שרייען, הוקען און טיוקען און
פייפען, אזוי מעהר געהט בערעלע אַרויס פון די כלים און אַרבייט
מעשים אשר לאַ יעשו.

— אַ ביקס! אַ ביקס! גיכער אַ ביקס! — שרייען די על-
טערע מענשען, די וואָס פערשטעהען, וואָס דאָ טהוט זיך, מיט
וואָס דאָס שמעקט...

משה-יענקיל שטעהט און קוקט, און קוים וואָס ער פערשטעהט
וואָס דאָ טהוט זיך. אַ פראַסט לויפט דורך איבער זיין לייב, און
ער טראַכט זיך: „בערעלע איז משוגע געוואָרען! משוגע גע-
וואָרען! שוין זשע וועט מען בערעלען שיסען?!"... און משה-
יענקיל פיהלט, ווי עס האָט זיך איהם אָפגעריסען עפּים אין האַר-
צען: מע וועט בערעלען שיסען? שיסען בערעלען?... און איידער
ער רעדט אויס אַ וואָרט הערט זיך אַ שאַם, און נאָך אַ שאַם, —
איינס, צוויי, דריי, פּיה-פּאַף! אַ בלוי רויכעל פערשטעלט אויף
אַ מינוט די אויגען; עט הערט זיך אַ שאַרפער ריה פון פולווער,
און פון דאָך פאַלט אַראָ. אַ גרויסע שווערע זאָך, טהוט זיך אַ זעץ
אין דער ערד אַרין מיט אַ שמאַרקען כּה, קאַטשעט זיך נאָך אַב-
סעל אין בלאַטע און האַרהעלט, ווי אַ געקוילעטער אָכס, און ציהט
זיך אויס מיט אַלע פיער פּיס אַרויף, און עס זעהען זיך אַרויס
די הויַלע שוואַרצע טריט מיט די ברייטע פּיאַטעס.

— בערעלע?... אויס בערעלע!...

און די ווייסע-חברה/ניקעס הויבען אויף אַ נייעם „הורראַ“, און
משה-יענקיל רערזעהט, ווי עס יאָשעט בלוט פון בערעלע'ס קאָפּ

און פון בערעלע'ס הארץ, פערשטעלעט ער זיך מיט ביידע הענד דאָס
פנים; ער קאָן קיין בלוט ניט זעהען; ער קאָן ניט זעהען בע-
רעלע'ס בלוט...

* * *

און דאָרט, אין שטוב, אין מיטען גרויסען חורבן, ליגט אויס-
געצויגען שרה'זיסעל, צוגעקוועטשט האַרט צו דער ערד, דאָס מויל
איז איהר אָפּען, דאָס פנים בלוט, די אויגען שרעקליך, שרעקליך!
און עמיצענס שווערע-שווערע טריט זענען קענטיג אויף איהר צע-
בלומיגט לייב, אויף איהר צעריסענער ברוסט...
— — — — —

פריהער איז געגאנגען פון דער וועלט שרה'זיסעל, און נאָכ-
דעם — בערעלע.

דריי לוחות

פאר וואָס איז דער בערימטער טאַלמאַטשאַוו גע-
וואָרן אַ שונא־ישראל? — דערצעהלסט פון אַיין
אַרעסטער אַידישען ראַזנאַזשמיט, וואָס פערקויפט
אידישע גאַנצעס אין האַנדעלט־אינטער בשתיקה
מיט „אינטערעכנע אַסקרימקעס“ פון פאַריו. —
איבערגעגעבן טאַקי מיט זיין לשון.

געשריבען אין יאהר 1913

דריי לוחות

—איהר פרעגט, ווי קום איך, א איד, א טאמע פון קינדער, צו האנדל
לען מיט אזא טריפה סחורה, זאפרעשטשאַנע מאָוואַר, „אינטערעסנע
אַטקריטקעס“ פון פאַריזש? —דאָס האָב איך איהם צו פאַרדאַנקען, נאָר
איהם — אונזער טאָלמאַטשאַו'ען ימח שמו! איצט, אז ס'איז שוין
צוועקגעגאַנגען אזא צייט און טאָלמאַטשאַו איז אויס טאָלמאַטשאַו
און אַדעס איז שוין וויעדער אַדעס, מעג מען שוין, דאַכט זיך, דערצעהן
לען דעם גאַנצען אמת, פון וואַנען נעמט זיך עס, וואָס אונזער
טאָלמאַטשאַו איז געווען אזא שונא ישראל? איך האָב מורא, אז
איך, ווי איהר קוקט מיך אָן, האָב אין דעם אַ גרויסען חלק, אויב
ס'איז ניט אינגאַנצען איבער מיר! אַיאָ, ס'איז אייך אודווייטעלנע,
ווי קום איך, א איד אַ רזאָנאַשטיק, וואָס פאַרקויפט אידישע גאַ-
זעטען בשתיקה, וואָס האַנדעלט אונטער מיט „אינטערעסנע אַט-
קריטקעס“ פון פאַריזש, ווי קום איך צום גענעראַל טאָלמאַטשאַו?
און וואָס פאַר אַ מחותן בין איך וואָאָבשטשע מיט גענערעלע?
נאָר די מעשה איז, פאַרשטעהט איהר מיך, וואָס יעדער „וואַרום“
האָט זיך זיין „דאַרום“ און וואָס אַ איד איז אַ איד... אויב איהר
האָט צייט, וועל איך אייך עפּים דערצעהלען, וועט איהר הערען
אַ שענס.

דאָס איז געווען, פונקט אזוי ווי היינט, חול המועד סוכות איז
דאָס געווען, טאָקי דאָ אין אַדעס, שוין היבשע עטליכע יאָהר צוועק.

אדעם איז נאך געווען וואָאָבשטשע אדעס, מע האָט נאָך נישט גע-
 וואוסט פון קיין טאָלאַטשטאָוו צו זאָגען, און אַ איד האָט זיך גע-
 קאָנט פראַנק און פריי אַרומטראָגען איבער דער גאַס מיט אידישע
 ספרים און ביכלעך אויף צו פאַרקויפֿען. קיין אידישע גאָזעטען
 איז נאָך דעמאָלט ניט געווען אזוי פיעל ווי היינט, נאָפרימער,
 און מע האָט פאַר קיינעם קיין מורא ניט געהאַט, און קאָנטרעבאַנ-
 דעווען מיט אינטערעסנע אַטקריטקעס פון פאַרזוש האָט מען אויך
 נישט באַדאַרפט, בין איך מיר אַרומגעגאַנגען מיט מיין ביסעל
 סחורה, סדורימלעך, מחזורימלעך און לוחות לכל השנה, אויף דער
 לאַנדזשעראַנגאַווסקי און אויף דער קאַטערינענסקי, נעבען פאַנקאַ-
 נ'ן, דאָרט וואו מע קאָן האַפֿען אַ אידען, דאָרט, וואו עס דרעהען
 זיך אַרום אַלע בירזשעוויקעס און מעקלערס און וואָאָבשטשע אַלער-
 ליי אידען, אויסגעקוקט, טאָמער וועט גיט צושיקען עפּים
 פּדיון, שפּאַציער איך מיר, הייסט עס, איינמאַל אזוי, ווי איהר
 קוקט מיך אָן, אויפ'ן טרעטאַר נעבען פאַנקאַנ'ן, דאָרט וואו אונזער
 רע אַדעסער בירזשעוויקעס רייבען די פאַדעשוועס, און טראַכט —
 וואו נעמט מען אַ פאַקופאַמעל אויפ'ן ביסעל לוחות, וואָס איז מיר
 פאַרבליבען? מע האָט שוין אָפּגעבליאָזען שופּר, מע האָט שוין
 אָפּגעפאַסט יום־טבור, אַט באַלד, אַקערשט ווי מע זעהט ניט, וועט
 שוין דער סוכות אויך אַוועקעט — און איך האָב נאָך מיין ביסעל
 רעשט אַלץ ניט פאַרקויפֿט, און גאָט ווייסט, אויב איך וועל עס
 שוין גאָר פאַרקויפֿען, וואָרום דאָס איז אזא סחורה, וואָס טאָמער
 בלייבט עס אויף נאָך יום־טוב, איז האַטש נעם און שענק עס אַוועק
 אַ גוי. צו וואָס טויג, נאָפרימער, אַ פראַסמראַטשעטער לוח? און
 איך האָב אזש דריי אַזעלכע פראַסמראַטשעטע לוחות, פאַרבליבען
 פון ערב ראש השנה. געהאַט אַ מאה, האָב איך זיי צעשטעקט.
 טאַקיי אַט דאָ אויף דער גאַס, צום מיינסטען צווישען די בירזשעווי-
 קעס, — אידען וואָאָבשטשע עפּים ניט אַזעלכע אַי־אַי־אי, האַלטען
 ניט אזוי שטאַרק פון אידישע ספרים, נאָר אַ לוח אַ אידישען לכל-

השנה — דאָס איז אַפילו פאַר אַ בירושעוויוק אויך אַמאָל אַ סתורה. מע דאַרף וויסען ווען פאַלט אויס פסח, ווען האָט מען יאָהר־צייט — אַ איד איז אַ איד.

און שפּאַציערענדיג אַזוי, שטעל איך מיך אָפּעט נעבע, פאַנקאָר־נ׳ן און באַקוק די חברה בירושעוויוקעס, וואָס לויפּען הין און צוריק — איך קען זיי שוין אַלעמען אויסגעבונדען — און טראַכט מיר: וועמען לעגט מען פאַר דאָס רעשטעל, אַז זיי זענען אַלע אָבער־פעטשעט פון מיר מיט לוחות לכל השנה, ראַכט זיך, ניט דורכגע־לאָזט קיינעם? און אַזוי ווי איך שטעה מיר און טראַכט, דערזעה איך ביי אַ טישעל ביי פאַנקאָנין, פאַרענט, אין דרויסען־צו, זיצט אַ גענעראַל מיט פאַליעטען, דרעהט מיט אַ לעפעלע אין גלאָז קאווע, און נעבען איהם שטעהט אַ „קראַסנע שאַפּאַטשקע“, פון די, וואָס פּאָלגען אַ גאַנג, און דער גענעראַל זאָגט איהם עפּים אָן נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, און יענער, די קראַסנע שאַפּאַטשקע הייסט עס, ענטפּערט איהם אויף אַלסדינג: „סלושאַיִס, וואַשע פרעוואַסחאָר־דימעלסטוואָ!“ טראַכט איך מיר: וואָס קאָן ער איהם אָנוואָרען אַזעלכס, דער גענעראַל הייסט עס? און נעם, ווי איהר קוקט מיך אָן, און רוק מיך צו אַביסעל נעהענטער צום גענעראַל'ס טישעל, קוק כלומרשט אין אַ זייט, אַ איד איז אַ איד, און איך הער, ווי דער גענעראַל זאָגט צו איהם, צו דער „קראַסנע שאַפּאַטשקע“ הייסט עס, אַ גויעשער קאָפּ, איינציגע ווערטער, צעקייעט און לעגט איהם אַרײַן אין מויל אַרײַן: „געדענק זשע, זאָגט ער, וואָס מע רעדט צו דיר, זאָלסט געהן צו מיר אַהיים, אויף דער הערסאָנסקי נומער דריי, זאָגט ער, און זאָלסט זאָגען, זאָגט ער, דער גענעראַלשע, אַז היינט עסט ביי אונז וואַרעמעס דער גראַף מוסין־פּוּשקין. געדענק זשע, זאָגט ער, זאָלסט ניט פאַרגעסען — הערסאָנסקי נומער דריי און דער גראַף מוסין־פּוּשקין!“ און יענער, די „קראַסנע שאַפּאַטשקע“ הייסט עס, שטעהט פאַר איהם אויסגעצויגען, ווי אַ סטרונקעלע, און מע הערט פון איהם מעהר ניט, נאָר „סלושאַיִס“

און „סלושאיום“! און אז יענער לאָזט זיך שוין געהן, שרייעט איהם נאָך דער גענעראל נאָך אַ מאָל: „גערענק זשע, חערסאָנסקי נומער דריי, גראַפּ מוסין־פּושקין!“ — און וויל זיך נעמען צו דער קאווע, דערזעהט ער מיך, ווי איך שטעה נעבען איהם נאָר נאָהענט און קוק איהם אַרײַן אין גלאַז אַרײַן, נישט צו מײַנען דערבײַ היליכה קײַן זאָך, נאָר וואָבשטשע, גלאַט אזוי, — אז ער הויבט ניט אויף אויף מיר אַ קול און נעמט מיך דורך מיט די אויגען: „מײַעבע טשעוואָ נאָדאָ? — וואָס דאַרף איך הייסט עס. טראַכט איך מיר: וואָס איך דאַרף וועסט דו מיר ניט געבען; און אפשר, האָ? ... אַ איד איז אַ איד, וואָס שטעל איך דאָ אַײַן? און איך נעם, ווי איהר קוקט מיך אָן, און טהו איהם אַ זאָג: „וואַשע פּרעוואַסחאָדײַטעל־סטוואָ! קויף בײַ מיר אַ לוח, אַ קאַלענדאַר הייסט עס.“ קוקט ער מיך אָן: „וואָס פאַר אַ לוח?“ זאָג איך: „אַ אײַשער לוח.“ קוקט ער מיך שוין אָן נאָר ווי אַ משוגענעם: „צו וואָס דאַרף איך אַ אײַדישען לוח?“ זאָג איך: „צו וואָס דו דאַרפסט ווייס איך ניט, נאָר איך דאַרף, זאָג איך, אויף יום־טוב, ס'איז בײַ מיר פאַרבלי־בען, זאָג איך, דריי, קויף, זאָג איך, וואַשע פּרעוואַסחאָדײַטעל־סטוואָ!“ און אין האַרצען טראַכט איך מיר: „שען וועט זײַן, אז ס'וועט געהן אַ גאַנג און ער וועט זיך הייסען געבען אַ אײַדי־שען לוח לכל השנה!“

און כך הוה: ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט דאָס וואָרט „פּרעוואַסחאָדײַטעלסטוואָ“, אז ער טהוט ניט אַ הוק אויף מיר — „פּאַשאַל וואָן!“ דאָס גאַנצע בלוט איז מיר פאַרקיהלט געוואָרען און, ווי איהר קוקט מיך אָן, האָב איך געגעבען אַ נעם דאָס פּעקעל, אַ איד איז אַ איד, און וויל שוין מאַכען נאָ ליַעוואָ קרוגאַם, דערהער איך פּלוצים, ווי ער מאַכט צו מיר: „סטופאַי סײַדאַ!“ — איך זאָל געהן הייסט עס צוריק, העלפט זיך ניט. געה איך צו צוריק, הייסט ער זיך ווייזען אַ לוח. געה איך און ווייז איהם אַ לוח. פּרענט ער, וואָס קאָסט דער לוח? זאָג איך איהם וואָס קאָסט

דער לוח. נעמט ער דעם לוח און באצאָהלט מיר פאר'ן לוח. נישט געדונגען זיך, נישט גערעדט, נישט גאָר-נישט! ווי געפעלט אייך א גענעראל? מעגען ניט זיין פאר איהם די כפרה דריי בירושה-וויקעס?

— האָבען מיר שוין, הייסט עס, א פעטשאַמעק! — טראַכט איך מיר, נעם דאָס פעקעל און לאָז מיר געהן. — א פעטשאַמעק איז טאָקי זעהר גוט, נאָר וואָס טהוט מען ווייטער? וואו נעמט מען נאָך א צוויי גענערעלע אַזעלכע, וואָס מע זאָל קאָנען אָפּזעצן ביי זיי דאָס איבעריגע ביסעל סחורה, די לעצטע צוויי לוחות הייסט עס? און עס פליהט מיר דורך א געדאַנק — א איד איז א איד: למאי האָב איך איהם ניט פאָרגעלעגט נאָך א לוח? דעם דאָזיגען גענעראל וואָלט דענן ניט אָנגעשטאַנען צו האָבען צוויי לוחות לכל השנה? אי, וואָס וועט ער טהון מיט צוויי אידישע לוחות? למאי וואָס וועט ער טהון מיט איין אידישען לוח? ... און אַט אזוי טראַכט טענדיג, איז מיר דוכגעפלויען א נייער געדאַנק — איך האָב מיך דערמאַנט, ווי ער האָט ניט לאַנג אַט דאָ איינגע'טענה'ט מיט'ן גוי עמליכע מאָל: „גענעראַלשאַ... הערסאַנסקי נומער דריי... גראַפ מוסין-פּושקין...“ ווי איך בין א איד, דאָ קאָן זיין פּרוין אויף נאָך א לוח! ... „זיי נאָר ניט קיין שלים-מזל'ניק, אבראַם מאַר-קאָוויטש (אזוי רופט מען מיר נאָכ'ן טאַמען מאיר אַנשיל), און קוי זשעליאַזאָ — האַפ אַרין א פּאַקופאַטעל!“ — אזוי האָב איך געזאָגט צו מיר אַליין, און ניט לאַנג געטראַכט, האָב איך מיר, ווי איהר קוקט מיר אָן, געגעבען א נעם פון דער קאַטערינינסקי אויף דער דעריבאַסאָווסקי, פון דער דעריבאַסאָווסקי אויף דער פּרעאַבראַ-זשענסקי און פון דער פּרעאַבראַזשענסקי אויף דער סאַדאַווע, און פון דאָרטען גלייך איבער דער יעליסאַוועטינסקי אויף דער הערסאַנ-סקי. געקומען אויף דער הערסאַנסקי און גענומען זוכען א נומער דריי — ס'איז דאָ, ווי איך בין א איד! און נאָך וואָס פאַר א נומער דריי — א מויערעל א דוואַכעמאַזשנע, איין אַסאַבניאַק!

שלום-עליכם ב. II

גומ. וואָס זשע טהוט מען ווייטער? דאַרף מען, הייסט עס, געבען
 אַ ציה ביי'ם גלעקעל און זיך נאַכפרעגען אויף דער גענעראַלשע?
 און איך נעם זיך צום גלעקעל און טהו אַ קלונג און טראַכט מיר:
 דאָס וועט זיין שען, אז ס'וועט אַרויס אַ סאַלדאַט, און אפשר נאָך
 מיט אַ הונט, וועט מיר געבען דעם וועג און נאָך אַנרייען אויף
 מיר דעם הונט — מעהר פעהלט מיר נישט! און כך הוה. עס
 געהט אַוועק אַ מינוט און צוויי און דריי. איך שטעה און שטעה —
 קיינער יאָוועט זיך ניט. טראַכט איך מיר: אויף מיין שלים מזל
 באַדאַרף קיינער ניט זיין אין דערהיים... און אפשר איז דאָס גלע-
 קעל נאָר-וואָס קאַלי געוואָרען? מע דאַרף פרובען נאָך אַ מאָל.
 און איך נעם, ווי איהר קוקט מיך אָן, און דאַוואַי קלינגען איינס,
 צוויי, דריי — עפענט זיך ניט די טהיר און עס שפּרינגט ניט אַרויס
 אַ שיקסע מיט אַ באַרשט: „שטאָ נאָדאָ?“ וויל איך מאַכען פּיס.
 נאָר איך פאַרחאַפּ מיך — אַ איד איז אַ איד — און רוף מיך אָן
 צו איהר: „איך דאַרף האַבען, זאָג איך, צו דער גענעראַלשע באַ-
 דאַרף איך, ליבשאַנאָ צו איהר, זאָג איך“... קוקט זי מיך אָן, ווי
 איינער רעדט: וואָס איז דאָס פאַר אַיין אַנשיקעניש! און געהט
 און פאַרהאַקט די טהיר גלייך מיר אונטער דער נאָז, זי זאָל עס
 מיר זאָגען אַ וואָרט אפילו — אַ שענער ברוך-הבא! און אפשר
 וועט זי זיך יאווען נאָך אַ מאָל? אָדער זי וועט אַרויסשיקען דעם
 סאַלדאַט מיט'ן הונט? אַזוי טראַכט איך מיר און האָב חשק מאַ-
 כען אַיין אָפּטריט, נאָר אז איך בין שוין דאָ און האָב שוין אָנגע-
 קלונגען, איז פאַרפאַלען. און כך הוה — עס געהט ניט אַוועק קיין
 האַלבע מינוט, עפענט זיך די טהיר און עס באַווייזט זיך אַ פּריצטע,
 אַ יונגע, אַ שענע, בלוט און מילך. זאָל עס זיין זי, די גענעראַלשע
 הייסט עס? איז זי צו יונג. זאָל עס זיין דעם גענעראַל'ס אַ מאַכ-
 טער — איז ער צו יונג. דערווייל די צייט שטעהט ניט, מאַכט
 זי צור מיר: „שטאָ נאָדאָ?“ טראַכט איך מיר, וואָס טהוט מען
 ווייטער? זאָגען איהר „וואַשע פּרעוואַסחאָדיטעלסטוואָ“ — איז גומ.

אויב זי איז די גענעראלשע. ווי זשע איז אָבער טאָמער ניט — פאַר וואָס קומט איהר פרעוואַסחאָדיטעלסטוואָ? נאָר אַ איד איז אַ איד, פאַל איך אויף איין עצה און באַנעה מיך נאָר אָהן אַ שום פרעוואַסחאָדיטעלסטוואָ, און הויב אָן גלייך פּונ'ם עסק: „אזוי און אזוי, זאָג איך, דער גענעראַל האָט ביי מיר געקויפט, זאָג איך, אַ לוח, אַ קאַלענדאַר הייסט עס, און האָט מיך געבעטען, געהייסען הייסט עס, איך זאָל דעם לוח, דעם קאַלענדאַר הייסט עס, אָפּטראָגען אַהיים אויף הערסאָנסקי נומער דריי, און דאָ וועט מען מיר באַ- צאָהלען; נאָר טאָמער וועט מען מיר ניט וועלען גלויבען, זאָג איך, האָט מיר דער גענעראַל געהייסען זאָגען אַ סימן, זאָג איך, אַז היינט עסט דאָ וואַרעמעס דער גראַף פּוסין מושקין...“ צעלאַכט זי זיך, די גענעראַלשע הייסט עס: „ניט פּוסין מושקין, נאָר מוסין פּושקין“... טראַכט איך מיר: וויבאַלד דו לאַכסט, ביזט דו פון מיינע פּריצטעס. און איך רופּ מיך אָן צו איהר: „ביי מיר האָסט דו גע'פּועל'ט, זאָג איך, פּוסין מושקין, מושקין פּושקין — אַבי, זאָג איך, דער סימן איז אַ סימן“... און איך געה און דער- לאַנג איהר דעם לוח. נעמט זי דעם לוח און באַטראַכט דעם לוח פון אַלע זייטען, און פרענט מיך, וואָס קאָסט דער לוח? זאָג איך איהר וואָס קאָסט דער לוח. נעמט זי דעם לוח און באַצאָהלט מיר פאַר'ן לוח, געזעגענט זיך אָפּ מיט מיר און נאָך מיט אַ שמייכעל — אַ גוטען טאָג הייסט עס. געפּעל'ט איך אַ פּריצטע? ניט קיין פּריצטע, נאָר אַ גאָלד! פאַר איהר מעגען שוין זיין די כּפּרה נישט קיין דריי בירזשעוויקעס, נאָר טאַקי גאַנצע דרייסיג! בין איך פּטור געוואָרען, הייסט עס, פון אַ רעשמעל, געבליבען אין גאַנצען מיט איין לוח. מעג מען שוין געהן אַהיים עסען וואַרעמעס, צי ניין?

אָפּגעגעסען וואַרעמעס און אויסגערעהט זיך אַביסעל, טאַרעט עס מיך וויעדער אַמאָל. אמת, טאַקי גע'פּטר'ט דעם גרעסטען רעשמעל, געבליבען אינגאַנצען מיט איין לוח, נאָר פון דעסטוועגען

גלוסט זיך פון דעם איינעם אויך פטור ווערען. וואָרום צו וואָס טויג איין אלטער לוח, אַ פראַסטראַטשעטער? מע באַראַרף פטור דווערן פונ'ם לוח! נאָר ווי אזוי ווערד מען פטור פון אַ לוח, אַז דער גרעסטער טייל בירושעוויקעס זענען שוין אָבערפּעטשעט מיט לוחות? ניין, מע באַראַרף זיך דורכגעהן איבער דער שטאָרט נאָך אַ מאָל. און, נישט לאַנג געטראַכט, נעם איך דאָס פעקעל און לאָז מיך געהן גלאַט אזוי, וואָאָבשטשע. און מחמת איך בין שוין געוואוינט געוואָרען צו דער לאַנדזשעראַנאָוסקי און צו דער קאַטטערינינסקי, טראָגען מיך שוין די פיס אַליין גלייך אַהינצוצו, דאָרט מען וואו די בירושעוויקעס רייבען פאַרעשוועס — וואוהין דענן זאָל מען געהן? — טאַמער וועט גאָט פאַרט צושיקען עפּיס אַ פאַקופאַט מעל — אינגאַנצען איין שטיקעל לוח! און, ווי איהר קוקט מיך אָן, דרעה איך מיך אַרום הין און צוריק, ווי איין אומרוה, באַטראַכט די בירושעוויקעס, ווי זיי לויפען דאָ אַרום, ווי די פאַר'ס'ט'מע מיין, זוכען אַ קערבעל צו פאַרדיענען — יעדער זוכט אַ פאַרדיענסטעל. דערווייל, אזוי ווי איך דרעה מיך דאָ, דערועה איך פון דערווייטען, ביי פאַנקאַנין, וויעדער אַ גענעראַל און וויעדער אין פאַליעמען! טראַכט איך מיר: „אָט דאָס וועט זיין שען, אויב גאָט האָט מיר צוגעשיקט אַ פרישען גענעראַל, אַ פאַקופאַטעל אויפ'ן לעצטען לוח!“ און עס פליהט מיר דורך אַ געדאַנק: ס'איז אפשר איין עבירה. יואָס איך האָב מעהר ניט אַז איין לוח, וואָרום וויבאַלד אַז גע'נערעלע וועלען אָנהויבען קויפען אירישע לוחות, קאַלענדאַרען הייסט עס, מענען שוין דעמאָלט זיין די כפרה אַלע בירושעוויקעס מיט דער גאַנצער בירושע!

און אזוי זיי איך טראַכט מיר אָט דאָס, איך געב אַ קוק — כך הוה: ס'איז טאַקי מיין גענעראַל! איך האָב איהם, ווי איהר קוקט מיך אָן, באַלד דערקענט! ער מיך האָט אָבער, אַפּנים, אויך דערקענט. פון וואַנען ווייס איך עס? איך האָב געזעהען, ווי ער האָט זיך געגעבען אַ הויב־אויף פונ'ם בענקעל און אַ ווייז מיט'ן

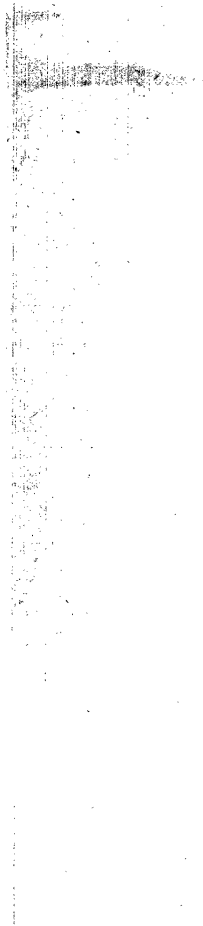
פינגער גלייך אויף מיר. שלעכט, וואָס טהוט מען? מעהר געהט מיר ניט אָפּעט, נאָר האָבען צו טהון מיט גענערעלע | און איך האָב אָנגעהויבען, ווי איהר קוקט מיך אָן, שטעלען פיס, אָבער טאַקי ווי עס געהר צו זיין | איך האָב אויסגערעכענט פריעהר, אז מיט אזא שטעלען פיס וועל איך אין צוויי מינוטען זיין אויף דער דריי טער גאָס. און כך הוה: ס'איז ניט אוועקגעגאנגען קיין האַלבע מינוט, הער איך עמיצער לויפט מיר נאָך פון הינטען און שרייט צו מיר, איך זאָל שטעהן בלייבען, ווער זאָל דאָס זיין? ניעאוושעלי ער אַליין, דער גענעראַל, הייסט עס? א בעלנות פון א גענעראַל | און זעה נאָר, וואָס דאָ טהוט זיך — א איר האָט פאַרקויפט אַיין איבעריגען לוח לכל השנה — קעהרט זיך די וועלט | גענערעלע לויפען איהם נאָך | שלעכט, וואָס טהוט מען? לאָזען זיך לויפען נאָך שטאַרקער — טאָמער טהוט ער א פייה, און עס לויפען אָן גאָראָוואַיעס, נאָך דאָס פעהלט מיר — מע זאָל מיך אַרעסטירען | זאָל איך בלייבען שטעהן — טאָמער טהוט ער מיך א האַפּ מיט'ן צווייטען לוח — איך האָב אָפּגענאַרט די גענעראַלשע? אַמעהר, וועל איך זיך מאַכען ניט וויסענדיג, גלייך ווי ניט מיך מיינט מען, איך וועל מיר געהן, ווי איך בין געגאנגען, דאָס הייסט, ניט געלאָפּ פען, ניט געגאנגען פּאָוואַלי, נאָר געשפּאַנט, ווי א מענטש, וואָס איז פאַרנומען מיט זיין זאך, אי טאָמער יאָנט ער מיך אָן און פרעגט מיך, וואָס לויף איך? וועל איך איהם זאָגען, אז ס'איז ביי מיר אזא נאַנג, און כך הוה: ער האָט מיך טאַקי אָנגעיאָגט | איז דאָך שלעכט, אַיאָ? וועט איהר הערען וואָס גאָט קאָן | אַני געיאָגט — העלפט שוין ניט, שטעל איך מיך אָפּ, איך טהו אַ קוק — ווער מיר גענעראַל? וואָס מיר גענעראַל? א נעכטיגער טאָג | ס'איז גאָר א מענטש פון די מענטשען, וואָס דערלאָנגען קאווע ביי פּאַנאָני'ן צו די טישלעך, ער לויפט מיט אַ סערוועטעל אונטער'ן אַרעם און ווישט זיך דעם שווייס פונ'ם פנים, „מפו זאָלסט דו ווערען | — מאַכט ער צו מיר נאָכדעם, ווי מיר ביידע האָבען זיך

אָפּגעשטעלט. — וואָס האָסט דו זיך צעלאָזט, זאָגט ער, ווי אַ
וויילדע ציעג? קום, זאָגט ער, דער גענעראַל רופט דיך... „וואָסער
גענעראַל, זאָג איך, און פון וואַנען איז געדרונגען, אַז דאָס רופט
ער מיך?“ „וואָס הייסט, זאָגט ער, פון וואַנען איז געדרונגען?
וואָס בין איך, זאָגט ער, אַ טויבער? איך הער דאָך, ווי דער גענע-
ראַל זאָגט: „אַן געהט ער, דער איד מיט די ביכלעך, לויף און
ברענג איהם צו פיהרען!“... אויב אזוי, טראַכט איך מיר, איז נאָך
נאָרניט אַזאַנדאומגליק, דער מלאַך-המות איז נאָך ווייט. אַ איד
איז אַ איד. מע קאָן דאָ נאָך עפּים צוטראַכטען... און ווי אַ בליץ
פליהט מיר דורך אין קאָפּ גאָר אַ שפּאַנגעל-נייער געדאַנק — אפּשר
וועט גאָט אַ נס טהון, איך וועל דאָ טר'ען דאָס לעצטע שבלעצטע,
דעם דריטען לוח הייסט עס? און נישט לאַנג געטראַכט, ס'הו איך
זיך, ווי איהר קוקט מיך אָן, אַ פּאַטש אין שמערן און כלומרשט אַ
שפּיי-אויס און רופּ מיך אָן צו איהם: „אַט אזוי זשע רעד! וואָס
האָסט דו מיר באַלד ניט געזאָגט, זאָג איך, אַז דאָס איז דער גע-
נעראַל פון די ביכלעך? אַ מאַדנער גענעראַל! פון גאַנץ פריה אָן,
זאָג איך, אַז ער דינגט ביי מיר אָט דאָס ביכעל. ער האָט מיר
שוין, זאָג איך, דאָס וואָסער אויסגעקאָכט. עס קאָסט אַ קאַרב,
און ער גיט מיר אַ האַלבען. איך האָב איהם שוין געזאָגט, זאָג איך,
פינף און זיבעציג, און זיבעציג, און זעכציג קאָפּיקעס, איין עק
זאָל דאָס האַבען! און ער האָט זיך אַיינגעשפּאַרט, זאָג איך, אַ
האַלבען און אַ האַלבען! ס'זאָל ניט זיין, זאָג איך, דאָס לעצטע
ביכעל, שטראַף מיך גאָט, אויב איך וואָלט איהם אָפּגעלאָזט אפילו
אַ האַלבע קאָפּיקע. נאָר אזוי ווי, זאָג איך, ס'איז ביי מיר דאָס
לעצטע, זעהסט דאָך, זאָג איך, געב אַהער אַ האַלבען קאַרב און
נאָ געב איהם אָפּ דאָס ביכעל...“

ווער דער גענעראַל איז געווען? ווי אזוי איז דער נאָמען זיין

נער? ווייס איך עד היום ניט. נאָר פּאַלאַנאָיען פּאַלאַנאָיע איך מיר, אז דאָס האָט באַדאַרפט זיין נישט קיין אַנדערער נאָר טאָל-מאַטשאַוו. וואָרום אז ניט, פון וואַנען דענן האָט זיך גענומען צו איהם פּלוצים אזא רשעות מיט אזא רציחה אויף אידען וואָאָבשטשע, און מעהר פון אַלעמען איז אויסגעגאַסען געוואָרען זיין צאָרן אויף אונז, ראַזנאַטשיקעס פון אידישע ביכלעך און גאַזעטען, וואָס מיר טאַרען נאָך עד היום ניט אַרויסבאַווייזען זיך אויף דער גאַס מיט אַ אידיש ביכעל אָדער אַ צייטונג, און מע דאַרף זיך אַרומטראָגען מיט דעם אונטער דער פּאַלע, ווי מיט קאַנטרעבאַנדע, אָדער נגב'שע סחורה? מיינע שונאים און אייערע שונאים און אַלע אידישע שונאים זאָלען אזוי האָבען די נאָז, ווי מע קאָן לעבען פון אזא מין קאַנטרעבאַנדעווען מיט אידישע גאַזעטען! מוז מען צוהאַנדלען מיט „אינטערעסנע אַטקריטיקעס“ פון פאַריוש, אָפּענע און פאַרפּע-טשאַטעוועטע אין קאַנווערעטן — און דאָס איז ביי מיר דער גלאַוו-נער אַרטיקעל, גאַזעטען האַלט איך נאָר גלאַט אזוי, וואָאָבשטשע, וואָרום דער אַרטיקעל, אינטערעסנע אַטקריטיקעס הייסט עס, געהט דאָ בעסער. דערויף איז פאַרהאַן צווישען די בירושעוויקעס אַ סך מעהר פּאַקופּאַטעלעס, זוי אויף אידישע גאַזעטען — אָך-אָך אָך! איך ווייס, אז ס'איז פּאַסקודסטווע און אז גאָט וועט שטראַפּען... נאָר וואָס זאָל מען טהון? אַ איד איז אַ איד און זוכט עפּים פאַר-דיענען, קינדער ווילען עסען... מסתמא וועט גאָט מוחל זיין. ער וועט מוזען מוחל זיין. אַ ברירה האָט ער? עס געהט אזא טאָג — הושענא רבה, זוי מיינט איהר? ... אויף זיין קאָפּ זאָל עס פאַלען. איך מיין טאַקי אונזער טאַלמאַטשאַוו'ען מיין איך, וואָרום ווען ניט ער, ימח שמו וזכרו, וואָלט איך נאָך עד היום געהאַנדעלט מיט סדורים און מחזורים און לוחות-לכל השנה, פאַרשפּאַרט אַרומטראָגען זיך מיט אזא פּאַס-קודסטווע. אפשר זענט איהר אַ פּאַקופּאַטעל? האָב איך אַ פּרי-שען טראַנספּאַרט, נאָרוואָס פון פאַריוש...

לאמקעם של חנופה

א פערריופינג

געשריבען אין יאהר 1903

לאַטקעם של חנוכה

א.

אין דער שטאָדט קאפעלישעל, וואָס אין דער סביבה פון מאזע-
פעווקע, ניט ווייט פון יעהופעץ, וואָס רעכענט זיך צו פאָליעסיע,
געהט ארום אַ מאָג פאר חנוכה פון שטוב צו שטוב פאנפאָלי דער
שמש מיט אַ לאַנגען שטעקען און מיט אַ לאַנטערען און רופט צע-
נויף די „גאַנצע שטאָדט“ צום ערשטען ליכטעל אין „הויף“ אריין
אויף לאַטקעס. זייסען הייסט פאנפאָלי, אייגענטליך, ישראלי, נאָר
רופען רופט מען איהם „פאנפאָלי“ דערפאר, וואָס ער פאָנפעט
מחילה שטארק אונטער דער נאָז און זאָגט:

— מע האָט אייך הענאָזט בעמען אין „הויף“ אַניין צום ענשטען
נעכטעל אויף לאַטקעס של חנוכה!

און נאָר אין דער שטאָדט קאפעלישעל, וואו אַ מינדסט קינד
קען פאנפאָלי דעם שמש, קאָן מען זיך שמויסען, אַז דאָס הייסט:
— מע האָט אייך געלאָזט בעמען אין „הויף“ אַריין צום ערשטען
לעכטעל אויף לאַטקעס של חנוכה.

דער נאָמען „לאַטקעס של חנוכה“ געהערט טאָקי צו פאנפאָלי'ן;
דאָס האָט ער אַליין טאָקי צוגעזעצט די צוויי ווערטער „של חנוכה“,
וואָס ער זאָגט זיי פון יאָהר צו יאָהר מיט'ן זעלבען ניגון, וואָס מע
בענשט חנוכה-ליכטלעך, און דאָס אינאיינעם מיט זיין פאָנפעוואַמע
לשון, אַז ער זינגט נאָך אַביסעל צו, האָט דאָס טאָקי דעם זיעבער

מען חן. די שטאָרט קאָפּעלישעל ווערד דערפון נישט נתפעל. די שטאָרט קאָפּעלישעל איז שוין דערצו געוואָהנט. וואָרום אזוי איז געווען פאַר-אַ-יאָהרען אין דער צייט, אזוי איז געווען פאַר צוויי יאָהרען, פאַר דריי יאָהרען און אַלע יאָהרען חנוכה. און אזוי וועט מסתמא זיין, אם ירצה השם, אויך איבער אַ יאָהר און איבער צוויי יאָהר און איבער דריי יאָהר און אַלע יאָהר, כל זמן דער "הויף" וועט זיין אַ "הויף", די נגידים וועלען זיין נגידים און די שטאָרט קאָפּעלישעל וועט בעשטעהן פון קבצנים, דלפנים, עניים ואביונים, דלותים און כתריליקעס וכדומה נאָך אַזעלכע מינים אָרעמע לייט, וואָס האָבען דאָרט יתרו'ס נעמען און וואָס דרעהען זיך כמעט אַלע אַרום "הויף" און וואָס ציהען כמעט אַלע פונ'ם "הויף" זייער פרנסה, משטיינס געאַנגט... סיידען טאָמער חלילה דרעהט זיך איבער דאָס רעדעל, און די נגידים ווערען אויס נגידים, און די קבצנים ווערען אויס קבצנים. נאָר דאָס איז אַ זאך, וואָס סע קאָן ניט זיין: מסתמא וועט זיך דאָס רעדעל מיט גאָט'ס הילף אזוי גיך ניט איר בערדרעהען; די נגידים וועלען, אם ירצה השם, בלייבען נגידים, און די קבצנים וועלען בלייבען קבצנים, ועולם כמנהגו נוהג — אזוי איז דער מנהג פון דער וועלט, אַז געלד געהט צו געלד, און צום שלים-מזל — שלים-מזל.

צו די דאָזיגע "לאַטקעס של חנוכה" גרייטען זיך אַלע: אי דער "הויף", אי "די שטאָרט", דאָס הייסט — אַלע באַיאַנער חסידים. דער "הויף" קוילעט גענו, פרעגעלט שמאַלע, קויפט מעהל און הייר ווען און רעשטשינעט לאַטקעס, און "די שטאָרט", דאָס הייסט די באַיאַנער חסידים, רעכמען זיך שוין לאַנג אויף דער סעודה, וואָס מע גרייט זיך אין "הויף". קיינער טאָר ניט פערעבענדיווען אין דער היים מיט'ן עסען, געפינען אַ חסרון אויס'ן וואַרמעס, פרעגען, צי ס'איז דאָ וועמשערע:

— מאָרען, אם ירצה השם, אין "הויף" וועט מען דיר פאַר-בעסערען.

אזוי זאָגען די ווייבער צו זייערע מאַנען און זענען זיי מקנא, וואָס זיי זענען מאַנסבילען, זענען גרייט זיך בייטען מיט זיי, נישט נאָר אויף חנוכה — אפילו אויף נאָך חנוכה און אויף נאָך פורים, און אפילו אויף שטענדיג.

מעהר פון אַלע איז ערב חנוכה פערטאָרעראַמט, געוויינטליך, די נגידות הצנועה מרת ראציל שתחיה. אייגענטליך, איז הצנועה מרת ראציל שתחיה אַלע מאָל פערטאָרעראַמט אין קיך און אין קאַ- מער און אין די ספיושאַרנים, האָט פיינט זיצען צענויפגעלעגט די הענד און קאָן ניט ליידען, אז יענער געהט אַרום אָהן איין אַרבייט. די אַלע, וואָס דרעהען זיך אַרום „הויף“, ווייסען שוין פריהער, אז ווען מע זאָל ניט אַרײַנקומען צו איהר אין שטוב אַרײַן, וועט זי געפינען פון איטליכענס וועגען עפּים איין אַרבייט: פּאָלגען אַ גאַנג אין מאַרק אַרײַן, אַ שפּרונג טהון אויף איין פּוס אין דער אַפּטיק, העלפּען איבערהענגען דעם זייגער פון איין וואַנד אויף דער אַנדער- רער, צורעכט מאַכען דאָס פּיסעל פּונ'ם טיש, פּערקלעפּען די פּענ- סטער אויפ'ן ווינטער, מאַכען אַ קרוישיק צו דער דײַזשע אונגער- קעם — קאַרג זאַכען געפינען זיך אין בעל-הבת-ישקײט? האָט קיין יסורים ניט, הצנועה מרת ראציל שתחיה פערשטעהט וועמען וואָס פאַר איין אַרבייט עס פאַסט. זי וועט ניט פּערלאַנגען, למשל, פון אַלטער גאַרגעל, ער זאָל אַרויפקלעמערען אויפ'ן בײַדעם אַכטונג געבען, צי דער פּיטשניק האָט גוט פּערשמירט די לעזשנים, אָדער פון שואליק טראַסק, ער זאָל זיך מטריח זיין אונטער'ן אויווען אַ קוק טהון, צי די עופות לעגען זיך, צי ניין? ... דערפאַר אָבער לאָז אַרײַנקומען צו איהר אַ בחור'על טאַקי פון דער משפּחה, ער קאָן זיך זיין אַ חתן, פון דעסטוועגען מעג איהם אָנשטעהן, נישקשה, זיך צורעצען אויף אַ וויילע, צענעמען די הענד און העלפּען דער מוחמע ראַצען אָפּוויקלען אַ פאַסמע בײַוועלעך. און ווער שמועסט, אז עס קומט אַרײַן אַזעלכער, וואָס קען אין די קליינע אותיות, איז ער ניט קליין איבערלייענען איהר אַלע סיגנאַטורקעס, וואָס די דאָקטויר

רים האָבען איהר אַמאָל פּערשריבען. מיט איינעם וואָרט: איט־ליכער מענש איז מחויב, יענער זאָל פון איהם האָבען עפּים אַ נוי. מעהר פון אַלעמען קומען איהר צונויף די מלמדים וואָס אין „הויף“. מיט זיי טהוט הצנועה מרת ראַציל שתחיה כל עבודת־פרך — פון דער פּאַמעניצע אַרויסניסען ביז די עופות אַפּטראַגען צום שוחט. און אפילו די קאַץ פּערבינדען אין אַ זאַס און פּערטראַך נען הינטער דער שטאָדט. זי זאָל מכות קומען צוריק — דאָס מעג טהון נישט נאָר דער דרדקי, אפילו דער גמרא־מלמד.

ב.

די אַלע אויסגערעכענטע פּאַרשווינען דרעהען זיך אַרום אין „הויף“ און בערדינען די נגידים אָדער מחמת געמריישאַפּט, אָדער מחמת נויט. צווישען זיי איז פּאַרהאַן דאָרטען איינער אַ פּאַרשוין, וואָס שפּיעלט אין „הויף“ די ראָלע פון אַ ראש וראשון און פון אַ כל־יוד, און דערפאַר טאַקי רופּט מען איהם אין קאַפּעלישעל „נתי כל־יוד“. וואָס, אייגענטליך, איז די עובדה זיינע אין „הויף“? — דאָס לאָזט זיך ניט זאָגען. ער איז אַ טהוער, אַ מאַכער, אַ מענצער, אַ יועץ, אַ סאַרווער, אַ הערט־ער, אַ זאָנט־ער — בקיצור, אַ „כל־יוד“ און גענוג! וויל דער „הויף“ עפּים דורכפיהרען אין שטאָדט, שיקט מען רופּען נתי׳ן און מע הייסט איהם, ער זאָל אַזוי און אַזוי... דאַרף די שטאָדט עפּים דורכפיהרען אין „הויף“, קומט מען צו נתי׳ן און מע זאָגט איהם דאָס און דאָס... צי פּועל׳ט דער „הויף“ ביי דער שטאָדט אַלסדינג, וואָס ער וויל — דאָס איז קיין ספק ניט, וואָרום פון וואַנען לעבט דענן די שטאָדט, אַז ניט פּונ׳ם „הויף“? נאָר צי פּועל׳ט די שטאָדט ביי׳ם „הויף“ — דאָס וועל איך אַייך ניט זאָגען. האַ אַ ב פּועל׳ט די שטאָדט אַלע מאָל, וואָרום דער „הויף“ האָט פון תמיד אָן איין תירוץ: „לאַ אַז די שטאָדט געבען די העלפט, וועלען מיר גע-

בען די אנדערע העלפט... אי פוין, אי קלוג, אי לייטיש, אי נישטאָ צו וואָס צו טשעפען זיך...
 — וואָס האָב איך אײך געזאָגט? — מאַכט נאָכדעם נתי כל־ולך צו דער שטאָרט מיט אַ צוקער־זיס שטייכעלע און מיט אַ מאָדנעם ניגון און בויגט זיך אײן בשעת מעשה אין דרייען: — אַרבת, גיט מיר די העלפט, וועלען זיי געבען די אנדערע העלפט, אם ירצה השם, מיט גאָט'ס הילף...

די שטאָרט ווייסט גאַנץ גוט, אַז ס'איז שקר וכזב, און נתי אַליין ווייסט אויך, אַז די שטאָרט ווייסט, אַז ס'איז שקר וכזב. נאָר נתי טהוט דאָס דערפאַר, ווייל ער איז אַ נכנע דעם „הויף“, אײך עבד כנעני, איבערגעגעבען ממש מיט לייב און לעבען און מיט אײך אמת, וואָרום זינט נתי כל־ולך איז אַ „כל־ולך“ אין „הויף“, געדענקט נישט קיינער, און ער אַליין אויך נישט, אַז ער זאָל זיך מאַכען אײן אייגענע קאַפּאַטע, אָדער אַ פּאַליטאָ, אָדער אפילו, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאַר הויזען — אַלסדינג פּונ'ם „הויף“, אַלסדינג פּונ'ם „הויף“. און דער „הויף“ ווייסט, אַז נתי כל־ולך איז זיי גער טריי, ווי אַ געטרייער הונט, איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. דער „הויף“ ווייסט, אַז נתי וועט נישט דערלאָזען, עמיצער זאָל עפּים הנאָה האָבען פּונ'ם „הויף“ מעהר וויפּיעל מע בעדאַרף... די ננידים אין דער שטאָרט קאַפעלישעל הייסען „די שטיינער“, און נתי — „דער שומר פּון די שטיינער“, און מע האָט איהם פּיינט און מען איז איהם דמ־שונאים, דערפאַר, וואָס ער היט די „שטיינער נער“, ליגט ווי אַ הונט אויף אַ וואָגען היי, און מע האָט פאַר איהם דרך־ארץ, דערפאַר, וואָס ער איז אַ חשוב ביי „די שטיינער“, כל־ולך אין „הויף“.

ג.

נתי כל־ולך איז אַ מענש אײן אײנוועניגס טער, ווייסט אַלסדינג, וואָס אײנוועניג טהוט זיך, האָרנט אַלס־

דינג, וואָס די נגידים רעדען צווישען זיך איינס אויף דאָס אנדערע, ווערד געוואָהרע פריהער פון אלעמען פון די אינטריגעס, וואָס קומען דאָרטען פאַר, לעגט צו איין אויפֿער וואו מע בעדאַרף און קאָן האַלן מען מויל. פאַר נתי'ן שעמט מען זיך ניט און מע קאָן רעדען וואָס מע וויל.

נתי כל-ולך איז אַ מענש איין אויסוועניגסער, ווייסט וואָס אין שטאָרט טהוט זיך, האַרעכט זיך צו וואָס מע רעדט, טראַגט אַרויס פון „הויף“ אין דער שטאָרט אַריין אלסדינג, וואָס סע פאַסט, די שטאָרט זאָל עס וויסען, דערצעהלט כלומר'שט אזוי זיך, פאַרבייגעהענדיג, כּמסוּח לפי תומו, די גרויסקייט פונ'ם „הויף“, דאָס עשירות פון „די שטיינער“, זייערע צדקות, וואָס זיי צעטיילען, מיט זייערע אלע מעשים טובים.

נתי כל-ולך, מחמת ער איז אַ מענש אי איין אויסוועניגסער, ווייסט ער אלסדינג, וואָס אין שטאָרט טהוט זיך, וואו אַ נייעס און וואו אַ פאַקט, טראַגט אַפּ אין „הויף“ אַריין אלע פליאַקטעס מיט אלע רבילות'ען, קומט צורגעהן אלע מאָל מיט גאַנצע פעק נייעס, פרעמדע און אייגענע, דאָס הייסט, אזעלכע, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלייגען, און דאָס האָט ליעב דער „הויף“.

— נתי, דערצעהל וואָס הערט זיך עפּים נייעס?
און נתי דערצעהלט, און דער „הויף“ הערט זיך איין און לאַכט און קוועלט און לעקט די פינגער.

נתי כל-ולך ווייסט וואו איין און וואו אויס, אז עס געהט איהם אויס שטאָף, טראַכט ער אויס אַ נעכטיגען טאָג, פיהרט צענויף אַ וואַנט מיט אַ וואַנט, מאַכט אַן מחלוקת צווישען „הויף“ און צווישען דער שטאָרט, פערפלאַנטעט איין אינטריגע, וואָס דערגעהט צו זיך לערייען, צו מסירות און צו פעטש, און ער אַליין טאַקי ווערד נאָך דעם דער מתווך, ניט צו פערשטעהן דער שטאָרט, ווי איין עכטער דיפלאַמאַט, אז מע בעדאַרף זיך מיט'ן „הויף“ ניט קריעגען. פאַרט

א „הויף“, וואָס פון איהם לעבען, קיין עין הרע, אזוי פיעל אידען...
און נתי געפינט א פשרה, מאכט א שלום, ביז דעם נייעם קריען.

נתי כל־לך האָט צו שאַפּען אין „הויף“ איבער אַלסדינג: אי-
בער די מלמדים, איבער די פּערד און וועגעלעך און איבער די דיען-
סטען. ער טראָגט אויפ'ן קאַפּ אַלסדינג: די מצה שמורה, דאָס
גרינס אויף שבועות מיט'ן סכך צו דער סוכה, די כפרות מיט די
הושענות מיט'ן אתרוג — אומעדום, אין יעדען אָרט, צו יעדער
צייט איז נאָר נתי און נאָר נתי.

— וואו איז נתי? למאי זעהט מען ניט נתי'ן? געהט צו
נתי'ן!

און נתי, א אידעל מיט גרויסע באַנקעוואַמע אויגען, מיט א
געקרייזעלט קעפּעל, ווי ביי א שעפעלי, און מיט א גלאַט פנים,
וואָס סע וויל ניט וואַכסען אויף דעם קיין באַרד, אַחוץ צוויי־דריי
רויסע פּעדימלעך, איז תמיד פּערטאַרעאַמט, האָט שמענדיג קיין
צייט ניט, לויפט אַרום, ווי א פּער'ס'מ'ע מויו, שוויצט און אַרבייט
געשמאַק, דיענט געטריי, טהוט אַלסדינג ערנסט, מיט כונה —
„לשמה“.

ד.

נתי'ס גרויסקייט מיט נתי'ס גבורות מיט נתי'ס בריה'שאַפּט
זעהט מען אַרויס ערשט דעמאָלט, ווען אין „הויף“ איז עפּיס א
שמחה, א חתונה, א ברית, א קנס־מאָל, א פּדיון־הבן, א בר־מצוה,
א סעודה, א קערמעשעל און גלאַט א יום־טוב. דעמאָלט פּערשטעקט
נתי די פּאַלעס, פּערקאַטשעט די אַרבעל ביז די עלענבויעגענס, מאַכט
מיט הענד און קאַמאַנדעוועט.

מינט ניט, אז קאַמאַנדעווען, שאַפּען זיך מיט יענעם איז א
קלייניגקייט. קאַמאַנדעווען דאַרף מען קאַנען, קאַמאַנדעווען הייסט —
אַליין נישט טהון גאַרניט, פון דאַנען אַהין, פּערלאָזען זיך אויף
יענעם, נאָר די גאַנצע וועלט בעראַרף זעהען, אז סע טהוט זיך און

טע ארבייט זיך און סע קאכט זיך. אַנקוקען נתי'ן ערב פסח בשעת אַריינפיהרען די מצה שמורה אין „הויף“ אַרײַן — מעג מען געהן אויף חידושים. אַיינגעבויגען אין דרייען, לויפט ער אַרום היז און צוריק, מאַכט מיט הענד און שרייעט אויף עטליכע לשונות מיט אַ מאָל:

— פאַוואָלי, רב יענקעל! סטעראַזשנע, מיקיטאַ! היט זיך, מנשה! זרוקאַמי חלילה!

ערב שבועות, אז ער בעדאַרף פערזאָרגען דעם גאַנצען „הויף“ מיט גרינס, שעלט ער די גוים אויף וואָס די וועלט שטעהט:

— וואָזמי טאַבי טשאַרט, אָדער האַלערע נאַ טוואָיו האַלאָווע! און ערב יום־כפור, בשעת קוילען די כפרות, קוילעט ער זיך מיט די שוחטים:

— איך פרעג אַיך, זאָגט מיר, אדרבה, ווער איז בילכער: דער „הויף“, צי די שטאָדט? ניין, איך מיין טאַקי באמת, אדרבה!

און ערב סוכות, בשעת בויען און דעקען און אויסהענגען די סוכה, — דעמאָלט טרעט ער ניט אָפּ פון דער אַרבייט אויף קיין מיר נומ, טרייבט איטליכען בעזונדער אין האַלז און נאַקען:

— גיבער! שווידקאַ! ריהרט זיך! ניט אַזוי! מיקיטאַ! נישקאַם־טישקאַם! אַט אַזוי! בנציון! העכער! לעהמענער גולם!

און אויך חנוכה צום ערשטען ליכטעל איז נתי כל־זלך פול מיט אַרבייט, ווי, להבדיל, אַ פעלדמאַרשאַל, בשעת ער בעדאַרף אַרויסטרען מען מיט'ן חיל אין דער מלחמה. אַ קלייניגקייט — מע האָט צענויפגערופען אַ שטאָדט מיט אירען, באַיאַנער חסידים, צענויפגע־טריבען, קיין עין הרע, אַזוי פיעל אַרעמע לייט, און ער, איין מענש אַליין, בעדאַרף פערזאָרגען אַלעמען מיט ערטער, מיט טעלער, מיט גאַפלען און מיט מעסערס. אמת, ער האָט גענוג העלפערס: אַלע דיענסמען, מיט אַלע משרתים, די אידישע און די גויעשע, מיט אַלע מלמדים פונ'ם „הויף“, מיט גלאַט אירען און ווייבער, וואָס דרעהען זיך אין „הויף“ און ארום „הויף“, לעקען און שמעקען, האַפען אַ

מאָל אַ פּערדיענסטעל, אַ מאָל אַ גמילות-חסד און אַ מאָל גלאַט, ניט אויסגערעדט זאָל זיין, אַ נרבה, איין, אלט מלבוש'על, אַ ביסעל מעהל אויף שבת, שמאַלץ אויף יום-טוב אָדער איינגעמאַכטס אויף אַ רפואה. פון די דאָזיגע פּאַרשוינען האָט נתי אַ גאַנצע אַרמיע העל-פּערס, וואָס קריכען אין דער ערד אַריין, זענען זיך מחיה, וואָס זיי קומען אויך אַמאָל צונאָך. די דאָזיגע אַרמיע אַרבייט געטריי, וואָרום זי איז הוננעריג, און נתי דער פּעלדמאַרשאַל, אונטערגעשטעקט די קאַפּאַטע און פּערקאַטשעט די אַרבעל, קאַמאַנדעוועט אויף אַ קול:

— רב אברהם-זלמן, אַהערצוצו! אַ טעלער אויף צווייען! פּע-סי, די זאַלץ! לחיים, רב חיים! מיקיטא, וואָזמי טאַבי טשאַרט! רב פייסי, רב פייסי, נעם * אַביסעל, מהכתית! מיט די ידים, רב זרח! אויסגענאַנגען גאַפּלען! רב שעפּסעל, רב שעפּסעל, אַנו נעם קאַרשט אַ שנעפּסעל! דיענסטען! סאַרווערס! נאָך לאַטקעס!

און דער עולם, באַיאַנער חסידים, צום מיינסטען אָרעמע לייט, קבצנים, דלפנים, עניים ואביונים, דליתים און כתריליקעס, האָבען זיך צוגעחאַפט צו די „לאַטקעס של חנוכה“, עסען גאַנץ געשמאַק, מונקען די הייסע מחיה/דיגע לאַטקעס אין דער פּרישער שמעקענ-דיגער שמאַלץ, און דער ריח צעגעהט זיך אין אַלע אַברים, און דער טעם איז טעם נידערן, און דער בראַנפען איז שטאַרקער בראַנפען, פּערקאַכט ביי'ם האַרצען, עס שטעלען זיך אַזש טרערען אין די אויגן, און נתי כל-יולך, דער פּעלדמאַרשאַל, קאַמאַנדעוועט:

— טרינקט, אידען, לחיים און פאַרבייסט מיט הייסע לאַטקעס של חנוכה!

* די באַיאַנער חסידים צווישען זיך איהרצען זיך ניט, זאָגען איינס דעם אַנדערען „די“.

ה.

און דאָרטען, אויבענאָן, זיצט דער „הויף“, דער גאַנצער „הויף“, און קלויבט נחת. אַלע ברידער, די „שטיינער“, מיט אַלע שוואַגערס, אַלע זייערע זיהן מיט אַלע איידעמס, קיין עין־הרע, איינס און איינס, אַלע שענע אידען, אַלע באַיאַנער חסידים, אַלע אָנגעהאַן יום־טוב'דיג, אין זיידענע קאפּאַטקעלעך, קיילעכיגע יאָר־מעל־קעלעך, אויסגעפּוצטע שטיוועלעך; און די וויבער, די יפת־תואר'ס, — בעזונדער, געוויינטליך, אַרום אַ טיש, אַלע איינגעטונ־קען אין סאַמעט און אין זייד, אַלע בעהאַנגען מיט גאָלד, מיט פּער־רעל, מיט דימענטען און ברייאַנטען.

— נתי, וואו ביזט דו עגיגיץ אין אלדי גוטע יאָהר? נתי, קום נאָר אַהער, נתי!

קומט צוליפּען נתי, איינגעבויגען אין־דרייען:

— האָ? וואָס? וואָס איז?

— וואָס זיצט עפּיס דער עולם אזוי דאָסיג? זעה נאָר, סע זאָל ווערען אַ ביסעל דאָסיגער!...

און נתי, וואָס פּערשטעהט אַלע מאָל אויפ'ן וואונק, שטויסט זיך אָן וואָס מע מיינט, וואָס דער „הויף“ פּערלאַנגט, און טהוט זיך אַ לאָז טיעף אין עולם אַרײַן, און רוימט אײַן אַ סוד אין אויהער וועמען מע בעדאַרף, — דערויף האָט שוין נתי זיינע לייט: די שוחטים, מיט די רבנים, מיט די מלמדים, מיט די איבעריגע טעני־צערס, וואָס טאַנצען אַרום „הויף“; למשל, אַ מין ירחמיאל קאַלעק־טאָר, אפרים חאַיאָל, הערשקע פייפּער, אַלטער גאַרגעל, שואליק טראַסק, וכדומה נאָך אַזעלכע לייט, וואָס זענען נעבאָך גרייט אַלע מאָל, צו יעדער צייט, אפילו אין מיטען האַלבע נאַכט, צוליעב פּרנסה, זיך נעמען מיט'ן גראָבען פינגער פאַר'ן גאַרגעל, זינגען דעם אמת'ען באַיאַנער ניגון און פּרײליך מאַכען דעם „הויף“ לכבוד די געסט און לכבוד יום־טוב און לכבוד די „לאַטקעס של חנוכה“.

אויך דער גאנצער איבעריגער עולם באַיאַנער חסידים העלפט
 כלומר'שט זינגען, נאָר בשעת מעשה ליגט זיי גאָר דער קאָפּ ערניץ
 ווייס איך וואו, אין דער היים, ביי די אָנגע'כרוג'טע ווייבער, און
 אָך און וועה איז צו זייערע יאָהרען, און ביי די הונגעריגע קינדער
 נעבאָך, וואָס קעהרען שוין ליגען מיט לעדיגע מאָנעס אויף זייערע
 געלעגערס און עס חלום'ען זיך זיי מסתמא בעטלערס... אויזוועה.
 עס הויבט זיי נאָר ניט אָן צו נעמען קיין געזאנג אַצינד, נאָר זיי
 מוזען, זיי מוזען אונטערשטופען די קארעמע, וואָרום נתי כלולך
 טרייבט זיי אונטער, ער פליעסקעט מיט די הענד, העצקעט זיך און
 טענצעלט זיך און שרייעט:

— פרייליך, אידען, שטאַרקער!

און בשעת מעשה דערלאנגט ער זיינע אַדיוטאַנטען, די שוחטים
 מיט די מלמדים מיט די מקבלים, דעם אַ רוק אין זייט אַריין, דעם
 אַ סטוסאַק אין האַלז אַריין, אזוי לאַנג, ביז מע נעמט זיך פאַר די
 הענד, מע מאַכט אַ גרויסע ראָד און מע געהט אַ ריקוד'על, מע נעמט
 אַריין אויך די נגידים, די „שטיינער“, אין קאַהן אַריין, מע טופעט
 און מע העפעט און מע פליעסקעט מיט די הענד, און אין מיטען
 דער ראָד שפּרינגט עפּים איינער אַ נפש און וואַרפט זיך מיט הענד
 און מיט פּיס, מע זעהט ניט קיין פּנים, מע זעהט ניט קיין קאָפּ;
 מע זעהט נאָר פּיס פליהען אין דער לופטען, פּיס, אָהן אַ שיעור
 פּיס, און צוויי הענד טעלעבענדען זיך אין דער הויך מיט ווייסע
 אַרבעל, און אַ געקרייזעלט קעפעלי, ווי ביי אַ שעפעלי, שעמעריט
 אין די אויגען, און אַ קול הערט זיך פּונ'ם דאָזיגען נפש — שוין
 הייזעריג אַזש:

— פרייליך, אידען, שטאַרקער!

מע זינגט און מע פליעסקעט, מע טופעט און מע העפעט אזוי
 לאַנג, ביז מע מיערט זיך אַיין, און מע נעמט נאָך אַ מאָל צו ביס'
 לעך משקה, און מע טרינקט לחיים צו די נגידים, צו די „שטיינער“,
 מע ווינשעוועט זיי אַלדאָס-גוטס מיט פיעל נחת מיט אַ סך עשירות,

און מע פאטשט זיך אין די פלייצעס, און מע זאגט זיך איינס דאָס
אנדערע שטעכווערטלעך, און מע לאַכט, מען איז כלומרשט פרייליך,
אויפגעלעגט, יום-טוב'דיג, גלייך ווי עס געהט זיי גאָרנישט אָפּ,
גלייך ווי ס'איז זיי גוט ווי די וועלט...

און דאָרטען, אויבען-אָן, זיצט דער „הויף“, דער גאַנצער „הויף“,
און קלויבט נחת — אַלע ברידער, די „שטיינער“, מיט אַלע שוואַגערס,
מיט אַלע זייערע זיהן און מיט אַלע איידעמס, קיין עין-הרע, איינס
און איינס, אַלע שענע אידען, אַלע באַיאַנער חסידים, אַלע אָנגעטהאָן
יום-טוב'דיג, אין זיידענע קאַפּאַטקעלעך, קיילעכיגע יאַרמעלקעלעך,
אויסגעפּוצטע שטייוועלעך; און די ווייבער, די יפת-תואר'ס, —
בעזונדער, געוויינטליך, אַרום אַ טיש, אַלע אַיינגעטונקען אין סאַ-
מעט און אין זייד, אַלע בעהאַנגען מיט גאָלד, מיט פּערעל, מיט די-
מעטען און ברייאַנטען.

שפעט אין דער נאַכט געזעגענט זיך אָפּ די שטאָרט מיט'ן
„הויף“.

— אַ גוטע נאַכט, און אַ גוטען יום-טוב, און אַ גוטען תּמיד,
און זייט געזונט, און דערלעבט איבער אַ יאָהר מיט אַייערע ווייב
און קינדער, און איהר זאָלט זיין נאָך רייכער, און איהר זאָלט האָבען
פיעל נחת, און מיר זאָלען אַלע מאָל געהן צו אַיך אויף שמחות!

און דער „הויף“ זיצט און הערט-אויס די ווינשעוואַניעס גאַנץ
קאַלטבלוטיג, און ענטפּערט איינעם איבער'ן צעהנטען:

— גם אתם! גם אתם!

און די שטאָרט שטופּט זיך צום „הויף“, הערט ניט אויף צו
ווינשעווען אַלע אויף איין שניט, אַלע מיט איין נשמה, און קיינעם
פאַלט ניט אַיין אויף דער מחשבה, ער זאָל איבערבייטען די ווינשע-
וואַניע אָט אזוי, למשל:

— אַ גוטע נאַכט, און אַ גוטען יום-טוב, און אַ גוטען תּמיד.

און לאַמיר אויך זיין געזונט, און לאַמיר אויך דערלעבען איבער אַ יאָהר מיט אונזערע ווייב און קינדער, און לאַמיר זיין רייכער פון אַייד, און לאַמיר אויך האָבען נחת, און געהט איהר צו אונז אויף שמחות!...

1.

דער זיינער האָט שוין לאַנג אויסגעשלאָגען האַלבע נאַכט, און דער „הויף“ ליגט שוין לאַנג און שלאָפט מיט'ן זיסען שלאָף, און דאָרט, אין דרויסען, אויפ'ן באַרג פון דער שטאָדט קאָפּעלישעל, שלעפען זיך נאָך עטליכע אידען, באַיאַנער חסידים, מיט צעריסענע טולפּלעך, וואָס געהען פּונ'ם „הויף“, פון די „לאַטקעס של חנוכה“. דער טיעף-אויסגעפּאלענער קלאַרווייסער שניי סקריפעט אונטער זייערע פיס און די זילבער-ווייסע לבנה בעלייכט די פּערפּינסטערטע פּנימ'ער פון די אַרעמע אידען, וואָס געהען אָנגעבויגען, און דעם דאָ-זיגען קלאַרווייסען שניי, וואָס גלאַנצט אין די אויגען ווי דימענטען, פינקעלט ווי בריליאַנטען.

„וואָס וואָלט, אַשטייגער, געאַהרט דעם רבּנו-שלי-עולם, — אזוי טראַכטען זיך די דאָזיגע אַרעמע אידען — ווען, למשל, די דאָזיגע שנייעלעך זאָלען טאַקי זיין אמת'ע דימענטען און אמת'ע בריליאַנט-טען? מע בויגט זיך אָן און מע נעמט אָן פּולע זשמענים און מע שטופּט אָן אַלע קעשענים און מע קומט אַהיים און מע זאָגט צום ווייב: „נאָ דיר, אסתּר, טהו מיט דעם, ווי דו פאַרשמעהסט. וויל-סטו — מאַך דיר דערפון ציערונג, ווילסטו — מאַך דיר דערפון געלט, ווילסטו — מאַך דיר דערפון ביידע זאַכען, אבי לאָז מיך צורוח, איך זאָל פאַרשפּאַרען אָנקומען צום „הויף“ און צו די „שטיי-נער“, און צו נתי כּל-וּלך, און צו זייערע לאַטקעס, ווי מיר זאָגען אַלע טאַג אינ'ם בענטשען: „ואל תּצריכנו לידי מתנת בשר ודם“...“

פּלוצים הערט זיך אַ קול אין דער שטילשווייגעניש פון דער

נאַכט:

— ס'זאל א רוח אין זיין טאטענס טאטענס טאטען אריינגע-
 פלויגען ווערען ביז אדם הראשון'ען!
 דאָס קול איז אזוי פלוצים-אומגעריכט, אז אלע אידען, וואָס זע-
 נען ביז אַהער געווען פערטיעפט אין גילדענע מחשבות, חלומות
 אויף דער וואָהר, טהוען זיך אַ וואָרף, קוקען זיך אַרום:
 — וועמען איז? וועמען שעלסט דו דאָס אזוי געשמאַק?
 — וועמען איך שעלט? אָט דעם שייגען, דעם כלב שבכלבים,
 ימח שמו וזכרו! ער איז ערגער פון זיי! ער איז מעהר שטיין פון
 די „שטיינער“!
 — וואָס האָסט דו צו איהם? נתי איז דער אייגענער קבצן,
 וואָס דו!
 — אַ קבצן איז נתי? אויף מיר נעזאָגט געוואָרען האָטש האַלב
 ביז איבער אַ יאָהר אין דער צייט.
 — קיין גרעסערע השגה האָסט דו גאָר ניט?
 — דערווייל לאָז מיר גאָט העלפען דאָס, און נאָכדעם וועלען
 מיר שוין זעהען.
 — אמן, לאָז דיר גאָט העלפען, ווי דו ווינשט זיך אַליין.
 — אמן, גם אתם! ...
 און עס ווערד וויעדער שטיל. און די אָרעמע אידען, די באַיאַ-
 נער חסידים, מיט די צעריסענע טולופלעך, מיאָפקען מיט די פיס
 איבער'ן טיעף-אויסגעפאלענעם קלאָר-ווייסען שניי; און די זילבער-
 ווייסע לבנה בעלייכט זייערע פינסטערע פנים'ער און דעם דאָזיגען
 קלאָר-ווייסען שניי, וואָס גלאַנצט אין די אויגען אזוי ווי דימענטען,
 פינקעלט ווי בריליאַנטען. און די אָרעמע אידען פערטיעפען זיך
 וויעדער אין זייערע גילדענע מחשבות, חלומות אויף דער וואָהר,
 נאָרען זיך איין אין די צעריסענע טולופלעך און לויפען-לויפען
 אַהיים.

קאָנקורענמען

א ראַמאַן לכבוד פורים

געשריבען אין יאהר 1903

קאנקורענטען

.א.

דעם גאנצען טאָג פורים האָט מנשה דער בחור מיט די גרויסע שטיוועל געקנאָטען די מאַזעפעווקער לעהמיגע בלאָטע, און פיני דער אלמנה'ס האָט געטיאָפקעט מיט די קרומע פיס.

זיי האָבען געטראָגען שלח־מנות.

מנשה דער בחור האָט געהאַט פורים אין מאַזעפעווקע די „גרעס־טע פראַקטיקע“.

ער האָט געהאַט אַ פאַר היבשע פיס, וואָס האָבען געקאָנט אַר־בייטען.

ער האָט געהאַט אַ פאַר היבשע הענד, וואָס האָבען געקאָנט טראָגען עטליכע בעקענס שלח־מנות מיט אַ מאָל.

ער האָט געהאַט דערצו אַ געזונטען קאָפּ אויף צו געדענקען, וואוהין מע דאַרף געהן פריהער, און וואוהין — שפעטער, וואוהין מע דאַרף טראָגען דעם שלח־מנות, און וואוהין — יענעם שלח־מנות.

היינט די שטאָרט אַליין בעדאַרף מען קענען — ס'איז אויך ניט קיין קלייניגקייט.

און וואָס וועט איהר זאָגען מכה „פערבייטען די יוצרות“?

וואָס פאַר אַ פנים וועט איהר, אַשטייגער, האָבען, אז איהר וועט רבקה'ס שלח־מנות, וואָס איהר דאַרפט אָפּטראַגען צו לאַה'ן, אַוועקטראַגען צוריק צו רבקה'ן, אָדער פּערקעהרט? איהר מיינט, ס'האָט זיך ניט געטראָפּען אזא מעשה ביי אונז אין מאַזעפּעווקע?

עס האָט זיך געטראָפּען, און ס'איז דערפון אַרויס אַ מחלוקת, מיט פעטש, מיט מסירות אין דער גובערניע, מיט אַ רעוויזאָר, מיט אַ סליעדאָוואַטעל, מיט פּאַלשע עדות, מיט דריטהאַלבען יאָהר טורמע — אַ מיאוס'ע, זעהר אַ מיאוס'ע מעשה! אַלע איד'ישע מעשיות, אַלע אומגליקען ביי אונז הויבען זיך אָן פון אַ קלייניגקייט.

דערפון, וואָס מאַטעל דער וויינער האָט נישט געגעבען דוד־לייבען קיין עליה שבת־בראשית, האָט דוד־לייב איהם גע'מסר'ט, אז ער רויכערט בראַנפּען כשתיקה — האָט מען איהם מיט נאָך צוויי אידען פאַרשיקט סיביר.

דערפון, וואָס מע האָט געקלויבען אַ ראַבינער אין אַ שטעדטעל, האָט איין איד גע'מסר'ט דעם אַנדערען, אז ער האָט צוגעשטעלט אַ פּאַלשע לַגאַטע צום פּריזיוו...

וואָס דאַרפט איהר מעהר? נעמט די מגילה אַליין! דערפון, וואָס מרדכי האָט נישט געוואָלט קניעהן און בוקען זיך צו המנ'ען, איז אַרויס פּונ'ם קעניג אַחשורוש איין „אוקאז“, און מע האָט שיער ניט אויסגעקוילעט אַלע אידען.

אַ גליק, וואָס דער קעניג אַחשורוש האָט געהייסען, מע זאָל איהם אַריינפיהרען ושת'ין אַ נאַקעטע (אַזוי האָט אונז דער רבי געטיימט), און אַ גליק, וואָס וּשתי האָט נישט געוואָלט אַריינקור מען, איז ביי איהר אויסגעוואכסען אַ האָרן אויפ'ן שטערן (אַזוי האָט אונז דער רבי געטיימט), און אַ גליק, וואָס מע האָט געזוכט דעם קעניג אַחשורוש איין אַנדער מלכה, האָט זיך געפונען אַ איריש מירעל אסתר, און אַ גליק, וואָס אסתר האָט געפונען חז אין די

אויגען פונ'ם קעניג אחשורוש, האָמט זי איז געווען אַ גרינע (אָזוי האָט אונז דער רבי געמייטשט), — האָט זי גע'פּוּעל'ט ביים קעניג אחשורוש, מע זאָל איבערמאַכען דעם „אוקאז“ פון די אידען אויף די נויים, — און פון דעמאָלט אָן עסען מיר אַלע יאָהר המן-טאַשען מיט מאָהן, קישעלעך מיט פאַרפעלעך, פורים-קוילעטש מיט זאַפראַן, און מיר שיקען זיך איינס דאָס אַנדערע שלח-מנות, אין מנשה דער בחור פערדיענט געלד.

מנשה דער בחור איז אָבער ניט איינער אין מאַזעפּעווקע, וואָס טראַגט שלח-מנות און פערדיענט געלד; ער זאָל זיין איינער אויפ'ן יאַרד, וואָלט ער געגאַנגען אין גאַלד! דער הסרון איז, וואָס אומע-דום, אומעדום איז די קאָנקורענציע.

מנשה האָט אין זיין פרנסה גענוג קאָנקורענטען, וואָרום איז מאַזעפּעווקע זענען פאַרהאַן, ברוך השם, גענוג אַרעמע בחורים מיט אַרעמע מיידלעך, נישט הלילה קיין דיענסטמיידלעך, נאָר בעל-הבתי'שע מיידלעך, טאַטענס קינדער און גלאַט אַרעמע געפאַלענע אידען, וואָס קוקען אַרויס אויף דעם טאַג פורים אַ גאַנץ יאָהר.

דער טאַג פורים — דאָס איז זייער מאַרקטאַג, זייער יאַרד. איינער פון די גרעסטע מנשה'ס קאָנקורענטען איז געווען פיני דער אלמנה'ס מיט די קרומע פיס.

אַ קאָנקורענט מיט קרומע פיס איז אפילו ניט אַזוי געפעהרליך ביי אַזאַ איין אַרכייט, וואו די פיס שפיעלען די גרעסטע ראָלע, ובפרט פאַר מנשה'ן, וואָס האָט מיט איין שפאַן געקאַנט אַריבער-שפאַנען דריי אַזעלכע, ווי פיני דער אלמנה'ס.

נאָר דוקא אָט די קרומע פיס, וואָס ביי פיני'ן, זענען געווען פאַר מנשה'ן אַ שחיטה.

ניט איין מאָל האָט מנשה געזאָגט צו פיני'ן:

— דו ווייסט, קרומאַק (אָזוי האָט איהם מנשה גערופען), דו ווייסט? איך בין דיר טקנא אויף דיינע פיס.

— געפונען וועמען מקנא צו זיין! — האָט איהם געענטפערט
פיני און האָט בעהאַלטען די אויסגעבויגענע בייגעלדיגע פיס אונטער
זיך.

— ווען איך האָב דיינע פיס, — האָט איהם מנשה געזאָגט און
האָט פעררויכערט אַ „ציגאַיער“ פון אַ צענויפגערעהט שטיקעל פאַר-
פיער מיט עטליכע שטיקלעך טיטון — ווען איך האָב דיינע פיס,
פאַרשפאַר איך אזוי צו האָרעווען. איטליכער האָט אויף מיר דעמאָלט
רחמנות, און איך לעב מיר, ווי גאָט אין אַדעם!
— ווי גאָט אין אַדעם, הערע? — זאָגט איהם פיני און שטעלט
ארויס מיט גרלות איין אויסגעבויגען פיסעל, וואָס האָט אַ פנים
פון אַ האַלבען בייגעל. — און ווען איך האָב דיינע פיס...
— וואָס זשע וואָלט געווען, קרומאַק?

— איך ווייס שוין וואָס סע וואָלט געווען! געב מיר אַ ציה
טהון פון „ציגאַיער“, מנשה!
— ביזט ניט קראַנק קויפען טיטון, קרומאַק, ביזט דאָך אָנגע-
שטאַפט מיט געלט! — זאָגט צו איהם מנשה און גיט איהם אַ ציה
טהון פון זיין „ציגאַיער“.

— אָנגעשטאַפט מיט געלט, הערע? — זאָגט פיני און
בעהאַלט צוריק דאָס פיסעל. — איך דאַרף אויסהאַלטען אַ מאַמע
איין אלמנה, און דו ביזט אַ פריי פייגעלע.
— הויז דיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען! — זאָגט
מנשה, פערציהט זיך מיט'ן „ציגאַיער“ און לאָזט אַרויס דעם רויך
פון ביידע נעזלעכער פון דער נאָז.

ב.

מנשה דער בחור און פיני דער אלמנה'ס זענען ביידע בית-
המדרש-בחורים.

בית-המדרש-בתורים הייסען אויך אזעלכע, וואָס האַלטען זיך
גלאַט אויף אין בית-המדרש, וואָס וואַלגערען זיך אין בית-המדרש.

דאָס זענען עלענדע, פערבלאָנזעטע, צוגעשלאָגענע, פריבלודנע נפשות, אַזעלכע, וואָס קיין פערשריבענע אַרעמע לײט זענען זיי ניט, איבער די הייזער חלילה געהען זיי ניט, נאָר זיי רייבען זיך אַרום די, וואָס לערנען אין בית־המדרש, פאַלגען אַ גאַנג, הייצען די הרובע, זענען תמיד דאָ ביי אַ יאָהרצייט, ביי אַ סיוס־התורה, ביי אַ חתונה, אָדער חלילה ביי אַ רייבער לױה.

בעטען — בעטען זיי ניט, נאָר מע גיט זיי אַלײן.

זיי פערדיענען זיך זייער שטיקעל ברויט: איינער מיט זיינע זעוונדע פיס, דער אַנדערער מיט זיינע קראַנקע פיס — פאַר רחמנות. דאָרטען, וואוּ מנשה לויפט זיך אָן דעם גאַנצען טאָג און עס קומט צום בעצאָהלען איהם פאַר דער אַרבייט, וואַכסט אויס פיני מיט די קרומע פיס און שטעלט זיך אַנידער ביי דער זייט אָהן ווערטער און קוקט אין די אויגען אַרײן.

— מע דאַרף איהם אויך עפּיס געבען, — זאָגט מען — אַ רחמנות, נעבאָך אַ קאַליקע.

מנשה שווייגט, נאָר פערדריסען פערדריסט דאָס איהם.

„אַט אַ בר־מזל! — טראַכט ער זיך. — נישט געטהאָן פון דאַנען אַהין, און גענומען כמעט גלייך מיט מיר — אויסקרענקען זאָל ער דאָס!“

און פיני שווייגט, קלויבט אַ גראַשען ציגל־אַ גראַשען.

— דו באַדאַרפסט שוין האָבען אַ מטמון מיט געלט! — זאָגט צו איהם מנשה.

— אַ מטמון מיט געלט? הע־הע! — ענטפערט איהם פיני מיט אַ קרום געלעכטערעל.

— דו וואַכסט דאָך אײן אדיר! — זאָגט צו איהם מנשה.

— אײן אדיר? הע־הע! — ענטפערט איהם פיני מיט'ן זעל־ביגען געלעכטער.

— וואָס וועסט דו טהון מיט אַזוי פיעל געלט, דו קרומאַפּ איינער?

— אזוי פיעל געלט? הע-יחע! — ענטפערט איהם פניו אלץ מיט יענעם געלעכטערעל, וואָס סע גלוסט זיך איהם דערפאר אָנִי שפּייען אין פנים, אָדער אַראָפּלאָזען אַ פּאָר פעטש.

— גלאַט, סע גלוסט זיך מיר ניט פאַטשקען די הענט, — זאָגט מנשה — ווייטער וואָלט איך דיר אַביסעל דורכבויקערען די ביינער. — אַנו, פּרוּב נאָר! — זאָגט צו איהם פּיני און שטעלט אַרויס זיינע בייגעלדיגע פּיסלעך.

פּיני ווייסט גאַנץ גוט, אַז מנשה וועט זיך אַפּילו ניט צוריהר רען צו איהם, וואָרום מנשה האָט שוין איינמאָל געהאַפּט איבער איהם אַ רעכטען פּסק.

ער האָט איהם איינמאָל געגעבען אַ שטופּ פון זיך, האָט זיך פּיני איבערגעקעהרט דריי מאָל מיט די פּיס אַרויף, איז אָנגעפאַלען אויף מנשה'ן דאָס גאַנצע בית-המדרש, איהם געוואָלט דורס זיין.

— דו שייגעץ, דו הולטיי, דו רוצח! אַ קאַליקע, אַ צער-בעלי-חיים נעמסט דו און שלאָגסט איהם! ?

פון דעמאָלט אָן ריהרט זיך מנשה צו איהם נישט צו מיט קיין פּינגער, נאָר פּיינט האָט ער איהם — ער קאָן איהם נישט אָנסקוען! ער האָט איהם פּיינט פאַר זיינע קרומע פּיס, פאַר זיין קרום פנים און פאַר זיין קרום געלעכטערעל: „הע-יחע!“ ער האָט איהם פּיינט פאַר זיין קמצנות, פאַר זיין קלויבען געלד, פאַר זיין בעהאַלטען זיך.

מנשה איז ניט אזעלכער; וויפּיעל ער האָט זאָגט ער, און וואָס ער פּערדיענט פּערלעכט ער.

מנשה האָלט פון דער אכילה, האָט ליעב אַ נאַשעריי, אַ ציגאַר-טיטון.

דערטאַפּט ער עטליכע גראָשען, קויפט ער באַלד ברויט מיט הערינג אויף אָנבייסען, אַ צוויי קאָרושיקלעך מיט מאָהן, אַ געפרויי רענעם עפעל, וואָס אַז ער געהט אָפּ פּונ'ם פּראָסט, איז ער דאָך

טאקי טעם ג'י'עדן; און א מאָל טאקי עמליכע באַקסערען, מיט אַ קאָנפעקט, מיט עמליכע ניסלעך.

דעמאָלט זעצט זיך אַוועק אַקעגען איהם פּיני מיט די קרומע פּיס און קוקט איהם אין די אויגען אַריין און בעלעקט זיך. קאָן דאָס מנשה ניט צוועהען, טהוט ער איהם אַ וואָרף אַ שטיקעל באַק-סער, אַ צוויי ניסלעך, ווי מע טהוט אַ וואָרף אַ הונט אַ ביינדעל:

— נא, קרומאַק, וואָרג זיך!

נאָר מעהר פון אַלסדינג האָט איהם מנשה פּינט איבער אַיין אַנדער זאָך, וואָס סע ווערד דערצעהלט אין קאַפיטעל ג.

ג.

עוזר דער שמש האָט אַ מאַכטער קריינדעל, אַ מיידעל פון אַריבער שלושים.

קריינדעל וואָלט געווען אַ שען מיידעל, זעהר אַ שען מיידעל, זי זאָל ניט געווען קינדווייז פּאָקען, אָדער די פּאָקען זאָלען זיך גע-ווען אויסשטעהן, און זי זאָל זיי ניט געווען אויסרייסען.

נאָר מחמת זי האָט קינדווייז געפּאָקט, און די פּאָקען האָבען זיך ניט אויסגעשטאַנען, און זי האָט זיי אויסגערייסען, איז איהר געוואָרען דאָס פנים געשטופּעלט, ווי אַ רעשעטע.

קיין נדן האָט עוזר דער שמש ניט געהאַט אויף צו געבען, איז קריינדעל געבאָך פּערזעסען, נישט געווען פאַר איהר קיין חתן.

האָט עוזר דער שמש געוואָרפען אַיין אויג אויף איינעם פון די צוויי בית-המדרש-בחורים, אויף מנשה'ן און אויף פּיני'ן.

עוזר דער שמש האָט זיך געשלאָגען מיט דער דעה, וועמען פון די צוויי זאָל ער אויסקלויבען פאַר אַ חתן פאַר זיין טאָכטער קריינדעל.

מנשה איז אַ געזונטער יונג, אַ האָרעפּאַשנער, איז ער אַבער אַ גאַרנישט מיט אַ נישט, אַ נאַשער, אַיין אויסברענגער; און פּיני

איז א שטילער כחור, איין איינגעהאלטענער, היט אפ א גראָשען.
איז ער אָבער א קאַליקע.

ביי עוזר דעם שמש איז דער גורל געפאלען אויף פיני'ן, די
שמש'טע האָט אויך געהאַלטען בעסער פון פיני'ן; דערפאַר וואָס
פיני פלעגט זי „פּאָלגען א גאַנג“, העלפען ערב שבת ארויסטראַגען
די פּאָמעניצע, ברענגען זאַמד פון אונטער'ן באַרג, וואָס פיינט בית-
המדרש, און פערשמירען טשאַלענט.

מנשה פלעגט איהר אויך העלפען איין אַרבייט, און וואָס מנשה
האָט אָפּגעטהאָן אין דריי מינוט, האָט דאָס פיני נישט געקאָנט אָפּ-
טאָן אין א טאָג; איז אָבער דערפאַר מנשה א גרויסער עזרת-
פנים. אז מע זאָגט איהם: „אנו, טראַג נאָר אַרײַן אומיסטנע
איין עמער וואַסער“, — ענטפערט ער: „און אַלײַן זענט איהר
קליין?“

דערפאַר האָט אָבער קריינדעל מעהר געצויגען צו מנשה'ן, ווי
צו פיני'ן מיט די קרומע פיס — און ס'איז גאָר קיין חדוש ניט:
דער איז פאַרט א יונג מיט ביינער, און יענער — פאַרט א קאַליקע.
דער „קאַליקע“ האָט אָבער נישט געדרימעלט. ער האָט אָנגע-
ווענדט אַלע זיינע כחות, ער זאָל אויסנעמען מעהר פון מנשה'ן.

ערשטענס, האָט ער זיך תמיד געדרעהט פאַר די אויגען, פלעגט
זיך טיילען מיט לעקאָד נאָך א תּוּנָה, אַלע מאָל אויסלייגען דעם
שמש און דער שמש'טע עטליכע גראָשען אונטער א שבת; אָפּ-
געמען — און ווייטער אויסלייגען.

אונטער א יום-טוב, אז מע האָט בעדאַרפט האָבען נויטיג
אויף שיד, טאַקי פון קריינדעל'ס וועגען, האָט פיני אויסגעלייגען
א קערבעל אָדער צוויי אויף אויסצאָהלען

בקיצור, פיני האָט זיך „איינגעקויפט“ צום שמש אין שטוב
אַרײַן, אַרײַן מיט די פיס אין האַרצען, און איז געוואָרען א היימי-
שער מענש.

מנשה האָט דאָס געוואוסט, און עס האָט אין איהם געברענט
 אַ פייער. מנשה האָט אַליין געהאַט אַיין אויג אויף קריינדלען, און
 קריינדעל — אויף מנשה'ן. און מע קאָן זיין, זיי האָבען זיך אפשר
 געגעבען איינס דאָס אַנדערע דאָס וואָרט — ווער קאָן דאָס וויסען?
 אפשר האָבען זיי זיך אַ מאָל דורכגעוואָרפֿען מיט אַ פּאָר ווער-
 טער, בשעת די פּאָמעניצע אַרויסטראָגען?
 — ער קריכט נאָך אַלץ, דער קרומאַק?
 — לאָז ער קריכען — ווער הערט איהם?
 — און דער טאַטע דיינער? און די מאַמע? — וואָס וועלען
 זיי זאָגען?

— געזונטערהייד; לאָזען זיי זיך מיט איהם האַלטען!...
 און אפשר האָבען זיי זיך אין אַ ליכטיגער נאַכט, זומער איז
 דאָס געווען, ביי דער שיין פון דער לבנה בעגעגענט, כלומר'שט
 אומגעריכט אין שוהל-הויף, און האָבען זיך צערעדט און האָבען זיך
 געקוועטשט איינס דאָס אַנדערע פּאָר די הענד, און קריינדעל'ס
 אויגען האָבען געבלישטשעט, און דאָס געשמופעלטע פנים האָט גע-
 שיינט, און די הענד זענען איהר געווען הייס, ווי פייער?
 — וואָס איז ביי דיר אזא וואַרעמע האַנט, קריינדעל?
 — פּאָר וואָס זאָל זי זיין קאַלט, מנשה?
 — וועסט זיין מאָרגען אין דער צייט אָמ דאָ אויפ'ן אייגענעם
 אָרט?
 — פּאָר וואָס ניט?

און אפשר האָבען די נאַכטפויגלען מיט די פלעדערמיזן פון
 מאַזעפּעווקע געהערט אַ קוש אין שוהל-הויף, אַ שטילען קוש, און
 האָבען געמאַכט אַ שווייג? און די שמערען מיט דער לבנה האָבען
 געזעהען אַ בחור מיט אַ מיידעל אין שוהל-הויף האַלטען זיך פּאָר
 די הענד, און האָבען געמאַכט אַ שווייג?

ערב זיין קאן איד איך ניט; ע פ י ס איז דארטען געווען זען, וואָרום פיני האָט אָנגעהויבען שטאַרק נאָכקוקען נאָך זיין חבר מנשה, און מנשה האָט געטראָגען אַ שנאה אויף זיין חבר פיני, טיעף פערבאָרגען ביי זיך אין האַרצען, און פורים, בשעת אונזערע צוויי בית-המדרש-בחורים האָבען זיך בעגעגענט מיט די שלח-מנות'ען אין דער בלאַטע, האָט זיך די שנאה אַרויסגעוויזען, און ס'איז פאַרגעקומען צווישען די צוויי אזא מיין סצענע.

ד.

— אַנו, ווייז נאָך וויפיעל האָסט דו היינטיגען מאָג געמאַכט פונ'ם שלח-מנות טראָגען? — אזוי האָט זיך אָנגערופען מנשה צו זיין חבר פיני.

— נו, און דו וויפיעל האָסט דו געמאַכט? — זאָגט צו איהם פיני און האַפט זיך מיט דער האַנד ביי דער קעשעני.

— אַ פאַר קערבלעך, — זאָגט מנשה און בעווייזט איהם זיין ביסעל מינץ.

— און איד האָב געמאַכט אַ סך ווינציגער! — מאַכט פיני און לעגט אַרײַן די האַנד אין בוזעם-קעשעני און נעמט אַרויס פון דאָר-טען אַ פולע האַנד מיט מינץ און מיט זילבער און קוקט דערויף, ווי אויף אַ ליעב קינד, אַ טייער קינד.

פלוצים טהוט איהם מנשה אַ זעץ איבער דער האַנד פון אונ-טען אַרויף — און דאָס גאַנצע געלד האָט זיך אַרויסגעשאַטען אויף דער ערד, אין דער טיעפער בלאַטע אַרײַן, נישט אַרויסגע-זעהען זיך אײַן מטבע אפילו.

ביי פיני דער אלמנה'ס האָט זיך אַרויסגעריסען פונ'ם האַרצען אַ שרעקליכער „אוי“ מיט אַ געוויין, אַ יאָמערליך געוויין, און ביי מנשה דעם בחור — אַ געלעכטער, אַ ווילדער געלעכטער.

און בכרי די מטבעות זאלען אַרױן טיעפער אין דער בלאַטע
אַרױן, האָט מנשה מיט די געזונטע פּיס גענומען טאַנצען, לאַכען
און זינגען בשעת מעשה:

ששון ושמחה!

אור ליהודים!

און פּיני האָט ניט אויפגעהערט צו יאָמערען און צו קלאַגען:
— וועה איז מיר! וועה איז מיין וועלט! דאָס גאַנצע געלט,
אפּשר דריטהאַלבען קערבלעך! דו רוצת, דו גולת, דו משומר איי-
נער! וואָס האָסט דו געהאַט צו מיר? וועה איז מיר, וואונד
איז מיר!...

און פּיני איז צוגעפאלען מיט'ן פנים צו דער ערד, ווי מע
פאַלט-צו צו אַ טוידטען, אַרוםגענומען די בלאַטע מיט ביידע הענד
און געוויינט און געיאָמערט:

— וועה איז מיר! וואונד איז מיר! אזא טאָג, פון נאַני
פּריה אָן מיט די קראַנקע פּיס! אפּשר דריטהאַלבען קערבלעך!...
און מנשה האָט ניט אויפגעהערט צו לאַכען, צו טאַנצען און
צו זינגען:

ששון ושמחה!

אור ליהודים!

אין אַ קורצע צייט אַרום איז געווען אין מאַזעפּעווקע אײן
אַרעמע חתונה, וואָס די שטאָדט-בעלי-ביתים האָבען זיך שטאַרק
מתעסק געווען אין איהר; עוזר דעם שמש'ס טאָכטער האָט נע-
נומען אײן אַרעם בחור, דער חתן איז אַ קרומער אויף ביידע פּיס!
דערפאַר איז אָבער די כלה נעבאָך גוט מיאום, און ניט אזוי מיאום,
ווי געשטופּעלט. בעלי-ביתים האָבען זיך צענויפגעלעגט און געפּראָ-
וועט דעם שמש' אַ נאַני פּיינע חתונה; געשטעלט ביער און בראָנ-
פּען אַ סך און געהוילעט אַ גאַנצע נאַכט.

די גאנצע שטאָרט איז געווען אויף דער חתונה. נאָר אין
מנשה דעם בחור האָט מען עפּים ניט געזעהען.

מנשה איז פון נאָך יענעם פורים אָן ווי נעלם געוואָרען.

קיינער פרעגט זיך אויף איהם ניט נאָך, און קיינעם געהט ער
נישט אָפּ.

איך מיין, אז עוזר דער שמש האָט איהם אַרויסגערויכערט.

און אפשר איז ער אַליין אוועק? ...

א פ י ק ו מ ן

א רצמאן אין סיער מייל, מיט א פראָלאַג
אין מיט איין עפילאָג, געשריבען לכבוד פסח

געשריבען אין יאהר 1914

א פ י ק ו מ ן

ב ר א ל א נ .

א, אפיקומן! א, דו ארויסגע'גנב'עטע האלבע מצה פסח צום סדר פון אונטער'ן טאמענס קישען! דער אלטער שענער מאחג פון פארצייטען! וויפיעל מאָל האָסט דו געמאַכט יויגע הערצ' לעך קלאָפּענדיג, קליינע הענטלעך ציטערענדיג און גרויסע ערנסטע מענשען לאַכענדיג! ווער וואָלט זיך עס ריכטען, אַשטוייגער, אז אזא קאטאָוועסדיגער מנהג, וואָס איז בעשאַפּען געוואָרען, דאַכט זיך, גאָר אויף ליצנות, זאָל פיהרען צו גאַנץ ערנסטע רעזולטאַטען? ווער וואָלט זיך עס ריכטען, אַשטוייגער, אז איין ארויסגע'גנב'עט שטיקעל אפיקומן זאָל ארויסראטעווען אַ יונג פאָרעל, וועמענס הער' צער זענען געווען מסוכן אָנגעגריפּען דורך דער ערשטער הייליגער ליעבע, פון אַ גרויסען אומגליק? ... אזא גליקליכער צופאַל פּער' דיענט באמת, מע זאָל איהם ווידמענען אַ ראָמאַן אין פיער טייל מיט'ן גרעסטען כבוד, איבערלאָזענדיג יעדען איינציגען, עו זאָל זיך דערפון אַפּלערנען דעם מוסר, וואָס ער וויל און וואָס איהם דאַכט זיך אויס, אז דאָס מיינט מען...

ע ר ש ט ע ר מ י י ל .

רב יאָסעלע ווינאָקור, דער גוראַלניק פון זשידיווסקע גרעבלי, האָט געהייסען איינשפּאַנען די שפּאַקעס, האָט זיך אויפגעזעצט אויף דער געלער נאַטעטשאַנקע און האָט אַ זאָג געגעבען צום קוטשער:

— וואַינאָקא, פּאַשאָל!

וואַינאָקא האָט שוין נישט בעדאַרפט און נישט געמאָרט איבער-פרענען — וואוהין. אַז מע זאָגט איהם „פּאַשאָל“, בעדאַרף ער שוין אַליין וויסען, אַז דאָס מיינט מען אין שטאָרט אַרײַן.

רב יאָסעלע'ס גוראַלני איז ניט ווייט פון שטאָרט. אין אַ האַלבע שעה אַרום האָט שוין די געלע נאַטעטשאַנקע געלאָזט זיך הערען איבער דער געבריקעוועטער גאַס, און פון דאָרט האָט זי זיך אַ נעם געגעבען גלייך צום שוהלהויף צו — און די נאַנצע שטאָרט האָט שוין געוואוסט פון איין עק ביז'ן אַנדערען, אַז רב יאָסעלע ווינאָקור, דער גביר פון זשידיווסקע גרעבלי, איז געקומען צו פּאַהר רען. נאָר קיינעם איז ניט איינגעפּאַלען אויף דער מחשבה אפילו, אַז ער זאָל זיך הייסען אַפּשטעלען נאָר העט'העט אויף יענער זייט בית-המדרש, נעבען הערש'בער דעם מלמד. וואָס האָט רב יאָסעלע ווינאָקור אַ איד אַ גוראַלניק, און אַ גביר, צו טהון ביי הערש'בער דעם מלמד? קיין קינדער אויף צו געבען לערנען האָט ער ניט, ער פערמאָגט אינגאַנצען איין זוהן, וואָס איז ווייט, זעהר ווייט פון תורה. רב יאָסעלע ווינאָקור'ס זוהנדעל — די נאַנצע שטאָרט ווייסט עס — קאָן גוט פּאַהרען רייטענדיג, קאָן גוט אָנטרייבען אַליין, ווייסט אַלסדינג, וואָס ביי'ם טאַטען אין דער גוראַלני טהוט זיך, בעקאַנט מיט אימליכס שרייפעלע, נאָר לערנען — ניט אַ לעק! אמת, רב יאָסעלע ווינאָקור איז אַ מאָדנער איד, אַ שגעון, מיט מאָדנע איינפּאַלען. וואָס איהם קאָן אַרײַן אין קאַפּ! ווער האָט אַראָפּגעבראַכט איינמאָל אין אַ שענעם טאָג פּאַליציע אין באָד, נעמאַכט אַ פּראָמאַקאָל, אַז זי האַלט ביי איינפּאַלען און מע דאַרף זי צעוואַרפען? און ווער האָט נאָכדעם אַראָפּגעבראַכט ציי-

נעל און געהילץ און נויים, צעוואָרפען די אלטע באָד און אוועקגעדי
שמעלט אויף זיין אייגענעם חשבון אַ באָד מיט אַ באַסיין און
מיט שטיינערנע בענק, מיט מעשענע פּערענטשעס און מיט אַזעל
כע זאַכען, וואָס מע קאָן זיך נאָך עד היום פון דעם זאַט ניט אָפּ
הרוש'ען?

אָדער ווער האָט אויסגעטראַכט „דאַטשעס“ פאַר די שטאַדטישע
אַרעמע אידישע קינדער ביי זיך אין דער גוראַלני, מיט אַ גאַרטען אויף
צו זעצען קאַרטאַפּליס, ציבעלקעס, אוגערקעס און שאר ירקות אַלע
מאַל, אַז ס'הויבט זיך אָן דער זומער? און גלאַט ווער קאָן זיך עס
אַנגערענקען רב יאַסעלע ווינאַקור'ס אַלע אויפטהועכצען, משוגעט'ען
און איינפאַלען, וואָס איהם קאָן אַרײַן אין קאַפּ? ווער ווייסט —
אַפּשר אַ ניי משוגעט?...

אַזוי האָט דער גאַנצער שוהלהויף געקאַכט, און רב יאַסעלע ווי-
נאַקור איז זיך געוועסען ביי הערש-בער דעם מלמד און געפיהרט
מיט איהם אַ געשפרעך, פון וועלכען מיר געבען איבער נאָר איין
צד — דער אַנדערער צד אינטערעסירט אונז ניט.

— הערט זשע, רב הערש-בער, זי מעשה דערפון איז אַזוי.
איך בין געקומען צו אייך צוליעב אייער זוהן. איך האָב געהערט,
איחר האָט אַ זוהן אַ צאַצקע, וואָס קען אַלסדינג, און אַז ער וויל
לערנען האָב איך געהערט, שטודיערען דאַקטאָר, און האָט ניט מיט
וואָס. און אַזוי ווי איך האָב אויך אַ זוהן, און דווקא ניט קיין
צאַצקע, וואָס קען דווקא גאַרניט און וויל דווקא ניט לערנען, קיין
ברעקעל ניט אפילו, ער וויל בעסער פאַהרען רייטענדיג, דער שיי-
געני... נאָר וואָס דענן? איך וויל אַבער, ער זאָל אַלס די נג
לערנען און זאָל אַלס די נג קענען — און לאָמיר זעהען, ווער
פון אונז ביי דען וועט אויספיהרען! וואָס זשע טהוט מען? אָפּ-
געבען איהם שטודיערען, מאַכען איהם פאַר אַ סטודענטעל — וויל
איך ניט. רב יאַסעלע ווינאַקור'ס זוהן וועט ניט זיין קיין סטודענ-
טעל. צונעמען צו זיך אין שטוב אַרײַן אַ לעהרער אַ שלים-מוזל —

ווייסט איהם דער רוח ווער ער איז! פארהאן ביי מיר א מיידעל, וואָס דאַרף אײך, איהר פאַרשטעהט צי ניין, אז רב יאַסעלע ווינאָר-קור'ס טעכטערעל זאָל זיין באַקאַנט מיט אבי וועמען? און אזוי ווי אײך קען אײך, רב הערשבער, און וועדליג אײך בין מיר משער אײער זוהן, אײך האָב איהם געזעהען אַנומעלעטען אין שוהל, — רב יאַסעלע ווינאָקור'ען באַדאַרף מען ניט דערצעהלען קיין מעשיות, — ער דערקענט אַ מענטשען מיט'ן קוק, בכּן איז ביי מיר געבליבען, אײך זאָל אײער זוהן נעמען צו זיך אין שטוב אַריין אויף אַ יאָהר אָדער אויף צוויי, ער זאָל לערנען מיט מיין יונגעל, איהם מאַכען פאַר אַ מענטשען, און באַצאָהלט וועט ער קריגען פון מיר אזוי, אז ס'וועט איהם קלעקען אויף צו שטודיערען ניט נאָר דאָס-טאָר, נאָר אפילו פּראָפעסאָר! איז דאָס געמאַכט?

האָט הערשבער דער מלמד אפילו געפרופּט אַ זאָג מהוּן, אז ס'איז אוודאי זעהר גלייך פאַר ביידע צדדים, וואָס איז דאָ שייך צו רעדען? נאָר וואָס דענן זשע? מע דאַרף האָרכען, וואָס וועט ער זאָגען, דער בחור הייסט עס?...

רב יאַסעלע ווינאָקור האָט אָבער ניט געוואָלט הערען אפילו, וואָס מיר האָרכען? ווער מיר האָרכען? רב יאַסעלע ווינאָקור'ען האָט נאָך קיין מענטש ניט געפרופּט זאָגען ניין! ובפרט אזא זאָך! — „סיידען אײער זוהן איז אַ פּראַדאַרם, אָדער אַ פּאַרמאַל-נער משוגע'נער?“...

אזוי האָט אויסגעלאָזט רב יאַסעלע ווינאָקור, גיך גערעדט, ווי זיין שטייגער איז, און ניט שפעטער ווי אין אַ האַרבער שעה אַרום זענען זיי שוין געזעסען אינצווייען, רב יאַסעלע ווינאָקור און הערש-בער דעם מלמד'ס בחור'על, אויף דער געלער נאַטעמטשאַנקע, גע-העצקעט זיך און געשאַקעלט זיך אין אַלע זייטען, — געפלוניגען פּייל אויס'ן בויגען קיין זשידיווסקע גרעבלי, פונ'ם גיך פליהען האָט זיך ביי רב יאַסעלע ווינאָקור די שענע ברייטע באַרד צעשמיסען אויף אַלע זייטען, בעריהרט מיט איינציגע האָר דאָס יונגע פנים פון

דעם יונגען בחור'על, וואָס האָט מיט'ן פולען אַטעם — אפשר דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען — געשעפט די מחיה'דיג פרישע לופט פון אויסער דער שטאָדט, און געפיהלט זיך אזוי ווייט גוט, ווי עס קאָן זיך פיהלען א יונגער מענש, בלוט און מילך, איין אַרעם בחור, וואָס דאָס גליק האָט צו איהם געטראָפּען גלייך אין שטוב אַריין און אָנגעקלאַפּט צו איהם אין דער טהיר.

ענדע ערשטער טייל.

צווייטער טייל.

אויב רב יאָסעלע ווינאָקור'ס זעהנדעל האָט געהאַט א גרויסע פעולה אין דער תורה, וואָס זיין לעהרער, הערש'בער דעם מלמד'ס זעהן, האָט מיט איהם געלערענט — איז א גרויסער ספק. נאָר אז דער לעהרער האָט געהאַט א פעולה — דאָס האָט געקאָנט אַרויס זעהען א מינדסט קינד. אפנים, די קעסט האָט איהם גאַנץ גוט „פּאַליובעט“. דאָס יונגע פנים איז געוואָרען קיילעכיג, די בעק' לעך האָבען זיך אָנגעבלאָזען, און ער אַליין האָט זיך צעוואַכסען אין דער ברייט, געוואָרען גאַרנישט צו דערקענען.

די ערשטע צייט אפילו האָט ער זיך געפיהלט, ווי א פרעמדער, אין דער דאָזיגער מאָדנער שטוב — א מאָדנע שטוב ביי רב יאָסעלע ווינאָקור, אזא מאָדנע, ווי רב יאָסעלע אַליין.

רב יאָסעלע'ס ווייב, פּערעלע — א קלייניטשקע, א שטילינקע, קיין פיפּס הערט מען פון איהר נישט. שטיל, אָהן ווערטער, פיהרט זי די ממשלה פון דער שטוב, ווי דער קאפיטאַן דאָס שיה — אַלעס אויף זיין אָרט און אַלעס אין דער צייט און אַלעס איז אויסגערע' כענט אזוי, אז דער קאַפּ, דער אמת'ער מושל — רב יאָסעלע זאָל זיין צופריעדען. קיינער טאָר א הויך וואָרט ניט רעדען, אז דער בעל'הבית איז אין שטוב. די דיענסטען געהען אָנגעטהאָן אין וואַי לאַקענע שוץ — מע זאָל ניט הערען זייערע טריט, בעת דער בעל'י

הבית רוחט. דער טיש ווערד געגרייט ווי ביי א שררה, דערלאנגט מיט דער גאנצער צערעמאניע, און געגעסען ווערד מעדנימלך, און פאןאלינסקע, בהרחבה. דער בעל-הבית — ער איינער אליין — רעדט, און אלע האַרבען. ביי'ם טיש מווען זיך געפינען אלע מאָל אורחים, פרעמדע, סוחרים, אָדער גלאַט דורכפּאָהרער. און אז ס'איז ניטאָ קיין פרעמדע, נעמט מען אייגענע, אָנגעשמעלטע פון דער גוראלני. דאָס בעציהען זיך פון די דאָזיגע מענשען צום בעל-הבית איז ווי סאָלדאטען צו אַ גענעראַל. ער אליין אין אַ יאָר-מעלקע, זיי אלע — אָהן היטלען. נאָר צום עסען ווערען אָנגעטהאָן די היטלען. און האָט מען אָפּגעגעסען און אָפּגעבענשט — אַראָפּ די היטלען, און קיינער וועט נישט וואַגען זיצען. אלע בעדאַרפען שטעהן. און נעמט דער בעל-הבית אַרויס אַ פּאַפּיראַס אויף צו פּעררויכערען, ווערען אין איין כּהר-עין אויסגעריבען עטליכע שווער בעלעך מיט אַ מאָל און אונטערנעטראָגען איהם פייער. חיות ניט זיכער, עמיצער זאָל אַ וואָרף געבען אַ שוועבעלע אויף דער ערד. אָדער נישט אויסווישען גוט די פּיס אין פּעדערשטען חר'על, אָדער נישט געהן פּערשפּיליעט, ווי עס געהר צו זיין, אָדער דאָס האַלד-טיכעל נישט אויף איין אָרט. און אלע, וואָס דיענען ביי איהם. זענען „רו" — מעג עס זיין אַ איד מיט אַ באָרד. און אלע, סאי פרעמדע, סאי אייגענע, ציטערען פאַר איהם אימת-מות — איין אמת'ער סולטאַן.

נאָר איין מענש, האָט דער לעהרער בעמערקט, איז דאָ אין דער דאָזיגער מאָדנער שטוב, וואָס שרעקט זיך ניט איבער. פּאַר'ן שטרענגען סולטאַן. אדרבה, ער וואָלט געמעגט שווערען, אז ער סולטאַן האָט דרר-אָרץ פאַר יענעם מענשען. און יענער מענש — דאָס איז רב יאָסעלע ווינאָקור'ס טעכטערעל — צילע.

אַ שענע, אַ הויכע פיגור — צוויי טראָפּען וואַסער דער טאָטער, און דעם פּאָטער'ס כאַראַקטער, האָט ליעב געוועלטיגען — רב יאָסעלע ווינאָקור מיט די ביינער I „מין זשאַנדאַר" — אזוי זאָגט

דער פאָטער אויף איהר מיט גדלות, און קוועלט, ווערד ברייטער ווי לענגער, אז די טאָכטער האַפט איהם עפּים ביי אַ וואָרט, וויל איהם איבערשפּאַרען, בעווייזען, אַז ער איז אומגערעכט. פּערשטעהט זיך, אַז איבערשפּאַרען שפּאַרט מען איהם ניט איבער, און נע- רעכט איז תמיד ער, ניט קיינער; נאָר הנאה האָט ער און קוקט מיט פּערגעניגען אויפ'ן עולם, ווי איינער רעדט: „וואָס זאָגט איהר אויף רב יאָסעלע ווינאָקור'ס טעכטערעל? דאָס עפעלע פּאַלט נישט ווייט פּונ'ם בויעלע.“

— איך וואָלט וועלען, איהר זאָלט אַ מאָל אויף אַ טשיקאוועסט מיט איהר זיך דורכשמועסען, אַ ביסעל טיעפּער אריינרעדען זיך מיט מיין זשאַנדאַר. — אַזוי האָט רב יאָסעלע ווינאָקור אַ זאָג גע- געבען איינמאָל צום לעהרער, ווינקענדיג מיט איין אויג אויף דער טאָכטער, — און ס'איז נישט געווען קיין מעהר גליקליכער פּאָטער אויף דער וועלט, ווי ער, אַז ער האָט דערזעהן, ווי זיין טאָכטער האָט אַ נעם געגעבען דעם לעהרער צו דער אַרבייט, געמאַכט פון איהם, ווי איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אַש און בלאָטע, אַ גל של עצמות! „און דווקא אויף יוניש לשון! און מיט אַזוי פיעל נע- מען פון ביכער: פּושקין און לערמאַנטאָוו און באָקעל און גאַנעל- מאַנעל — אָט אַזוי! אָט אַזוי! לאַז ער וויסען, הערש-בער דעם מלמד'ס זוהנדעל, ווער רב יאָסעלעס טעכטערעל איז!“ — — —

דאָ שטעלט זיך דער פּערפּאָסער אָפּ, וואָרום אַלסדינג, וואָס ער זאָל דאָ ניט דערצעהלען, איז אַלט, אַזוי אַלט, ווי די וועלט, ווער פּערשטעהט עס ניט, אַז פון אַזעלכע אָפּטע הייסע וכוחים, וואָס אַ בחור מיט אַ מיידעל פיהרען און זענען גרייט, דאַכט זיך, איינס דאָס אַנדערע נאָר דורס זיין, לאָזט זיך אויס, און גאַנץ אָפּטליך, אַז דער בחור פּערליעכט זיך אינ'ם מיידעל און דאָס מיידעל אינ'ם בחור מיט סכנת-נפשות, און זיי זענען ביידע גרייט אָפּצוטהון די גרעסטע נאַרישקיימען אין דער וועלט, אָדער בעגעהן איינע'פון די אַרבע-

מותות בין-דין: הענגען זיך אָדער טרינקען זיך, ס'מ'ען זיך אָדער שויסען זיך, אָדער גאָר אַנטלויפֿען אין אַ פינסטערער נאַכט, שטעט לען ערגיץ אַ שטילע חופּה און אַרײַנשרײַבען דערנאָך צו די על־טערען אַ בריוועל: „מזל-טובַ אײך — מיר האָבען חתונה גע־האַט!“...

ניין. מײנע העלדען, וואָס אײך בעשרײַב, האָבען ניט אַזוי גע־טהאָן. זײ אײז געקומען צו הילף דער אפיקומן, דער אַרויסגע־גנבֿ־עטער אפיקומן, פּסח צום ערשטען סדר, ווי איהר וועט דאָס באַלד אַרויסזעהען פּונ'ם דריטעל טײל פּון מײן אַמט'ען, ניט אויס־געטראַכטען ראָמאַן.

ענדע צווייטער טײל.

ד ר י ט ע ר ט י י ל .

דער ווינטער איז אַוועק. דאָס אײז איז צעגאַנגען. דער שניי האָט צעלאָזט. די ערד האָט זיך אויפגע־דעקט, אויסגעווייכט און אויפגעפּרישט, גרייט אַרויסצושפּראַצען אַ גרין גרעזעל. די נאַקעטע בוימלעך האָבען זיך אַויסגעגלייכט, ווי פּונ'ם שלאַף נאָר־וואָס אויפגעוואַכט; אויף זײערע פייכטע ריטלעך וועלען זיך אַט־אַט בעווייזען יונגע קניפּעלעך; די קניפּעלעך וועלען זיך אויפּקניפּען, אויפּפיקען און צעלאָזען זיך אין גריניקע בלעטעלעך — דער פּרייה־לינג געהט! דער פּרייהלינג קומט! — ערב פּסח.

אין זשיריווסקע גרעבלי, בײ רב יאָסעלע ווינאָקור, זעהט זיך אַן דער ערב־פּסח ניט ווינציגער, אויב נישט מעהר נאָך, ווי אין שטאָדט. רב יאָסעלע גוינאָקור איז אַ פרומער איד, אַ חסיד. ער וועט ניט לאָזען, אַז זײן גוראָלני, וואָס איז פּול מיט חמץ און איז דורך און דורך חמץ, זאָל חלילה אַרבייטען די אַכט טאָג פּסח. אַלעס ווערד פּערקויפט על פי שלחן־ערוך צו אַ גוי, און אַלעס ווערד אָפּגעשטעלט, און אַלעס ווערד גערייניגט און געפּוצט און גע־

בשר'ט — און קומט פסת, איז רב יאָסעלע ווינאָקור אויס גוראל-
 ניק, אויס געשעפטס-מענש. זיינע מענטשען זענען מעהר נישט
 קיין " מענטשען " — זיי זענען אידען, בעפרייטע, אזוי ווי
 ער, אזוי ווי אלע אידען, וואָס זייערע עלטערען זענען אַרויסגע-
 גאַנגען פון מצרים. און אלע בעדאַרפען זיי זיך צענויפקלויבען מיט
 ווייבער און מיט קינדער, און אינאיינעם מיט איהם, מיט'ן בעל-
 הבית, ביי איין טיש, פייערליך אַפריכטען דעם סדר.

איך מיין, עס וועט ניט זיין קיין גוזמא צו זאָגען, אז אויף
 קיינעם איז אזוי ניט אָנגעמאַסטען דער נאָמען „מלך“, ווי אויף
 דעם דאָזיגען סולטאַן און מושל — רב יאָסעלע ווינאָקור. איהר
 שטעלט אייך נאָר פאָר, אַשטייגער, אַזאַ מין בילד: אַרום אַ
 צעהנדליג פאַמיליעס ביי איין טיש מיט ווייבער און קינדער און
 דינעסטען, אלע יום-טוב'דיג, און אלע אויגען אַרויף, צום אויבענאָן,
 און אויבענאָן די שענע הויכע פיגור פון רב יאָסעלע ווינאָקור, אַנ-
 געטהאָן אין ווייסען פון אויבען ביז אַראָפּ, פון דער ווייסער זיי-
 דענער יאַרמעלקע ביז די ווייסע אַטלעסענע שיק. וואָס ער זאָגט —
 זאָגען איהם אלע נאָך. קיינער ניט פריהער און ניט שפעטער.
 ער טיילט אַרויס אַלעמען די מצה, דעם מרור, דעם כרפס, דעם
 חרוסת. ער טהוט אַ וואונק — ווערען אָנגעפילט די כוסות. ער
 געמט זיך טרינקען — טרינקען אַלע.

ניין. דער אמת'ער מלך, דער אמת'ער מושל — דאָס איז
 אונזער סולטאַן רב יאָסעלע ווינאָקור. און ווי איין אמת'ער מושל,
 ווי איין אמת'ער מלך, איז ער קאַנסערוואַטיוו, היט אָפּ שמרענג
 אַלע מנהגים און טראַדיציעס. למשל, ביי אַלע אידען איז אַ מנהג:
 מרור — דאָס איז אָנגעריבענער חרין, אַפטמאַל אויסגעוועכטער,
 עמוואָס ביטערליך, פון יוצא וועגען. ביי רב יאָסעלען איז אַ מנהג:
 מרור דאַרף זיין מרור. אַ האַלב ווערצעל חרין — דאָס מוז יעדער
 איינציגער אויפעסען — ער מעג אפילו דעם שלאַס בעקומען |

די צערעמאָניע פון וואַשען זיך איז ביי איהם איינגעפיהרט, אז ניט נאָר די דיענסמען, נאָר אַלע ווייבער — און זיין ווייב פער רעלע און זיין טאָכטער צילה — בעדאָרפען אונטערטראָגען צום טיש די זילבערנע בעקען מיט די שניי-ווייסע האַנטיכער, בעדיענען די מאַנסבילען, די מלכים, די יוצאי מצרים.

עפענען די טהיר צו „שפּוך-חמתך“ — דאָס איז ז י י ז כבוד, דאָס געהערט צו איהם אַליין. פאַר וואָס? אָט אזוי וויל ער, רב יאַסעלע ווינאָקור, און אָט אזוי איז ער זיך נוהג כל ימיו!

נאָך איין מנהג איז ביי איהם איינגעפיהרט פון יאָהרען — און דאָס מוז דורכגעמאַכט ווערען אַלע מאָל ביי'ם ערשטען סדר, עס מעגען פאַלען שטיינער פונ'ם הימל. אָט אין וואָס דער דאָזיגער מנהג בעשטעהט:

נאָכ'ן ערשטען האַלבען סדר, אז עס קומט צו דער סעודה, און דער עולם האַלט אין רעכטען עסען, בעדאָרף מען זעהען, מע זאָל זיך שטאַרק פעררעדען (פסח צום סדר מעגען אַלע ביי איהם רעדען — בְּנֵי-חֹרִין!). יעדער מעג רעדען פון וואָס ער וויל, און ניט נאָר ער מעג, — ער ב ע ד א ר ר ר ר רעדען, און אויך דעם בעל-הבית, דעם מלך, בעדאָרף מען פעררעדען, אזוי, אז ניט ער און ניט קיין נער זאָל בעמערקען, ווי רב יאַסעלע'ס טעכטערעל צילה גנב'עט זיך אונטער שטילערהייך צום פאָטער פון הינטען, לעגט אַרײַן די האַנד אונטער'ן קישען פון דעם עסעבעט און גנב'עט אַרויס ביי איהם קונציג די האַלבע מצה — אפיקומן.

עס איז שווער צו זאָגען, צי דער פאָטער מאַכט זיך, אז ער זעהט ניט, צי ער זעהט טאַקי ניט, ווי די טאָכטער גנב'עט זיך היינט טער זיינע פלייצעס און שלעפט ביי איהם דעם אפיקומן פון אונטער'ן קישען, — נאָר אז עס קומט פאַר'ן בענטשען, צום אַנדערען האַלבען סדר, און עס האַלט ביי'ם אויסטיילען דעם אפיקומן, און דער מלך טהוט זיך אַ חאַפּ, אז ס'איז ניטאָ קיין סימן פון קיין אפיקומן, ווערד ער כלומר'שט בייז:

- ווער האָט דאָס אַרויסגע'גנב'עט ביי מיר דעם אפיקומן?
שפּרינגט אַרויס צילה מיט אַ געלעכטערעל:
— טאַטע, סע איד! וואָסטו מיר געבען פאַר'ן אפיקומן?
— וואָס פאַרלאַנגסטו?
און עס הויבט זיך אָן אַ דינגעניש. זי וויל, אַז אויף די אַנז
דערע טעג יום־טובּ זאָל ער איהר קויפּען אַ פינגערעל.
— גוט. ער וועט איהר קויפּען אַ פינגערעל.
— ניין, זי וויל מיט אַ בריליאַנטעל!
— גוט. ער וועט איהר קויפּען מיט אַ בריליאַנטעל.
— און אַחוץ דעם וויל זי נאָך אַ שנרעל פּערעלעך.
— דאָס וועט שוין זיין צו פיעל.
— ווי באַלד אַזוי, איז ניטאָ קיין אפיקומן!...
איהר מיינט, דאָס טרייבט מען קאַמאָוועס? — ניין. צילה
זאָגט דאָס גאַנץ ערנסט, און דער גאַנצער עולם שמייכעלט (פּסח
צופּ סדר מעג מען שמייכלען ביי רב יאָסעלע ווינאַקור — בני
חורין!).
— אפשר וועט זיין גענוג אַ בייטש קאַרעלען? — בעט זיך ביי
איהר דער פּאַטער.
— פּערעל, נישט קיין קאַרעלען! — זאָגט די טאָכטער פּעסט.—
און נאָך מיט אַ גאָלדען פּערמואַרעל דערצו!
— זי וויל מיך מאַכען פאַר אַ קבצן! — זאָגט דער פּאַטער,
שוין צום עולם רעדענדיג, און דער עולם שיסט אויס אַ געלעכטער
(פּסח צום סדר מעג מען ביי איהם לאַכען אפילו הויך — בני
חורין!).
— אַז דו וועסט זיך מיט מיר נאָך אַביסעל דינגען, — זאָגט
איהם די טאָכטער — וועל איד וועלען, אַז דאָס פּערמואַרעל זאָל
זיין אַ בריליאַנטענעס.

רב יאָסעלע ווינאָקור האַפט זיך אָן ביים קאַפּ: „זוי וויל איהם מאַכען פאַר איין אָנוועזער!“ דער עולם לאַכט נאָך העכער. דער פּאָטער לאַזט איהר נאָך, גיט זיך אונטער. די מאַכטער גיט אָפּ דעם אפיקומן — און דער אַנדערער האַלבער סדר געהט אַוועק מיט דער אייגענער פייערליכקייט, וואָס דער ערשטער האַלבער סדר. און אַט אזוי אַלע יאָהר.

ענדע דריטער טייל.

פ י ע ר ט ע ר ט י י ל .

דעם פּסח, וואָס מיר בעשרייבען אַצינד, איז פאַרגעקומען מיט רב יאָסעלע'ס אפיקומן אַ שטיקעל פּערענדערונג. דאָס הייסט, דער אפיקומן איז ביי איהם אַרויסגע'גנב'עט געוואָרען אזוי קונציג, ווי אַלע יאָהר, און, ווי אַלע יאָהר, האָט זיך רב יאָסעלע ווינאָקור אַ האַפּ געגעבען צום אַנדערען האַלבען סדר צום אפיקומן און אויס- גערופען: „ווער האָט דאָס אַוועקגע'גנב'עט דעם אפיקומן?“ האָט זיך צילאָ אָנגערופען פון איהר אָרט, ווי אַלע מאָל:

— טאַטע, דאָס האָב איך! וואָסטו מיר געבען פאַר'ן אפיקומן?

— וואָס פאַרלאַנגסטו? — האָט איהר געענטפּערט דער פּאָטער, ווי אַלע מאָל, און געוואַרט, וואָס וועט זי זיך, אַשטייגער, הייסען קויפען, אז זי האָט שוין אַלסדינג? זי האָט שוין ציערונג אָהן אַ שיעור, און וויגרישנע בילעטען, און אַ פאַרטאָפּיאַנע, און אפילו אַ פּערדעל איין אייגענעם האָט ער איהר ערשט פאַראַיאָהרען נאָך פּסח געמוזט לויפען. אַ השגה פון אַ מיידעל — זיך גאָר הייסען קויפען אַ פּערדעל, האַתחא! דאָס קאָן נאָר רב יאָסעלע ווינאָקור'ס טעכ- מערעל, ווייטער קיינער ניט! אַך, ווי מע האָט זיך עס דעמאָלט אָנגעלאַכט!...

אלע אויגען קוקען אהין, וואו רב יאָסעלע'ס טעכטערעל זיצט. אלע זענען נייגעריג צו הערען, וואָס וועט זי היינטיגס יאָהר פֿער־לאָנגען פֿון איהר פּאָטער? — און זי, רב יאָסעלע'ס טעכטערעל, איז געזעסען דווקא רוחיג, ווי אלע מאָל, און פֿעסט ביי זיך, ווי אלע מאָל, אז זי וועט דאָס מאָל אויספיהרען, ווי אלע מאָל. נאָר עפּיט האָט זי אויפֿטיגט מאָל ניט געאַיילט זיך און עפּיט מאָרנע איבער־געקוקט זיך מיט'ן לעהרער, מיט הערש־בער דעם מלמד'ס זוהן, וואָס זיצט אַקוראַט אַקעגען איהר, און מע וואָלט געמעגט שווערען, אז אַ גרינג שמייכלע האָט זיך בעוווּזען אויף זייערע ביידענס פֿנימ'ער... נאָר ניין! עס האָט זיך נאָר אויסגעוווּזען! ווי איז דאָס מעגליך — רב יאָסעלע ווינאָקור'ס טעכטערעל און דער לעה־רער, הערש־בער דעם מלמד'ס זוהנדעל — א סמיכות הפרשה!...

נאָר אַט האָט זי זיך אויסגערדעהט צום פּאָטער, און באַלד וועט מען שוין וויסען — און ווי איבערראַשט זענען געוואָרען אלע, און מעהר פֿון אלעמען דער פּאָטער, אז די טאָכטער האָט איהם גע־ענטפֿערט, אז היינט קאָן זי ניט זאָגען, וואָס זי פֿערלאָנגט... דאָס וועט זי איהם ערשט קאָנען יאָגען שפּעטער... דעם ערשטען מאָגן הול־המועד...

— איצט פּאַרלאָנג איך פֿון דיר, טאָטע, נאָר איין זאָך: זאָלסט מיר געבען דיין עהרען־וואָרט, אז דו וועסט מיר ניט אָפֿ־זאָגען...

רב יאָסעלע ווינאָקור האָט מיט אַ צופֿריעדען שמייכלע, וואָס האָט זיך צעגאַסען איבער זיין שענער ברייטער באַרד, בעמראַכט דעם נאַנצען עולם, ווי איינער רעדט: „געפֿעלט אײך אַ השגה פֿון רב יאָסעלע'ס טעכטערעל?“...

און צו דער טאָכטער האָט ער אַ זאָג געגעבען:

— ווי קאָן איך דיר צוזאָגען אַ זאָך, וואָס איך ווייס ניט? טאָמער בין איך נאָר ניט אימשטאַנד?...

- נו, נעב איך דיר, טאטע, צוריק מיינן עהרען-וואָרט, אז איך וועל ניט פארלאנגען פון דיר אזעלכס, וואָס דו ביזט ניט אימשיטאנד...
- דאָס פריהעריגע שמייכלעלע האָט זיך נאָך ברייטער צעלעגט איבער זיין שענער באָרד און איבער'ן גאנצען פנים. דאָס האָט בעדארפט בעדייטען: „וואָס זאָגט איהר אויף רב יאָסעלע'ס טעכער-טערעל? זי באַדאַרף נישט געהן לייהען קיין ווערטער!“ און צו דער טאָכטער האָט ער אַ זאָג געגעבען:
- גוט. איך בין דיר מבטיח...
- ניין, טאטע, נישט „מבטיח“, נאָר דו גיסט מיר דיין עהרען-וואָרט...
- רב יאָסעלע ווינאָקור, אז ער זאָגט, ער איז „מבטיח“, איז אלץ איינס, וואָס ין אנדערער זאָגט „עהרען-וואָרט“...
- ניין, טאטע, איך וויל, דו זאָלסט מיר פאר אַט די אלע מענטשען געבען דיין עהרען-וואָרט, און טאָקי די האַנד „תקיעת-כה“...
- דאָס פריהעריגע שמייכלעלע איז אַראָפּ פון רב יאָסעלע'ס באָרד און איז פערשוואונדען געוואָרען.
- רב יאָסעלע ווינאָקור האָט נאָך קיינמאָל קיינעם קיין תקיעת-כה נישט געגעבען און וועט נישט געבען...
- ווי באַלד אזוי, איז נישטאָ קיין אפיקומן!...
- דער עולם האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהון: שמייכלען? — איז דער בעל-הבית צו ערנסט. זיין ערנסט? — איז דאָס צו אַ גרויסער שפּאַס. האָט מען אַראָפּגעלאָזט די אויגען אַראָפּ און געדוואַרט, וואָס וועט דאָ זיין דער סוף? און דערווייל האָט קיינער נישט בעמערקט, אז איין מענש, וואָס זיצט דאָ צווישען זיי ביי'ם סדר, איז ביי דעם דאָזיגען נסיון מיט אַ מאָל געוואָרען בלאַס און רויט און אַלערליי קאָלירען, און די הענד האָבען איהם געציטערט...

דער איינער איז געווען ניט קיין אנדערער, נאָר דער לעהרער, הערש־בער דעם מלמד'ס זוהנדעל.

און דער פאָטער מיט דער טאָכטער האָבען זיך דערווייל נאָך עטליכע מאָל איבערגעשמועסט און איבערגעקוקט זיך, ווי צוויי שטאַרקע מענשען, גוטע פריינד, וואָס האַלטען ביים אַרויסגעהן איינס אַקעגען דאָס אנדערע מלחמה האַלטען. איטליכער פון די צוויי איז געשטאַנען פעסט אויף זיין פּאָזיציע: דער פאָטער האָט זיך געהאַלטען איינס — ער גיט ניט קיין תקיעת־כף. די טאָכטער האָט זיך געהאַלטען ביי איהרם — נישטאָ קיין אפיקומן!...

ס'איז שווער צו זאָגען, מיט וואָס דאָס וואָלט זיך געענדיגט, ווען עס שטעלט זיך ניט אַרויס דער לעהרער פאַר אַ מליץ־יושר און פאַר אַ פערמיטלער צווישען ביידע צדדים, אז „א מענטש, וואָס האָט אויף זיין לעבען קיין תקיעת־כף ניט געגעבען, איז נישט כּראי, מע זאָל איהם צווינגען מיט נויט, ובפרט אזא מענטש, ווי רב יאַסעלע, וואָס זיין עהרען־וואָרט און נאָך פאַר עדות איז באמת אזוי גוט, ווי אַ תקיעת־כף“...

דאָס האָט געהאַט דעם זיעבעטען חן און געמאַכט דעם גרעסטען עפעקט. ערשטענס, זענען הערש־בער דעם מלמד'ס זוהנ'ס אַקציעס אין דער דאָזיגער שטוב געשטיגען מיט אַ סך, אַ סך פּראָצענט, ובפרט אין די אויגען פון רב יאַסעלע ווינאָקור, וואָס האָטש ער איז אַ מענש פון סאַמע שטאַל און אייזען, פון דעסטוועגען קאָן מען איהם, ווי כמעט אַלע מענשען פון דער גאַנצער וועלט, מיט אַ גוט וואָרט קויפען און פערקויפען. און צווייטענס, האָט דער גאַנצער יעולם דערזעהען אויפ'ן בעל־הבית'ס באַרד אַ פּרישען שמייכעל, און מע האָט פרייה אָפּגעאַטעמט. אַנב איז שוין טאַקי געווען צייט אַ מאָל אויפצושטעהן פונ'ם סדר, וואָס האָט זיך איצטיגס מאָל פּערצויגען העט־צווייט אין דער נאַכט אַרײן.

* * *

די ערשמע טעג פסח זענען איבערגעלאפען גארנישט צו בע-
 מערקען, ווי זיי לויפען אלע מאָל איבער, ווי עס לויפען, אייגענטליך,
 אלע טעג פון אַ נאַנץ יאָהר, האָטש אפילו עס קאָן זיין, אז פאר אַ
 פּאָר מענשלעך פון דער דאָזיגער געשיכטע האָבען זיך די צוויי טעג
 געצויגען און געשלעפט זיך און אויסגעוויזען לאַנג, ווי דער איד-
 שער גלות. נאָר ווי די מעשה איז, — די צוויי טעג פסח זענען אוועק,
 און דער ערשמער טאָג הול-המועד איז געקומען, און דער פּאָטער
 האָט זיך גאַנץ געמיטליך און גאַנץ ברייטליך אַ זאָג געגעבען צו
 דער טאָכטער, האַלב אין קאָטאָועס און האַלב ערנסט: „נה, זשאַנ-
 דאַר, לאָמיר שוין וויסען, מיט וואָס האָסט דו מיך היינטיגס יאָהר
 געשטראָפּט, האַהאָ? — און — אוי, וואו נעם איך פאַרב אויף אָפּ-
 צומאָהלען רב יאָסעלע ווינאָקור'ס פנים, אז ער האָט דערהערט פון
 זיין טעכטערעל אזא מיין, וואָס האָט זיך איהם נישט גע'חלומ'ט.
 ניט איהם און ניט קיינעם ניט. הערט אַ מעשה: איהר פאַרלאַנג,
 זאָגט זי, באַשטעהט אין דעם, וואָס זי האָט ליעב, זאָגט זי, דעם
 לעהרער, הערש-בער דעם מלמד'ס זוהנדעל, און, זאָגט זי, דער לעהר-
 רער, הערש-בער דעם מלמד'ס זוהנדעל, האָט ליעב זי, רב יאָסעלע
 ווינאָקור'ס טאָכטער צייל, און אז זיי האָבען זיך געגעבען, זאָגט זי,
 דאָס וואָרט, זיי זאָלען זיין חתן-כלה, און זי פאַרלאַנגט, זאָגט זי,
 פון איהם, פונ'ם פּאָטער, הייסט עס, אז ניט פריהער און ניט שפּע-
 טער פון שבת נאָך שבועות זאָל זיין די חתונה!... דער גאַנצער
 הויף האָט זיך שיער נישט איבערגעקעהרט! די גוראָלני איז שיער
 נישט חרוב געוואָרען! זשידיווסקע גרעבלי איז געגאַנגען האָדאָ-
 ראָם! רב יאָסעלע ווינאָקור האָט געאַרבייט מעשים! עס זענען
 געווען געשרייען, און קללות, און געוויינען, און טרערען — און וואָס
 איהר ווילט: וואָס הייסט, ער, רב יאָסעלע ווינאָקור, וואָס גאָט
 האָט איהם געבענטשט מיט קיין עין-הרע אזא פערמעגען און מיט
 קיין עין-הרע אזא טאָכטער, וואָס ער קאָן דערגרייכען מיט איהר

די העכסטע, די גרעסטע און די שענסטע שדוכים, נאָר ער האָט נאָך
 ביז אַהער אפילו ניט אין זינען געהאַט קיין שדוך טהון, — זאָל
 ער נעמען פּלוצים אין מיטען דרינען זיך פּערבינדען מיט וועמען? —
 מיט הערשבער דעם מלמד! און נאָך וואו? — אָט דאָ טאַקי,
 אין דער דאָזיגער שטאָרט! ... סטייטש, סטייטש! איהם, רב יאָד
 סעלע ווינאָקור, וואָס קיין מענש האָט נאָך נישט געוואָנט מיט
 איהם טרייבען קאַטאַוועס, זאָל מען איהם אָפּטהון אזא שפּיצעל!
 אויסנארען ביי איהם זיין עהרען־וואָרט! ... און ווער? זיין גער
 ליכטע איין־און־איינציגע טאָכטער! אָ, זי ווייסט, דער זשאַנר
 דאַר, ביי וועמען זי האָט דאָס אַ וואָרט גענומען! רב יאָסעלע
 ווינאָקור האָט נאָך קיינמאָל זיין וואָרט ניט געבראַכען! ... און
 עס קומט איהם אויפ'ן זינען די געשיכטע פון בת יפתח. דאָרט
 איז אויך געווען אַ וואָרט, און נישט קיין וואָרט, נאָר אַ נדר...
 ניין, דאָ איז נאָר געווען אַ וואָרט, נישט קיין נדר! אַ וואָרט קאָן
 מען צוריק נעמען... ווי קאָן ער עס דערלאָזען אזא זאך, אזא שדוך,
 אזא בזיון? — היה לא תהיה! — דאָס וועט ניט זיין, סיידען
 דער טוידט! ... און צוריק אָבער דערמאַנט ער זיך: ער האָט
 דאָך פאָרט דאָס וואָרט געגעבען! און פאַר עדות, פאַר מענשען...
 און רב יאָסעלע ווינאָקור האָט דאָך נאָך קיינמאָל זיין וואָרט נישט
 געבראַכען! ... וואָס טהוט מען? רב יאָסעלע זאָל ניט מורא האָר
 בען פאַר גאָט, פאַר שכר ועונש, פאַר המאבד עצמו לדעת, וואָלט
 ער זיך נאָר אַ מעשה אָנגעהאָן! ...

ענדע פיערטער טייל.

ע פ י ל א ג

נאָך מיט צוויי וואָכען פריהער פאַר שבת נאָך שבעות האָט
 רב יאָסעלע ווינאָקור אויפגעשטעלט ביי זיך אין זשידיווסקע גרעבלי
 אַ שאַלאַש אמשר אויף טויזענד פאַרשוין, אַראָפּגעבראַכט פון שטאָרט

סארווערס און סארווערקעס און גלאט מענטשען, און מע האָט גע-
 נומען באַקען און קאָכען און בראָטען און פּרעגלען, צוגרייטען זיך
 צו דער חתונה, אַלסדינג ביר רחבה — אין גרעסטען מאַסשטאַב.
 אַ קלייניגקייט — רבי יאָסעלע ווינאָקור האָט דערלעבט חתונה מאַ-
 כען זיין איין-און-איינציג טעכטערעל צילה? I און אז עס איז גע-
 קומען צו דער חופּה, האָט ער אַראָפּגעבראַכט די בעסטע כלי-זמר
 און די רבנים אַלע פון שטאָדט און געפּראָוועט אַ חתונה, וואָס
 האָט געקלונגען די וועלט I און אַ סעודה אין שטאָדט פאַר אַרעמע
 לייט אַחוץ. אזאַ סעודה, וואָס זינט די שטאָדט שטעהט, האָט זי
 אַזעלכס ניט געזעהען און וועט ניט זעהן I און אַכט טאָג האָט מען
 געהוּלעט נאָך דער חתונה. אַכט טעג מיט אַכט נעכט, און מיט'ן
 מחותן, מיט הערש-בער דעם מלמד, האָט זיך רב יאָסעלע, ביי די
 לחיים'ס, געקושט אפשר פּופּציג מאָל און אפשר הונדערט מאָל,
 און אפשר נאָך מעהר. עס האָט דענן אַ שיעור געהאַט דאָס קישען
 זיך, אז גאָט האָט איהם געהאַלפּען, ער האָט אזאַ מחותן, אזאַ
 עהרליכען אידען, ווי רב הערש-בער? ...

און די מתנות, וואָס ער האָט עס אַביסעל צעשענקט אַלע זיינע
 מענטשען, און דווקא מיט דער ברייטער האַנד — לאָזען זיי גע-
 דענקען, ווען זייער בעל-הבית האָט חתונה געמאַכט זיין בת-יחידה I
 נאָר אויף צוויי פּונקטען האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט שטאָל
 און אייזען, און האָט געזאָגט, אז דאָ מוז ער אויספיהרען — עס
 מעגען פאַלען שטיינער פּונ'ם הימעל:

(א) דעם מחותן, רב הערש-בער דעם מלמד, האָט ער געקויפט
 אין שטאָדט איין איינפאַהר-הויז מיט אַ קאַמער פון תּבואה אויף
 צו פּערדינגען — אונטערגעשמעלצט מיט אַ מזומנ'ע פאַר טויזענט
 דער און גע'פּוועל'ט, אז הערש-בער דער מלמד זאָל ווערען אויס
 הערש-בער דער מלמד, נאָר גלאַט רב הערש-בער.

(ב) דעם איידעם, רב הערש-בער'ס זוהן, האָט ער איבערגעגעבען
 אַ העלפּט פון דער גוראָלני און פּונ'ם הויף און פון די סקלאַדען און

פון אלע געשעפטען, און אפילו פון דער געלער נאטעטשאנקע מיט
 די ברענענדיגע שפאקעס — פון אלסדינג איבערגעשריבען פונקט
 א העלפט אויף זיין נאָמען — און ווער מיר שטודיערען? וואָס מיר
 דאָקטאָר? שוין לאַנג פּערגעסען! ...
 רב יאָסעלע ווינאָקור האָט בעוויזען ווער ער איז און וואָס ער
 קאָן! ...

ע נ ד ע .

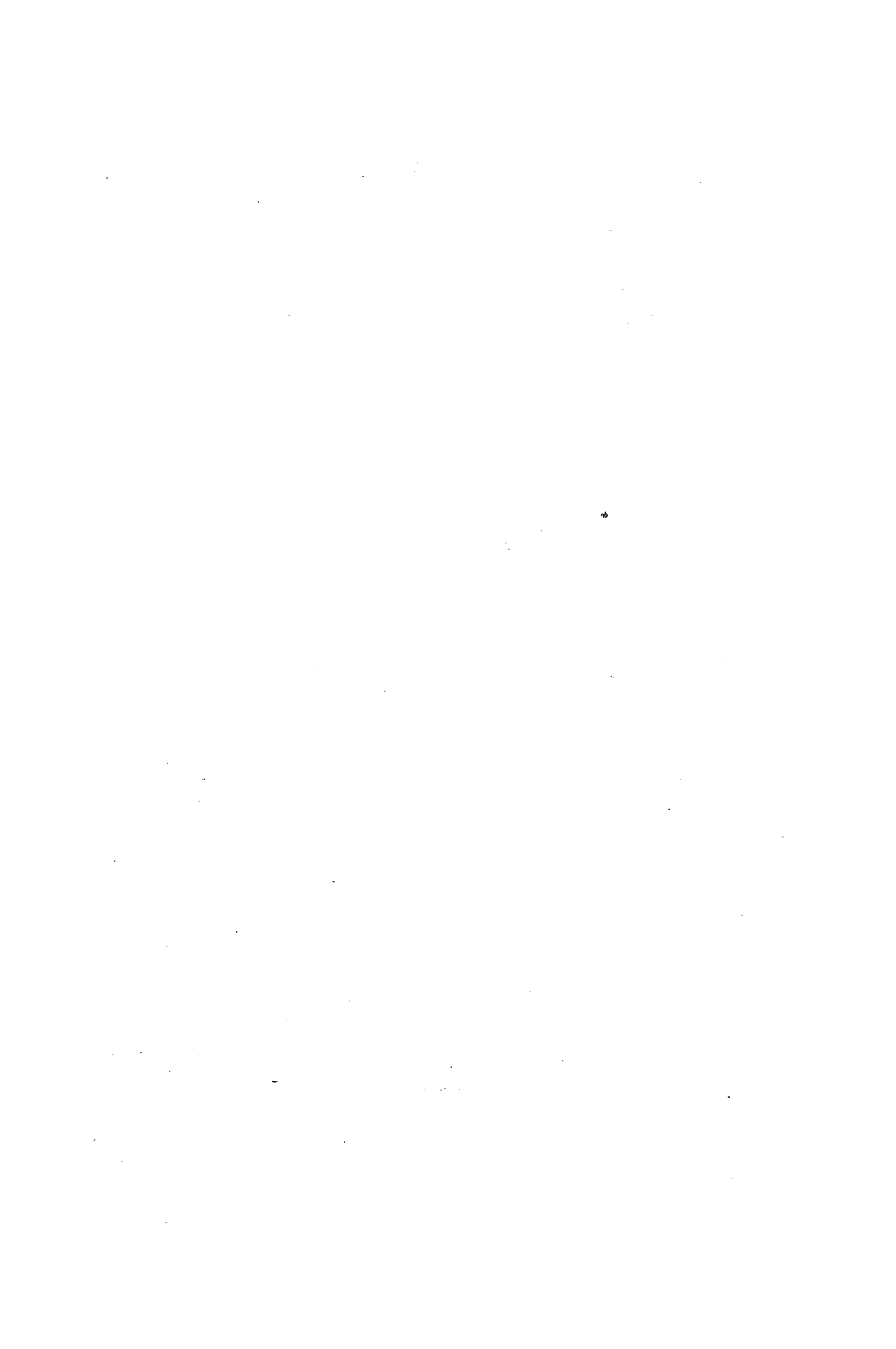
דוד מלך ישראל

א בילד לכבוד עמחתי-תירה.

1904

דוד מלך ישראל

א קורצע הקדמה.

אלטע בילדער פון פארצייטען | שטעהט אויף, זייט מוחל, פון אייערע קברים, איהר זענט שוין לאנג אָפּגעשטאַרבען פאר אונז זעד יוגענד. אין עבירה. די צייט שטעהט ניט. בילדער בייטען זיך. אין דור טרייבט דעם אנדערען. אונזערע קינדער וועלען פון אייך ניט וויסען. אינאיינעם מיט מיר וועט איהר אוועק אין קבר, פערפאלען ווערען אפשר אויף אייביג. גלייך ווי איהר זענט גאר קיין מאָל אויף דער וועלט ניט געוועזען. שטעהט אויף, שטעהט אויף, לאָם איך אייך אין מאָל האָטש דורכפיהרען פארביי זייערע אויגען. לאָזען זיי אייך אָנקוקען, אונזערע קינדער, און לאָזען זיי דערצעהלען דעם דור, אז ס'איז געווען אַמאָל ביי אונז אַזעלכע, ווי איהר, אז איהר זענט חלילה ניט קיין אויסגעטראַכטע פונ'ם קאָפּ, אז איהר האָט אַמאָל געלעבט אויף דער וועלט און אז זיי קעהרען זיך אָן מיט אייך גאַנץ נאָהענטע קרובים, — אייערע אייגענע אור-אויניקלעך...

ק א פ י ט ע ל א .

שטאַרק געקרייזעלטע באַרד און פאות, ווייס ווי געפאלענער שניי, אַ נאַפּאָלעאָנקע (א פארצייטיגער מין היטעל) אויפ'ן קאָפּ, אַ לאַנגער גראַבער שטעקען אין די הענד מיט אַ ביינערנע האַלקע.

א זאק אויף די פלייצעם. איינגעבויגען ביז צו דער ערה, געהט
ער אלע ערב שבת און אלע ערב יום-טוב פון שטוב צו שטוב צע-
נויפנעמען קוילעטש פאר די אָרעמע אידישע אַרעסטאַנטען, וואָס
אין טורמע.

דאָס איז דער אַלטער דאָדי, אָדער „דוד מלך ישראל“, וואָס
איז אַלט אפשר הונדערט יאָהר. אלע קענען איהם, אלע ווייסען
שוין וואָס ער וויל: ער וויל קוילעטש פאַר זיינע אָרעמע אַרעס-
טאַנטען, וואָס אין טורמע. קיינער דינגט זיך ניט מיט איהם.
ווער עס האָט און ווער עס וויל — דער גיט; ווער עס האָט ניט
און וויל ניט — דער גיט ניט. דער אַלטער דאָדי וועט נישט אָר-
בען קיין פאַראיבעל. וואָרום אז אלע וועלען האָבען וואָס צו
געבען און אלע זאָלען וועלען געבען, היינט ווער וועט נעמען?
און אז ס'וועט ניט זיין ווער ס'זאָל געבען און ווער ס'זאָל נעמען,
פון וואַנען-זשע וועט זיך נעמען רחמנות און צדקה און מעשים
טובים אויף דער וועלט? אויף וואָס זשע וועט מען דאַרפֿען דאָס
עולם-הבא מיט'ן גן-עדן? און אז ס'וועט ניט זיין קיין עולם-הבא
מיט קיין גן-עדן, וואָס זשע וועט מען טהון מיט די צדיקים אויף
יענער וועלט? ...

אָט אזוי פלעגט חקירה'ן דער אַלטער דאָדי. ער איז געגאַנגען
מיט דעם גאַנג, אז ווי דער אויבערשטער פיהרט, אזוי איז גוט:
עס בעדאַרפען זיין אַזעלכע וואָס געבען און אַזעלכע וואָס
נעמען, אַזעלכע וואָס האָבען און אַזעלכע וואָס האָבען
ניט, אַזעלכע וואָס זיצען אין טורמע און אַזעלכע וואָס זאָרגען זיך
פון זייערטוועגען און קלויבען אלע ערב שבת און ערב יום-טוב
קוילעטש פון זייער כבוד וועגען.

ק א פ י ט ע ל ב .

ווער איז געווען דער אַלטער דאָדי, אָדער דער דוד מלך ישראל,
און וואָס איז ער געווען פריהער, איידער ער איז געווען איין אַלטער

איד פון אפשר הונדערט יאָהר און אידער ער האָט זיך פערנומען מיט צענויפקלויבען קוילעטש פאר די אָרעמע אַרעסטאַנטען, וואָס אין טורמע? — דאָס ווייסט קיינער ניט ביי אונז.

פון וואָס לעבט דער אַלטער דוד? וואו האַלט ער זיך אויף? וויפיעל יאָהר איז ער אַלט? וואו זענען זיינע קינדער און אייניקלעך? — דאָס ווייסט קיינער ניט ביי אונז. ס'איז אַ סוד פאר דער וועלט. עס איז נישטאָ פשוט דער מענש, וואָס זאָל געדענען קען, און ביי איהם אַליין אז איהר וועט פרעגען, וועט ער אַיך ניט ענטפערען. פרובט זיך גאָר ניט, איהר וועט ערגער מאַכען: וואָרום מיט איהם אז איהר וועט זיך אַריינלאָזען אין אַ לאַנגען שמועס, וועט ער אַיך בעטען, איהר זאָלט עפּים שענקען פאר זיינע אָרעמע אידישע אַרעסטאַנטען, וואָס אין טורמע, און פון וואָס איהר זאָלט מיט איהם ניט רעדען, אויף זיינע אַרעסטאַנטען מוזט איהר אַרויף!

— רב דאָרי! וואו האָט איהר גענעכטיגט היינטיגע נאכט?

— געלויבט דער אויבערשטער, אבי ניט אין טורמע, האָט

איהר ניט עפּים אַיין אַלטען כּגד פאר מיינע אַרעסטאַנטען?

— רב דאָרי! וואו זענען אַהינגעקומען אַייערע קינדער מיט

אַלע אייניקלעך אַייערע?

— געלויבט דער אויבערשטער, צעקראַכען זיך דער אַהער, דער

אַהין, צעשפּרייט איבער אַלע זיעבען ימים. אַנדערע זענען גע-

שטאַרבּען, אַנדערע לעבען. ווי אזוי זיי לעבען, גוט, שלעכט, —

אבי ניט חלילה אין טורמע. געפינט זיך ניט ביי אַיך, מחילה, אַ

פאַר אַלטע תּחתונים פאר מיינע אַרעסטאַנטען?

— רב דאָרי! וויפיעל זענט איהר אַלט ביז הונדערט צוואַנ-

ציג יאָהר?

— געלויבט דער אויבערשטער, נישט קיין יונגעראַן, לאָז אַיך

נאָט געבען ניט ווינציגער יאָהרען, נאָר מעהר מול, און דער עיקר,

איהר זאָלט ניט וויסען פון קיין טורמע כל זמן איהר וועט לעבען.

שלום-עליכם ב. II

געפינט זיך ניט ביי אייך א פאָר אלטע צעריסענע שמוועל פאר
 מיינע ארעסטאנטען?
 אָט דאָס איז געווען דער אלטער דאָדי, אָדער דוד מלך ישראל.

ק א פ י ט ע ל ג .

פאר וואָס זשע האָט מען איהם גערופען דוד מלך ישראל?
 דערפאר, וואָס איין מאָל אין יאָהר איז ער געווען אַ מלך, אַ
 מלך ביי אירישע קינדער, און דאָס איינע מאָל איז געווען דער מאָג
 פון שמחת-תורה.

קומט שמחת-תורה — איז ניט צו דערקענען דעם אלטען דאָדין.
 דער רוקען אויסגעגלייכט, די באָרד און פאות אויסגעקעמט, די
 נאָפאלעאָנקע איבערנעקעהרט אויף דער לינקער זייט, דער ברייטער
 ווייסער קאָלנער אויסגעגלעט, אָהן דעם שמעקען, אָהן דעם זאָק —
 ס'איז נאָר נישט דער דאָדי. דאָס פנים שיינט, די אויגען גלאַנצען.
 גענומען לכבוד יום-טוב אַ ביסעל באַנפען, איז דער אלטער דאָדי
 נאָר איין אנדער מענש מיט איין אנדער נשמה — אַ לעבעדיגע,
 אַ פרעהליכע נשמה.

צענויפגענומען קליינוואַרג, יונגלעך פון אלע שוהלען, און אויס-
 געשטעלט זיי שורות-ווייז אַרום און אַרום זיך, געהט ער, דער אלטער
 דאָדי, אין מיטען, די הענט אַרויף צום הימעל, און זינגט אויף אַ
 קול:

- צאן קדשים!
- ענטפערט איהם קליינוואַרג:
- מע-ע-ע!
- ווער געהט מיט אייך?
- אונזער מלך דוד, מע-ע-ע!
- ווי אזוי רופט מען איהם?
- דוד מלך ישראל, מע-ע-ע!

- שרייט זשע, אידישע קינדער, מיט'ן שענעם ניגון: דוד
- מלך ישראל חי וקיים!
- דוד! מלך! ישראל! חי! וקיים! מע-ע-ע!!!
- נאך אמאל:
- צאן קדשים!
- מע-ע-ע!
- ווער געהט מיט אייך?
- אונזער מלך דוד, מע-ע-ע!
- ווי אזוי רופט מען איהם?
- דוד מלך ישראל, מע-ע-ע!
- שרייט זשע, אידישע קינדער, מיט'ן שענעם ניגון: דוד!
- מלך ישראל חי וקיים!
- דוד! מלך! ישראל! חי! וקיים! מע-ע-ע!!!
- צו די קינדער שטעהען צו נאך קינדער, די קאוואלקאדע
- וואכט, דער עולם, וואָס געהט נאָך, ווערד אלע מאָל גרעסער,
- דאָס קול ווערד אלע מאָל שטארקער און רינגעלט ארום דאָס גאנץ
- צע שטעדטעל, ביי יעדער סוכה שטעלט זיך אָפּ דוד מלך ישראל.
- בעליבתים טראָגען איהם אונטער אַ ביסעל לחיים. ווייבער זענען
- איהם מכבד מיט לעקאך פונ'ם פארמוך. דאָס ביסעל לחיים טרינקט
- ער אויס, און דעם לעקאך צעטיילט ער צווישען קליינווארג, רופט
- אויס מיט אַ ניגון:
- צאן קדשים!
- מע-ע-ע!
- וואָס האַלט איך דאָ?
- לעקאך, מע-ע-ע!
- וואָסער אַ ברכה מאַכט מען איבער דעם?
- מזונות, מע-ע-ע!
- זאָגט זשע מיר איצמער, ווער געהט מיט אייך?
- אונזער מלך דוד, מע-ע-ע!

- ווי אזוי רופט מען איהם?
 — דוד מלך ישראל, מע-ע-ע!
 — שרייט'זשע, אידישע קינדער, מיט'ן שענעם ניגון: דוד
 מלך ישראל חי וקיים!
 — דוד! מלך! ישראל! חי! וקיים! מע-ע-ע!!!

ק א פ י ט ע ל ד .

דאכט זיך, אין פלוג, וועמען געהט דאָס אָן און וועמען קאָן
 עס שאָרען, אז איין אַלטער מאַן פון אפשר הונדערט יאָהר נעמט
 איין מאָל אין יאָהר, שמחת-תורה, אַ ביסעל בראָנפּען, ווערד פרעה-
 ליד און פּערשטעלט זיך פאַר אַ מלך, און יונגלעך קונדייסים לוי-
 פען איהם נאָך און מעקען, ווי די קליינע ציעגעלעך: מע-ע-ע!
 בעדאָרף זיך אָבער טרעפען אזא מעשה:

סאַמע סליחות-צייט האָט מען אַראָפּגעשיקט צו אונז אין שטער-
 טעל איינעם אַ נייעם אָרון (יענער איז מת געוואָרען). ווי גע-
 וועהנליך, אַ נייער אָרון, האָט ער אַרויסגעוויזען נייע תנועות, נייע
 גענג, היינו: ערשטענס, האָט מען געזאָגט אויף איהם, אז ער
 איז אַ איש-אמת, נאָר צו פיעל אַ איש-אמת. דערטאַפט אַ אירען,
 איז באַלד: „ס'קודעוואַ?“ דאָס הייסט: „מה שמכם? פון וואַ-
 נען איז אַ איד?“ ... צווייטענס, נעמט ער ניט, אָבער לחלוטין
 נישט; ניט קיין מטבע און ניט קיין שוה-כסף; אז מע שמועסט
 אַ נקירכפּים'ניק! אוראי איז אַרויס אַ קלאַנג איבער'ן גאַנצען
 שטערטעל: שלעכט! אַ רשע! אַ המן! ...

כך הוה. אויף מאָרגען אין דער פריה איז ער שוין אַרויסגע-
 גאַנגען אין שטאָרט. דורכגעלאָפּען דעם מאַרק, אויסגעקוקט אַלע
 קלייטען מיט אַלע יאַטקעס, אַ שמעק געטהאָן דעם שוהל-הויף, גע-
 וואָלט בעקענען זיך מיט'ן ריח... נאָר, משטיינס געזאָגט, וואָס האָט
 ער געקאָנט מאַכען ביי אונז בין הזמנים, אז די מלמדים האָבען די

חרדים שוין לאנג צעלאָזט און מיט פאלשע אסיגנאציעס האַנדעלט
 ביי אונז קיינער ניט, היינט וועמען הערען מיר?
 האָט איהם אָבער גאָט צוגעשיקט אַ געשעפט: סוכות! ס'איז
 איהם ניט געפעלען, פערשטעהט איהר מיך, ווי די אידען בויען
 זייערע סוכות. ס'איז, זאָגט ער, מסוכן קעגען טאָמער מאַכט זיך
 אַ שרפה. איהר פערשטעהט אַ משל? טויזענדער יאָהרען זיצען
 אידען אין סוכות און האָבען קיין מורא ניט פאַר קיין זאָך, און
 פלוצים נאָר נאָט אייך אַ שרפה!

— בכּן, וואָס-זשע ווילסט דו, פּרייַן?

— וויל איך, זאָגט ער, איהר זאָלט בויען אייערע סוכות ניט
 אזוי, נאָר אזוי און אזוי.

האָט מען דאָך איהם געהערט מסתמא, ווי המן דעם גרייגער,
 און מע האָט זיך געשמעלט בויען די סוכות דוקא אזוי, ניט אזוי
 און אזוי. האָט אָנגעשמעקט דער אָדון און האָט זיי מחילה צע-
 וואָרפען.

האָט מען געשיקט צו איהם אַ דעפּוטאָציע: „ארוני פּרייַן!
 ווי איז שייך סוכות אָהן אַ סוכה?“ האָט ער געזאָגט: „איין מאָל
 ניין!“ און געה שריי חי וקיים, אַז טאָמער שפּאַרט איהר זיך איין,
 איז נאָר „ס'קורעוואַ!“...

בקיזור, וואָס זאָלט איהר קלערען, מען איז גוט פּערשוואַרצט
 געוואָרען, מע האָט זיך בעגראָבען נייען איילען, זיך בעזעצט עט-
 ליכע משפחות אין איין סוכה און געציטערט אימת-מות, טאָמער,
 אַ קשיא אויף אַ מעשה? ... נאָר דער אויבערשטער האָט רחמנות
 געהאַט, ס'זענען איבערגעלאָפּען די זיעבען טעג סוכות גלאַט, אומ-
 זיסטיגע פּחדים, ביז ס'איז געקומען דער אַכטער טאָג יום-טובּ,
 שמחת-תורה.

ק א פ י ט ע ל ה .

און אַז ס'איז געקומען דער אַכטער טאָג יום-טובּ, שמחת-תורה,
 איז דער אַכטער דאָדי אַרויס מיט דער חברה קונדייסים אויפ'ן

שוהלהויה און האָט אויסגערופען אויף אַ קול, ווי זיין שטייגער
איז :

— צאן קדשים !

האָבען איהם די צאן קדשים געענטפערט :

— מע-ע-ע !

פלוצים וואַכסמאָוים ווי פון אונטער דער ערד דער אָרון און
בעטראַכט די דאָזיגע שענע סצענע שטאַרק פּערוואַנדערט.
משמעות, ער זעהט דאָס ערשטע מאָל אזאָ קאָמעדיע. דער אַלטער
דאָרי האָט אַפּנים, ווינציגוואָס זיך איבערנעשראַקען פאַר'ן נייעם
אָרון, טוהט ער זיך זיינס און שניידט ווייטער :

— זאָגט זשע מיר, אידישע קינדער, ווער געהט מיט אַיך ?

— אונזער מלך דוד, מע-ע-ע !

— ווי אזוי רופט מען איהם ?

— דוד מלך ישראל, מע-ע-ע !

— שרייט זשע, אידישע קינדער, מיט'ן שענעם ניגון : דוד !

מלך ! ישראל ! חיל ! זק-יים !

— דוד ! מלך ! ישראל ! חיל ! זקיים !

האָט דער אָרון געבעטען, מע זאָל איהם געבען צו פּערשטעהן,
וואָס דאָס בעדייט, ווער איז דער אַלטער און וואָס זינגט דאָס
קליינזאָרג ?

האָט זיך אַרויסגעשטעלט רב שעפּסיל דער מלמד, וואָס האָט
געהאַט אַ שען הענטעל צום שרייבען רוסיש ; די פּאות האָט ער
פּערקאַטשעט אַרונטער די אוי הערען, און איז אַרויס פאַר אַ טאַל-
מאַטש :

— ווין צאר זשיריווסקי דאוויד, אַ וואָני יעוואָ חלאַפּי...

האָט זיך דער אָרון געהאַפּט מיט ביידע הענד ביי די זייטען
און האָט זיך צעלאָכט. ווי אזוי מיינט איהר, געלאָכט ? ממש
שיער ניט צעזעצט און צעשזונגען געוואָרען פאַר געלעכטער. און
דוד דער מלך ישראל האָט ניט אויפגעהערט צו זינגען „צאן קדשים !“

און די צאן קדשים האָבען ניט אויפגעהערט צו שרייען „מע-ע-ע!“ —
 ביז דעם אָדון איז, אַפּנים, נמאס געוואָרען די מעשה, האָט ער די
 חברה קלייננוואָרג צעטריבען און דעם אַלטען דוד מלך ישראל האָט
 ער אַ נעם געטהאָן אויפ'ן צימבעל, ווי זיין שטוינער איז: „ס'קור-
 דעוואַל!“ האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער אַלטער מלך פון ישראל
 ווייסט אַליין אויך ניט ס'קודעוואַ — פון וואַנען ער איז... האָט
 ער איהם אָפּגעשיקט מחילה גלייך אַהין, אין טורמע אַרײַן, צו זיינע
 „אַרעמע אַרעסטאַנטען“...

— דאָרטען, האָט ער געזאָגט, וועט ער זיך אויסניכטערען, דער
 אַלטער שכור...

* * *

אויף איבער אַ יאָהר סוכות זענען אידען געוועסען אין זייערע
 סוכות, ווי אַלע יאָהר. שמחת-תורה האָבען אידען געהוֹלעט, ווי
 אַלע יאָהר. נאָר איין זאך האָט געפּעהלט: מע האָט נישט בענע-
 גענט אין ערניץ דעם אַלטען „דוד מלך ישראל“. מע האָט נישט
 געהערט, ער זאָל זינגען: „צאן קדשים“, און די „צאן קדשים“
 זאָלען איהם ענטפּערען:

— מע-ע-ע!!!

וואָס איז חנוכה

געשריבען אין יאהר 1901

וואס איז חנוכה?

ПО СЛУЧАЮ ХАНУКО
имѣемъ честь
покорнѣйше просить Васъ
на чашку чаю

אָט אזא מין קארטעל האָב איך גערטראָפּען ביי זיך אויפ'ן טיש
היינטיגען חנוכה פון מיינעם אַ גוטען בעקאנטען, איין אויפגעקור
מענעם, פרישגעכאָקענעם גביר, פֿלאַטאָן פֿלאַטאָ לֶאָנאַ -
וויטשלאַקשענשאַפּאָוו.

מילא, דעם פּשט פון די ווערטער „נאַ טשאַשקו טשאַיו“ פּער-
שטעהט דאָך יעדער איינציגער גאַנץ גוט: אַ „ווינט“, אַ „פּרעפּער
ראַנס“, אַ „זעכס און זעכציג“, איין „אַקע“, אָדער אַ „סטוקעלקע“...
נאָר דער „פּאַ סלומשאַיו חנוכה“ — וואָס לֶאָזט ער מיך דאָ הערען?
וואָס פאַר אַ מחותן איז חנוכה מיט אַ „טשאַשקע טשאַיו“? וואָס
פאַר אַ מחותן איז פֿלאַטאָן פֿאַנטאַלאָנאָוויטש מיט חנוכה, אז
דאוונען געהט ער שוין היינט נאָר איין מאָל אין יאָהר, אי דאָס —
אין כּאָרשוהל, אין שטוב הערט מען שוין נישט ביי איהם אַ אידיש
וואָרט — איבער דער באָננע, די באָננע זאָל חלילה ניט לֶאָכען, און
„ציוניסטען“ האָט ער פּיינט, קאָן נישט הערען דעם נאָמען זייערען?

— וואָס האָט איהר צו זיי? — האָב איך איהם אַ מאָל אַ פּרעג געטהאָן אויף אַ ציקאוועסט. — וואָס האָבען זיי אייך אַזעלכס געטהאָן. די ציוניסטען?

— ציוניסטען? — איך בעט אייך, דערמאָנט מיר נישט דעם נאָמען זייערען! איך... איך... איך האָב זיי פיינט! איהר מיינט מחמת וואָס? מחמת איך האָב פיינט אַ אידען? חלילה והס! אדרבה, ביי מיר אַ איד איז דוקא מיט'ן גרעסטען כבוד; האָטש אפילו אונזערע אידעלעך, צווישען אונז רעדענדיג... נאָר נישט... ווי זאָגט איהר, האַטאָ פּאָקרעשקע... נאָר אין שטוב ביי מיר האָב איך ליעב, ס'זאָל זיין אידיש: פּסח — מצה, סוכות — פירעשקעס מיט האָניג, פורים — דאָס, ווי אזוי הייסט דאָס? המנ'טאָשען, טייגלעך, פארפּעל, מאָהינדלעך, קישעלעך און די אַלע איבעריגע נוסע זאָכען... — אזוי זאָגט צו מיר פּלאַטאָן פּאָנטאָלאָנאָוויטש און בעלעקט זיך אַזש.

נאָך אַ סך זאָכען איז פּלאַטאָן פּאָנטאָלאָנאָוויטשען פּערבליבען פונ'ם אידישקייט, וואָס ער קאָן זיך מיט דעם ניט צעשיידען, למשל: פיש געפּעפּערטע מיט חרין, „פעטשאַ“ מיט געמריקענטע פּענעצלעך מיט קנאָבעל, פּליישיגע קרעפּלעך צו דער יוד — דאָס וואָלט ער אַ בעלן געווען אַלע מאָג, און אַ אידיש ראָסעלפּליישיעל מיט לעבערלעך און מיט פּופּיקלעך — דאָס חיות! ער וואָלט מוחל געווען צעהן בעפּשטעקסען פאַר איין אידיש העלזעל, מיט מעהל אָנגעפּילט און מיט אַ פּאָדעם פּערנייהט. ער וואָלט אוועקגעגעבען פּופּצעהן קאָמפּאָטען פאַר איין אידישען צימעס מיט מויערען, גוט געבראָזשעט, מיט מעהל פּערפּראָוועט, און אַ שטיקעל ברוסט זאָל זיין דערביי; דאָס שטיקעל ברוסט אַז מע פּעפּערט צו, איז דאָך אַ כּפּרה אַלע מאָדנע פּליישיען מיט די היינטיגע וואָרסטען מיט די וואַרשעווער שניקען, וואָס אידען מוטשען זיך, זיי ווילען ס'זאָל האָבען אַ אידישען טעם און אַ פּנים פּון חזיר...

הקיצור, איך האָב מיך פֿעררערט פֿון עסענוואַרג און האָב פֿער-
געסען, אז איך האָב בעקומען איין איינלאָדונג פֿון פֿלאַטאָן פֿאַר
טאַלאַנאָוויטש „פֿאַ סלוטשאַוו חנוכה נאָ טשאַשקו טשאַוו“...

אַנגעקלונגען ביי דער טהיר און אַריינגעקומען אין שטוב אַרײַן,
האַט מיר אַ זעץ געטהאָן אין פֿנים אַרײַן אַ ליכטיגקײט מיט אַ
וואַרעמקײט מיט אַ הױהאָ פֿון די געסט. און עס האָט זיך געלאָזט
הערען דאָס בעקאַנטע וואָרט: „פֿאַסס!“ אַקעגען מיר איז אַרויס-
געקומען דער בעל־הבית אַלײַן. גוט געפֿאַקט, מיט אַ בײַכעל און
מיט אַ לײַטנע און מיט אַ פֿרײַנדליך שמײַכעל, וואָס איז אָנגע-
גרייט נאָך פֿון פֿריהער לכּבֿוד די געסט. איך האָב מיך ניט גע-
קאַנט אײַנהאַלטען און האָב אײַהם אַ פֿרעג געטהאָן טאַקי דאָ אויפֿן
אַרט:

— זאָגט מיר, איך בעט אײַך, מײַן לײַכעסטער פֿלאַטאָן פֿאַנטאַ-
לאַנאָוויטש, וואָס איז אײַך עפֿים אויסגעקומען פֿלוצים „לכּבֿוד
חנוכה“?

— פֿרעגט מיך עפֿים גרינגערס. — מאַכט ער צו מיר און
געמט מיך אונטער דער האַנד, ווי אַ מחותן פֿון חתּוֹם צד, און
פֿיהרט מיך צו צו דער מאַדאַם לאַקשענטאַפֿאַוו, און אַלײַן גליטשט
ער זיך אויס פֿון מײַנע הענד.

די מאַדאַם לאַקשענטאַפֿאַוו, פֿאַנטאַמינאַ פֿאַנטאַע-
לעמאַנאַוואַ, אויך אַ היבשע שטיק, אָנגעטהאָן אין נאַלע
זײַדענס, אײַנגעמונקען אין בריִיאַנטען, צו פֿינף־זעכס רינגען אויף
איטליכען פֿינגער, ווי אַ שאַנסאַנעטע זינגערין, האָט מיך בעגעגענט
מיט זעהר אַ זיס שמײַכעלע: אײַנס פֿון די שמײַכעלעך, וואָס
ס'איז בײַ אײַהר צו קריגען צו יעדער צײַט. זי איז געזעסען בײַ
אַ גרויסאַרטיגען סאַמאָוואַר און צעגאַסען טײַ אין די גלעזער מיט
אַ מאָס, גלייך ווי מע צעניסט קרײַטער אויף אַ רפּואה. אויפֿן
גרויסען שטען־אויסגעבעמען טיש שטעהען אויסגעשטעלט גרויסע

הויכע פיראמידען, מאַרטען אַועלכע, וואָס אַז מע טהוט אַ קוק אויף זיי, פערשטעהט מען, אַז זיי זענען געמאַכט געוואָרען נישט אויף צו עסען; איהר ווייסט אפילו ניט, פון וואָנען, ווי אַרום הויבט מען זיי אָן צו עסען? איהר וועט דאָך ניט אויפשמעהן אין מיטען דרינגען, האַפען אַ מעסער, צי אַ נאַפּעל, און אומוואָלגערען אַזאַ מאַכניע, אַזאַ בוידעם! וואָס פאַר אַ פנים וועט איהר האָבען נאָכדעם ביי זיך אַליין, אַז איהר וועט צעוואָלגערען דעם דאָזיגען בוידעם און צעניסען דעם קרעם אויפ'ן טישטוך? די מאַראַם וועט אייך דווקא זאָגען מיט אַ שמייכלע: „ניטשעוואָ, עס מאַכט נישט אויס!“ נאָר איהר דאַרפט שוין פערשטעהן וואָס דער „ניטשעוואָ“ בעדייט... גלייכער, זאָג איך איך, איהר זאָלט בעסער נישט נאָכגעבען דעם יצירהרע; מע האָט אַנידערגעשטעלט אַ מאַרט — לאָז ער שטעהן געזונדערהייד!... דאָס אייגענע איז מיט די באַרען, מיט די עפעל און מיט די מאַראַנצען. איהר זעהט, דאַכט זיך, פאַר אייערע אויגען אַ גאַנצען אוצר מיט באַרען, מיט עפעל און מיט מאַראַנצען; נאָר לאָז זיך אייך ניט גלוסטען! זיי ליגען אַזוי קונציג אויסגעלעגט: אַ שורה עפעל, אַ שורה באַרען, אַ שורה מאַראַנצען, אַרומגעלעגט ביי די זייטען מיט קאַנפּעקטען, דאָזינקעס און טייטלען, נאָר אַזוי ממזר'יש, אַז אויב איהר ווילט אַרויסבעקומען, למשל, אַ באַר, אָדער איין עפעל, מוזט איהר אָנ-ריהרען אַלע איבעריגע שכנים — און עס הויבען אָן פאַלען און שפּרינגען אויפ'ן טיש, און פונ'ם טיש אויף דער ערד, איין עפעל נאָכ'ן אנדערען, איין מאַראַנץ נאָך דער אנדערער, — דעמאָלט, עס זאָל זיך אייך עפענען אַ גרוב, וואָלט איהר, דאַכט זיך, בעסער אין דער ערד אַרײַן, איידער נאָכלויפען צענויפקלויבען די עפעל, וואָס קאַטשען זיך אונטער'ן טיש!... דאָס אייגענע איז מיט'ן איינגע-מאַכטס און מיט די אַלע איבעריגע זיסע זאַכען, וואָס שטעהען אויסגעשטעלט אויפ'ן טיש. קוקט נישט, וואָס ס'איז צוגעגרייט געוואָרען טעלערלעך, מיט שעלעכלעך, מיט לעפעלעך, מיט געפעלעך

אַהן אַ שעור. איהר קאַנט, הלילה, אַ נעם טהון נישט מיט דעם לעפעל, וואָס מע דאַרף, און נישט אין יענעם שעלעכעל, וואָס מע דאַרף, פּערגיסען און אַנאַרבייטען אַ חתונה — וואָס טויג עס אייך? איהר ווילט אַ שטיקעל לעקאַך מיט איינגעמאַכטס? — וועט איהר עסען אין דער היים. דאָ מוזט איהר טרינקען אַ קאַלט גלאָז טיי, ביטער ווי גאַל, זיצען אין געהאַקטע וואונדערן און שמייכלען, גלייך ווי ס'איז אייך גוט ווי די וועלט.

— ווי אזוי טרינקט איהר טיי — מיט לימענע, צי אַהן לימעד-נע? — פרעגט מיך פּאַנטאַמינאַ פּאַנטעלעמאַנאָוונאַ מיט אַ זיס שמייכלעלע, — איינס פון יענע שמייכלעך, וואָס איז ביי איהר צו קריגען צו יעדער צייט, און וואַרפט מיר אַריין אַ שטיקעל לימענע אין גלאָז, בכדי די טיי זאָל זיין, אַפּנים, נאָך ביטערער. אַקעגען מיר, ביי'ס טיש, זיצט אַ יונגעראַן מיט אַ ריהרעוודיג פנים און מיט גילדענע ברילען, וואָס קאַנען זיך ניט האַלטען ביי איהם אויף דער נאָז, נישט מחמת די נאָז איז דערצו נישט מסוגל, נאָר מחמת דער יונגעראַן אַליין זיצט נישט איין אויף קיין אַרט; אַז ער רעדט, רעדט ער נישט נאָר מיט הענד — מיט אַלע אברים. עס ווייזט אויס, אַז מיט מיין אַריינקומען האָב איך זיי איבערגעשלאָגן גען אין מיטען אַ שמועס, וואָרום אַז איך האָב מיך אַנידערגעזעצט צו דער טיי, האָט דער יונגעראַן מיט די ברילען אויף דער נאָז אַנגערומען זיך צו דער מאַראַם:

— וואָס זשע איז פאַרט אַזעלכס, אייגענטליך, חנוכה?

— איך זאָג דאָך אייך, אַז חנוכה איז אַזאַ יום־טוב, וואָס... וואָס מע רופט איהם חנוכה... שאַ, אַט וועלען מיר פרעגען ביי זיי; זיי קעהרען וויסען אַקוראַט.

אזוי זאָגט צו איהם פּאַנטאַמינאַ פּאַנטעלעמאַנאָוונאַ אַנווייזענדיג דיג אויף מיר, און טהוט זיך אַ האַפּ:

— פּאַרדאָן! איך האָב נאָר פּאַרנעסען, אַז איהר זענט נאָך נישט באַקאַנט. ס'אָל אַ מאַן נאַ אומאָוויט ש'שלוס'ט

עליכם - א אדישער שריפטשמעלער; פאנפארטן פא-
ראאנאוויטש יאנטעוואָהן - מינער א קוזען (א שווע-
סטערקינד).

האָבען מיר זיך ביידע אויפגעכאַפט פון די ערטער, צוגעלאָפּען
איינער צום אנדערען, גלייך ווי מיר וואָלטען גרייט געווען פאלען
איינס אויף דאָס אנדערע אויפ'ן האַלד; אין אמתען האָבען מיר
נאָר אָפגעמאַכט די געוויסע צערעמאָניע פון בעקענען זיך. זיך
בעקענט, זעצען מיר זיך צוריק צום טיש, און יאָנטעוואָהן רוקט
זיך צו צו מיר אַ ביסעל געהענטער און רופט זיך אָן:

- האָט איהר געהערט אַ ביסעל? איך וויל וויסען וואָס איז
הנופה, איך געה אויס, - איז וועמען איך פרעג וואָס איז הנופה
פאַר אַ יום-טוב - ווייסט קיינער ניט וואָס צו ענטפערן.

- ווי קומט דאָס, - זאָג איך, - אַז אַ ייד, וואָס הייסט
יום-טוב-זאָהן, זאָל ניט וויסען וואָס הנופה איז פאַר אַ יום-
טוב?

- ס'איז אייך אַ חרוש? - מאַכט ער צו מיר און רוקט זיך
צו נאָך געהענטער. - איך קאָן זיך מיט אייך וועמען אויף וויפיעל
איהר ווילט, אָט זיצען דאָרט אין זאל אפשר אַ האַלבע מאה אירען,
אויב עס וועט זיך געפינען אפילו איינער, וואָס וועט אייך זאָגען,
וואָס איז הנופה, געב איך אייך מיין קאַפ!

- וואָס טויג מיר אייער קאַפ? - זאָג איך. - לאָמיר זיך בע-
סער וועמען אויף געלד.

- אַך! וועמען זיך! מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגן! - מאַכט
צו מיר יאָנטעוואָהן און כאַפט זיך אויף פּונ'ס אָרט. - צו וויפיעל
געהען מיר אין געוועט?

- צו פינפּאונצוואַנציגער?

- צו פינפּאונצוואַנציגער!

אַפּגעדאַנקט דער מאַדאַם פאַר דער טיי און בעקומען פון איהר
נאָך אַ מאָל דאָס זיסע שמייכעלע, לאָזען מיר זיך ביידע אין דער

גרויסארטיגער ליכטיגער זאָל אַרײַן. די לאַמפּען ברענען; די גרינע מישלעך זענען בעזעצט מיט אַלערליי פּאַרשוינען, צום מײַנס-טען, מיט קײלעכניגע ווײַסע גלאַנצענדיגע לײַסנעס; די גלאַנצענדיגע לײַסנעס שפּײַענלעך זיך אָפּ אין די הויכע שענע שפּײַענלעך; עס הערט זיך אַ הרהאָ, אַ גערעדעריי פון אַ סך מײלעך, נאָר מעהר פון אַלץ לאָזט זיך הערען דאָס וואָרט „פּאַסס!“

מיר הויבען אָן שפּאַציערען פון אײן טישעל צום אַנדערען. מען איז שטאַרק בעשעפּטיגט און שטאַרק אויפגעטראָגען אײנס אויף דאָס אַנדערע פאַר אַ שלעכטען נאַנג. דער האָט טענות, דער פּערענטפּערט זיך; דער בײַט זיך מיט די ערטער, דער טאַשט קאָרטען גיך-גײך, מע האָט קײן צײַט ניט, גלײַך ווי אָט באַלד וועט מען קלינגען דאָס דריטע מאָל און מע וועט חלילה עפּױס פּערשפּעטיגען. מיר געהען-צו צו אַ טישעל, וואו פיער בעיאָהרענמע מענשען, אַלע מיט ווײַסע קײלעכניגע גלאַנצענדיגע לײַסנעס, שפּײַען לען אין „ווינט“. אָפּגעענטפּערט מיר אויף מײן „גוטען אָווענד“ מיט אַ גרינגען שאַקעל מיט'ן קאַפּ, געבען זײ יאָנטעוואָהנען אײט-ליכער בעזונדער צו צוויי פינגער, און יאָנטעוואָהנען איז זיך מײשט, וואָס טױג איהם לאַנגע מחזקות, אַ מעהר טרעט ער צו גלײַך צום עסק און רופט זיך אָן צו זײ:

— האָט קײן פאַראיבעל ניט, וואָס אײך שלאָג אײך איבער. אײך און אָט דער יונגערמאַן (ער ווײזט אָן מיט דער בריל אויף מיר) האָבען געהאַלטען אַ וועטע מכה... מכה וואָס איז חנוכה פאַר אַ יום-טובּ? אײך זאָג אַזוי, און זײ זאָגען אַזוי... בכּן, איז געבליבען, מיר זאָלען אײך בעטען, איהר זאָלט אונז פּוּתּר חלום זײן און זאָגען, אויב ס'איז מעגליך, אין דרײַ ווערטער, וואָס איז אַזעלכס חנוכה?

אַלע פיער פּאַרשוינען מיט די ווײַסע קײלעכניגע גלאַנצענדיגע לײַסנעס הויבען אויף די אויגען און קוקען אויף אונז אַזוי, גלײַך

זוי מיר וואָלטען ביידע פלוצים געשטעלט זיך מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.
מיט די פיס אַרויף.

— פיק! — זאָנט איינער, און אַלע איבעריגע זאָגען: פאַס!...

— טרעה! — זאָנט דער אַנדערער, און אַלע איבעריגע זאָגען:

פאַס!...

איז די משמעות, אז מיר האָבען דאָ נישט וואָס צו טהון. געדען מיר צו צום אַנדערען טישעל. דאָרטען זיצען יונגע לייט, שוין אָהן ליסינעס, דאָס הייסט, קוים-קוים וואָס סע שניידט זיך ביי זיי אויף די קעפּ ווייס-קוילעכיגע טעלערלעך. דאָ געהט דאָס שפיעל אַ סך לעבעדיגער. ס'איז אַ „ווינט“ מיט אַ „שטורעם“; מע היצט זיך, מע קריענט זיך, מע וואַרפט זיך דורך מיט אַזעלכע ווערטער, וואָס, דאָכט זיך, ווען ניט ביי קאָרטען, קרינט מען פאַר זיי פעטש. ביי דעם דאָזיגען טישעל איז געווען איינער אַ יונגעראַן מיט אַ רויטען האַלז און מיט אַ פרישטשעוואַטע פנים, און ער איז געדען ווען ביי זיי דאָס כפרהיהנרעל. ווער עס האָט געהאַט גאָט אין האַרצען, דער האָט זיך אין איהם נוקם געווען. ביי אימליכען גאַנג, וואָס ער האָט געמאַכט, האָט ער בעקומען פון זיינע תברים איין אַנדער קאָמפלימענט:

— אַ מענטש מאַכט אַ גאַנג!

— וויסטער קאַליקע!

— שטיוועלפלעכטער!

— שוסטער! וואו זענען אייערע אויגען?

— אין באַבקעלעך באַדאַרפט איהר שפיעלען!

— קאַצענער מח! רוק און לענד באַדאַרף מען אייך איבער-

ברעכען, און ערשט נאָכדעם אוועקזעצען אין באַד פאַר אַ סטאַד דאָזש!

און דער יונגעראַן, דאָס כפרהיהנרעל, וויל זיך פערענטפער

רען, לאָזט מען איהם ניט.

— וואָס וועט איהר זאָגען, וואָס? איהר האָט וואָס צו זאָגען?
א י ה ר זענט נאָך גערעכט? איהר ווייסט דען ניט, אז איהר
זענט אַ ווייסטער פינסטערער קאָליקע, אַ שוסטער, אַ שטיוועל-
פלעכטער?

און אזוי ווייטער, אלץ דער אייגענער ניגון.

— קומט! — רופּ איך מיך אָן צו יאָנטעוואָהנען אויפ'ן אוי-
הער. — איהר זעהט דאָך, אז עס האַלט דאָ רחוק משכּר וקרוב
לפּעטש...

— האָט קיין יסורים ניט, מען איז די גרעסטע גוטע ברידער. —
מאכט צו מיר יאָנטעוואָהן און איז אַ בעלן זיי אָנמוטען, דערצעה-
לען זיי, אז מיר האָבען געהאַלטען אַ וועטע מכח חנוכה; ער זאָגט
אַ ז ו י, איך זאָג אַ ז ו י; בכּן איז געבליבען, מיר זאָלען זיי
בעטען, די יונגע לייט הייסט דאָס, זיי זאָלען אונז פּוּתּר חלום זיין
און זאָגען, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער: וואָס איז
אזעלכס חנוכה?

— דאָס קאָנט איהר געוואָהרע ווערען נאָר ביי „זיי“. — רופּט זיך
אָן איינער פון דער חברה און בעווייזט אויפ'ן „כפרה-היהנדעל“. —
מאָמער האָט איהר עפּיס אַ שווערע זאָך, אַ שאַרפען גאַנג, אַ פּערדרעה-
טען חשבון, זאָלט איהר פרעגען ביי „זיי“. „זיי“ וועלען דאָס אַיך
באַלד פּוּתּר זיין אין איין כּוּרדעין, מחמת „זיי“ האָבען, קיין עינד
הרע, אַ טהייערען קאַפּ אונטער זיך!...
די גאַנצע חבּריא צעלאַכט זיך, און דאָס „כפרה-היהנדעל“ אַליין
לאַכט אויך פון דער חכמה.

— גיט קאָרטען! — רופּט זיך אָן איינער פון זיי, און מיר
פּערשטעהען, אז מיר וועלען דאָ אויך נאָר נישט מאַכען; לאָזען
מיר זיך געהן ווייטער, צו אַ טישעל, וואו דריי פּאַרשוינדלעך, יונגע-
לייט, מיט אונטערגעשמיצטע בערדלעך, שפּיעלען אין „פרעסע-
דאַנס“. דאָך ביי דעם טישעל, איז מען שוין נישט אזוי בייז און
אויפגעטראָגען, ווי דאָרטען. מע גרייסט זיך מיט יאָנטעוואָהנען.

נאנץ העפליך, ווי מיט א נומען בעקאנטען, און יאָנטעוואָהן שטעלט מיך פאַר פאַר זיי:

— סאָלאָמאָן נאָאומאָוויטש שלום-עליכם, אַ אידישער שריפט-שמעלער. מיר האָבען געהאַלטען אַ וועמע מכה אַ מאָרנעם ענין, מכה הנוכה. איך זאָג אַזוי, זיי זאָגען אַזוי; איז געבליבען, מיר זאָלען אייך בעמען, איהר זאָלט אונז פוּתֵר הַלוֹם זיין און זאָגן, אַויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז אַזעלכס הנוכה?

— הנוכה? — זאָגט איינער און קוקט אין די קאָרטען אַרײַן. —

הנוכה? פאַס!

— הנוכה? — זאָגט דער אַנדערער. — הנוכה איז אַזאַ יום-טוב, וואָס מע קאָן שפּיעלען אין פרעפּעראַנס.

— און עסען לאַסקעס מיט שמאַלץ. — לעגט צו דער דריטער און מאַכט אַ נאַנג; טהוט דער ערשטער אַ שפּרונג אויפ'ן בענ-קעל און אַ ריס די קאָרטען, גלייך ווי עמיצער האָט איהם דערלאָנגט מיט אַ שייטהאַלץ איבער'ן קאַפּ, אָדער אָנגעריהרט מיט אַ הייסען אָנגעגליהטען אַייזען פון הינטען, און צעשרייט זיך אויף איהם, גלייך ווי ער האָט איהם געקוילעט די קאַפּאַטע:

— איך פאַרשטעה ניט! מיר שפּיעלען אין פרעפּעראַנס, צי מיר פאַרנעמען זיך מיט „ליטעראַטור“?

און דערביי האָט ער געגעבען אויף אונז ביידען אַזאַ גלאַנץ מיט די אויגען, אַז מיר האָבען פּערשטאַנען, אַז מיר זענען דאָ אי-בעריג, מע וועט זיך בענעהן אָהן אונז. מיר הויבען זיך אויף און געהען ווייטער.

אַ גרויסער קיילעכיגער טיש, אַרום טיש פּערשיערענע פאַרשווי-גען פון אַלערליי מינים.

אויפ'ן טיש ליגט אָנגעוואָרפען אַ באַרג מיט קאָרטען, וואָס איינער גיט איבער דעם אַנדערען, דער אַנדערער — דעם דריטען, און אַזוי ווייטער, און געלד (גאָלדוואַרג) פליהט אַזוי ווי מיסט פון

איינעם צום אנדערען. און אלע זיענען און קוקען נאָר אין איין פינטעל אַרײַן — צו יענעם, וואָס וואַרפט די קאַרטען. און יענער, וואָס וואַרפט די קאַרטען, וואַרפט זײַ אײַנע אַהער, אײַנע אַהײַן, רעכטס און לינקס, און אזוי געשמײדיג, אַז קוײַטקױם וואָס דאָס אױג קאָן האַפּען. דער עולם איז אזוי פּערטײעפט אין דער אַרבייט, אַז עמײצער זאָל פּלוצים אַ געשרײַ טהון: עס ברענט! — וואָלט זײך, דאַכט מײַר, קײנער נישט גערהײרט פּונ'ם אָרט.

— ווי אזוי הייסט די שפּיעל? — פּרעג אײך בײַ מײַן יאָנטעוור זאָהן. — און ווער זענען די שפּיעלערס?

— די שפּיעל — זאָגט יאָנטעוורזאָהן — הייסט „דײַאָבעלס“ — און די שפּיעלערס וועל אײך אײך באַלד פּאַרשטעלען אײַנצײנוױז: זעהט אײהר, אָט יענעם אָ? — דאָס איז אַ דאָקטאָר אָהן פּראַקטיקע; און דער אַנדערער, וואָס זיצט געבען אײהם, — דאָס איז אַ אײַנ־זשינער, מע ווײַסט נײַט פּון וואַנען און פּון וואָס... און דער ווײַט סינקער מײַט'ן קױטשיג קול'כעל — דאָס איז אײַן אױסגעפּאַטשטער אַדוואָקאַט...

— ששש!... — מאַך אײך צו אײהם. — שטילער אַביסעל!
— האָט קײַן מורא נײַט! — זאָגט צו מײַר יאָנטעוורזאָהן. — אָט דאָ מעגט אײהר אױף זײַ זאָגען וואָס אײַן דער קאַרט, זײַ הערען במײַלאַ נישט קײַן וועלט!... און אָט יענער בלאַנדין — דאָס איז אַ אײַד אײַן אַפּטױקער, וואָס שפּיעלט נײַט אײַן קײַן קאַרטען נאָר דעמאָלט, ווען ער שלאַפּט... און אָט אַ יענער יונגערמאַן, וואָס מײַט די גרויזע האָר, — דאָס איז אַ כעמיקער, וואָס מאַכט פּון סחורה געלד און פּון געלד בלאַטע... און ווײַטער, די אײַבעריגע — אױַ נער אַ באַנקײר, דער אַנדערער אַ בוכהאַלטער און דער דריטער אײַן אַגענט, דער פּערטער אַ צוקערמקלער...

— און ווער איז אָט אַ יענער ענג מלך הכּשן? — פּרעג אײך בײַ יאָנטעוורזאָהנען און ווײַז אײהם אָן אױף אײַנעם אַ הױכען, אַ געזונדען, וואָס האָט נײַט אױף זײך דעם צלם אַלײהם.

— ווער? — זאָגט יאָנטעוואָזאָהן. — אָט אַ יענס זיעבעלע? דאָס איז מיינער אַ גוטער ברודער, נישט קיין היעגער, פון די „הויז געריגע גובערניעס“. איהר זעהט, ווי ער שאַרט דאָס גאָלד? איך האָב מורא, ער וועט זיי דאָ אַלעמען דורס זיין, ווי אַ טחור! מע באַדאַרף צוגעהן צו איהם, אַ פרעג טחון, וואָס איז חנוכה, ער וועט אונז זאָגען אַקוראַט — ער איז אַ יודע נגן...

און יאָנטעוואָזאָהן געהט צו צו איהם און רופט איהם אָפּ אויף אַ זייט און שטעלט מיך פאַר, און דערצעהלט איהם די גאַנצע גע- שיכטע, ווי אזוי מיר זענען געגאַנגען אין געוועט וועגען חנוכה: איך האָב געזאָגט אַ זוי, ער האָט געזאָגט אַ זוי; בכּן, איז געבליבען, מיר זאָלען אַ פרעג טחון ביי איהם, ער זאָל אונז פּוּתּר הלום זיין, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז חנוכה? דאָס זיעבעלע האָט אַנידערגעשטעלט אויף אונז אַ פאַר אויגען און בעטראַכט אונז ביידען, ווי די משוגעים.

— אויב ס'איז אַיך — זאָגט ער — שטאַרק נויטיג צו וויסען, זאָלט איהר זיך מטריח זיין צו מיר אויף דער אכסניה. איהר טרעפט מיך אין דערהיים תמיד פון האַלב פיער פאַרטאָג ביז האַלב נייען אין דערפריה... איצט בין איך פאַרנאַמען; מע באַדאַרף צונעמען ביי זיי דאָס גאָלד...

— אָט האָט איהר אַ קלאָרע ידיעה! — מאַכט צו מיר יאָנטעוואָזאָהן, און מיר לאָזען זיך געהן ווייטער. אויפ'ן וועג בעגעגענען מיר איינעם, יאָנטעוואָזאָהן'ס אַ גוטען בעקאַנטען, אַ יונגענמאַן מיט אַ פּלאַמענדיג פנים און מיט שטאַרק צעבורשעמע האָר. דער יוני גערמאַן לויפט ווי אַ פּער'ס'מע מויז. יאָנטעוואָזאָהן שטעלט איהם אָפּ מיט אַ בריימען שלום-עליכם.

— אַ, פּאַני פּיפּערנאָטער! וואוהין לויפט מען דאָס אזוי?

— לאָז מיך אָפּ! — מאַכט צו איהם דער יונגענמאַן מיט'ן פּלאַמענדיגען פנים און מיט די צעבורשעמע האָר. — לאָז מיך אָפּ, איך ברען ווי אַ שמרויענער דאָך! אפּשר געפינט זיך ביי דיר,

ברודער, אַ פאָר הונדערטער, וועסט דו מיך דערהאלטען ביי מיין
כבוד!

— מיט'ן גרעסטען פאָרגעניגען! — מאַכט צו איהם יאָנטעוו-
זאָהן. — נאָר מיט איין תנאי, זאָלסט מיך אויסהערען, וואָס איך
וועל ביי דיר פרעגען.

דער יונגערמאַן מיט'ן פלאַמענדיגען פנים און מיט די צע-
בורשעטע האָר שטעלט אָן די אויהערען.

— ס'איז אזאָ געשיכטע, — מאַכט צו איהם יאָנטעווזאָהן גאַנץ
ערנסט: — איך און אַט-אָדער יונגערמאַן, הער שלום-עליכם, אַ
אידישער שריפטשמעלער, האָבען געהאלטען אַ וועטע איבער אַ
מאָדנעם ענין: וואָס איז הנוכה? איך זאָג אַ זוי, זיי
זאָגען אַ זוי; בכּן, איז ביי אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך
ווענדען צו דיר מיט אַ בקשה, דו זאָלסט אונז קלאָר מאַכען, אויב
ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז אַזעלכס הנוכה?

— טפו זאָלסט דו ווערען, מיט וואָס מענטשען פאָרנעמען זיך!
אזוי מאַכט דער יונגערמאַן מיט'ן פלאַמענדיגען פנים און מיט
די צעבורשעטע האָר און סטייעט ניט. מיר בלייבען שטעהן ביידע
אין מיטען זאַל, ווי די נאַראַנים.

— וואוהין געהט מען ווייטער?

— וואוהין געהט מען ווייטער?

— טאָמער וואָלטען מיר גענאָנגען צו די דאַמען?

— לאָמיר געהן צו די דאַמען.

אַרום אַ בעזונדערען גרויסען טיש זיצען זעכס שאַרף-אויס-
געפּוצטע דאַמען, און צווישען זיי סך-הכל איין זכר, אַ קאַוואַליער
מיט אַ פּערדיש פנים און מיט אַ ווייסען שרוגנט איבער'ן גאַנצען
קאָפּ, און מע שפּיעלט אין יענער קלוגער שכל'דיגער שפּיעל, וואָס
מע רופּט זי „סטוקעלעקע“. פּונקט אויף דער מיט שטעהט אַ טעי-
לערעל, און אַלע דאַמען וואַרפען אַהין צו די זילבערנע גילענס.

דער קאוואליער מיט'ן פערדישען פנים און מיט'ן ווייסען שרונט טיילט-אויס קארטען, און בכדי ער זאל חלילה קיין טעות ניט האָר בען און עס זאל אויסקומען פונקט זיעבען, צעהלט ער: זונטאג, מאַנטאָג, דיענסטאָג, מיטוואָך, דאָנערשטאָג, פרייטאָג, שבת. און וויעדער אַ מאָל — זונטאָג, מאַנטאָג, דיענסטאָג, מיטוואָך און אזוי כסדר. דאָס ערשטע מאָל, אז ס'איז געווען איינס, האָבען די דאָמען שטאַרק געלאַכט פון דער חכמה; אזוי לאַנג, ביז עס האָט זיך זיי צוגעגעסען (קרעפלעך עסען ווערד אויך נמאס!) און געשלאָגען צו דער גאָל, זענען זיי געזעסען, ווי די טאַקען, און געגעהניצט, כלומרשט קיין קאַפּ נישט פּעראינטערעסירט אין דער שפּיעל, ווי איינער רערט: „מע גיט קארטען, באַדאַרף מען נעמען, וואָס זאל מען טהוּן? ...“ נאָר איטליכס מאָל, ווען מע דעקט אויף טרום, ווערד מען עטוואָס לעבעדיגער. אַלע דאָמען נעמען זיך פּאַוואָלינקע צו זייערע קארטען, געבען אַכטונג, די אַנדערע זאל ניט זעהען, און אַליין האַפּט מען אַ קוק צו יענער און אַ פרעג: „האָ? וואָס איז טרום? וויפּיעל איז דער רעמיז? ווער איז ערשט?“ די דאָזיגע דריי שאַלות מוז איבערפרעגען איטליכע דאָמע בעזונדער, און זייערע אויגען הויבען אָן ביסלעכווייז לייכטען, זייערע פּנימ'ער שיינען, און דער איינציגער קאוואליער מיט'ן פּערדישען פנים און מיט'ן שרונט מוז זיי אונטערטרייבען אַלעמען: „נו, מאַדאַם, וואָס שווייגט איהר? איהר געהט, צי איהר שמעהט?“ — אַלע מאָל די אייגענע חכמה. איינע, אַ גראַבליכע, איין אויסגעפּוצטע דאָמע מיט אַ קליין נעזעל, מיט באַבקעוואַטע הענד מיט שוואַרצע גענעל, נאָר מיט בריליאַנטענע דינגען אויף אַלע פינגער, האַלט די קארטען פּעסט צום קאַרסעט און טראַכט: „זי האָט נעכאַך איין-און-איינ-ציגען קעניג טרום, וואָס טהוט מען? אַפּוואַרפען — איז איין עבירה; שפּיעלען — האָט זי מורא: טאַמער שלאָגט מען איהר קעניג מיט'ן אַס, איז זי דאָך אין רעמיז!“ ... הקיצור, זי ישוב'ט זיך אזוי לאַנג, ביז זי זאָגט „פּאַס“ און לעגט אַוועק די קארטען.

האַלט זיי צו מיט דער האַנד, די איבעריגע דאַמען זאָלען ניט דער-
זעהען וועמען זי האָט אָפגעוואָרפען. און מחמת עס טרעפט זיך
אַ מאָל מיט זיי אויך אזא אַיין אומגליק, קוקען זיי זיך איבער איינע
מיט דער אַנדערער מיט אַ האַלב שמייכעלע. יענע דאַמע, וואָס
פונ'ם קעניג, פערשטעהט גאַנץ גוט, וואָס דאָס שמייכעלע בעטויט,
זאָר זי מאַכט זיך תמ'וואַטע, האַלט די האַנד אויפ'ן אָפגעוואָרפע-
לעם קעניג און שפיעלט מיט די ברייאַנטענע פינגערלעך, ווי אויפ'ן
פאַרטעפיאַן, און זינגט-צו צום טאַקט, מע זאָל טאַקי אַין איין
וועגס מיינען, אז "מוזיק" איז ביי איהר דאָס היות.

— וואָס געהט איהר אום לעדיג? פאַר וואָס שפיעלט איהר
ניט? — רופט זיך אָן די דאַמע וואָס פונ'ם קעניג צו יאָנטעוור
זאָהנען, בכדי די איבעריגע דאַמען זאָלען אויפהערען איבערקוקען
זיך.

— מיר זענען פאַרנומען מיט זעהר אַ וואַזשנעם ענין! — זאָגט
צו איהר יאַנטעוואָהן. — מיר האָבען גענומען אויף זיך אַ שווער
שטיקעל אַרבייט, איך און אַט דער יונגערמאַן — מיר האָבען גע-
האַלטען אַ וועטע וועגען חנוכה; איך זאָג אַ ז ו י, זיי זאָגען
אַ ז ו י; האָבען מיר זיך מיישב געווען, מיר זאָלען פּרעגען איט-
ליכען באַזונדער. אפשר קאָנט איהר, מאַדאַם, אונז פּותר חלום זיין
און זאָגען, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז אַזעלכס
חנוכה?

— חנוכה? — צעלאַכט זיך די דאַמע פונ'ם קעניג, צעמישט
דערווייל די אָנגעוואָרפענע קאַרטען און טאַקי אין איין וועג בע-
ווייזט זי די צייהן, מע זאָל זעהען, אז ס'איז אייגענע, נישט קיין
אַריינגעשטעלטע. — האַ-האַ-האַ! ביי די דאַמען ווילען זיי גע-
וואָהרע ווערען וואָס איז ח-ח-ח-חנוכה!

— שאַט, שאַט, וואָס לאַכט איהר אזוי! — רופט זיך אַפּ צו
איהר אַ הויכע דאַמע מיט אַ מאַנסבילש פנים. — זאָגט, אז
איהר ווייסט נישט — און איין עק! וואָס דאַרף מען דאָ לאַכען?

— איהר זענט, אפנים, נישט צופריעדען מיט'ן רעמיו? —
 ענטפערט איהר אָפּ די דאַמע פּונ'ם קעניג מיט אַ שטאַך און הערט
 נישט אויף צו לאַכען און בעווייזען די צייהן.
 — ווען איך וואָרף אָפּ דעם קעניג טרומף, ווי אַנדערע, — מאַכט
 יענע וואָס מיט'ן מאַנסבילשען פּנים, — וואָלט איך אפשר אויך ניט
 געשטעלט קיין רעמיו.
 — הכלל, — מישט זיך אַרײַן יאַנטעוואָהן — ווייסט קיינער
 ניט וואָס איז חנוכה?

— אַוראי איז חנוכה אַ גוטע זאַך, אַז גאָט העלפט, מע האָט
 דֶר־הכל איין צעהנטעל טרומף און מע שפּרינגט אַרויס גליקליך,
 אָהן אַ רעמיו, און מע האַפט נאָך אַ רובעל מיט צוואַנציג!
 אזוי רופט זיך אָן נאָך אַ דאַמע מיט גאָלד־פּאַרבינע האָר און
 מיט אַ סך בריליאַנטענע פינגערלעך, און שאַרט צענויף דאָס געווינס
 און דעקט דאָס איבער מיט אַ ווייס געשטיקט טיכעלע, ווי מע דעקט
 איבער די חלה אויף אַ מוציא, מע זאָל איהר, אפנים, נישט געבען
 קיין גוט אויג...

— עס ווייזט אויס, אַז מע באַדאַרף געהן ווייטער. — מאַכט צו
 מיר יאַנטעוואָהן און זוכט מיט די אויגען. — שאַ, אָן געהט אַ
 אידעל! איך קען איהם, ער איז דער מאַדאַם לאַקשענטאַפּאַוו אַ קרוב.
 אויב דער איד וועט אונז ניט זאָגען וואָס איז חנוכה, מעגט
 איהר זיך שוין געזעגענען מיט'ן פינפּאונצוואַנציגער.

דער איד, וואָס יאַנטעוואָהן האָט אויף איהם אָנגעוויזען, קאָן
 מען זאָגען, איז אַ צווייענדיגער איד, דאָס הייסט, אַ איד פון
 צוויי וועלטען, אביסעל פון דער אַלטער וועלט און אביסעל פון
 דער היינטיגער וועלט. דאַכט זיך, אַ לאַנגע קאַפּאַמע — נאָר אַ
 ווייסע מאַנישקע; דאַכט זיך, פּאות — נאָר אָהן אַ הימלע; דאַכט
 זיך, אַ גרויסע באָרד — נאָר אַ קיילעכיגע. מיר געהען־צו צו איהם
 און דערצעהלען איהם די גאַנצע מעשה, ווי אזוי מיר האָבען געהאַל־
 טען אַ וועטע מכה חנוכה, איך האָב געזאָגט אַ זוי און זיי

האָבען געזאָגט א ז ו י ; בכּן, איז ביי אונז געבליבען דער הסכּם, מיר זאָלען איהם בעטען, ער זאָל אונז פּוּתּר הלום זיין און קלאָר מאַכען, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז אַזעלכס חנוכה?

— חנוכה? — רופּט זיך אָן צו אונז דער צווייענדיגער איד מיט אַ פּרייליך געלעכטערעל. — איך האָב מורא צו זאָגען, נאָר מיר שיינט, אז איהר האָט שוין ביידע לאַנג נישט געדאווענט.

— פּון וואַס איז געדוונגען? — פּרעגען מיר איהם?

— ס'איז געדוונגען — זאָגט ער — דערפּון, אז ווען איהר זאָלט, אַשטוייגער, האָבען אַ טבע דאוונען אַלע טאָג אין דער פּריה און אויף דער נאַכט, וואָלט איהר דאָך געזאָגט „על הנסים ועל הפּורקן ועל הגבורות ועל התּשועות ועל המלחמות“; און אז איהר זאָלט זאָגען אַלע טאָג, אין דער פּריה און אויף דער נאַכט, „על הנסים ועל הפּורקן ועל הגבורות ועל התּשועות ועל המלחמות“, וואָלט איהר געוואוסט וואָס איז חנוכה... אין „זעכס און זעכציג“ שפיעלט איהר? וועלען מיר מאַכען אין דרייען אַ „פינפהונדערט איינים“.

— אז ס'איז יאָ אזוי, — מאַכט צו איהם יאָנטעוואָהן און קוועטשט איהם צו צו דער וואַנד — דערצעהלט זשע אונז וואָס שמעהט דאָרטען ביי אייך אינ'ם „על הנסים“ געשריבען? מחמת איך מוז אייך זאָגען דעם אמת, איך האָב שוין פּאַרנעסען אפילו ו ז י א ז ו י טע דאווענט.

— אזוי? — זאָגט דער צווייענדיגער איד אַלץ מיט אַ געלעכ-טער און בעווייזט אויפ'ן קאַפּ. — נישט דאָ דער אָרט דערויף. דאָ איז פּאַרהאַן אַנדערע אַרבייט. ס'איז דאָך היינט חנוכה, און חנוכה, זאָלט איהר וויסען, איז אַ מצוה צו שפיעלען אין קאָרטען... הקיצור, לאָס איך וויסען, מיר מאַכען אַ „זעכס און זעכציג“ אין דרייען, צי ניין? גיכער, די נאַכט שמעהט ניט.

מיר דערזעהען פון ווייטען שמעהט א רעדעל פון יונגעליוט, אינטעליגענטען, פערטיעפט אין א שמועס וועגען „ליטעראטור“. לאזען מיר איבער דעם צווייענדיגען אידען, געהען-צו צום רעדעל און פרובען זיך מאכען א רעד מכה „חנוכה“.

— חנוכה? מיר זענען נישט קיין ציו יסמען... — רופט זיך אן איינער פון זיי, א יונגערמאן מיט קונציג פערדרעהטע וואַנסים און מיט א לאַנגען נאָגעל אויפ'ן מינדסטען פינגער, און דער דאָ-בעריגער עולם צעלאַכט זיך פון דעם ווייז. מיר טרעטען-אַפּ פון דער דאָ-זיגער פרייליכער קאָמפּאָניע און דערזעהען א סטודענט מיט א בלויען קאָלנער און מיט גילדענע קנעפּ שמעהט און רעדט מיט א מאַמ-זעלכען מיט רויטע הענד. דער סטודענט מיט'ן בלויען קאָלנער און מיט די גילדענע קנעפּ דרעהט די וואַנסים, וואָס וועלען אַמאָל זיין, און דאָס מאַמוזעלכען מיט די רויטע הענד קוקט אויף דער סטעלי און דרעהט זיך אויפ'ן קאַרעק.

— איך ווייס שוין. — מאַכט צו מיר יאָנטעוואָהן שטילער-הייד. — דאָס מאַמוזעלכען איז טאַקי אונזער פּלאַטאָן פּאַנטאַלאָנאָ-וויטשעס טעכטערעל, און דער יונגערמאן איז א סטודענטעל, נישט קיין באַקאַנטער. ווייזט אויס, אַז ער שכנ'ט זיך צו איהר, דאָס הייכט, צו די פּופּציג טויזענד, וואָס מע גיט איהר נדן... כּדאי פון דעסטוועגען צו הערען, פון וואָס רעדט דאָס דאָזיגע פּאַרעל.

מיר געהען צו אביסעל נעהענטער און האַפען איינציגע ווער-טער: „גיישע... באַלעט... אַפּערעטקע... סלאַווסקאָיאַ שפּיעלט גומ... טאַמאַרינע שפּיעלט בעסער“...

— פּאַרדאָן! — רופּט זיך אָן יאָנטעוואָהן צום סטודענט. — איך מוז אַיך איבערשלאָגען אין מיטען די רעד, האַטש איך האָב ניט די עהרע צו זיין מיט אַיך באַקאַנט. דאָ איז אזא נעשיכטע: איך און אַט דער יונגערמאן האָבען געהאַלטען א וועטע מכה חנוכה; איך זאָג א ז ו י, זיי זאָגען א ז ו י. בכּן איז געבליבען, מיר

זאָלען פרעגען איטליכען באַזונדער. אפשר וואָלט געווען אַ סברה, איהר זאָלט זיין אזוי גוט און פּוּתֵר חלום זיין אונז, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז דאָס אַזעלכס חנוכה? ...

דער סטודענט קוקט אויפ'ן מאַמוזעלכען, דאָס מאַמוזעלכען — אויפ'ן סטודענט, און בירדע שמייכלען. נאָכדעם מאַכט דער סטודענט צו יאָנטעוואָהנען אויף רוסיש:

— פּראַוואָ ניע זנאָי, יאָ ניע זדיעשני, יאָ אָרעסיט *.

— איזוויניטיע, מי ניע זנאָלי, טשמאָ ווי אָרעסיט... ** — זאָגט צו איהם יאָנטעוואָהן, טהוט זיך אַ בויג צו איהם און רופט זיך אָן צו מיר: — אָן זיצט מיינער אַ באַקאָנטער, אַ אירישער לעהרער, וואָס גיט שטונדען. ער איז אַ היגער, גיט קיין „אַרעסיט“, ער וועט אונז שוין געוויס זאָגען וואָס איז חנוכה...

מיר געהען צום אירישען לעהרער. אַ יונגערמאַן מיט ברילען, האַלט פּערלענט אַ פּוס איבער אַ פּוס און רויכערט אַ פּאַפּיראַס. יאָנטעוואָהן שמעלט מיך פּאַר און דערצעהלט איהם די מעשה, ווי אזוי מיר זענען געגאַנגען אין געוועט איבער „חנוכה“: איך האָב געזאָגט אַ ז ו י, ער האָט געזאָגט אַ ז ו י; בכּן איז געבליבען, מיר זאָלען פרעגען דאָ ביי איטליכען באַזונדער. האָבען מיר שוין איבערגעפרעגט כּמעט אַלע געסט, ווייסט קיינער נישט וואָס צו זאָגען. בכּן, בעמען מיר איהם, הייסט דאָס, ער זאָל זיין אזוי פּריינדליך אונז פּוּתֵר חלום זיין און זאָגען, אויב ס'איז מעגליך, אין דריי ווערטער, וואָס איז אַזעלכס חנוכה?

— חנוכה? — מאַכט דער לעהרער מיט אַ ניגון, האַפט זיך

* כלעבען, איך ווייס נישט, איך בין נישט קיין היגער, איך בין איין אָרעסער. — ** האָט קיין פּאַראַיבעל גיט, מיר האָבען גיט געוואוסט, אַז איהר זענט איין אָרעסער.

אויף און צעלאכט זיך. — אָט דאָ ווילט איהר געוואָהרע ווערען, וואָס איז חנוכה? געטראָפּען דעם אָרט, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איהר פרעגט זיי בעסער, וואָס הייסט „ווינט“, „בעזיק“, „פרעפּע-ראַנס“, „אָקאָ“, „באַנטשאַק“, „סטוקעלקע“, „טערטעל-מערטעל“, „זעכס און זעכציג“, „עקארטע“, „שמען-דע-פּער“, „מאַקאַ“, „טראַנז-טעקאַראַנט“...

— האָט קיין פאַראַיבעל ניט, — שלאָגט איהם איבער יאָנז-טעוואָהן אין מיטען — דאָס ווייסען מיר אַליין. איהר זאָגט אונז בעסער, וואָס איז חנוכה?

— „חנוכה“ ווילט איהר ביי זיי ווייסען? — זאָגט ווייטער דער לעהרער. — איהר פרעגט זיי בעסער וואָס הייסט אַ חזיר'על גע-פרעגעלט אין פּוטער, אַ „יאָלקע“ אויף יום-טוב, אַ „פאַסקע“ אויף פּסח? איהר פרעגט זיי בעסער, וואָס הייסט „וואַלסלואַיקענו“, „מיניאָן“, „שאַקאָן“, „פאַדעקאַטר“, „פאַדעספּאַן“, „פאַדעפּאַטי-גע“? איהר פרעגט זיי בעסער, וואָס הייסט „פּלירט“, אָדער אַ פאַרבייטעניש, אַ פאַרדרעהעניש, אַ פאַרפּלאַנטעניש מיט די וויי-בער, מיין ווייב דיין ווייב...

— האָט קיין פאַראַיבעל ניט — האַקט איהם איבער יאָנטעוו-זאָן נאָך אַ מאָל. נאָר אונזער פאַרשוין האָט זיך צעלאָזט, ווי אַ וואַסער, צענאָסען, ווי אַ פּאַנטאַן; ס'איז אונמעגליך געווען אָפּצו-שטעלען דאָס וואַסער; ס'איז ניט געווען מיט וואָס צו פּערשטע-קען דעם דאָזיגען פּאַנטאַן...

— גרישקא! גרישקא! — צעשריײַט זיך יאָנטעוואָהן און שטעלט אָפּ אַ ספּריטנע יונגעלע פּון אַ יאָהר נייען אָדער צעהן, מיט ברענענדיגע שוואַרצע אויגלעך, וואָס לויפט פּערביי אונז. — גרישקא! גרישקא! קום נאָר אַהער, נשם מיניע, איך וויל דיך עפּיס פּרענען.

גרישקא געהט-צו צו יאָנטעוואָהנען, ווי צו אַ גוטען בעקאַנ-
טען, און הויבט אויף צו איהם די שוואַרצע ברענענדיגע אויגלעך.

— זאָג נאָר, גרישקא, נשמה מיינע, איריש לערענסט דו?

— אַ קאָק זשע? — מאַכט גרישקא. — אַלף, בית, גימל, ריש...

— בראַוואָ! מאַלאַדיען! — מאַכט צו איהם יאָנטעוואָהן

מיט אַ קניפּ אין בעקעל. — זאָג נאָר, גרישקא, דו ווייסט, אז ס'איז

פאַרהאַן אזא יום-טוב, וואָס מע רופט דאָס „חנוכה“?

— אַ קאָק זשע? — מאַכט גרישקא.

— זאָגט זשע מיר, מיין טהייערער, וואָס איז דאָס חנוכה?

— חנוכה? — מאַכט גרישקא און זיינע שוואַרצע ברענענדיגע

אויגלעך לויפּען אַרום הין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ, ווי די מייד-
לעך. — חנוכה? חנוכה? סייטשאַס! ... דער פאַפּאַשאַ... די

מאַמאַשאַ... דער פאַפּאַשאַ עסט... ווי אזוי הייסט דאָס?... מצה

מיט שלחמנות... און די מאַמאַשאַ דרעהט אַ ווייסע הוהן אַט

אזוי... אי קושאַיוט יעווריסקי קרעפּליעקי... *

גרישקא בעווייזט מיט די הענטלעך אויפ'ן קאַפּ, ווי אזוי די

מאַמע זיינע שלאַגט כּפרות, און בעלעקט זיך פון די אירישע קרעפּ-

לעך.

און אויף מיין יאָנטעוואָהנען פאַלט אָן פּלוצים אזא געלעכטער,

אז אידך מיין — אַט בעקומט ער דעם שלאַג. — — — — —

אין זאָל איז ליכטיג און וואַרעם. די לאַמפּען מיט די לינסטרעס

ברענען. די ווייסע קיילעכיגע גלאַנצענדיגע לינסעס פון די שפּיע-

לערס שפּיעגלען זיך אָפּ אין די הויכע גלאַנצענדיגע שפּיעגלען. עס

הערט זיך אַ הריצא, אַ גערעדעריי פון אַ סך מיילער; נאָר מעהר

פון אַלץ לאָזט זיך הערען דאָס וואָרט „פּאַס!“ אידך שטעהט ווי אַ

* און מע עסט אירישע קרעפּלעך.

נאר, אין מיטען זאל, און מיין נייער בעקאנטער, פאנפארן פאר-
 אַנאָוויטש יאָנטעווזאָהן, קאַטשעט זיך פאר געלעכטער. דאָס לאַנט
 ער פון מיר, וואָס איך האָב אָנגעוואָרען די וועטע.

* * *

אַט אזוי פערשפיעלט מען אַ פינפאונצוואַנציגער!

תנוכה, תרס"ב, קיעוו.

פּוּרִים

געשריבען אין יאהר 1900

פּוּרִים

...וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך
היהודים,
און די דאָזיגע מעג פון פורים זאָלען
קוינמאָל נישט בטל ווערען פון אידען.
(מגלת אסתר, ט', כ"ח).

"פורים זענען אלע שכורים ניכטער". דאָס דאָזיגע ווערטעל
איז געזאָגט געוואָרען אויך אויף מיר, אידישער פעליעטאָניסט. א
גאנץ יאָהר בין איך פרעהליך, איך קיצעל דעם עולם מיט מיינע
פעליעטאָנען, דער עולם לאַכט און איך אויך בתוכם; נאָר היינט,
אום פורים, בין איך דוקא אומעמיג. דוקא נישט אויפגעלעגט אויף
צו לאַכען.

וואָס איז די מעשה?

איך האָב מיך דערמאָנט אָן דעם פורים פון אַמאָליגע יאָהרען.
איך האָב מיך דערמאָנט אָן אונזערע אַלטע אידישע מנהגים, וואָס
געהען־אונטער ביסלעכווייז ביי אידען און ווערען בטל. דאָס הייסט,
נישט דער יום־טוב געהט־אונטער; "פּוּרִים זאָל קיין
מאָל נישט בטל ווערען" — אזוי שטעהט ביי אונז
געשריבען אין דער מגילה; נאָר יענע אַלטע אידישע מנהגים,
איבערהויפט ביי אונז אין יעהופּעץ און אין אלע גרויסע שטעט,
געהען־אונטער ביסלעכווייז און ווערען בטל. איך האָב מיך דער־

מאנט אין דעם ג ר י י ג ע ר , מיט וועלכען מיר, חדר-יונגלעך, פלעגען זיך נוקם זיין אין המן'ען. אלע יאָהר, אלע יאָהר פלעגט אונז דער דאָזיגער אַנטיסעמיט, המן בן המרתא, דעקוטשען מיט זיינע המן'ס-מסירות פאר'ן קעניג אחשוורוש, און מיר, חדר-יונגלעך, פלעגען זיך דערפאר גוט רעכענען מיט איהם אין שוהל, ביי דער מגילה, מיט'ן גרייגער... מיר וועלען איהם אייביג נישט פערנעסען, ער וועט אונז אָבער אויך האָבען צו געדענקען! איך האָב מיך דער-מאנט אָן דעם המן'טאש מיט מאָהן, וואָס הייסט טעם-גן-ערן? פארזוכט גן-ערן. איהר ווילט וויסען, וואָס הייסט טעם-גן-ערן? פארזוכט אַ פרישען אידישען המן'טאש מיט מאָהן; נאָר זייט מוהל פריהער אָפּפאָסמען אַ גאַנצען טאָג „אסתר תענית“, און נאָכדעם זייט זיך מטריח אין שוהל אַרײַן אויסהערען אַ גאַנצע מגילה, לאָז מען אײך אָנגרייגערען אַ פולען קאַפּ, און אַליין זאָלט איהר זיך אויך ניט פוילען צו טופען מיט די פיס, העלמען שלאָגען המן'ען. און נאָכ דעם, אז איהר וועט קומען אַהיים אײַן אויסגעהונגערטער, אײַן אַנ-געליינעטער און אַ פּערגרייגערטער, און מע וועט אײך מכבד זיין מיט אַ פרישען דרייעקעביגען המן'טאש מיט מאָהן, וועט איהר פּערשמעהן, וואָס הייסט טעם-גן-ערן... איך האָב מיך דערמאנט אָן דעם שענעם, גרויסען, הויכען, געפלאַכטענעם, מיט זאָפראַן פּער-געלמען און מיט דאָזינקעס אַרומגעשטעקטען „פורים-קוילעטש“. איך האָב מיך דערמאנט אָן דער פורים'דיגער סעודה מיט'ן „שושנת-יעקב“, וואָס מײַן פּעטער פ י נ י פלעגט זינגען און וואַרפען בשעת מעשה מיט דער שענער באָרד, און א י צ ע ל דעם פּעטער פּינ'ים האָט איהם אונטערגעהאַלפּען אויף אַ דין קול'כעל, און אַז ס'איז געקומען צו „אַרוּר המן“ און „ברוך מרדכי“, האָבען מיר אַלע אונטערגעהאַפּט און איבערגע'חזר'ט אַ מאָל עטליכע און צוואַנציג, זיך נאָרנישט געקאַנט צעשיידען דערמיט, אַזוי לאָנג געדרעהט „אַרוּר המן“ און „ברוך מרדכי“, ביז ס'איז אויסגעקומען: „אַרוּר ברוך, מרדכי המן“, „מרדכי אַרוּר המן ברוך“, „המן מרדכי, אַרוּר

ברוך, פונקט אזוי ווי אין שלחן-ערוך שמעהט געשריבען: „ס'איז א מצוה, מע זאל פורים אזוי לאנג מרינקען, ביז מע זאל זיך פער-בייטען מיט די יוצרות... איך האָב מיך דערמאָנט אָן דער שענער שפּיעל פֿון די „פורים-שפּיעלער“ און אָן יענעם שענעם מנהג, וואָס ווערד אָנגערופֿען „משלוח-מנות“ און „מתנות לאַביונים“. איך האָב מיך דערמאָנט אָן די דאָזיגע אַלע שענע מנהגים — און פרעג זיך אַליין: וואו זענען זיי אַהינגעקומען? פאַר וואָס זעהט מען ניט, פאַר וואָס הערט מען ניט פֿון זיי ביי אונז אין יעהופּעץ און אין אַלע אַנדערע גרויסע שטעט? נישטאָ, מיר האָבען זיי פֿע ר ז י נ ד י ג ט ! פּערזינדיגט דעם גרייגער, פּערזינדיגט דעם המן-טאַש מיט מאָהן, פּערזינדיגט די סעודה מיט'ן פּורים-קוילעמטש מיט'ן שלח-מנות ! פֿונ'ם פּורים איז ביי אונז פּערבליבען אַ זכר נאָר אין די ווערטער: „עס וועט געדויערען פֿון אַסתר-תּענית ביז פּורים“, אָדער: „פורים נאָכ'ן קאַלטען קוגעל“; פֿונ'ם גרייגער איז פּער-בליבען ביי אונז אַ זכר: „איך הער דיך, ווי המן דעם גרייגער“; פֿונ'ם פּורים-קוילעמטש: „ער וואַכסט אין דער ברייט, ווי אַ פּורים-קוילעמטש“, וכדומה אַזעלכע פּאַלקס-ווערטער. דער המן-טאַש מיט מאָהן האָט שוין נישט מעהר ביי אונז יענעם אידישען טעם. פאַר האַן ביי אונז אין יעהופּעץ אַנדערע מאַכלים: כל מיני פּאַשמעטען מיט קנאָבעל, בעפּשטעקס אַלע-אַנגלעז, געפּרעגעלט אין גענוענ-שמאַלץ, ראַקעס געפּילט מיט מצה-מעהל, פּורדינג אַלע-לאַקשענ-קוגעל מיט מאַראָזשענע, און נאָך אַ סך אַזעלכע „אידישע“ מאַכלים... „סעודות“ זענען מיר, ברוך השם, אויך ניט זשערנע אַ גאַנץ יאָהר אין יעהופּעץ; אַלע מאַנטאַג און דאָנערשטאַג האָבען מיר „זשור-פּיסקען“, און אַנשטאַט „אַרוך המן“ און „ברוך מרדכי“ זאָגען מיר: „סיעם פּיק, פּאַס, וואָסיעם טרעה, שלעם בעז קאָזעריי, פּאַס, פּאַס...“ און אַז עס פּערנלוסט זיך אונז זעהען „פורים-שפּיעל“, געהען מיר זיך דורך אין „אַרקאָדיע“, אין „סטראַלנע“, אין „טיוואַלי“, אין „אַלקאָזאַר“, אָדער אין אַנדערע כּדומה אַזעלכע מקומות... אָדער

מיר געהען גאר אין אידישען טהעאטער, פון יענע אידישע „אקטיווערען“, וואָס פּאָהרען אַרום פון שטאָדט צו שטאָדט און שטעלען די אידישע אָפּערעס: „קאַלרוני“, „שולמית“, „בר כוכבא“... אַלע מאָל, ווען איך קום אויף די דאָזיגע אידישע „אקטיווערען“, שטעלט זיך מיר פאַר יענע שענע שפּיעל פון אונזערע „פורים-שפּיעלער“, וואָס איך האָב געזעהען אין מיין געבורטשטאָדט, אין כתר ירוקע, בשעת איך בין נאָך געווען אַ חדר-יונגעל.

די בלאָטע איז גרויס, און פון אויבען שיט אַ שנייעלע; דאָס שנייעלע לאָזט, און די בלאָטע ווערט נאָך גרעסער. „זיי“ געהען אָנגעוואָפענט מיט כלי זיין פון שטוב צו שטוב און קנעמען מיט די שטיוועל די גרויסע, טיעפע, זומפיגע בלאָטע, און אַ גאַנצע טיטשקע יונגלעך לויפען נאָך נאָך „זיי“; די יונגלעך פאַלען אין דער בלאָט-טע, שטעהען אויף און לויפען ווייטער, מיט אַ געלעכטער און מיט אַ געשריי: „אחשוּרוש! וּשתי! מאַנדריש!“ אַט-אַט זענען „זיי“ שוין ביי אונזער שטוב, אַט-אַט עפענט זיך די טהיר — „זיי“ זענען דאָ.

— גוט יום-טוב אייך! — שיסען „זיי“ אויס אַלע מיט אַ מאָל ווי פון צעהן ביקסען, שטעלען זיך אויס, ווי די סאָלדאַטען, און די „שפּיעל“ הויבט זיך אָן.

פריהער פון אַלע טרעט-אַרויס דער קעניג אחשוּרוש (קאָפּעל דער שניידער) מיט אַ געלען פּאַפּיערענעם ספּאַדיק אויפ'ן קאָפּ, האַפט אַרויס אַ הילצערנע שווערד פון אונטער דער פּאַלע, עפענט אַ מויל און הויבט אָן מיט אַ משונה-מאָדנע ניגון, אויף אַ משונה-מאָדנע שפּראַך, וואָס מע רופט דאָס דייטש:

דו, המן בן המדתא צורר היהודים,

און דו, מאַנדריש, און איהר אַלע מיניסטאַרען מיינע,

איהר זאָלט אַלע טהון טהין הערון,

וואָס איך קעניג אחשוּרוש וועל אייך טהון טהין שפּרעכונן.

דערפאר וואָס די קעניגין ושתי האָט מײן באַפויל ניט
געוואָלט אָננעמן.

פאַר אַלע מײנע לײט נאָקעט אַרויס טרעמן,
זאָל מען איהר מיט דיזען שווערט דעם קאַפּ אַראָפּנעמן
און מײן געליעבטע אסתר פאַר קעניגין טהון קרײַגן...
בשעת מעשה טהוט דער קעניג אַ מאַך מיט דער שווערט און
אַ וואונק אויף מרדכי'ן, און עס געהט צו מרדכי (לוי דער קאַרנאַ-
סער שוסטער), אָנגעטהאָן אין אײן איבערנעקעהרטער קאַפּאַטע
אויף דער לינקער זײט און מיט אַ באָרד פון קלאָטשע; ער טהוט
דריי שפּאַן, שטעלט זיך אַוועק און גיט אָפּ כבוד דעם קעניג
אחשוּרוש, ווי עס געהער צו זײן, און זינגט אויס אויף זײן קאַר-
נאַסע ציקעלדיג-וויינענדיגער שטימע:

אַרײן, אַרײן, אַרײן,

ברודער מלכה דו מײן!

און עס בעווייזט זיך ושתי המלכה (מאָטעל דער סטאַליר),
אָנגעטהאָן אין אַ קליידעל פון אויבען אויף דער קאַפּאַטע, און די
פּאַלעס זעהען זיך אַרויס, נאָר בכדי מע זאָל חלילה נישט דערקע-
נען, אַז די מלכה ושתי איז אַ מאַנסביל, און אַלע זאָלען טאַקי מײ-
נען, אַז ס'איז אַ נקבה, האָט ער אונטערגעבונדען דאָס בערדעל מיט
אַ ווייסער פעטשיילע (וואָנצײס מאַכט נישט אויס). די מלכה ושתי
טהוט אַ פּאַל אויף דער ערד, און עס שטעקען אַרויס אַ פּאַר גרויסע
צעריסענע שטיוועל. זי הויבט אויף ביידע הענד צום קעניג
אחשוּרוש און זי טהוט פאַר איהם קניהען און בעטען: „ער זאָל
אויף איהר שענקן טהון טהין קוקן, ער זאָל זיך דערבאַרעמן
אויף איהרע יונגע יאָהרן און זי פון דער וועלט נישט אומברענגן“.
און ביי דער זײט שטעהט המן הרשע (יאָסקע דער בעהעלפער) מיט
אַ שאַרבען אויפ'ן קאַפּ, און בשעת ושתי ליגט אויף דער ערד און
וויינט פאַר'ן קעניג אחשוּרוש, נעמט המן און ווייזט מאַנדרישען
אַ קולאַק, און מאַנדריש שטעלט איהם אַרויס אַ צונג, און צווישען

חברה ווערד דערווייל אַ געלעכמער. ער ווייסט נישט, דער רשע-
 מרושע, אז אָט באַלד האָט ער די מפּלה, אָט באַלד וועט דער קעניג
 אחשוּרוש אַרויסגעבען אַ בעפעהל: „מע זאָל דעם מערדער, דעם
 גולן, דעם רוצח אויף אַ הויכען בוים אויפּהענגן, און מאַנדרישען
 דעם אידען זאָל מען פאַר שני למלך טהון מאַכן“. אַך, ווי זים איז
 די נקמה! ווי גרויס בין איך ביי זיך אין די אויגען מיט מיין איד-
 שען שני למלך! ווי שטאַרק טהוט מיר באַנג, וואָס די שפּיעל ענ-
 דיגט זיך, און די חברה פּוריס-שפּיעלער נעמען צענויף די עטליכע
 גראַשענס, און איך געוועגען זיך אָפּ מיט זיי אויף אַ גאַנץ זאַהר!

נאָר מעהר פון אַלץ טהוט מיר באַנג דער מנהג פון „משלוח-
 מנות“ און „מתות לאביונים“ — מתנות פאַר די אָרעמע לייט.
 האַלב וואָכעדיג, האַלב יום-טוב'דיג, מיט אַ זיידענער פעטשיילע
 און מיט אַ פאַרטוך, שטעהט די מאַמע ביים טיש שטאַרק צעטראָ-
 גען: עפּים אַ ווערטעלע אויסצורעדען — כמעט אַ מאה שלח-
 מנות'ען אָפּגעמען און כמעט אַ מאה שלח-מנות'ען אָפּשיקען, קיינעם
 נישט אָנזעצען, הלילה קיין טעות נישט האַבען, געדענקען וועמען
 וואָס פאַר אַ שלח-מנות מע בעדאַרף אָפּשיקען. צום ביישפּיעל:
 אז יענער שיקט איין פלעדעל, צוויי קישעלעך, איין מאַהינדעל,
 צוויי שטיקלעך טאַרט, איין האַניג-טייגעל מיט צוויי צוקערלעקסאַכ-
 לעך, — בעדאַרף מען איהם אָפּשיקען, געוויינטליך, צוויי פלעדעלעך,
 איין קישעלע, צוויי מאַהינדעלעך, איין שטיקעל טאַרט, צוויי האַניג-
 טייגלעך מיט דריי צוקערלעקסאַכלעך. מע בעדאַרף האַבען אַ קאַפּ
 פון אַ מיניסטער, הלילה נישט אָנמאַכען אַ חתונה, ווי סע האָט זיך
 אַ מאָל שוין געטראָפּען ביי אונז אַזאַ-נאָמגליק, דאָס הייסט, מע
 האָט געשיקט איינער אַ נגידית צוריק איהר אייגענעם שלח-מנות, —
 האָט זיך דאָס געטאָן, עס איז אַרויס אַ מחלוקת צווישען די מאַ-
 גען, מיט סקאַנדאַלען, מיט פעטש, מיט מסירות, מיט רדיפות, ווי
 געוויינטליך... חיינט די מענשען, וואָס ברענגען דעם שלח-מנות,
 בעדאַרף מען אויך עפּים שענקען — וועמען אַ קאַפּיקע און וועמען

צוויי און וועמען נאך מעהר פון צוויי... נאך אט עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין א מיידעל מיט שטארק רויטע האָר און מיט א סך קלייען אויפ'ן פנים — דאָס איז מיין רבינ'ס א מיידעל; זי געהט אַרום פון איין בעל־הבית צום אַנדערען און נעמט צענויף די שלח־מנות'ען פאַר'ן רבי'ן. זי טראָגט אין האַנד א שעלעכעל, איבערגעדעקט מיט א טישטוכעל. אינ'ם שעלעכעל שטעקט א ראָד־זינקע, און אויף דער ראָזינקע ליגט א זילבערנע מטבע. די מאַמע דעקט אויף דאָס טישטוכעל און לעגט־צו צו יענער מטבע נאָך אַ מטבע, און אויך דעם מיידעל רוקט זי אַריין עפּים אין האַנד אַריין. דאָס רויטע מיידעל ווערט נאָך רויטער און ווינשעוועט, ווי אַיין אַלטע: „דערלעכט איבער א יאָהר מיט אַייער מאַן און מיט אַייערע קינדער“... נאָך דעם רויטען מיידעל קומט אַריין א געשוואָלען בחור'על מיט אַיין אויפגעטראָגענער באַק, אונטערגעבונדען מיט אַ בלויער פעטשיילע, אַיין אויג אַ קליינס, דאָס אַנדערע אַביסעל גרע־סער; אין האַנד האַלט ער אַ מעשען טעצעל, אויף דעם טעצעל ליגט אַ פלעדעל, אויפ'ן פלעדעל איז אויסגעצווּיקעלט אַ פישעלע, דאָס פישעלע איז אָנגעפילט מיט האַניגפאַרפעל, און ביי דער זייט ליגען עמליכע זילבערנע מטבעות און אַ פאַר קערבלעך פאַפּיערענע. דאָס געשוואָלענע בחור'על געהט־צו גלייך צו דער מאַמע און שיסט אויס אין אַיין אָמהעם, ווי אויסגעלערענט אויף אויסוועניג: „אַ גוט יום־טוב דער רב האָט אַיך געשיקט שלח־מנות און דערלעכט איבער אַ יאָהר מיט אַייער מאַן און מיט אַייערע קינדער“... דאָס געשוואָלענע בחור'על נעמט אָפּ זיין רח"ש און געהט אַוועק אָהן אַ אַיט־געזונד, וואָרום די ווינשעוואַניע האָט ער ע־ל־פי טעות אויס־געחאַפט פריהער. און עס קומען אַן אַלע מאָל נייע פאַרשווינען מיט נייע שלח־מנות'ען: פּונ'ם דיין, פּונ'ם חזן, פון די שוחמים, פּונ'ם סופר, פּונ'ם תלמוד־תורה־מלמד, פּונ'ם בעל־תּוקע, פּונ'ם בעל־מגיה, פּונ'ם מנקה, פּונ'ם וואַסער־פיהרער, פּונ'ם בערער (אויך כל־קודש!). און נאָך די דאָזיגע אַלע קומט צו געהן וועללועל דער

שמש אליין, נעבאך א קראנקער, א הייזעריגער, א יאדעשליווער;
ער בלייבט שטעהן א וויילע ביי דער טהיר, האפט זיך ביי'ם האר-
צען און פעהרוסט זיך.

— וואָס וועט איהר עפּים זאָגען גוטס? — פּרעגט איהם די
מאַמע, שוין רעכט מיער פון דער אַרבייט.

— מע האָט אייך געשיקט שלח-מנות. — מאַכט וועלוועל און
בעווייזט אַ לעקאָבעל אין האַנד. — דערלעבט איבער אַ יאָהר מיט
אייער...

— פון וועמען איז? — פּרעגט איהם וויעדער די מאַמע.

— פון מיר טאַקי אליין, דערלעבט איבער אַ יאָהר מיט איי-
ער... — מאַכט וועלוועל און פעהרוסט זיך. — האָט קיין פאַראיבעל
ניט, וואָס אליין... נישטאָ מיט וועמען צו שיקען... געווען איין
מיידעל, איז זי, ניט דאָ געראַכט... איהר געדענקט מיין פּראַדלען,
עליה השלום?...

וועלוועל דער שמש פעהרוסט זיך אויף עטליכע מינוט, און די
מאַמע טהוט זיך אַ האַפּ צו דער קעשעני, נעמט אַרויס עטליכע
ממבעות מיט אַ מאָל און רוקט איהם אַריין אין האַנד אַריין און
איז איהם מכבד מיט אַ שטיק טאַרט און מיט אַ פּאָר פּלעדלעך.
וועלוועל שטופט דעם טאַרט מיט די פּלעדלעך אין בוועס אַריין,
דאַנקט און ווינשעוועט: „דערלעבט איבער אַ יאָהר מיט אייער
מאָן און מיט אייערע קינדער“, און פעהרוסט זיך. איך טהו אַ קוק
אויף דער מאַמע און דערזעה אויף איהרע שענע אויגען הענגען
טרערען... „וואָס זאָל דאָס בעדייטען?“ — טראַכט איך מיר... איך
האַב קיין צייט ניט אַרומקוקען זיך — עס קומען אָן נייע פּאַרשויר-
נען, אַלערליי מינים „מקבלים“, שענע אידען מיט גרויע שאַלען און
מיט מאָדנע היטלען, קיילעכיגע, אונטען ברייטליך, אויבען שמאָלבליד,
ווי לאַקשענטעפּלעך; פּאַרהאַן צווישען זיי אַזעלכע, וואָס דינגען
זיך, זאָגען, אַז זיי זענען נישט קיין פּראַסטע אַרעמע לייט, וואָס
געהען איבער די הייזער; דער איז דעם זיידענס אַיין אייניקעל.

דער איז א טאטענ'ס א קינד... און פארהאן צווישען זיי אזעלכע.
וואָס נעמען צו וויפיעל מע גיט זיי. דאָס זענען טאקי פשוט'ע
אַרעמע לייט, וואָס געהען נאָך א נרבה לכבוד דעם הייליגען יום-
טוב:

היינט איז פורים,
מאָרגען איז אויס;
גיט מיר א גראָשען,
טרייבט מיך ארויס...

און די מאַמע האַלט אין איין טיילען: א גראָשען אויף צווייען,
צוויי גראָשענס אויף דרייען, און אימליכען בעזונדער א שטיקעל
טאָרט, א פלעדעל, אַדער א לעקאָכעל — „לאָז איין אַרעמאָן אויך
וויסען פונ'ם הייליגען יום-טוב פורים“...

יא, דער מנהג פון „משלוח-מנות“ איז זעהר א פייער מנהג
ביי אידען, און דער מנהג פון „מתנות לאביונים“ איז נאָך פייער;
נאָר אונזערע היינטיגע קינדער, אונזערע היינטיגע „אַריסטאָקראַט-
טען“ מיט אונזערע היינטיגע „מאָדאַמען“ פון דער גרויסער שטאָרט
יעהופעץ און פון אַלע אַנדערע גרויסע שטעט ווייסען נישט פונ'ם
דאָזיגען מנהג. זיי ווייסען פון אַנדערע מנהגים: פון „אימעני-
נעס“ און פון „יאָלקעס“, פון טענץ און פון „גוליאַניעס“, פון בויגען
זיך און דרעהען זיך, נאָר נישט פון „שלח-מנות“ און נישט פון
„מתנות לאביונים“. עס איז, פערשטעהט איהר מיר, איין אַנדער
וועלט געוואָרען, דאָס הייסט, די וועלט איז אפילו די אייגענע
וועלט, וואָס פריהער, נאָר די מענשען זענען נישט די, וואָס אַמאָל.
דאָס הייסט, די מענשען זענען אפילו די אייגענע, וואָס פריהער,
נאָר די נעמען זייערע האָבען זיי איבערגעאַנדערשט, צום ביישפיעל:
אַמאָל איז המן געווען א רשע, דלפון איין אַרעמאָן און ויזתא א
שוטה; היינט הייסט המן „אַנטיסעמיט“ און איז פול די גאַנצע
וועלט, „מהורו ועד כוש“; דלפון איז א גביר אין יעהופעץ, דרעהט
געשעפטען און חת'עט וועכסלען; און ויזתא איז א חכם, שרייכט

גאנצע „מאמרים“ אין די בלעטער, גיט עצות... אַמאָל האָט מרדכי געהייסען „מאָנדריש“ און האָט געשפּיעלט אַ ראָלע פון שני למלך ביי'ם קעניג אחשורוש; און היינט האָט ער יתרו'ס נעמען: ער רופט זיך מאַרק און מאַרקום און מאַקס און מאַקסיס און מאַטוויי און מיטראָפּאָן סעמיאָנאָוויטש און פּאַנטעלעמאָן אַנדריעוויטש — און מע הערט איהם ווי המן דעם גריינער... אַמאָל, אז איינער האָט זיך געשטעלט, דאָס הייסט, ער האָט נישט געוואָלט צאָהלען, האָט מען דאָס גערופּען פּשוט מיט'ן נאָמען אָנוועז; היינט רופּט מען דאָס ליקווידאַציאָן; גנבה איז קאָמיסיאָן, הלואה — דיסקאָנט, אַ לאָך — דעפיציט, איין אסיפה איז אַ סאָבראַניע, גבאים זענען טשענעס, דרשות — רעפּעראַטען, אויף אַ שלאַק זאָגט מען קאַפּרוי, אויף משוגע — נערוועז, צדקה איז פּילאַנטראָפּיע, אַ שדוך — פאַרטי, אַ מיאוסקייט — סימפּאַטיע, אַ משרת — קאָממי... און נאָך און נאָך אַ סך אַזעלכע נייע נעמען האָבען זיך בעזעצט אין אונזער נייעם ווערטערבוך — — — נאָר אַלסדינג אויף דער וועלט מוז דאָך האָבען אַ סוף, און אַ פעליעטאָן אַוראי.

דערלעבט איבער אַ יאָחר מיט וועמען אייך איז ליעב!

ארבע נוסות

געשריבען אין ניו יארק 1900

ארבע כוסות

— ברוך הבא א איר, א גאסט, זיצט, זעצט זיך, פאר וואָס זיצט
איהר ניט?

מיט אזא מין ברייטען ברוך-הבא בעגעגענט אונז, דאָס הייסט
מיך מיט'ן טאטען, א טאָג פאר ערב-פסח, רב יודעל וויינשענקער,
א בעסערצאכער געפאקט אידעל, מיט רויטע בעקלעך, מיט א ביי-
בעל און מיט א קארק, וואָס נעמט זיך ניט פון אייגענע און ניט
פון פרעמדע צרות, נאָר פשוט פון א מאמעליגע מיט א ראָסעל-
פליישעל, פערזופט מיט א גלעזעל וויין... פון מיין טאטען האלט
יודעל איין עולם ומלואו נאָר פאר איין זאך — דערפאר וואָס דער
טאטע איז א מבין אויף א גלעזעל וויין. נאָר צוריק שמועסענדיג,
וועלכער איד איז ניט קיין מבין אויף א גלעזעל וויין? וויין —
דאָס איז דאָך איינע פון די דריי זאכען, וואָס מיר זענען אין דעם
די גרעסטע ספעציאליסטען אין דער וועלט: דאָס ערשטע איז
נגינה, דאָס הייסט געזאנג, דאָס צווייטע איז א גלעזעל וויין און
דאָס דריטע איז בריליאַנטען. אמאָל, אז איך הויב מיך אָן בע-
רעכענען, פרעג איך זיך אליין א קשיא: מילא, אויף די ערשטע
צוויי זאכען, נגינה און א גלעזעל וויין, איז קיין חידוש ניט, וואָך
רום וועלכע איד האָט פיינט הערען זינגען? וועלכער איד האָט
ניט געהערט קיין רעכטע בעריהמטע חזנים, וואָס לאָזען זיך הערען
אויף דער וועלט, למשל: ירוחם, פיצי, בעני, בצלאַל, ניסי בעל-

זער, ברוך קארלינער, בלומענטאל, באכמאן, פיני מינקאווסקי
 וכדומה נאך אזעלכע וועלט־חזנים? און טאמער האָט ער ניט גע-
 הערט, האָבען אנדערע געהערט. וואָס מאַכט דאָס אויס? — מיר
 פערשמעהען נגינה מיט'ן שכל... נו, און פון וויין שמועסט מען
 ניט; וויין טרינקט דאָך יעדער איד, אפילו דער אַרעמסטער, אַלע
 יאָהר, פסח צום סדר; נימאָ קיין וויין, טרינקט ער ראָזינקעס,
 טרינקט ער מער, טרינקט ער באַרשט, עפּים מוז ער דאָך טרינקען
 צו די „אַרבע כּוסות“, ס'איז דאָך פּסח!... וואָס דאַרפט איהר
 מעהר, נעמט דעם בעסטען שאַמפּאַניער וויין, אָדער גאָר „נשך“,
 וואָס מיר טאַרען איהם ניט טרינקען און ווייסען ניט אפילו וואָס
 פאַר אַ טעם ער האָט, וועלען מיר אייך אויך זאָגען אויף איהם, אויב
 איהר ווילט, אונזער מבינות על פי סברא... אָדער נעמט דעם
 ארץ־ישראל־וויין און רעדט מיט אַ אידען, וועט ער זיך גאָר ניט
 שעמען און וועט אייך זאָגען גאַנץ אָפּענטליך: „הא, וואָס, ארץ־
 ישראל־וויין? „כּרמל“? איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, איך
 אליין האָב נאָך דעם כּרמל־וויין ניט געטרונקען, ווייסט איהר פאַר
 וואָס? ווייל איך האָב מיר אַלע יאָהר אויף אַרבע כּוסות מיין
 וויין; איך נעם מיר איין אמת'ען בענדערער ווימאָראָזיג און מיש
 איהם צענויף מיט אַ ביסעל „מתוק“, בעקומט ער טעם גן־עדן, עס
 מעג איהם טרינקען דער מלכות... נאָר ווערליג איך האָב געהאַרנט
 פון מבינים, וואָס האָבען יאָ פאַרוכט פּונ'ם „כּרמל“, פאַרשמעה
 איך על־פי שכל, אַז דער „כּרמל“ באַדאַרף זיין ניט קיין שלעכט
 גלעזעל וויין!... הכלל, מיר פערשמעהען זיך אויף וויין ניט וויי-
 ציגער ווי אויף נגינה... נאָר די דריטע זאָך, בריליאַנטען — דאָס
 איז מיר תמיד געווען אַ חידוש, און איך פערשמעה ניט ער היום
 הזה: פון וואַנען האָט זיך גענומען ביי אונז דאָס מבינות אויף
 בריליאַנטען? וואו האָבען זיך דאָס אידען אזוי אָנגעקוקט מיט
 בריליאַנטען? איך וועל אייביג ניט פערנעמען די אוהער־ינגלעך,
 וואָס זענען אונז געבליבען בירושה פון דער עלטער־באַבע, זאָל האָר-

בען א ליכטיגען נן-ערן. תחילת, אז די באבע עליה השלום איז גע-
 שטארבען, האָט מען איהרע אויהערינגלעך געשאצט ביי אונז אין
 כתרילעווקע מי יודע וויפיעל; מכינים האָבען זיך זאָט ניט גע-
 קאָנט אָנשפיעגלען אין זייער לויטערקייט, זייער וואַסער מיט זייער
 שפיעל. עס האָט זיך געפונען איינער אַ מבין, וואָס האָט נאָך
 געזאָגט, אז עין לא ראתה, אז נאָך אזא פאָר בריליאַנטען געפינען
 זיך ניט אין ערגיץ, סיידען אפשר ביי דער ענגלישער מלכה. דע-
 רויף האָט זיך אפילו געפונען נאָך איינער, וואָס האָט איהם אויס-
 געלאַכט, געזאָגט, אז ביי דער ענגלישער מלכה איז פאַרהאָן, מאַהלט
 אייך, אַ ביסעל גרעסערע בריליאַנטען; האָט איהם יענער אָבער
 צוריק זעהר גלייך געענטפערט: „בריליאַנטען איז ניט ניט קיין
 קוילעטשען, וואָס שאַצען זיך נאָכ'ן גרויס; דער גאַנצער אַנטיק
 פון אַ בריליאַנט איז דאָס וואַסער, די לויטערקייט און די שפיעל
 זיינע, וואָס ער שפיעלט...“ העט שפעטער, אין אַ צייט אַרום, אז
 מיר האָבען געטראָגען די דאָזיגע זעלטענע אויהערינגלעך פערזעצען
 אָדער פערקויפּען, האָבען די בריליאַנטען מיט אַ מאָל פערלוירען
 אינגאַנצען זייער ווערט. וואו איז אַהינגעקומען זייער וואַסער,
 זייער לויטערקייט מיט זייער שפיעל? די אייגענע מכינים טאַקי
 האָבען געזאָגט: „ווייס איך וואָס, אַ פאָר צוויקעס!“... נאָך
 אזוי ווי מיט אַרבע כוסות געהער זיך דאָס ווינציג-וואָס אָן, בכּן
 קעחרען מיר זיך אום צוריק צו רב יודעל וויינשענקער.

בעקומען פון איהם אזא ברייטען ברוד-הבא, זאָגט איהם דער
 טאַמע, אז מיר האָבען קיין צייט ניט, עס איז ערב פּסח, און מיר
 בעטען איהם, ער זאָל זיך מטריח זיין מיט אָנו אין קעלער אַרײַן,
 אַפּקלויבען וויין אויף אַרבע כוסות.

— אָך, מיט'ן גרעסטען כבוד! — מאַכט יודעל און נעמט מיט
 זיך אַ ליכט מיט אַ פּסח'יג קרוש-גלעזעל, און מיר לאָזען זיך אַראָפּ
 זאַלבעדריט אין קעלער אַרײַן.

— אַשטייגער, וואָס פאַר אַ מין סאָרט גלעזעל וויין וואַלט

איהר א בעלן געווען טרינקען היינטיגען פסח? — טהוט יודעל א פרעג און קוקט אויף דער טמעלי.

— וואָס פאַר אַ מין סאַרט גלעזעל ווײן זאָל איך וועלען? — ענטפערט איהם צוריק דער טאַטע איבערגעפרעגט. — איך וואָלט אַ בעלן געווען, עס זאָל זײן, פאַרשטעהט איהר מיד, דאָס אמת'ע גלעזעל ווײן, דאָס הייסט, עס זאָל זײן אַ גלעזעל ווײן, וועדליג מיר ביידע פאַרשטעהן? — איהר פאַרשטעהט?

— איך פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן? איהר ווילט אַ גלעזעל ווײן, וואָס זאָל זײן „קפּריסין“!

מיט די ווערטער געהט יודעל אוועק אין אַ ווינקעלע, בויגט זיך אָן אין דער פינסטער און צאפט אָן אַ גלעזעל „קפּריסין“ און טראָגט דאָס צו דעם טאַטען.

— שלעכטס זאָל איך האָבען, אויב עמיצער האָט נאָך אַפילו פאַרזוכט ביי מיר פונ'ם דאָזיגען ווײן; אַנו, נעמט איהם אַקאָרשט אויף די ליפען!

דער טאַטע טהוט אַ שאַקעל דאָס גלעזעל הין און צוריק עטליכע מאָל, טראָגט דאָס צו פריהער צו דער ליכט, נאָכדעם צום מזיל, טהוט אַ מאַן מיט דער נאָז:

— ניין, רב יודעל, האָט קיין פאַראיבעל ניט, ניט דאָס הייסט ביי מיר „קפּריסין“!

— אַהא, איך ווײס שוין וואָס איהר מיינט! — מאַכט יודעל און צאפט אָן אַ פּריש גלעזעל קפּריסין. — נו, וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען אויף די עס גלעזעל ווײן? קוקט אַיך נאָר צו צו דער מראַה זיינער: קרישמאַל!

דער טאַטע פערזוכט אַביסעל „קרישמאַל“ און זאָגט זיין מכינות:

— טהכתיח, אוודאי איז דאָס אַ גלעזעל ווײן. דער חסרון זיינער איז נאָר דאָס, וואָס ער איז, צווישען אונז רעדענדיג, אַ ביי

סעל דאָסיג, דאָס הייסט, ער איז ביי אַיך גע'מלאכט', מחילה אונטערגע'שמד'ט. זייט זיך מודה...

— חס ושלום! — זאָגט יודעל און שווערט זיך, ער זאָל אַזוי האָבען אַ כשר'ען פסח, ווי דאָס איז אַיין אמת'ער, אַ ריינער קאָד וועשאַנער וויין. חלילה ניט געפראַוועט, טאַקי נעכאַך אַ כשר קינד, אַט אַזוי ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט! ס'איז נעכאַך אַיין אמת'ער, אַ ריינער „באָרדאָ“.

— ע, רב יודעל! — מאַכט צו איהם דער טאַמע. — דאָס טויג דאָך ניט! מיר האָבען דאָך עפּים געשמעסט, אַז מיר באַדאַרפט איהר ווייזען אַ גלעזעל וויין, וואָס זאָל זיין וויין, היינט וואָס דער צעהלט איהר מיר מעשיות באָרדאָ — שמאַרדאָ?

— אַיין אומגליק מיט די מבינים! — זאָגט יודעל און גיסט אויס דאָס גלעזעל „באָרדאָ“ און צאַפט איהם אָן אַיין אַנדער גלעזעל וועל וויין, שוין פון צוויי פעסלעך מיט אַ מאָל, און טראָגט דאָס אונטער דעם טאַמען שוין מיט אַיין אַנדער מינע.

— ווייסט איהר וואָס? זאָגט שוין איהר אַליין, אויב איהר זענט אַ מבין און פאַרשטעהט אויף וויין. איך וועל שוין שווייגען. איך בין ניטאָ, אַיין עק!

דער טאַמע בעמראַכמי פריהער דאָס גלעזעל אויף דער ליכט, פאַוואַלינקע טראָגט ער דאָס צו צו די ליפען, זופט אָפּ אַ ביסעל, און דאָס פנים ווערד ביי איהם איבערגעביטען, די אויגען פרעה ליכער.

— יא, אַט דאָס איז וויין; דאָס קאָן מען אַנרופען מיט'ן נאָך מען וויין. ווייסט איהר פאַר וואָס? ווייל אין איהם געמינט איהר אַלסדינג, וואָס אַ גלעזעל וויין באַדאַרף האָבען: אי אַ שטאַרקייט, אי אַ מתיקות, אי אַ זיערקייט. מיט אַיין וואָרט — ס'איז וויין. — איך זאָל אַזוי האָבען הצלחה בכל אשר אפנת, — זאָגט יודעל און שפּרינגט צו צום טאַמען — אַז זינט איך בין אַ וויינשענקער, זאָב איך נאָך אַזאַ גלעזעל וויין ניט געהאַט. און טאַמער מיינט

איהר, איך האָב איהם אַ סך? לאַמיר אזוי האָבען אַ פּרעהליכען יום־טוב, ווי...

— ששא, פּאָוואָלי נור! — שלאַנט איהם דער טאַמע איבער אין מיטען. — די מעשה דערפון איז אזוי: וויין איז דאָס טאַקס, נאָר ניט איינציג! גאַרניט, ס'איז ניט מעהר ווי אַ גלעזעל וויין. איך האָב אַיך, רב יודעל, געוואָלט בעטען אָם וואָס: איהר זאָלט זיך מטריח זיין מיר אָנצאַפּען אַ גלעזעל וויין פון יענעם... פון יענעם... איהר ווייסט שוין פֿון וואָסערען איך מיינ'... פונ'ם אמת'ען ווימאָרזויג, איהר געדענקט? אַיי, איז דאָס געווען אַ ווי־מאָרזויג!

יודעל טהוט זיך אַ פאַטש מיט ביידע הענד איבער דער קאַ־פּאַטע און אַ שמייכעלע דערביי:

— אַ ריינער אומגליק מיט די מבינים! גענוג זיי פאַרשטע־הען אויף וויין, האָבען זיי נאָך אַ זכרון אויך און געדענקען דעם טעם פון פאַראַיאַהרען, פון פאַר צוויי יאָהרען און אפילו פון פאַר דריי יאָהרען!

און יודעל טהוט אַ שפּריץ מיט'ן גלעזעל אַרויף און צאַפט אָן נאָך אַ פּריש גלעזעל וויין, שוין ניט פון צוויי, נאָר פון איין פעסעל, טראַגט דאָס צו צום טאַמען שוין נאָך אַהן ווערטער, נאָך אַ סמאָרע מיט דער נאָז, ווי איינער רעדט: „אנו, וואָס וועט איהר עפּיס איצטער זאָגען?“ דער טאַמע טהוט אַ זופּ איין מאָל, נאָך אַ מאָל, און נאָך אַ מאָל, קוקט אַלע מאָל אויפ'ן גלעזעל פון אונטען אַרויף, פּערבייסט די אונטערשטע לייפ, שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, רעדט צו זיך אַליין און צעהלט די ווערטער:

— אוי! — איז דאָס! — אַ גלעזעל! — וויין!!! הערט איהר, רב יודעל, אָם דאָס איז דער אמת'ער וויין, וואָס מע רופט איהם וויין; אָם דעם וויין אז מע טרינקט, פּיהלט מען, אז מע טרינקט וויין; ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, אַ פול מויל מיט וויין! גאַר איהם, זעהט איהר, מעג מען שוין מאַכען כּורא־פּרייהגפּן, וואָר־

רום אָט דאָס איז — זיין! ... זאָגט־זשע מיר, רב יודעל סערדצע, מה יקר — וואָס קאָסט ער? פון וואַנען שטאַמט ער? ומה שמו — זוי איז דער אמת'ער נאָמען זיינער?

— ע! — מאַכט יודעל מיט אַ געלעכטערעל. — איהר ווילט טאַקיי וויסען אַלסדינג? מע מוז, מע מוז, אַיך זאָגען דעם אמת, ס'איז עפּים אַ תירוץ? די מעשה דערפון איז אזוי: דער ווין אַליין איז מיינער אַיין אייגענער ווימאַראַזיג אַ נומער דרייצעהן, הייסען הייסט ער שאַטאַלאַפּיט און קאָסטען קאָסט ער אזוי גרויס ווי זעכס קארבען אַיין עמער, האָט איהר אַ קיימאַלן פון פיער גילד־דען אַיין אָקע. איך זאָל אזוי האָבען הצלחה בכל אשר אפנת, אַז איך דערלעג צו איהם, אויב איך לייז איהם אפילו פינף גילדען די אָקע. פאַרגעסט נישט, וויפיעל דאָ איז פאַרהאַן פּחת! אַ קליי־ניגקייט, ווימאַראַזיג! פאַלגט מיך און אַכט ניט קיין שהיות, הייסט אַיך אַנצאַפּען אַ צוויי פּלאַש פּונ'ם דאָזיגען ווימאַראַזיג, און צוויי פּלאַש פון בענדערער „מאַרנאַ“, וואָס איך האָב אַיך פּריהער באַוווּזען, און נאָך אַיין פּלאַש הייסט אַיך געבען פאַר די ווייבער פּונ'ם אמת'ען „זמירער“, וואָס איהר נעמט ביי מיר אַלע יאָהר, וועט איהר וויסען, אַ איהר האָט מיט גאָטס הילף ווין אויף אַרבע כוסות, און דערלעכט איבער אַ יאָהר מיט אַיער ווייב און מיט אַיערע קינדער, איהר זאָלט זיין אַ גרויסער גביר און טרינקען אַלע פּסח נישט קיין ערגערען ווין... יענקעל! הער נאָר, דו, וואו ביזט דו ערגיץ, אין אַלדי שוואַרצע יאָהר?!

אויף דעם דאָזיגען אויסרוף בעווייזט זיך, איך ווייס נישט פון וואַנען, עפּים אַ מאַדנער נפש, אַ געזונטער, אַ שוואַרצער בחור אין אַ וואַטאווער, שטאַרק פּערסמאָלצעוועטער קאַפּאַטע, אונטער־געבונדען מיט אַ שטריקעל, מיט אַ פּאַר גרויסע, מורא'דיג־גרויסע שטיוועל; דאָס פנים איז ביי איהם ווי פּעראומערט, פּערשלאָפּען, קוקט ניט אין די אויגען, רעדט הייזעריג, ווי פּונ'ם שלאָף:

— האַ? וואָס? מיך רופּט איהר?

— וואו ביזט דו געווען און וואס האסט דו געמאכט?

— ווער? איך? גארניט. בין געווען ביי די ראזינקעס, גע-
מאכט „מאלאנא“.

— הער נאָר דו, יענקוי, וואָס איך זאָג דיר: נעם שווענק
דורך עמליכע פלעשער און צאפ זיי אָן צוויי ווימאַראָזיג שאַטאַלאָד-
פיט פונ'ם פעסעל נומער 18 און צוויי מאַרגאָ פונ'ם זיסליכען נומער
8, און איין פלאַש וועסט דו זיי אַנצאַפּען פונ'ם זמירער נומער 11
שמעה, האָב צייט. וואָס האַפּט דיר אַוועק דער רוח? ... געדענק-
זשע, יענקוי, ווימאַראָזיג שאַטאַלאָפיט נומער 8, מאַרגאָ נומער 18,
מיין איך מאַרגאָ נומער 18, טפּו, שאַטאַלאָפיט נומער 18, מאַרגאָ
נומער 8 און זמירער נומער 1 פונ'ם בעסערען. גיך, ריהר זיך, ווי
אַ בלייען פייגעלע!

יענקעל געהט אַוועק אַ שלעפּעריגער צאַפּען וויין ערגיץ ווייט,
באַברעט זיך דאָרטען אין דער פינסטער און קומט צו געהן אין עט-
ליכע מינוט אַרום מיט די אָנגעגאַסענע פלעשער, שלעפּט איינציג-
ווייז פון קעשענע פּראָבקעס, קייט זיי געשמאַק מיט זיינע גרויסע
געזונטע ציחן אַזוי לאַנג, ביז זיי מוזען אַריין, און יודעל וויינשענ-
קער האַלט דערווייל מיט'ן טאַטען אַ שמועס אַלץ וועגען וויין.

— זאָגט נאָר, רב יודעל סערדצע, ווי אַזוי איז ביי איך אַרויס
היינטיגס יאָהר דער ראָזינקעס-וויין?

— די צמוקים? איין חריפות אין דער וועלט! — זאָגט
יודעל, — בעסער פונ'ם בעסטען אונגערשען וויין! אַ כּפּרה טאַקוי,
אַ כּפּרה שאַמפּאַניער, אַ כּפּרה זייער פּאַרטוויין, זייער פּראַנצווין
מיט אַלע זייערע וויינען!

— פּאַראַיאָהרען — זאָגט דער טאַטע — איז אַייער ראָזינקעס'
וויין געווען, איהר זאָלט מיר מוחל זיין, נישט אין בעסטען.

— דהיינו מיט וואָס? — מאַכט יודעל ווי דערשראַקען.

— דהיינו, — זאגט דער טאטע געלאסען — מע האָט איהם
ניט געקאָנט נעמען אין מויל אַרײַן, ס'איז געווען, מחילה, באַרשט,
ניט קיין וויין.

— וואָס רעדט איהר? איך זאָל אזוי האָבען אַלדאָס גוטס, ווי
דער עולם האָט געלעקט פון איהם די פינגער. מע האָט זיך גאָר
ניט געקאָנט אָפּלויבען פון איהם. סע איז ניט געבליבען פון איהם
אויף די אַנדערע טעג פּסח, איהר זאָלט זאָגען, אַ לעק.

— און איך זאָג אײך, — מאַכט דער טאטע גאַנץ געלאָסען —
אַז ער איז געווען, איהר זאָלט מיר מוחל זיין, אַ בייזער הלשות!
פון אויבען האָט ער געהאַט אַ שימעל, אַ טעם האָט ער געהאַט
פון געקאָכטע באַרלעך און האָט זיך נאָכגעגעבען מיט עפּים אַ מין
גערוך, פון... פון... אונגערקעס.

— ניט אַנדערש, — זאָגט יודעל און צענעמט די הענד — אַז
איהר האָט איהם געהאַלטען ערגיץ אין דער וואַרעם, אָדער די פּלעש-
לעך זענען ניט געווען גוט פאַרפּראָבקעוועט.

— ניין! איהר האָט אַ טעות, רב יודעל; די פּלעשלעך זענען
דוקא געווען פאַרפּראָבקעוועט, ווי אַלע מאָל, און געהאַלטען האָב
איך איהם דוקא אין אַ קיהל אָרט, ווי אַלע מאָל, נאָר מיט איהם
האָט זיך, אפּנים, אײַן אַנדער מעשה געטראָפּען: די ראַזינקעס
האָבען בײַ אײך אין קעלער, אפּנים, ניט רעכט אויסגעשפּיעלט, האָ-
בען זיי זיך צעשפּיעלט בײַ מיר אין די פּלעשלעך, האָט דער וויין
געחאַפּט אַ פּאַסקורנע זויערקייט און איז געוואָרען הויזענדיג. דאָס
קינד נעבאָך (דער טאטע בעווייזט אויף מיר) האָט געהאַט צו טהון
מיט'ן מאָגען, ניט היינט געדאַכט, פון נאָכ'ן ערשטען סדר כמעט
ביז שבעות — דערפאַר האָב איך היינטיגס יאָהר מורא זיך צו-
ריהרען צו אייערע „צמוקים“.

מערקווירדיג! איך אַליין האָב גאָר פאַרנעסען די גאַנצע מעשה.
נאָר אַז דער טאטע האָט זי פּלוצים אויפגעמישט, האָב איך מיך
דערמאַנט, ווי אזוי איך האָב מיך פאַרציאָהרען צוגעהאַפּט צו די

ארבע כוסות, אויסגעוויגען זיי ביז'ן דנאָ, און אז איך בין אויפגע-
 שטאנען פונ'ם סדר, האָט זיך מיר געדרעהט די סטעלי, און דער
 טיש מיט די כוסות מיט אלעס מיט אַנאָדער האָבען געחאָפּט אַ
 טענצעל, קוים וואָס איך האָב מיך געהאַלטען אויף די פיס. און
 נאָכדעם — נאָכדעם געדענק איך ווי דורכ'ן שלאָף: אַ בעטעל...
 איך ליג... די מאַמע האַלט מיך ביים שטערן און שעלט עמיצען,
 איך ווייס ניט וועמען: „ניט געדאַכט זאָל ער ווערען מיט זיינע
 ראַזינקעס און מיט זיין וויין! ס'ס המות! אַוועקגע'סמ'ט דאָס
 קינד!“

— האָט אַ גוטען יום-טוב! — געזעגענען מיר זיך אָפּ מיט
 יודעל וויינשענקער, ווינשעווען זיך איינס דאָס אנדערע עטליכע
 מאָל „אַ כשר'ען פּסח“, און מיר געהען אַהיים מיט'ן וויין אויף
 אַרבע כוסות לעבעדיג, פרעהליך. דער טאַטע איז פרעהליך, וואָס
 ער האָט בעצייטענס איינגעהאַנדעלט וויין אויף אַרבע כוסות — פּער-
 שפּאַרען מאָרגען שטופען זיך צווישען גאַנצען עולם אין דער
 הושטשע; און איך בין גלאַט פרעהליך, וואָרום ווער איז צו מיר
 גלייך? אַט-אַט, נאָך איין טאָג, קומט דער „ליעבער פעטער פּסח“,
 אין חדר דאַרף מען שוין ניט געהן, אין דער היים וואַרטען שוין
 אויף מיר די נייע מלבושים/לעך, מיט די נייע סקריפענדיגע שמיר
 וועלעך, מיט דעם נייעם גלאַנצעדיגען קאַשקעטעל. געקומען אַהיים
 מיט די אַרבע כוסות, זוכט אָפּ דער טאַטע אַ קיהל אָרט, אַ פּסח'יגס,
 אַ כשר'ס, אויף אַוועקצושטעלען דעם וויין. ז'ר פאַרעט זיך און ציר
 טערט איבער איהם, ווי עפּים איבער אַ מייער, זייטעריג קינד. ער זאָגט
 אונז אָן אלעמען, מיר זאָלען, חס ושלום, ניט צוריהרען זיך צום
 וויין מיט אונזערע חמצ'דיגע הענד; מיר זאָלען אפילו גאָר ניט
 קוקען אין יענעם ווינקעל אַריין! שפעטער, נאָכ'ן „בורק חמץ“ זיין,
 לעגען מיר זיך שלאָפען (די לעצטע חמצ'דיגע נאַכט!), און עס
 פלאַנעטע זיך מיר אַ גאַנצע נאַכט משונה-מאָדנע נאַרישע חלומות.
 עס חלומ'ט זיך מיר, אז יודעל וויינשענקער טאָגט אויף זיך מיינע

נייע מלבושים/לעד מיט מיין קאשקעמעל. „ס'איז מיין קאשקע-
 טעל!" — שריי איך צו איהם. — „מע האָט דאָס מיר ערשט נעב-
 טען געקויפט אויף פסח!"... און דער געזונטער בחור ווינער האָט
 זיך צוגעהאָפּט צו אונזערע ארבע כוסות, שטעהט אויסגעבויגען
 צוריק מיט איין איבערגעקעהרטע פלאַש וויין איבער'ן מויל אריין;
 דער וויין — בול-בול-בול, און ער זשליאַקעט... „פארפאלען די ארבע
 כוסות! חמץ'דיג געמאַכט, חמץ'דיג!"... שריי איך און האָפּ מיך
 אויף אַ פערצאַפּעלמער פונ'ם שלאָף, און איך דאַנק נאָט וואָס ס'איז
 נאָר אַ חלום...

* * *

קוים דערלעכט די מינוט, די רגע — אַט-אַט, נאָך צוויי שעה.
 נאָך דריי שעה איז שוין פסח; אומעטום איז ריין, אומעטום
 פסח'יג.

דער אויווען איז אויסגעגליהט. דער טיש איז איבערגעדעקט.
 די מצות טרישטשען. עס לאָזט זיך הערען אַ געשמאַקער ריח פון
 געזענענשמאַלץ, עס שמעקט מיט לאַטקעס, מיט פסח'יגע לאַטקעס.
 די „ארבע כוסות" שמעהען שוין אָפּגעדעקט פראַנק און פריי, מע
 מעג שוין קוקען אויף זיי... דער טאַטע איז נאָך אַ ביסעל פערנר-
 מען, ער מאַכט חרוסת. נאָר איך... איך בין שוין פארטיג! ווי
 איין אמת'ער פריניץ, ווי אַ „בן-מלך", האָב איך מיך אָנגעטהאָן פון
 קאָפּ ביז פיס אין גאַלע נייעם, גאַלע טשאַקענדיגס, קנאַקענדיגס,
 סקריפענדיגס. איך ווייס ניט, וואָס איך זאָל טהון: זיצען — איין
 עבירה, דאָס קאַפּאַטקעלע ווערד צעקנייטשט; געהן — דער גלאַנץ
 פון די פּאָרעשוועס ווערד אָפּגעריבען; שטעהן — וועט מען ניט
 הערען, ווי די שטיוועל ווערד סקריפען... איך שוועב, איך האַלט מיך פון
 אויבען, אין דער לופטען. איין חסרון נאָר, וואָס איבער דער בלאַטע.
 איבער דער געוויסער כתרילעווקער זומפיגער בלאַטע, קאָן מען מיט
 די נייע שטיוועלעך אין שוהל אריין ניט אַריבערגעהן בשום אופן.
 מע מוז אָנטהון די אַלטע, די חמץ'דיגע שטיוועלעך.

פערשטעהרט!... אין שוהל איז ריין, אין שוהל איז ליכטיג, אין שוהל איז יום-טוב'דיג, אין שוהל איז פרעהליך; אלע הענגלייכטער מיט אלע העסעס זענען אויסגעריבען, גלאַנצען, און די ליכט ברענען. אידען אלע אויסגעצוואַגען, אָננעטהאַן יום-טוב-דיג, דאוונען געשמאַק, און מיר, חדר-יונגלעך, קונדסים, בעטראַכטען איינס דאָס אַנדערע, וועמעס קאַפּאַטקעלע איז לענגער און וועמעס — קירצער, וועמעס קאַשקעטעל איז שענער און גלאַנצט מעהרער. איין חסרון נאָר, די נייע שטיוועלעך זענען געבליבען אין דער היים — פערשטעהרט! און ווער איז שולדיג? די בלאַטע, אונזער כתר-ר לעווקער בלאַטע... נאָר גאָרניט, אַלסדינג איז איין איבערגעקומענע זאך. איבערגעקומען די בלאַטע און געקומען אַהיים, טחו איך אָן צוריק די נייע גלאַנצענדיגע סקריפענדיגע שטיוועלעך, וואָרום די בלאַטע איז ביי אונז נאָר אין דרויסען. אינוועניג, אין דער היים, אין שטוב, איז ביי אונז ריין און שען און ציכטיג, מחיה-נפשות! עס שעמערירט, עס זינגט פון ריינקייט. דער וויין מיט די ארבע כוסות שטעהען שוין אויפ'ן טיש. עס גלאַנצט, עס שעמערירט, עס פינקעלט אין די אויגען. די מצות מיט דער קערה מיט'ן גאַנצען „סדר“ זענען גרייט. דער טאַטע, דער „מלך“, אין אַ ווייסען קיר טעל — אויבענאָן אויף דער היסביבעט; ביי דער רעכטער האַנד — די מאַמע, די „מלכה“, אָננעטהאַן אין זיידענס, און איך, זייער „פרינץ“, ביי דער זייט, שטעה אויף און פרעג דעם טאַטען אויף אויסוועניג די „פיער קשיות“ און לאָז אויס גייעניג, מיט'ן קנאַק און מיט אַ ניגון פון דער נמרא: „האָב איך דיק, טאַטע, געפרעגט אלע פיער קשיות; היינט ענטפער מיר אַ תירוץ, און טאַמער וועסט דו מיר ניט ענטפערען קיין תירוץ, וועל איך זיך אַליין ענטפערען אַ תירוץ: עברים חיינו לפרעה במצרים!“... הויבען מיר אָן צו זינגען אויף אַ קול, שרייען איבער איינס דאָס אַנדערע, און איך פערלויף אלע מאָל אויף צופריהער, ווי אַ לאַשקעלע, צו בעווייזען דעם טאַטען, אַ איך האָב גוט אויסגעלערנט די חנדה, ווי אַ וואַסער:

„עבדים היינו לפרעה במצרים — קנעכט זענען מיר געוועזען צו פרעה'ן אין מצרים, האָט אונז גאָט אַרויסגעצויגען פון דאָרטען מיט גרויס וואונדער...“ און מיר דערצעהלען איינער דעם אַנדערען שענע מעשיות: די מעשה פון רבי אליעזר מיט רבי יהושע מיט רבי אלעזר בן עזריה מיט רבי עקיבא מיט רבי טרפון, וואָס זענען געזעסען אַ גאַנצע נאַכט און האָבען דערצעהלט פון יציאת מצרים... און מיר רעכענען אויס די פיער זיהן פון דער הגדה: אחד חכם — איינער אַ קלוגער, ואחד רשע — איינער אַ שלעכטער, ואחד תם — איינער אַ נאָר, ואחד שאינו יודע לשאול, דאָס הייסט — מהילה גאָר אַ בהמה, וואָרום יענע דריי פרעגען האָטש איטליכער איין אַנ־דער קשיה, און דער זיצט, ווי אַ לעהמענער גולם, משטיינט געזאָגט, גאָר ניט זיין עסק, וואָס מע האָט אונז אַמאָל געמוטשעט אין מצרים, פערביטערט אונזער לעבען; מיר האָבען געקומען לעהם, געמאַכט ציגעל, געבויט פיתום מיט רעמסס, און פרעה האָט אַרויסגעגעבען אויף אונז אַלע מאָל נייע גזירות... ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא — ווען גאָט ברוך הוא זאָל אונז ניט געווען בעצייטענס ארויס ציהען פון מצרים, וואָלטען מיר פערבליבען אייביגע קנעכט, אייביגע שקלאָוען — מיר און אונזערע קינדער און אונזערע קינדס־קינדער; דערפאַר איז אַ מצוה, מע זאָל אַלע יאָהר אַפּרעכטען דעם סדר און דערצעהלען אונזערע קינדער די גרויסע וואונדער פון יציאת מצרים. פאַרהאַן אַ סך ביי אונז היינט אַזעלכע „שאינו יודע לשאול'ס“ צווישען אונזערע היינטיגע קינדער, וואָס זיצען ביי'ם סדר ווי די לעהמענע גולמ'ס, זעהען ווי דער טאַמע „מאַכט זיך נאַריש“, עסט חרין טרוקענעם מיט חרוסת, וואָס האָט נישט קיין שום טעם, און זאָגט עפּים פון אַ סדור אונטער דער נאָז, שעמט זיך פאַר דער „באַנע“... נאָר וואָס זענען שולדיג נעבאַך אַזעלכע קינדער, „שאינו יודע לשאול'ס“, אַז מע האָט מיט זיי פאַרט ניט געלערענט אין גימנאַז־זיע די אידישע היסטאָריע? די „באַנע“ האָט זיי ניט דערצעהלט די שענע מעשה פון יציאת מצרים, קיינער האָט זיי ניט אויפגעקלערט.

וואס בעדייטען די דאָזיגע „טרוקענע“ מצות, דער דאָזיגער „בימער רער“ הריון מיט'ן חרוסת און די אַלע איבעריגע אידישע מנהגים און פסח'יגע מאכלים... די פסח'יגע מאכלים? — מהכתיית, ווער זאָגט זיך אָפּ פון קניידלעך, לאַטקעס, טייגעכצען און פאַלירטשי-קעס? אַ פסח'יגער באַרשט אַ גוטער מיט מצה, אָדער מצה, צו-געפרישט מיט אייער, איז אויך ניט שלעכט. „פסח — זאָגען היינט מיגע קינדער — סלאַווי פּראָזניק, כוריעס קושאַט הרעמזלעך אי פּיט סלאַדקאַיע ווינאָ“... * נאָר קיינער פון זיי ווייסט ניט די טייטש פון די ווערטער „עברים היינו — קנעכט זענען מיר געווע-זען און קנעכט זענען מיר געבליבען“... קיינער פון זיי ווייסט ניט דעם מעם פון די ווערטער „זמן חרותנו — די צייט פון אונזער בע-פרייט ווערען!“... נאָר איך קעהר מיך אום צוריק צו דער הגדה, ווי אזוי איך מיט'ן טאַטען דערצעהלען אַ מעשה פון אונזער עלטער-עלטער-זיידען תרה, און פון אברהם אַבינו, און פון יצחק מיט זיי-נע צוויי זיהן יעקב און עשו, און פערבייגעהענדיג דערמאַנען מיר אונזער פעטער לבן-הארמי, וואָס איז געווען טויענדער מאָל ערגער פון פרעה'ן, וואָרום פרעה האָט אַרויסגעגעבען אַ גזירה נאָר אויף די זכרים אַליין, און לבן האָט געוואָלט אומברענגען דאָס אידישקייט אינגאַנצען, עוקר מן השורש זיין... און נאָכדעם קומען מיר צו דער געשיכטע, ווי אזוי פרעה האָט זיך מיט אונז גערעכענט, זיך געבאָ-דען אין בלוט פון אידישע קינדער... „ונצעק“ — האָבען מיר גע-מאַכט אַ ויצעקא, געשריגען צום רבוננו של עולם (דאָ הויבען מיר אָן צו שרייען אויף אַ קול), ער זאָל זיך אָננעמען אונזער קריוודע. און גאָט האָט צוגעהערט אונזער געבעט; ער האָט געשיקט משה מיט אהרנ'ען צו פרעה'ן, ער זאָל אַרויסלאָזען די אידען פון מצרים. האָט דאָך מסתמא פרעה ניט געוואָלט הערען, האָט איהם גאָט גע-

* פסח איז אַ גוטער יום-טוב, מיר וועלען עסען הרעמזלעך און טרינקען זיסען וויין.

שטראָפּט מיט צעהן מכות: „דס... צפרדע...“ ביי יעדער מכה שטעלען מיר זיך אָפּ און גיסען אָפּ צו ביסלעך וויין פון אונזערע כוסות. נאָכדעם גיסען מיר אָן צוריק די כוסות פול און זאָגען ווייטער. מיר ציהען אונטער אַ רעכענונג אינאיינעם מיט רב יוסי הגלילי פון די אַלע מכות, וואָס פרעה איז מיט זיי געשלאָגען געוואָרן רען; עם קומט אויס אַ סך מעהר פון צעהן מכות: „אין מצרים, קומט אויס נאָך רבי עקיבא'ס חשבון, האָט פרעה געחאָפּט פּופציג מכות, און אויפ'ן ים צוויי־הונדערט־און־פּופציג מכות, האָבען מיר, הייסט דאָס, אַ קיימאָלן פון דריי הונדערט מכות“... אַ מצוה אויף איהם, טראַכט איך מיר, לאָז ער וויסען, אז מיט אַ אידען מאָר מען זיך ניט אָנהויבען, וואָרום ביי אידען קאָן ווערען פון איין מכה אַ סך מכות!... שפעטער, אז מיר זאָגען אָפּ דעם „לפיכך“ און עם קומט צו „הלל“, פערשטעלט זיך דער טאטע פאר אַ חזן און איך פאר אַ זינגערעל; ער פערקאטשעט זיך אויפ'ן חזנישען שטיי־גער, און איך העלף איהם אונטער ווי אַ משורר'על, און די מאמע קוועלט פון אונז ביידען, ביז עם קומט צום „הריני מוכן ומזומן — איך בין אָנגעברייט צו מקיים זיין די מצוה פונ'ם צווייטען כום פון די ארבע כוסות“, צעשאַקעל איך מיר, ווי איין אַלטער, מאַך די ברכה און קעהר איבער דאָס גלעזעל מיט'ן דנאָ אַרויף און זופּ אויס ביו'ן לעצטען טראָפּען. די מאמע קוקט און מאַכט צו מיר מיט'ן פינגער, ווי איינער רעדט: „געדענק, דו קונדסט זאָלסט ניט האָבען הילף דעם אייגענעם פּסק, וואָס פאַראַיאָהרען“... איך הער דאָס אָבער, ווי דעם פאַראַיאָהריגען שניי. פאַראַיאָהרען איז געווען עפיש אַנדערש, און היינט איז עפיש אַנדערש! — שפעטער, נאָך דער ברייטער וועטשערע, נאָכ'ן „אפיקומן“, נאָכ'ן בענטשען, צעשאַקעל איך מיר וויעדער אַ מאָל און זאָג: „הריני מוכן ומזומן — איך בין אָנגעברייט מקיים זיין די מצוה פונ'ם דריטען כום פון די ארבע כוסות“, און קעהר איבער דאָס גלעזעל וויעדער מיט'ן דנאָ אַרויף, און איך פיהל, ווי עם

דרעהט זיך מיר דאָס קעפעל. פון דעסטוועגען בין איך גאָך ביי אלע געדאַנקען. איך גיס אָן דעם פיערטען כּוּם פון די ארבע כּוּסות, און זאָג מיט'ן טאַטען דעם „שפּוך חמתך“ שטעהענדיג און האַפּ אַ קוק אויף דער טהיר, טאַמער וועל איך דערזעהן, ווי עס קומט אַרײַן אליהו הנביא און טרינקט אָפּ פון „אליהו הנביא'ס כּוּם“... נאָכדעם זעצען מיר זיך וויעדער אַנידער און מיר זאָגען די אלע איבעריגע שטיק פון דער הגדה, אַ גאַנצען סטעפּ: „הודו“, און „נשמת“, און „ויחי בחצי הלילה“; איך העלף דעם טאַטען זינגען דעם „לך ולך, לך כי לך, לך אף לך, כי לו נאה, בי לו יאה“ — און לאָז אויס אויף אַקול:

— לשנה הבאה בירושלים!

דאָ דערפיהל איך, אַז אין קאַפּ איז מיר עפּים וואַרעמליך, די בעקלעך פלאַמען מיר, פאַר די אויגען שטעהט מיר עפּים ווי אַ רויך, אויפ'ן האַרצען איז מיר שטאַרק אויפגעלעגט, לוסטיג-פרעהליך, עס טראַגט מיך אין דער לופטען: ס'איז מיר גוט — און גענוג. איך זאָל זיך ניט שעמען, וואָלט איך נאָר געגאַנגען טאַנצען... די מאַמע קוקט אויף מיר און לאַכט, זי ווערד צעגאַנגען פאַר געלעכטער. טאָר מער ווייסט איהר, וואָס איז דער געלעכטער? איך פערשטעה ניט, וואָס זי לאַכט... איך ווייס ניט, איך געדענק ניט בשום אופן, צי איך האָב געטרונקען דעם „כּוּם רביעי“, — דאָס פיערטע גלעזעל פון די „ארבע כּוּסות“ — צי ניין?... איך קאָן מיך בשום אופן ניט דערטאַנען, צי איך האָב געהאַלפּען דעם טאַטען זינגען „חד גדיא“, צי איך בין שוין דעמאָלט געשלאָפּען מיט דעם זיסען גליק-ליכען סינדערשען שלאָף? איין זאך געדענק איך נאָר, אַז מיר איז דעמאָלט געווען גוט, איך בין דעמאָלט געווען איינער אַ גליקליכער, און נאָט ווייסט, גאָט ווייסט, אויב אונזערע היינטיגע קינדער קאָנען זיך נאָר פיהלען אזוי באמת יום-טוב'דיג אום יום-טוב, פּסח'יג אום פּסח. אונזערע היינטיגע קינדער האָבען ניט קיין „קאַפּאַמקעלעך“ מיט קיין „קאַשקעמלעך“; זיי טראַגען שוין מונדירלעך“ און האָבען

שוין „קנעפלעך“, נאָר זיי ווייסען ניט דעם אמת'ען טעם מיט'ן אמת'ען פערגעניגען פון „ארבע כוסות“. דערפאר ווייסען זיי אָבער דעם אמת'ען טעם מיט'ן אמת'ען פערגעניגען פון „פראָצענטען“ אין די גימנאזיעס... זיי ווייסען ניט די טייטש פון די ווערטער „חד גדיא“ — אַ קליין ציעגעלע... דערפאר ווייסען זיי דעם פשט פון די ווערטער: „מאָליענקי זשידיאָנאָק, אָדער „מאָליוטקי זשי דעק“, דאָס הייסט: אַ קליין אידעלע... און נאָך און נאָך אַ סך זאכען ווייסען אונזערע היינטיגע קינדער, וואָס הלאַי וואָלטען זיי דאָס בעסער ניט ווייסען! נאָר מחמת ס'איז ערב פסח, וויל איך ניט אָנוואַרפען אויף אייך קיין מרה־שחורה. איך וויל אייך ניט פער־שמעהרען דעם יום־טוב מיט זייטיגע מחשבות, מיט טרויעריגע געדאַנקען, און לאָז אויס מיין פעליעטאָן מיט די ווערטער פון דער הגדה:

— לשנה הבאה בירושלים!

איבער אַ הימעל

אַ מעשה לכבוד סטח, דערצעהלט פון אַ כּתרי־
לעווקער אידען, וואָס האַנדעלט מיט אַבריעז־
קעס און רויכערט דיגע פּאַפּירעסלעך, און
איבערדערצעהלט טאַקי מיט זיין לשון.

געשריבען אין יאהר 1913

איבער א דיטעל

— אלץ הייסט ביי אייך צעמראָגען? אָט איז ביי אונז אין
כתרילעווקע, הייסט עס, פארהאן, איהר האָרכט צי ניין, א אַיד א
צעמראָגענער, שלום-שכנא הייסט ער, נאָר רופען רופט מען איהם
„שלום-שכנא דרעה זיך“, טאָקי איבער זיין צעמראָגענקייט, — איז
דאָס א צעמראָגענע בריאה, איז דאָס א צעמראָגענער מלאך, זאָל זיך
דער אויבערשטער שומר ומרחם זיין! וועהרזוועה, וואָס מע דער-
צעהלט זיך אָן ביי אונז וועגען דעם שלום-שכנא'ן מעשיות מיט
אנעקדאָטען — פעק, זאָג איך אייך, גאנצע פעק! איין עבירה, וואָס
איהר האַפט זיך, ס'איז ערב פסת. ווייטער וואָלט איך אייך, פאָני
שלום-עליכם, געגעבען שטאָף, איהר האָרכט צי ניין, וואָלט איהר
געהאַט דערנאָך צו שרייבען און צו שרייבען. איין מעשה, אויב
איהר ווילט, קאָן איך אייך דערצעהלען, וואָס מיט דעם שלום-שכנא
האָט זיך פארלאָפען ערב פסת; ס'איז א מעשה מיט א דיטעל,
און נישט קיין אויסגעמראַכטע מעשה, נאָר איין אמת'ע, אַ ראיעלע
מעשה, האָטש זעהן זעהט זי אויס ווי איין אנעקדאָט.

אזוי האָט אָנגעהויבען אַ כתרילעווקער איד א סוחר, וואָס האָט-
דעלט מיט „אַברעזקעס“ (שטיקלעך פאפיער), גלעט זיך דאָס בער-
דעל אַרונטער, אין האַלז אַרײַן, און רויכערט דינע פאפירעסלעך,
אַ פאפירעסעל נאָך אַ פאפירעסעל.

איך מוז מודה זיין אָבער, אז די ראיעלע מעשה, וואָס דער דאָ-
זיגער כתרילעווקער איד האָט מיר דערצעהלט, האַפט טאַקי דעם
אַפּבליק פון איין אַנעקדאָט, און איך האָב מיר דעריבער לאַנג גע-
שלאָגען מיט דער דעה, צי איך זאָל זי אַיך איבערגעבען, צי ניין?
נאָר צוריק האָב איך מיר בעטראַכט: אַ כתרילעווקער איד אַ סוחר,
וואָס האַנדעלט מיט אָבריעזקעס, איז ניט שייך צו ליטעראַטור און
געהר זיך כלל נישט אָן מיט קיין ספרים, לכן, אז ער זאָגט ס'איז ראיעל,
איז ער בעגלויבט; און איך געב אַיך איבער די דאָזיגע מעשה
מיט זיין לשון גופא, נישט צוגעלעגט מיינס אַ וואָרט אפילו.

* * *

— אַליין איז ער, אָט דער שלום-שכנא הייסט עס, וואָס איך
דערצעהל אַיך, אז מע רופט איהם ביי אונז אין כתרילעווקע „שלום-
שכנא דרעה זיך“, אַ איד אַ מעקלער, איהר האַרכט צי ניין, וואָס
דרעהט זיך אַרום פריצים, מעקלערט זיי אימעניעס! אי מע-
ניעס! מאַהלט אַיך, עס רעדט זיך נאָר אזוי אימעניעס.
קיין סך אימעניעס האָט מען עפּים נישט געהאַרכט, אז שלום-שכנא
זאָל אויסמעקלערען. וואָס איז שייך? גאַרנישט. אַ איד רייכט
זיך אַרום פריצים, וואָס האָבען אימעניעס, רעדט ער אַלע מאָל פון
„פּאַלוואַרקעס“, פון „לעוואַדעס“, „בודינאָעס“, „טשאַרנאַזיאָס“,
„רעשמאַשינען“, „רעמאַנענטען“, „וועלדער“, „געהילץ“, און נאָך
אַזעלכע זאַכען, וואָס האָבען אַ שייכות צו אימעניעס.
האָט זיך גאָט אַרומגעקוקט אויף אונזער שלום-שכנא'ן, איהר
האַרכט צי ניין, — דאָס ערשטע מאָל זינט ער איז אַ מעקלער פון
אימעניעס, ס'איז איהם אָפּגעראַטען, ער האָט אויסגעמעקלערט אַ
אימעניע! דאָס הייסט, אויסמעקלערען, מאַהלט אַיך, האָבען אויס-
געמעקלערט אַנדערע; וואָרום אז ס'איז געקומען צום טיילען זיך
מיט'ן רח"ש, לאָזט זיך אויס מסתמא, אז דער גאַנצער דרעהער
איז דאָ געווען ניט שלום-שכנא דרעה זיך, נאָר דראַבקיין, אַ איד
אַ מעקלער פון אימעניעס פון מינסקער גובערניע, אַ גרויסער, אַ

מורא'דיגער דרעהער, ער מיט זיינע צוויי ברידער, אויך מעקלערס פון אימעניעס און אויך דרעהערס. איז דאך געוואָרען, איהר האַרכט צי ניין, אַ ויצעקו: „סטייטש, אַ איד דרעהט און דרעהט, קוים אויסגעדרעהט, קומט מען צו געהן און מע מאַכט איהם פאַר אויס דרעהער!" הקיצור, שלום־שכנא, איהר האַרכט צי ניין, שווייגט ניט. און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ טומעל, אַ לאַדעניש, אַ דין־תורה, זיך פאַרלאָזט אויף מענטשען, — קוים אויסגעגלייכט און אַיינגעטיילט זיך — ברוך שפּטּרני!

בעקומען די עטליכע גראַשענס, האָט אונזער שלום־שכנא, איהר האַרכט צי ניין, אַוועקגעשיקט אַהיים דעם ווייב די גרעסטע העלפט מסתמא — זי זאָל זיך אַביסעל אַרומצאָהלען די פאַרבעס, אַביסעל אַרויסטרייבען דעם קבצן, אַרומנייהען אויף יום־טוב די קינדער, אַריינפיהרען דעם פּסה, און אַליין איז מען דאָך עפּים אויך אַ שטײַ קעל מענטש, ווילט זיך עפּים קויפען פאַר זיך און ברענגען אויף יום־טוב אַ מתנה דעם ווייב, די קינדער, ווי דער שטייגער פון דער וועלט. דערווייל די צייט שטעהט ניט, אַ טאָג און אַ טאָג, אַמ־אַמ, אַקאָרשט ווי מע זעהט ניט, איז פּסה, פליהט שלום־שכנא אַוועק, איהר האַרכט צי ניין, אויפ'ן טעלעגראַף און קלאַפּט אַוועק אַהיים אַ דעפעש: „יעדאָו בעזפרעמעננאָ פּאַסקו דאָמאָי.“ — ער פּאַהרט, הייסט עס, און וועט גאָר אָהן אַ שום תירוץ זיין אויף יום־טוב אַהיים. נאָר ס'איז גרינג צו זאָגען „יעדאָו“, און נאָך „בעז־פרעמעננאָ“ דערצו, אַז סע „יעדעט“ זיך. פרובט אַקאָרשט, זייט מוחל, געבען אַ פּאַהר־אַרויס אויף אַ ציקאַוועסט אַז אונז, קיין כתרילעווקע הייסט עס, מיט דער נייער באַהן, וואָס מע האָט אונז אַ טובה געטהאָן און צוגעפיהרט, וועט איהר פיהלען אַ מעם גן־עדן! איהר וועט שוין פאַרזאָגען קינד־קינדער! וואָרום ביז איהר קומט קיין זלאָדיעווקע, ווייסט איהר נאָך, אַז איהר פּאַהרט, און אַז איהר קומט קיין זלאָדיעווקע, האָט איהר אַ „פּערעסאַדקע“, דאָס הייסט, איהר דאַרפט זיך איבערזעצען אויף דער נייער באַהן, וואָס

מע האָט אונז אַ טובה געטהאָן און צוגעפיהרט קיין כתרילעווקע, באַדאַרפט איהר קודם בלייבען שטעהן אויף עטליכע שעה לויט דער „ראַספּיסאַניע“, אויב מע פאַרשפּעטיגט ניט, און ווען? אַקוראַט נאָך האַלבע נאַכט, ווען ס'איז גוט מלאָסנע אויפ'ן האַרצען און עס ווילט זיך גוט שלאָפען, און ס'איז נישטאָ אפילו וואו דעם קאָפּ צוצושפּאַרען — נישט אומזיסט זאָגען אונזערע כתרילעווקער חכמים און פאַרטייטשען, ווי אַייער טביה טייטשט: „טוב שם משמן טוב — סוואמי דאָברע, אַ בעו וואס לוטשע“. דער פשט איז: אַז אָהן דער באַהן איז געווען אַ סך בעסער, ווי מיט דער באַהן.

בקיזור, געקומען מיט'ן טשעמאָדאַנדעל קיין זלאָדיעווקע, האָט אונזער שלום-שכנא, איהר האַרכט צי נייך, וואָס איז שוין פריהער צוויי נעכט נישט געשלאָפען, זיך צוגעגרייט לידען חבוט-חברה, דאָס הייסט, אָשוואַרטען אַ נאַכט — וואָס זאָל מע טהון? — און גענומען זוכען אַיין אָרט אויף צוצוועצען זיך. ווער? וואָס? — נישטאָ! אָנגערויכערט, אָנגעשפיגען, פינסטער, חושך. איין שמיר קעל אָרט האָט ער קוים געפונען אויף אַ באַנק דעם קאָפּ אָנצושפּאַרען, אָבער טאַקי מעהר נישט ווי דעם קאָפּ אָנצושפּאַרען, וואָרום כמעט די גאַנצע באַנק האָט פאַרנומען עפּיס אַ פּריץ אַ „קנעפעל“, וואָס האָט זיך צעלעגט גאַנץ ברייטליך און פאַפט. ווער דאָס קנע פּעל איז, פון וואַנען און וואוהין ער פאַהרט — דאָס ווייסט ער ניט, שלום-שכנא הייסט עס. נאָר זעהען זעהט ער, אַז דאָס באַדאַרף זיין אַ גרויס קנעפעל. אָבער גאָר אַ גרויס קנעפעל! — נאָכ'ן היטעל האָט ער אַרויסגעזעהען. אַ „וואַיענע“ היטעל מיט אַ רויטען אָקאַד לעשאַק און מיט אַ קאָקאַרדע. „אפּשר איז דאָס אַ „וואַיענער“, און אפּשר אַ „פּאַליצייסקער“ — ווער קאָן עס וויסען? געוויס איז ער געקומען צו פאַהרען מיט אַ גלאַק, אָפּגעגעסען און אָנגעזשליאַד קעט, זיך צעלעגט ווי ביי'ם טאַטען אין וויינגאַרטען און פאַפט! „צו זיין אַ נוי און נאָך אַ קנעפעל דערצו איז, אַפּנים, טאַקי גאָר

נישט שלעכט? — אזוי טראכט ער זיך, שלום־שכנא הייסט עס, און שלאָגט זיך מיט דער דעה: צי זאָל ער זיך זעצען אָט דאָ, נעבען דאָזיגען קנעפעל, צי זאָל ער זיך בעסער האַלטען פון דערווייִטען? א קשיא אויף א מעשה, היינטיגע צייטען — מי יודע, וואָס פאַר אַ קנעפעל, וואָס פאַר איין אָרון בפקדך דאָס איז? גוט, ווען ס'איז נאָר אַ פריסטאוו, וואָס וועט אָבער זיין, אז דאָס איז אַ איספראַווניק? אָדער אַ זעמסקי נאַטשאַלניק? אָדער נאָר אַ הער כערער פריין? אָדער אפשר איז דאָס נאָר פּוּרישקעוויטש, ימח שמו וזכרו מלחזכירו? ... לאָז ער שוין איבערנעהן אויף אַנדערע הענט! — און עס ווערד איהם אזש קאַלט, שלום־שכנא'ן הייסט עס, פון אזא געדאַנק... נאָר צוריק אָבער טהומ ער זיך אַ קלער, איהר האַרעכט צי ניין: ווער מיר קנעפעל? וואָס מיר פּוּרישקעוויטש? צאָהלט ער דען ניט פאַר זיין בילעט גלייך מיט פּוּרישקעוויטש'ען? צי איז דאָס טאַקי אַ יושר, אז דאָס גאַנצע ביסעל עולם־הזה זאָל אַרײַנפאַלען צו איינעם, און דעם אַנדערען גאָרניט? ... יענער פּאָפט אזוי געשמאַק, פאַר וואָס זאָל ער זיך נישט צושפּאַרען האַטש אויף אַ וויילע? מען איז דאָך נישט מעהר ווי אַ מענטש, צוויי נעכט ניט געשלאָפען! נעמט ער, שלום־שכנא הייסט עס, און זעצט זיך אוועק אויף איין עק באַנק און שפּאַרט אָן דעם קאַפּ, נישט אויף צו שלאָפען, חלילה, נאָר גלאַט אזוי, האַפען אַ דריַמעל. דער־מאָנט ער זיך אָבער, אז ער פּאָהרט אויף פּסח אַהיים, און מאָרגען איז שוין ערב פּסח, טאָמער, חלילה, ווערד ער טאַקי אַנשלאָפען און פאַרשפּעטיגט דעם פּאָיעוד? ! ... איז מען דאָך אָבער אַ איד, איהר האַרעכט צי ניין, פאַלט ער אויף איין עצה, שלום־שכנא הייסט עס, און זוכט אויס דעם סטאַראָזש פון סטאַנציע, אַ באַקאַנטער גוי, יאַרעמע הייסט ער, און מאַכט אָפּ מיט איהם אזא געשעפט: היות אזוי ווי ער, שלום־שכנא הייסט עס, וועט זיך צושפּאַרען אַ ביסעל אָט דאָ אויף איין עק באַנק, וואו דער אָרון ליגט, און היות אזוי ווי ער, שלום־שכנא הייסט עס, שוין די דריַטע נאַכט, אז ער

הָאָט קיין אויג נישט צוגעמאַכט, הָאָט ער מורא, ער זאָל, חלילה וחס, נישט פאַרשפעטיגען דעם פּאָיעזר, על כן זאָל ער, יארעמע הייסט עס, למען השם, מאַמער שלאָפּט ער, איהם אויפוועקען, שלום-שכנא'ן הייסט עס, וואָרום מאָרגען אויף דער נאַכט האָבען מיר יום-טוב, פּסח — „פּאַסקאַ“, גיט ער איהם צו פאַרשטעהן אויף גויעש און רוקט איהם אַרײַן אין יד אַרײַן, און זאָגט צו איהם נאָך אַמאָל: „פּאַסקאַ, יארעמע, טשי טי פּאָנימאַיעש, גויעשער קאַפּ, נאַשאַ פּאַסקאַ!“ — נעמט דער גוי צו מסתמא, איהר הָאָרכט צי ניין, די מטבע, לעגט אַרײַן אין קעשעני און זאָגט איהם צו, אַז ער מעג זיין רוהיג, וויבאַלד נאָר ס'וועט זיין אַ פּאָוויעסמקע אויפ'ן פּאָיעזר, אזוי וועקט ער איהם אויף. און ער נעמט, שלום-שכנא הייסט עס, און זעצט זיך צו, פריהער מיט אַ זייט, דערנאָך אינ-גאַנצען; דאָס טשעמאָדאַנדעל, מע זאָל עס ניט אַוועק'לקח'נען, מאַסטעט ער אַיין נעבען זיך, און אַליין מאַסטעט ער זיך אויך אַיין, וואָס ווייטער אַלץ בעסער און העכער, מאַכט-צו אַ האַלב אויג, מיט דער דעה, געוויינטליך, ער זאָל נאָר האַפען אַ דרימעל, נישט מעהר. דערנאָך בויגט ער אונטער אַיין פּוס, נאָך אַ פּוס, — און איז אָט אזוי פּאָוואָלינקע אַנשלאָפּען געוואָרען, אָבער ווי אזוי, מיינט איהר, אַנ-שלאָפּען געוואָרען? ראַיעל! ווי גאָט הָאָט געבאָטען: דעם קאַפּ פאַרוואָרפען, דאָס היטעל הָאָט זיך אַראָפּגערוקט פון קאַפּ אויף דער ערד, און מיין שלום-שכנא, איהר הָאָרכט צי ניין, חרָאָפּעט אויף וואָס די וועלט שטעהט — אַ לעבעדיגער מענטש, צוויי נעכט ניט געשלאָפּען, וואָס פאַר אַ וואונדער?

אַנשלאָפּען געוואָרען, — אזוי דערצעהלט ער אַליין, שלום-שכנא הייסט עס, — הלומ'ט זיך איהם אַ מאָדנער חלום, אַ גאַנץ פאַרפלאַנמעניש: אַז ער פּאָהרט, איהר הָאָרכט צי ניין, אַהיים טאַקי אויף פּסח, נאָר וואָס דענן? נישט מיט דער באַהן, מיט אַ גויעשער פּוהר פּאָהרט ער, מיט אַ באַקאַנטען ערל, איוואן זלאָדיר רופט מען דעם ערל; די פּערדלעך שלעפּען זיך, קוים-קוים וואָס

זיי פלאַנטען די פיס. שלום-שכנא איז אין איינע צרות, טאָרעט דעם ערל פון הינטען אין פלייצע: „שאָב טובי חוואַראָבע, איוואַנו סערדצע, ווי דו שלעפסט זיך! האָסט פאַרגעסען, איוואַן זלאָדי, אז אַט-אַט האָבען מיר פסח, פאַסקא נאַשאַ יעוורויסקאַ?“ איין מאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל. דער ערל, פאַרשטעהט זיך, האָט געשוויגען-געשוויגען, דערנאָך אז ער טהוט ניט אַ שמיים די פערדלעך, אָבער געשמאַק, איהר האָרכט צי ניין, און די פערדלעך טהוען אַ טראַג דעם וואַגען, ווי די רוחות, באַרג-אַראַפּ, באַרג אַרויף, פיר-פאַ-פאו! שלום-שכנא האָט צוש דאָס היטעל פאַרלוירען; נאָך אַ מינוט — און ער ווערד צעשאַטען. „איוואַנו סערדצע, דער זשי קאַני!“ — האַלט די פערד, הייסט עס, — שרייט שלום-שכנא צום ערל און האַפט זיך מיט ביידע הענד ביי'ם קאָפּ און קלאַגט זיך, אז ער האָט פאַרלוירען דאָס היטעל. ווי קאָן ער אַריינפאַהרען אין שטאָרט אָהן אַ היטעל? נאָר שריי היינט, שריי מאַרגען, — דער ערל טרייבט די פערדלעך, און די פערדלעך טראַגען. נאָר פלוצים — טפּרררו! — מען איז שמעהן געבליבען, און דוקא אין מיטען פּעלד, איהר האָרכט צי ניין, איז מען שמעהן געבליבען. וואָס איז געשמעהן? גאָרניט. „שמעה אויף — זאָגט צו איהם דער ערל — שמעה אויף, שוין צייט.“ וואָס צייט? ווער צייט? פאַרשמעהט נישט שלום-שכנא. האַפט ער זיך אויף, רייבט זיך די אויגען און וויל זיך לאָזען געהן, פיהלט ער אָבער, אז ער איז אָהן אַ היטעל. די משמעות, אז דער חלום איז ניט קיין חלום; ווי-זשע קומט ער אַהער? עס האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט, שלום-שכנא, איהר האָרכט צי ניין, איז געקומען צו זיך, דערקענט דעם ערל, אז ס'איז גאָרניט איוואַן זלאָדי, ס'איז גאָר יאַרעמע דער סטאַראַזש! דערמאָנט ער זיך, אז ער איז אין זלאָדיעווקע אויף דער סטאַנציע, און אז ער פאַהרט אויף פסח אַהיים, און אז ער דאַרף נאָך לויפּען צו דער קאַסע נאָך אַ בילעט, נאָר וואָס דענן? נישטאַ קיין היטעל. דאָס טשעמאַדאַנדעל איז דאָ, און דאָס היטעל ניט!

וואו קאן זיין דאָס היטעל? ער שאַרט אַרום זיך מיט די הענט, שאַרט און שאַרט און טאַפט אָן אַ היטעל, ניט זיין היטעל — ווער? וואָס? — דעם אַרון בפקד'ס היטעל מיט'ן רויטען אַקאָלעשאַק און מיט דער קאָארדע, איהר האַרכט צי ניין, און פאַשאַל גלייך צו דער קאַססע, נאָך אַ בילעט הייסט עס. און ביי דער קאַססע איז אַיין ענגשאַפט, קאַפּ אויף קאַפּ! האָט ער מורא, שלום-שכנא הייסט עס, טאַמער, חלילה, קויפט מען אויס אַלע בילעטען, שטופט ער זיך מיט'ן טשעמאַדאַנדעל צווישען עולם. דערזעהען אַ רויטען אַקאָלעשאַק מיט אַ קאָארדע, טרעט מען איהם אָפּ דעם וועג. „וואָס קאָודאַ, וואַשע בלאַגאַראַדיע?“ — פרעגט ביי איהם דער קאַססיר. חרוש'ט זיך שלום-שכנא: וואָס פאַר אַ בלאַגאַראַדיע אין מיטען דרינען? און אַ ביסעל פאַרדריסט עס איהם: לַמאי זאָל אַ גוי לאַכען פון אַ אידען? זאָגט ער איהם, שלום-שכנא צום קאַססיר, הייסט עס, אַז קיין כתרילעווקע. פרעגט איהם איבער דער קאַססיר נאָך אַ מאָל און קוקט איהם גלייך אויפ'ן אַקאָלעשאַק און אויף דער קאָארדע: „וואָסער קלאַס, וואַשע בלאַגאַראַדיע?“ פאַר-דריסט עס איהם נאָך מעהר, געוויינטליך, און עס ווילט זיך איהם אַפּבאַדען דעם קאַססיר, אָבער טאַקי ראַיעל, ווי עס געהער צו זיין, אַ גוי זאָל ניט האַבען קיין טבע אַפּצולאַכען פון אַ אידען. נאָר צוריק איז ער זיך מיישב: „אַ איד איז אין גלות, איהר האַרכט צי ניין, עט, לאָז מיינס איבערגעהן!“ און ער הייסט זיך געבען אַ בילעט דריטע קלאַס. חרוש'ט זיך דער קאַססיר און פרעגט איהם איבער נאָך אַ מאָל, וועלכע קלאַס? ווערד שוין מסתמא שלום-שכנא רעכט אין כעס און זאָגט איהם ברחל בתך הקטנה: דריטע! איז זיך מיישב דער קאַסיר: דריטע, איז דריטע...

הקיצור, באַקומען דעם בילעט, האַפט ער, שלום-שכנא הייסט עס, דאָס טשעמאַדאַנדעל און לאָזט זיך הענדום-פענדום אין דער סאַמע הושטשע, אידען און, להבדיל, גויים, זוכט דעם וואַנאַן דריטע קלאַס. דער עולם, דערזעהען אַיין אַקאָלעשאַק מיט אַ קאָ-

קארדע, צעגעהט זיך מסתמא מיט דרד-ארץ, מאכט דעם אָרון א וועג. שלום-שכנא וואונדערט זיך אפילו, נאָר ער געהט ווייטער און באגעגענט פון וואַגאַן אַרויס א קאָנדוקטאָר מיט א לאַנטערען: „זייעס טרעטי קלאַס?“ — פרעגט איהם שלום-שכנא און שטעלט שוין אַוועק א פּוס, שטופט דעם טשעמאָדאָן אויף צופריהער. „זייעס, וואַשע בלאַהאַרָדיע!“ — ענטפערט איהם דער קאָנדוקטאָר און לאָזט איהם ניט געהן ווייטער. — „ס'איז אָנגעפאַסט, זאָגט ער איהם, וואַשע בלאַהאַרָדיע, פול ווי אַיין אויג, א נאָדעל נישט דורכצוואַרפּען!“ און ער נעמט אַוועק ביי שלום-שכנא'ן דאָס טשעמאָדאָנדעל, איהר האַרַכט צי ניין, און זאָגט צו איהם: „קומט מיט מיר, וואַשע בלאַהאַרָדיע, וועל איך אַיך צווייך געבען אַיין אָרט.“ „וואָס פאַר אַ שלאַק? — טראַכט ער זיך, שלום-שכנא, הייסט עס. — וואַשע בלאַהאַרָדיע און וואַשע בלאַהאַרָדיע!“ און זיין קאָפּ ליגט איהם נאָר אין טשעמאָדאָנדעל, ער האָט מורא, אז פון דעם „וואַשע בלאַהאַרָדיע“ זאָל ער דערווייל נישט בלייבען, איהר האַרַכט צי ניין, אָהן אַ טשעמאָדאָנדעל; און ער לויפט נאָך נאָכ'ן קאָנדוקטאָר מיט'ן לאַנטערען, און דער קאָנדוקטאָר מיט'ן לאַנטערען פיהרט איהם אַריין אין וואַגאַן צווייטע קלאַס, נאָר דער וואַגאַן צווייטע קלאַס איז אויך פול געפאַסט, קאָפּ אויף קאָפּ, א נאָדעל נישט דורכצוואַרפּען. „געהען מיר ווייטער, וואַשע בלאַהאַרָדיע דיע!“ — מאַכט צו איהם דער קאָנדוקטאָר, האַפט דעם טשעמאָדאָנ-דעל וויעדער אַ מאָל און לאָזט זיך געהן ווייטער, און שלום-שכנא נאָך איהם. „וואוהין פיהרט ער מיך?“ — טראַכט זיך שלום-שכנא און ברעכט זיך דעם קאָפּ אויפ'ן וואַשע בלאַהאַרָדיע און לאָזט ניט אַראָפּ קיין אויג בעת מעשה פונ'ם טשעמאָדאָנדעל. — דאָס איז ביי איהם בילכער. און אַט זענען זיי שוין אין וואַגאַן ערשטע קלאַס! דאָ שטעלט אַוועק דער קאָנדוקטאָר דאָס טשעמאָדאָנדעל, נעמט זיך פאַדקאָוערָאָק, טהוט זיך אַ ניג צו שלום-שכנא'ן, שלום-שכנא צו איהם, און ער, שלום-שכנא, הייסט עס, בלייבט אַליין.

געבליבען איינער אליין איבער א גאנצען וואגאן, הויבט אן שלום-שכנא ארומצוקוקען זיך, איהר האַרַכט צי ניין, וואו ער איז אין דער וועלט; ער פאַרשטעהט ניט, פאַר וואָס עפּיס פּלוצים אזא כבוד: וואגאן ערשטע קלאַס... פּאַדקאַזעראַס... וואשע בלאַ-האַרְאַדיע!... ניט שוין-זשע איז דאָס דערפאַר, וואָס ער האָט דורכ-געשלאָגען אזא געשעפט, געמאַכט אַ אימעניע? ... וואָלט ער דעם כבוד געהאַט פון אייגענע, פון אידען הייסט עס, וואָלט נאָך געווען צו פאַרשטעהן. אָבער גויים! דער קאַסיר! דער קאַנדוקטאָר! צי איז דאָס נישט אינגאַנצען אַ חלום? ... און שלום-שכנא, איהר האַרַכט צי ניין, מ'הוט זיך אַ רייב דעם שטערן, האַפט אַ קוק פאַר-בייגעהענדיג אויף זיך אין שפּיעגעל — ס'איז איהם פּרחה נשמתו גע-וואָרען! ער האָט דערזעהן, איהר האַרַכט צי ניין, דעם אָדון בפקדן! ער האָט איהם דערקענט! „וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלומ'ט די נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר, זאָל אויסגעהן צו יאַרעמע'ס קאַפּ און צו זיינע הענט און פיס! איין ערל קאָן! מע זאָגט איהם אָן צוואַנציג מאָל, און מע באַצאָהלט איהם, ער זאָל אויפוועקען צום פּאַיערד מיך, שלום-שכנא'ן, געהט ער, אַ חלירע איהם אין פּנים, און וועקט אויף דעם אָדון בפקדן, און שלום-שכנא'ן לאָזט ער ליגען אויף דער באַנק! אַ קלאָג איז צו דיין קאַפּ, שלום-שכנא, וועסט שוין, דאַכט זיך, פּסח האַלטען אין זלאָדיעווקע היינטיגס יאָהר, ניט אין דער היים!“ ... און נישט לאַנג געטראַכט, האַפט ער, שלום-שכנא הייסט עס, דאָס טשעמאַדאַנדעל, איהר האַרַכט צי ניין, און — פּאויז פון וואגאן אַרויס צוריק אויפ'ן וואָקזאַל, גלייך צו דער באַנק, וואו שלום-שכנא ליגט, אויפוועקען שלום-שכנא'ן, וואָרום אַקערשט זוי מע זעהט ניט, קאָן דער לאַקאַמאַטיוו, חלילה, געבען אַ פייה און אָנפּייען שלום-שכנא'ן אין פּסח אַרײַן! און כך הוה: ווי נאָר שלום-שכנא איז אַרויסגעשפרונגען מיט'ן טשעמאַדאַנדעל פון וואגאן אַרויס, אזוי האָט זיך געלאָזט הערען, איהר האַרַכט צי ניין.

א פייה און נאך א פייה און הלך משה מררכי — א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!

— וואָס ווייטער איז געווען, ווילט איהר וויסען? — אזוי האָט דער כתרילעווקער איד, וואָס האַנדעלט מיט אַבריעזקעס, אויסגע-
לאָזט זיין ספור המעשה מיט אַ שמיכעלע און פּעררויכערט אַ פּריש
פּאַפּירעסעל, דין ווי אַ שטרוי. — וואָס ווייטער איז געווען, דאָס
איז שוין ניט וואַזשנע. דער עיקר איז, וואָס אונזער „שלוּם־שכנא
דרעה זיך“ האָט איבער זיין צעטראַגענקייט געהאַט אַ וויסמען פּסח.
אויסגעריסען געוואָרען ביידע סדרים ערגיץ ביי אַ אידען אין זאָל
דיעווקע. נאָר דער פּסח, ווי דער פּסח — דער נאָך־פּסח איז געווען
אַ סך ערגער: ערשטענס, האָט ער, שלום־שכנא הייסט עס, אַ
ווייב, איהר האָרכט צי ניין, — ווי זאָל איך אַיך זי מעלדען?
א י ח ר האָט אַ ווייב, א י ח האָב אַ ווייב, מיר אַלע האָבען וויי-
בער און ווייסען דעם טעם, וואָס הייסט אַ ווייב... איך קאָן אַיך
נאָר זאָגען: אַ ראַיעלע אירינע שלום־שכנא'ס ווייב! זי האָט זיך
אַ נעם געגעבען צו איהם גאַנץ ראַיעל. זי האָט צו איהם נישט
געהאַט קיין טענות ניט דערפאַר, וואָס ער איז ניט געקומען אויף
יום־טוב אַהיים, און נישט פאַר'ן רויטען אַקאַלעשאַק מיט דער קאָ-
קאַרדע — ניין! דאָס אַלץ איז זי איהם דערווייל מוחל; דערטאַר
וועט זי זיך שוין מיט איהם שפּעטער רעכענען; — אַ טענה צו
איהם האָט זי געהאַט נאָר פאַר דער דעפּעש. און ניט אזוי פאַר
דער דעפּעש, איהר האָרכט צי ניין, ווי פאַר'ן וואָרט „בעזפּרע-
מעננאָ“. וועלכע גוטע יאָהר האָט איהם געטראָגען, ער זאָל רייך
מאַכען קאָזנא: „בעזפּרעמעננאָ יעדאָו פּאַסקו דאָמאָי“? און בכלל
ווי קאָן אַ לעבעדיגער מענטש זאָגען „בעזפּרעמעננאָ“? ... עס האָט
איהם נישט געהאַלפּען קיין שום פאַרענטפּערען זיך מיט קיין שום
געבען צו פאַרשטעהן. זי האָט איהם באַגראָבען וויפּיעל ס'איז אין
איהם אַרײַן, און איז געווען ניט אינגאַנצען אומגערעכט: יענע

הָאָם אַזוי אַרויסגעקוקט! נאָר... נאָרנישט. דעררויף איז זי אַ ווייב, זי זאָל באַגראַבען אַ מאַן. ס'איז אָבער אַלסדינג בלאָטע קעגען דעם, וואָס ער, שלום-שכנא הייסט עס, האָט געהאַט פון דער שטאָרט, פון כתרילעווקע הייסט עס, וואָרום איידער שלום-שכנא איז נאָך געקומען דעם צווייטען טאָג חול-המועד אַהיים, האָט שוין די גאַנצע שטאָרט, איהר האַרכט צי ניין, געוואוסט פון דער מעשה מיט יאַרעמע'ן און מיט'ן אָדון בפקרך און מיט'ן רויטען אַקאַלעשאַק און מיט דער קאָקארדע און מיט'ן קאָנדוקטאָר'ס וואַשע בלאַהאַראַך-דיע — אַלסדינג! האָטש ער אַליין, שלום-שכנא הייסט עס, האָט געלייקענט שטיין און ביין, גע'טענה'ט, אַז דאָס האָבען לצים אויך געטראַכט, כתרילעווקער לצים; זיי האָבען ניט וואָס צו טהון, עס געהט זיי אָפּ קאָפוועהטיג, אַפנים? פאַרשפעטיגט האָט ער איבער דעם, זאָגט ער, וואָס ער איז אָפּגעפאַהרען אין אַ זייט אַנקוקען אַ אימעניע מיט אַ וואַלד. נאָר ווער מיר אימעניע? וואָס מיר וואַלד? אַ נעכטיגער טאָג! ביי די זייטען האָט מען זיך געהאַל-טען! מיט די פינגער האָט מען אויף איהם געמייט! אַנדערע האָן בען איהם געפרעגט: „ווי האָט איהר זיך געפיהלט, רב שלום-שכנא, אינ'ם היטעל מיט'ן רויטען אַקאַלעשאַק און מיט דער קאָקארדע?“ אַנדערע האָבען געוואַלט וויסען, צי ס'איז טאַקי אַזוי גוט צו פאַהרען ערשטע קלאַס, ווי די וועלט זאָגט?... קינדער-קונדסים — די זענען איהם נאָכגעלאָפּען אַ גאַנצע האַליאַסטרע פון הינטען, איהר האַרכט צי ניין, און געשריגען: „וואַשע בלאַהאַך-ראַדיע! וואַשע וויסאַקע בלאַהאַראַדיע! וואַשע וויסאַקע-וויסאַקע“

קע בלאַהאַראַדיע!!!

— איהר שפיעלט זיך מיט כתרילעווקע?